

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ
ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԼ
հակակոռուպցիոն կենտրոն

**ԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ
ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ
ԵՎ ԴՐԱ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԸ
2017 ԹՎԱԿԱՆԻՆ**

ԵՐԵՎԱՆ 2018

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ	3
ՆԱԽԱԲԱՆ.....	5
ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	5
ԿՈՌՈՒՊՏԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ	10
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՏԻՈՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ.....	11
ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիա	12
ԳՐԵԿՈ.....	20
ՏՁՀԿ (OECD)	33
ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՏԻՈՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ 2015-2018	
ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ	78
Օրինավոր և բարեխիղճ հանրային ծառայողների դասի ձևավորում.....	80
Արդյունավետ հանրային կառավարման համակարգի ձևավորում	86
Թափանցիկ և հաշվետու կառավարման համակարգի ձևավորում.....	90
Մասնակցային կառավարման համակարգի ձևավորում.....	95
Կոռուպցիոն վարքագծի համար պատասխանատվության համարժեք միջոցների	
սահմանում.....	97
Կոռուպցիայի դեմ պայքարող մարմինների նկատմամբ հանրային վստահությունը	
բարձրացնելու և ամրապնդելու համար գործուն միջոցների ձեռնարկում.....	99
ԿՈՌՈՒՊՏԻՈՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	103
ՇԱՐԵՐԻ ԲԱՆՈՒՄ ԵՎ ԿՈՌՈՒՊՏԻՈՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐ	105
Բարձրաստիճան պաշտոնյաների ներգրավում կոռուպցիոն ռիսկեր պարունակող	
գործարքներում	105
Հանրային միջոցների անբարեխիղճ օգտագործում կամ չարաշահում	110
Էթիկայի կանոնների խախտում	112
Հայտարարագրեր.....	112
Կոռուպցիոն այլ տեսակի դրսևորումներ.....	113
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	115
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԿՈՌՈՒՊՏԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ	117
Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդ.....	117
Փորձագիտական հանձնախումբ	119
ՀՀ կառավարության աշխատակազմ	120
ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով	121
ՀՀ վերահսկիչ/հաշվեքննիչ պալատ	122

Իրավապահ մարմիններ	123
ՀՀ դատարաններ	124
ՀՀ արդարադատության նախարարություն	124

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

Սույն զեկույցը ներկայացնում է կոռուպցիայի իրավիճակը Հայաստանում և դրա դեմ պայքարը 2017 թվականին: Այն հանդիսանում է Հայաստանում կոռուպցիայի իրավիճակի և դրա դեմ պայքարի վերաբերյալ Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի երրորդ տարեկան զեկույցը:¹ Ներկայացված է կոռուպցիոն իրավիճակը՝ հիմնված միջազգային հետազոտությունների, մասնավորապես, Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլի, Ֆրիդոմ Հաուզի և Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի համաթվերի վրա: Չեկույցում նկարագրված են նաև Հայաստանի Հանրապետության (ՀՀ) հակակոռուպցիոն քաղաքականության հիմնական կառույցները: 2017 թ. դրությամբ այդ կառույցներն էին Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդն իր փորձագիտական հանձնախմբով, ՀՀ կառավարության աշխատակազմը, ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովը, ՀՀ վերահսկիչ պալատը, իրավապահ մարմինները, դատարանները և ՀՀ արդարադատության նախարարությունը:

Հայաստանի միջազգային հակակոռուպցիոն պարտավորությունների մոնիտորինգը ներառում է Հայաստանի՝ ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի և ԳՐԵԿՈ-ի կազմում, ինչպես նաև Տնտեսական համագործակցության կազմակերպության (ՏՀԶԿ) Ստամբուլի գործողությունների ծրագրում ներգրավված լինելուց բխող պարտավորությունների մոնիտորինգը: ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի Հայաստանի առաջին փուլի (2010-2015 թթ.) գնահատման զեկույցով սահմանվել էին 21 մարտահրավերներ (պարտավորություններ), որոնցից, ինչպես և 2016 թ. դեպքում, դիտարկվել են 17-ը: 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ դրանցից **մասամբ կատարվել** էր միայն 2 պարտավորություն, իսկ մնացած 15-ը շարունակում են մնալ **չկատարված**: Այսպիսի անբավարար կատարողականը զգալի չափով պայմանավորված է նաև նրանով, որ մինչև հիմա մշակված չեն պարտավորությունների կատարման մոնիտորինգի մեխանիզմները և ընթացակարգերը:

2015 թ. գարնանից Հայաստանը գտնվում էր ԳՐԵԿՈ-ի գնահատման չորրորդ փուլում, որը գնահատում է ԳՐԵԿՈ-ի անդամ երկրների օրենսդրությունը և իրավակիրառ պրակտիկան, պատգամավորների, դատախազների և դատավորների դեպքում կոռուպցիայի կանխարգելումը, մասնավորապես, էթիկայի և վարքագծի կանոնները, շահերի բախումը, գույքի, եկամուտների հայտարարագրումը և այլն: Նույն թվականի հոկտեմբերին ԳՐԵԿՈ-ի պլենար նիստում ընդունվեց կազմակերպության փորձագետների կողմից պատրաստված՝ Հայաստանի գնահատման զեկույցը, որի հիման վրա սահմանվեցին 18 հանձնարարականներ (պարտավորություններ): Այդ հանձնարարականների կատարման վերջնաժամկետ սահմանվեց 2017 թ. ապրիլի 30-ը: Նշված թվից 4-ական հանձնարարականներ վերաբերում են պատգամավորներին և դատախազներին, 7-ը՝ դատավորներին, իսկ մնացած 3-ը վերաբերում են նշված բոլոր պաշտոնյաներին: 2017 թ. դեկտեմբերի 4-8-ին կայացած ԳՐԵԿՈ-ի պլենար նիստում ընդունվեց Հայաստանի Համապատասխանության զեկույցը: Համաձայն զեկույցի՝ Հայաստանը Չորրորդ փուլի գնահատման զեկույցում ներառված տասնութ հանձնարարականներից միայն 5-ն է կատարել **բավարար չափով** կամ դրանց **անդրադարձել է բավարար չափով**: Մնացած

¹ Տե՛ս 2015 թ. զեկույցը՝ www.transparency.am/hy/publications/view/141 և 2016 թ. զեկույցը՝ www.transparency.am/hy/publications/view/209

հանձնարարականներից տասներկուսը մասամբ են կատարվել, իսկ մեկը չի կատարվել: Հանձնարարականներից և ոչ մեկը չի ստացել «**լրիվ կատարված**» գնահատականը:

Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) Ստամբուլի գործողությունների ծրագրի մոնիտորինգի երրորդ փուլը Հայաստանի համար սկսվեց 2014 թ. հոկտեմբերին: Այս փուլում Հայաստանը պետք է կյանքի կոչի 23 հանձնարարական, որոնք դասակարգված են երեք խմբում: Այդ խմբերն են. ա) հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը և ինստիտուցիոնալ համակարգը (4 հանձնարարական), բ) կոռուպցիայի քրեականացումը (5 հանձնարարական), գ) կոռուպցիայի կանխարգելումը (14 հանձնարարական): 2018 թ. հուլիսի 2-4-ին կայացած ՏՀԶԿ-ի Հակակոռուպցիոն ցանցի մոնիտորինգային պլենար նիստում ընդունվեց Հայաստանի չորրորդ փուլի մոնիտորինգային զեկույցը (դեռևս չի հրապարակվել), որը գնահատել էր նախորդ երրորդ փուլի վերջը նշված 23 հանձնարարականների կատարումը և ձևակերպել էր հաջորդ, չորրորդ, փուլի հանձնարարականները: Համաձայն զեկույցի՝ այդ 23 հանձնարարականներից **լիովին կատարվել** էին 2-ը, **մեծամասամբ կատարված** էր 3 և **չէր կատարվել** 1 հանձնարարական, ևս 2 հանձնարարականի կատարումը չէր գնահատվել, քանի որ որոշվել էր, որ այդ հանձնարարականների ոլորտները (Հանրային ֆինանսների հսկողություն և աուդիտ, և Քաղաքական կոռուպցիա) այլևս նոր փուլում չեն դիտարկվելու: Մնացած 15 հանձնարարականների կատարումը գնահատվել էր «**մասամբ կատարված**»:

Սույն ուսումնասիրության շրջանակներում մոնիտորինգի են ենթարկվել նաև ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագրի այն միջոցառումները, որոնց համար այդ ծրագրով սահմանված են եղել ակնկալվող արդյունքներ 2017 թ. համար, ինչպես նաև այն միջոցառումները, որոնց ավարտը նախատեսված էր մինչև 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ը, սակայն, ելնելով այդ տարիների մոնիտորինգի արդյունքներից, ակնկալվող վերջնական արդյունքները կա՛մ չեն ստացվել (կատարվել), կա՛մ էլ ստացվել են մասամբ: Ելնելով այս չափորոշիչներից՝ մոնիտորինգի են ենթարկվել ծրագրի 54 միջոցառումներից 37-ը, որոնցից 23-ն այն միջոցառումներն էին, որոնց համար սահմանված էր ակնկալվող արդյունք 2017 թ. համար,² իսկ 14-ի համար վերջնական ակնկալվող արդյունքներ էին սահմանված 2015 կամ 2016 թվականների համար: Այդ 37 միջոցառումների համար 2017 թ. համար սահմանված ակնկալվող արդյունքներից լիովին կատարված էին եղել 5-ը: Մասամբ կատարվել էր 24 ակնկալվող արդյունք, 7 արդյունք չէր կատարվել, իսկ մեկ միջոցառման ակնկալվող արդյունքի կատարման մասին բավարար տեղեկատվություն բացակայում էր: Հարկ է նաև նշել, որ 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ծրագրով նախատեսված էր ավարտել 26 միջոցառում, սակայն դրանցից միայն 4-ն էին ավարտվել:

Չեկույցում ներկայացված է նաև 2017 թ. կոռուպցիոն հանցագործությունների ամփոփ վիճակագրությունը: Մասնավորապես, 2017 թ. ընթացքում ՀՀ նախաքննական մարմինների վարույթում քննվել է 1005 գործ: Դրանցից ավարտվել է 520 քրեական գործի վարույթ,

² Միջոցառումների ծրագրով 2017 թ. համար ակնկալվող վերջնական արդյունք սահմանված էր նաև 47-րդ միջոցառման (Այօրինի հարստացման քրեականացման նպատակահարմարության վերաբերյալ վերլուծության իրականացում) համար: Սակայն, արդեն 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ այս միջոցառման ակնկալվող արդյունքը գերակատարվել էր, քանի որ 2016 թ. դեկտեմբերի 16-ին ԱԺ-ն լրացրեց ՀՀ քրեական օրենսգիրքը 310.1 հոդվածով, որով և քրեականացվեց այօրինի հարստացումը: Այս մասին գրված է նաև Կոռուպցիայի իրավիճակի մասին ԹԻՂԿ-ի 2016 թ. զեկույցում:

որոնցից մեղադրական եզրակացությամբ դատարան է ուղարկվել 148-ը, իսկ 1 քրեական գործ ուղարկվել է դատարան՝ բժշկական բնույթի հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ:

Վերջապես, զեկույցում նաև ներկայացված են 2017 թ. ընթացքում լրատվամիջոցների կողմից վեր հանված կոռուպցիոն տարբեր դեպքերի մասին այնպիսի հրապարակումներ, որոնք առավել ցայտուն են ցույց տալիս կոռուպցիոն տարբեր դրսևորումների բնույթը: Այդ դրսևորումները ներառում են շահերի բախումը, հանրային միջոցների մսխումը և փոշիացումը, էթիկայի կանոնների խախտումները, հայտարարագրերի ուսումնասիրության արդյունքում վեր հանված անբացատրելի կարողությունները և այլն:

ՆԱԽԱԲԱՆ

«Կոռուպցիոն իրավիճակը Հայաստանում և դրա դեմ պայքարը 2017 թվականին» տարեկան հետազոտությունն անդրադառնում է 2017 թ. ընթացքում Հայաստանում կոռուպցիայի իրավիճակին՝ ելնելով միջազգային կազմակերպությունների կողմից իրականացված ուսումնասիրությունների արդյունքում հրապարակված կոռուպցիայի համաթվերից, Հայաստանի Հանրապետության իշխանությունների կողմից ձեռնարկված քայլերին ուղղված կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում միջազգային հանձնարարականների և պարտավորությունների, ինչպես նաև Հայաստանի հակակոռուպցիոն ռազմավարության 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագրի կատարումից: Հետազոտության մեջ անդրադարձ է կատարված նաև կոռուպցիոն հանցագործությունների վիճակագրությանը, ինչպես նաև 2017 թ. ընթացքում լրատվամիջոցների կողմից լուսաբանված հնչեղ կոռուպցիոն դեպքերին, որոնք վեր են հանվել լրատվամիջոցների մոնիտորինգի արդյունքում:

ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն հետազոտության շրջանակում ԹԻՂԿ-ի կողմից գնահատվել է 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ միջազգային պարտավորությունների կատարման, ինչպես նաև հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագրի ընթացքը:³

2017 թ. ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի մարտահրավերների (հանձնառությունների) կատարման ընթացքը գնահատելու համար օգտագործվել են 2018 թ. առաջին եռամսյակում ԹԻՂԿ-ի՝ ՀՀ արդարադատության նախարարությանն ուղղված հարցումների պաշտոնական պատասխանները: ԳՐԵԿՈՒ-ի գնահատման չորրորդ փուլի Հայաստանի պարտավորությունների կատարման մասին տեղեկատվությունը վերցվել է 2017 թ. դեկտեմբերի 4-8-ին Ստրասբուրգում կայացած ԳՐԵԿՈՒ-ի 78-րդ պլենար նիստում

³ ՀՀ կառավարության 2015թ. սեպտեմբերի 25-ի Հայաստանի Հանրապետության հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը եվ դրա իրականացման 2015-2018 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին N1141-Ն որոշում:

ընդունված Հայաստանի համապատասխանության զեկույցից, որը հրապարակվել է նույն թվականի դեկտեմբերի 21-ին: Վերջապես, ՏՀԶԿ-ի հակակոռուպցիոն ցանցի Ստամբուլի գործողությունների ծրագրի մոնիտորինգի երրորդ փուլի Հայաստանի պարտավորությունների կատարման մասին տեղեկատվությունը վերցվել է 2018 թ. հուլիսի 2-4-ին Փարիզում կայացած ՏՀԶԿ-ի Հակակոռուպցիոն ցանցի 19-րդ պլենար նիստում ընդունված՝ Հայաստանի չորրորդ փուլի մոնիտորինգային զեկույցից:⁴

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագրի ընթացքը գնահատվել է՝ հիմք ընդունելով 2015-2017 թվականներին նախատեսված միջոցառումների վերաբերյալ հասանելի ամփոփ տեղեկատվությունը (այսուհետ՝ Ամփոփ տեղեկատվություն):⁵ Գնահատվել են միայն այն միջոցառումները, որոնց համար միջանկյալ կամ վերջնական ակնկալվող արդյունք նախատեսված է եղել 2017 թ. և վերջնական ակնկալվող արդյունք՝ 2015 կամ 2016 թվականների համար, ընդ որում, 2015 և 2016 թվականների պարագայում ուսումնասիրվել են միայն այն միջոցառումները, որոնց համար, ըստ միջոցառումների ծրագրի, համապատասխանաբար 2015 թ. դեկտեմբերի 31-ի և 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սահմանված էին ակնկալվող վերջնական արդյունքներ, սակայն այդ արդյունքները կա՛մ մասամբ էին ստացվել, կա՛մ չէին ստացվել:

Որոշ պարտավորությունների և միջոցառումների կատարողականների գնահատման համար որպես լրացուցիչ տեղեկատվության աղբյուր դիտարկվել են նաև ոչ կառավարական և միջազգային կազմակերպությունների համապատասխան զեկույցները:

ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի մարտահրավերների, ինչպես նաև պետական հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների ծրագրի գնահատման համար օգտագործվել են **«կատարված»**, **«մասամբ կատարված»** և **«չկատարված»** գնահատականները:

ԳՐԵԿՈ-ի հանձնարարականների կատարողականի գնահատման համար կիրառվել է հենց տվյալ կազմակերպության 5 միավորանոց սանդղակը, որի արժեքներն են **«չկատարված»**, **«մասամբ կատարված»**, **«բավարար չափով անդրադարձված»**, **«բավարար չափով կատարված»** և **«լրիվ կատարված»**:

ՏՀԶԿ-ի հանձնարարականների կատարողականի գնահատման համար օգտագործվել է նույն կազմակերպության 4 միավորանոց սանդղակը՝ **«չկատարված»**, **«մասամբ կատարված»**, **«մեծապես կատարված»** և **«լրիվ կատարված»** արժեքներով:

Կոռուպցիոն հանցագործությունների հետապնդման և դատապարտման պատկերը կազմելու համար հիմք են ընդունվել ՀՀ գլխավոր դատախազի 19.01.2017թ.-ի N3 հրամանով հաստատված⁶ կոռուպցիոն հանցատեսակները⁷ և ՀՀ գլխավոր

⁴ Չեկույցում գնահատվել է մոնիտորինգի երրորդ փուլի համար սահմանված պարտավորությունների կատարումը, և, հիմնվելով դրա, ինչպես նաև Հայաստանում կոռուպցիայի և նրա դեմ պայքարի ներկա իրավիճակի վրա, սահմանվել են նոր, չորրորդ մոնիտորինգային փուլի պարտավորությունները:

⁵ https://anti-corruption.gov.am/vfs/anticorruption_reports/ampop_2017.pdf

⁶ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Hraman3.pdf>

⁷ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Cank.pdf>

դատախազության կայքում տեղադրված՝ 2017 թ. ընթացքում կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների քննության արդյունքների վերաբերյալ տեղեկանքը:⁸ Իրավապահ մարմինների կողմից կոռուպցիայի դեմ պայքարի դինամիկան պարզելու նպատակով 2017 թ. տվյալները համադրվել են նաև 2009-2016 թթ. ժամանակահատվածի տվյալների հետ:

Շահերի բախման դեպքերը և կոռուպցիոն դրսևորումները վեր են հանվել առցանց լրատվամիջոցների լուսաբանումների ընթացիկ մոնիտորինգի արդյունքում՝ դիտարկելով կոռուպցիոն թեմաներին առավել հաճախ անդրադարձ կատարող լրատվամիջոցները՝ «Յեթ»-ը, «Հայկական ժամանակ»-ը, «Հրապարակ»-ը, «Սիվիլներ»-ը և այլն:

ԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆ՝ ԸՍՏ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլի (ԹԻ) յուրաքանչյուր տարի հրապարակվող Կոռուպցիայի ընկալման համաթվի (ԿԸՀ) 2017 թ. Հայաստանի արժեքը հավասար էր 35 միավորի, ընդ որում, Հայաստանը Վիետնամի, Եթովպիայի և Մակեդոնիայի հետ միասին ԿԸՀ դասակարգման աղյուսակում 180 երկրների շարքում կիսում էր 107-110-րդ հորիզոնականները:⁹ ԿԸՀ-ն հաշվարկվում է հանրային ոլորտում կոռուպցիայի մակարդակի փորձագիտական գնահատականների հիման վրա՝ հիմք ընդունելով միջազգային կազմակերպությունների կողմից կատարված ուսումնասիրությունները:¹⁰

Ըստ ԿԸՀ-ի, որքան ցածր է երկրի միավորը, այնքան այդ երկրում կոռուպցիան ընկալվում է ավելի մասշտաբային, և դրանով իսկ պայմանավորվում է երկրի զբաղեցրած դիրքը (ցածր հորիզոնականը): Քանի որ ԿԸՀ արժեքները հաշվարկվում են՝ կիրառելով մաթեմատիկական վիճակագրության մեթոդները, ապա հանրային ոլորտում կոռուպցիայի ընկալման նախորդ տարվա համեմատ հաջորդ տարում փոփոխության լինել կամ չլինելը կախված է նրանից, թե որքան է տվյալ երկրի տվյալ (հաջորդ) տարվա ԿԸՀ արժեքի վիճակագրական սխալի չափը: Եթե այն ավելի մեծ է, քան հաջորդ և նախորդ տարիների ԿԸՀ արժեքների միջև տարբերության բացարձակ արժեքը, ապա կարելի է պնդել, որ հաջորդ տարում նախորդ տարվա համեմատ հանրային ոլորտում կոռուպցիայի վիճակի լավացում կամ վատացում չի եղել: Հաշվի առնելով, որ Հայաստանի 2017 թ. ԿԸՀ արժեքի վիճակագրական սխալի չափը հավասար էր 3.79, իսկ համաթիվը 2017 թ. 2016-ի համեմատ աճել է ընդամենը երկու միավորով, և այդ աճի բացարձակ չափը փոքր է վիճակագրական սխալից, ապա կարելի է պնդել, որ հանրային ոլորտում կոռուպցիայի ընկալման մակարդակը փաստացիորեն մնացել է անփոփոխ:

⁸ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/Korupcia.pdf>

⁹ https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

¹⁰ Հայաստանի ԿԸՀ 2017 թ. արժեքը հաշվելու համար օգտագործվել են 6 միջազգային կազմակերպությունների ուսումնասիրությունների արդյունքների հիման վրա մշակված համաթվեր, որոնց միջին թվաքանակն էլ հենց ԿԸՀ համաթիվն է: Դրանք են Բերթելսմանի հիմնադրամի 2017-2018 թթ. տրանսֆորմացիոն համաթիվը (BF(TI)), Ֆրիդլմ Զաուսի Անցումային փուլում գտնվող պետություններ 2017 թ. «կոռուպցիա» ենթահամաթիվը (FH), Գլոբալ Ինսայթի երկրի ռիսկայնության 2017 թ. վարկանիշը (GI), Փոլիթիքլ Ռիսքս Սերվիսիզ Ինթերնեշնլի երկրի ռիսկայնության 2017 թ. ուղեցույցի համաթիվը (PRS), Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի Ընկերությունների գործադիր տնօրենների կարծիքի ամենամյա հարցում 2017 թ. ուսումնասիրության արդյունքները (WEF) և Ժողովրդավարության բազմազանության ծրագիր 2017-ը (VDEM):

Համաթվի այս արժեքով, 2016-ի համեմատությամբ, Հայաստանը ԿԸՀ 2017 թ. դասակարգման աղյուսակում առաջընթաց է գրանցել: 2016 թ. Հայաստանն իր ԿԸՀ 33 արժեքով 176 երկրների շարքում կիսում էր 113-115-րդ հորիզոնականները:¹¹ Ինչպես և 2016-ին, 2017 թ. ևս Հայաստանը Եվրասիական տնտեսական միության (ԵԱՏՄ) երկրների շարքում երկրորդն է՝ զիջելով միայն Բելառուսին, որի 2017 թ. ԿԸՀ արժեքը հավասար էր 44 միավորի, և ևս ԿԸՀ դասակարգման աղյուսակում կիսում է 68-70-րդ հորիզոնականները:¹² Հայաստանի հարևան երկրներից 2017 թ. դրությամբ Հայաստանից ավելի բարվոք վիճակում շարունակում են մնալ Վրաստանը (56 միավոր) և Թուրքիան (40 միավոր), իսկ Ադրբեջանը (31 միավոր) և Իրանը (30 միավոր) շարունակում են զիջել նրան:

Ինչպես արդեն նշվել էր «Կոռուպցիայի իրավիճակը Հայաստանում և դրա դեմ պայքարը 2016 թվականին» զեկույցում, 2016 թ. նոյեմբերին ԹԻ-ն հրապարակեց Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի (ԿՀԲ) 2016 թ. ցուցանիշները, որոնք ստացվել էին ԹԻ-ի պատվերով իրականացված Եվրոպա/Կենտրոնական Ասիայի տարածաշրջանում տնային տնտեսությունների կարծիքի հետազոտության շրջանակներում: 2017 թ. ընթացքում ԹԻ-ն ի մի բերեց 2014 թ. մարտից մինչև 2017 թ. հունվարն իր պատվերով կատարված հետազոտություններն աշխարհի բոլոր տարածաշրջաններում (Եվրոպա/Կենտրոնական Ասիա, Ամերիկյան մայրցամաք, Անդրսահարյան Աֆրիկա, Մերձավոր Արևելք և Հյուսիսային Աֆրիկա և Ասիա-խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջան) և նույն թվականի նոյեմբերի 14-ին հրապարակեց ԿՀԲ համաշխարհային զեկույցը,¹³ որն ամփոփում է նշված բոլոր տարածաշրջանների 119 երկրներում իրականացված հարցումային հետազոտությունների արդյունքները:

Համեմատելով ԿՀԲ Հայաստանի տվյալները համաշխարհային պատկերի հետ՝¹⁴ կարելի է ասել, որ Հայաստանն առաջատարների շարքում չէ հարցման շրջանում տրված 8 հարցերից և ոչ մեկով, իսկ որոշ հարցերի պատասխանների առումով Հայաստանը գտնվում է հետնապահների շարքերում: Հայաստանը բացարձակ հետնապահ դիրքերում է կոռուպցիայի դեմ պայքարում քաղաքացու կողմից իր դերի և տեղի ընկալման առումով:

Մասնավորապես, հարցման մեջ ընդգրկված բոլոր 119 երկրների և տարածքների շարքում Հայաստանում են բոլորից շատ հարցվողները գտնում, որ **կոռուպցիոն դեպքերի մասին հայտնելը հասարակությունում սոցիալապես ընդունելի վարքագիծ չէ (77%)**: Հայաստանը համաշխարհային հակաառաջատար է նաև **կոռուպցիոն դեպքերի մասին չբարձրաձայնելու** (հարցվողների 67%-ը գտնում է, որ իրենք չեն բարձրաձայնի այն կոռուպցիոն դեպքերի մասին, որոնց հետ առնչվում են կամ վկա են) և **կոռուպցիոն վկայություն չտալու հարցերում** (հարցվողների 73%-ը նշել է, որ իրենք դատարանում կոռուպցիոն հանցագործությունների մասին վկայություն չեն տա): Վերջապես, Հայաստանը

¹¹ https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016#regional

¹² https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 ԵԱՏՄ մյուս երկրներից Ռուսաստանի 2017 թ. ԿԸՀ արժեքը հավասար էր 29-ի, որով ևս դասակարգման աղյուսակում կիսում էր 135-142-րդ տեղերը: Նույնքան էր նաև Ղրղզստանի 2017 թ. ԿԸՀ արժեքը, իսկ Ղազախստանի 2017 թ. ԿԸՀ արժեքը հավասար էր 31-ի, և այդ արժեքով ևս կիսում էր 122-129-րդ տեղերը:

¹³ Մարդիկ և կոռուպցիան. քաղաքացիների ձայները աշխարհի բոլոր ծայրերից, տե՛ս

https://www.transparency.org/whatwedo/publication/people_and_corruption_citizens_voices_from_around_the_world

¹⁴ Արդյունքներն ըստ երկրների տե՛ս

https://www.transparency.org/news/feature/global_corruption_barometer_citizens_voices_from_around_the_world

կայքի «Global Corruption Barometer 2017: Global Results» բաժինը:

Հունգարիայի հետ միասին կիսում է 2-3 տեղերը **կոռուպցիայի դեմ պայքարում շարքային քաղաքացու դեր չունենալու հարցում** (հարցվողների 63%-ը կարծում է, որ կոռուպցիայի դեմ պայքարում շարքային քաղաքացու ներգրավումը ոչինչ չի փոխի):

Համաձայն «Ֆրիդոմ Յուուզ» անկախ կազմակերպության «Անցումային փուլում գտնվող պետություններ» վարկանիշային տարեկան հետազոտության,¹⁵ 2017 թ. Հայաստանի «կոռուպցիա» ենթահամաթվի արժեքը հավասար էր 5.50 միավորի:¹⁶ Հարկ է նշել, որ սկսած 2012 թ.-ից սա այդ ենթահամաթվի արժեքի առաջին փոփոխությունն է, ընդ որում, այն վատացել է 0.25 միավորով՝ 2016 թ. այն հավասար էր 5.25-ի: Այդ վատթարացումը տեղի է ունեցել երկրում առկա համակարգային կոռուպցիայի խորացման արդյունքում, որը հետևանք է Հայաստանի հանրապետական կուսակցության (ՀՀԿ) կողմից իշխանության գործադիր, օրենսդիր և դատական ճյուղերի վրա վերահսկողության ուժեղացման, ինչպես նաև իշխանությունների կողմից բարձրաստիճան պաշտոնյաների կողմից իրենց պաշտոնեական դիրքի չարաշահումները պատժել չցանկանալը:¹⁷ 2016 թ. համեմատ դա Ֆրիդոմ Յուուզի միակ ենթահամաթիվն է, որ փոփոխվել է, ինչի հետևանքով Հայաստանի ժողովրդավարության համաթիվը նահանջել է՝ 5.39-ից դառնալով 5.43 (1-ից 7 սանդղակում, որտեղ 1-ը ժողովրդավարական զարգացման ամենաբարձր մակարդակն է, իսկ 7-ը՝ ամենացածր):¹⁸ Ելնելով համաթվի այս արժեքից՝ Ֆրիդոմ Յուուզը Հայաստանն արդեն 10-րդ տարին անընդմեջ դասակարգել է որպես կիսակոնսուլիդացված ավտորիտար վարչակարգ ունեցող երկիր (ընդ որում, այն այդպիսի վարչակարգ ունեցող միակ հետկոմունիստական երկիրն է), որտեղ կոռուպցիան կառավարման համակարգում ունի համատարած բնույթ, և չնայած իշխանությունների խոստումներին, 2017 թ. վերջի դրությամբ շատ փոքր առաջընթաց է գրանցվել:¹⁹

Համաձայն Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի «Մրցունակության 2017-2018 թթ. Համաշխարհային զեկույցի», որը հրապարակվել է 2017 թ. սեպտեմբերի 27-ին, Հայաստանում կոռուպցիան համարվում է բիզնեսով զբաղվելուն խոչընդոտող չորրորդ լրջագույն գործոնը (16 գործոնների շարքում)՝ ֆինանսների մատչելիությունից, հարկերի դրույթներից և հարկային կարգավորումներից հետո, և 0-ից 16 սանդղակում այն կազմել է 9.9 միավոր:²⁰

¹⁵ Հրապարակվել է 2018 թ. ապրիլի 11-ին

¹⁶ <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia>

¹⁷ Նույն տեղում

¹⁸ Ֆրիդոմ Յուուզի «Անցումային փուլում գտնվող պետություններ» ամենամյա հետազոտությունն ընդգրկում է Նախկին ԽՍՀՄ և Արևելյան Եվրոպայի հետկոմունիստական բոլոր պետությունները: Այն չափում է նրանց ժողովրդավարության համաթիվը և դրա հիման վրա դասակարգում է այդ երկրների վարչակարգերը՝ սկսած կոնսուլիդացված ժողովրդավարից մինչև կոնսուլիդացված ավտորիտար վարչակարգերը: Տվյալ երկրի ժողովրդավարության համաթիվը հաշվարկվում է որպես 7 ենթահամաթիվների (որոնցից մեկը կոռուպցիայի ենթահամաթիվն է) միջին թվաբանական:

¹⁹ <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/armenia>

²⁰ <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017->

[2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf](https://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf) , էջ 100

ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ-ում կոռուպցիայի դեմ պայքարի հիմնական կառույցների շրջանակը և իրավասությունները չեն փոխվել: Դրանք են.

- **Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդը**, որի գործառույթները ներառում են տեխնիկական բնույթի իրավասություններ (կարգերի հաստատում և այլն), հակակոռուպցիոն ռազմավարության և ոլորտային ծրագրերի վերաբերյալ կարծիքի ձևավորում, հսկողություն հակակոռուպցիոն ռազմավարության և հակակոռուպցիոն միջազգային պարտավորությունների կատարման ուղղությամբ, հակակոռուպցիոն ռազմավարության, միջազգային պարտավորությունների և ոլորտային ծրագրերի իրականացման համակարգում, մոնիտորինգի արդյունքների քննարկում և համագործակցության ապահովում:²¹
- **Փորձագիտական հանձնախումբը**, որի առաքելությունը կայանում է Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին (այսուհետ՝ խորհրդի) մասնագիտական աջակցություն ցուցաբերելու մեջ՝ ներառելով գիտահետազոտական, քարոզչական և խորհրդի գործունեությանն օժանդակող տեխնիկական բնույթի գործառույթներ:²²
- **ՀՀ կառավարության աշխատակազմը**, մասնավորապես, դրանում գործող հակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգի բաժինը, որն ապահովում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի կազմակերպատիրական գործառույթը՝ կազմակերպելով փորձագիտական հանձնախմբի աշխատանքները, ապահովելով փորձագետների կապը ոլորտային պետական լիազոր մարմինների պատասխանատուների հետ, կատարելով մոնիտորինգի, հսկման, քարոզչական և փորձագիտական գործառույթներ:²³
- **ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովը**, որի գործառույթները ներառում են գույքի, եկամուտների հայտարարագրերի ռեեստրի վարումը և դրանց ուսումնասիրությունը, ինչպես նաև էթիկայի և շահերի բախման դեպքերի կանոնակարգումը բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց դեպքում:²⁴
- **ՀՀ վերահսկիչ պալատը**, որն իրականացնում է բյուջետային միջոցների, պետական և համայնքային սեփականության օգտագործման նկատմամբ արտաքին պետական վերահսկողություն:²⁵
- **ՀՀ իրավապահ մարմինները**, որոնց շրջանակը ներառում է կոռուպցիոն հանցագործությունների դեմ պայքարում նախաքննություն իրականացնող մարմինները՝ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունը, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությունը, ՀՀ մաքսային մարմինների քննիչները և ՀՀ քննչական կոմիտեն, ինչպես նաև ՀՀ դատախազությունը, որին վերապահված է մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ վերահսկողության, դատարանում մեղադրանքը պաշտպանելու և քննչական ենթակայությունը որոշելու գործառույթը:

²¹ ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշման հավելված 2-ի 2-րդ կետ

²² ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշման հավելված 2-ի 17-րդ կետ

²³ ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշում, հավելված 2

²⁴ ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի հոդված 43

²⁵ ՀՀ «Վերահսկիչ պալատի մասին» օրենք, հոդված 1, 5: 2015 թ. սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում այս կառույցը պետք է վերափոխվեր և անվանափոխվեր՝ դառնալով Հաշվեքննիչ պալատ: ՀՀ «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» օրենքը համապատասխանեցվել է Սահմանադրությանը և ուժի մեջ է մտել Հայաստանի Հանրապետության Նորընտիր նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման օրը:²⁵

- **ՀՀ դատարանները՝** առաջին աստիճանի ընդհանուր իրավասության դատարանը, վարչական դատարանը, վերաքննիչ դատարանները, Վճռաբեկ դատարանը, Սահմանադրական դատարանը:²⁶
- **ՀՀ արդարադատության նախարարությունը,** որն իրականացնում է իրավական ակտերի կարգավորման ազդեցության գնահատում կոռուպցիոն հարցերով²⁷ ըստ ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված կարգի:²⁸ Այս նախարարությունը նաև հանդիսանում է պատասխանատու մարմին (focal point)՝ հակակոռուպցիոն միջազգային պարտավորությունների և հանձնարարականների մասով:

Վերոնշյալ կառույցների առավել մանրամասն իրավասությունները ներկայացված են **Հավելված 1**-ում:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի համար պատասխանատու կառույցների առնչությամբ 2017 թ. եղել են որոշ զարգացումներ:

- 2017 թ. հունիսի 9-ին ընդունվել է ՀՀ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» օրենքը, որի 42-րդ հոդվածի համաձայն ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի փոխարեն կազմավորվելու է Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողով: Նշված օրենքը ուժի մեջ պետք է մտնի հանձնաժողովի առնվազն երեք անդամների նշանակվելուց հետո՝ բացի հանձնաժողովի անդամների թեկնածուների ընտրությանն առնչվող 9-15-րդ հոդվածներից, որոնք ուժի մեջ պետք է մտնեն 2018 թ. ապրիլի 10-ին:²⁹
- ՀՀ գլխավոր դատախազն իր 19.01.2017թ. N3 հրամանով ուժը կորցրած է ճանաչել 19.11.2008թ.-ի N82 հրամանը, որը վերաբերում էր կոռուպցիոն հանցագործությունների ցանկին, և հաստատել է նորը: Նոր ցանկը հանդիսանում է ավելի ծավալուն և ընդգրկում է շուրջ 84 հանցակազմ:³⁰ Հարկ է նկատել, որ ցանկի ծավալումը հակասում է ՏՀԶԿ փորձագետների առաջարկություններին:³¹

Պետք է նշել, որ վերոնշյալ կառույցների փաստացի գործունեությունը շատ դեպքերում էապես տարբերվում է այն գործառնություններից, որ նրանք ունեն ըստ իրենց գործունեությունը կարգավորող իրավական ակտերի: Նշված իրավասությունները լիարժեքորեն չկիրառելու փաստը հանգեցնում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի իմիտացիայի:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱԿՈՒՌՊՑԻՈՆ ՊԱՐՏԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների ու հանձնարարականների շրջանակն առնչվում է հետևյալ հիմնական փաստաթղթերին և նախաձեռնություններին.

²⁶ ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 163

²⁷ ՀՀ «Իրավական ակտերի մասին» օրենքի հոդված, մաս 27.1

²⁸ ՀՀ կառավարության 22.10.2009թ. N1205-Ն որոշում, հավելված 1, կետ 4

²⁹ 2018 թ. ապրիլ-մայիսյան հեղափոխությունից հետո Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ձևավորման գործընթացը կասեցվել է:

³⁰ Ցանկն ամբողջությամբ հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Cank.pdf>

³¹ <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Armenia-Round-3-Monitoring-Report-ENG.pdf>, էջ 40

- Միացյալ ազգերի կազմակերպության Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան (ՄԱԿԿԴԿ)։
- Եվրոպայի խորհրդի (ԵԽ) կոռուպցիայի դեմ պայքարի քաղաքացիական և քրեական կոնվենցիաները և դրանց շրջանակում կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում պետությունների հատուկ խմբին անդամակցությունը (ԳՐԵԿՈ)։
- Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) շրջանակներում գործող Ստամբուլյան գործողությունների ծրագրին մասնակցությունը։

Ստորև ներկայացվում են այդ փաստաթղթերով ստանձնած պարտավորությունների կատարման վերաբերյալ ԹԻՅԿ-ի կատարած մոնիտորինգի արդյունքները։

ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիա

2005 թ. Յայաստանը ստորագրել է Միավորված ազգերի կազմակերպության Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան (ՄԱԿԿԴԿ), որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից վավերացվել է 2006 թ., իսկ 2007 թ. ապրիլի 7-ին երկիրը միացել է Կոնվենցիային։ Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիան համապարտադիր համաձայնագիր է, և այն ստորագրած պետությունների միջև սահմանում է կոռուպցիայի կանխարգելման, բացահայտման, հետաքննման և պատժելիության չափանիշներ և պահանջներ։

Կոնվենցիայի անդամ բոլոր պետությունները պարտավոր են համապատասխանեցնել իրենց օրենսդրությունը ՄԱԿԿԴԿ դրույթներին, ինչը վերահսկվում է ՄԱԿ-ի Թմրամիջոցների և հանցավորության դեմ պայքարի գրասենյակի (ՄԱԿ ԹՅՊԳ) կողմից 2010 թ. նախաձեռնված համապատասխանության գնահատման երկփուլ գործընթացի միջոցով։³² Համապատասխանության գնահատման երկրորդ փուլում 2016-2021 թթ. ընթացքում կգնահատվի Կոնվենցիայի անդամ երկրների օրենսդրությունների համապատասխանությունը ՄԱԿԿԴԿ Գլուխ II-ի (Կոռուպցիայի կանխարգելում) և Գլուխ V-ի (Գողացված ակտիվների վերականգնում) դրույթներին։ Երկրորդ փուլում Հայաստանի գնահատումը տեղի կունենա 2018-2019 թթ. ընթացքում մեկամյա ժամանակահատվածում։

Ընդհանուր առմամբ հարկ է նշել, որ մինչ այժմ չկա ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի մարտահրավերների կատարողականը վերահսկելու գործուն և արդյունավետ մեխանիզմ։ Վերահսկողությունն առայժմ սահմանափակվում է միայն ՄԱԿԿԴԿ անդամ երկրների երկու տարին մեկ անցկացվող համաժողովների ժամանակ այդ երկրների ներկայացուցիչների ներկայացրած բանավոր հաշվետվություններով։ Մի շարք երկրներ (օրինակ՝ Իրանը, Աֆղանստանը, Ֆրանսիան, Ավստրալիան, Ալժիրը, Ադրբեջանը և այլն) կամավոր հիմունքներով ներկայացրել են կատարողականի մասին զեկույցներ ՄԱԿ-ի Թմրանյութերի և հանցավորության դեմ պայքարի գրասենյակին, սակայն Հայաստանի Հանրապետությունը բացակայում է նման երկրների ցանկից։

³² Առաջին փուլում 2010-2015 թթ. ընթացքում գնահատվել է Կոնվենցիայի անդամ երկրների օրենսդրությունների համապատասխանությունը ՄԱԿԿԴԿ Գլուխ III-ի (Կոռուպցիայի քրեականացում և հակակոռուպցիոն իրավապահ գործունեություն) և IV-ի (Միջազգային համագործակցություն) դրույթներին։ Հայաստանի գնահատման առաջին փուլը տեղի է ունեցել 2012 թ. հունիսից մինչև 2013 թ. մայիս ամիսները։

Հայաստանի գնահատման առաջին փուլի³³ զեկույցում³⁴ առաջարկվել է 21 հանձնարարական (մարտահրավեր), որոնց կատարմամբ Հայաստանի օրենսդրությունը պետք է համապատասխանեցվի ՄԱԿԿԴԿ-ի 3-րդ և 4-րդ գլուխների դրույթներին: 2015 թ.և 2016 թ. ԹԻՀԿ զեկույցներում վերոնշյալ 21-ից 2-ը (մարտահրավերներ 13 և 14) գնահատվել են կատարված, ևս 2-ը (մարտահրավերներ 19 և 20) չեն դիտարկվել ՄԱԿԿԴԿ գնահատման թիմի կողմից՝ թույլ տրված տեխնիկական սխալների պատճառով: Այդ պատճառով սույն զեկույցում դրանց անդրադարձ չի կատարվել:

Ինչ վերաբերում է մնացած 17 հանձնարարականներին, ապա դրանց կատարողականի վերաբերյալ գնահատականները ներկայացված են ստորև:

Մարտահրավեր 1

ՄԱԿԿԴԿ Կոնվենցիայի հոդված 15 (ա) կետը պահանջում է, որպեսզի բոլոր իրավաբանական անձինք նույնպես ճանաչվեն որպես երրորդ կողմ հանդիսացող շահառուներ: Չնայած ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312 և 312.1 հոդվածներում «այլ անձանց» եզրույթը կարող է վերաբերել նաև իրավաբանական անձանց, որոնց ներկայացնում է կաշառք տվողը, նշված հոդվածները կարող են լրացվել, որպեսզի հստակություն լինի ու նաև ներառի, օրինակ, կուսակցություններին:

Առաջին փուլի գնահատման զեկույցում նշվել էր, որ Կոնվենցիայի հոդված 15 (ա) կետը պահանջում է, որ քրեորեն պատժելի պետք է լինի պաշտոնատար անձին կաշառք տալը՝ վերջինիս կողմից ոչ միայն ֆիզիկական, այլ նաև իրավաբանական անձանց համար որևէ ոչ իրավաչափ առավելություն խոստանալու, առաջարկելու կամ տրամադրելու համար: Մինչդեռ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 312 և 312.1 հոդվածներում, որոնք վերաբերում են համապատասխանաբար պաշտոնատար անձին կաշառք տալուն և պաշտոնատար անձ չհանդիսացող հանրային ծառայողին ապօրինի վարձատրություն տալուն, ուղղակի կերպով չի նշվում իրավաբանական անձանց, ներառյալ՝ օտարերկրյա և միջազգային, մասին, և, ըստ գնահատման թիմի, «իր ներկայացրած անձանց» եզրույթը կարող է և չներառել իրավաբանական անձանց:

Այս երկու հոդվածների կապակցությամբ դիտարկվող ժամանակահատվածում չի կատարվել փոփոխություն կամ լրացում, ուստի այս մարտահրավերը գնահատվում է որպես «չկատարված»:

Մարտահրավեր 2

ՄԱԿԿԴԿ Կոնվենցիայի հոդված 15 (բ)-ն պահանջում է, որպեսզի բոլոր իրավաբանական անձինք նույնպես ճանաչվեն որպես երրորդ կողմ հանդիսացող շահառուներ: Չնայած ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311 և 311.1 հոդվածներում «այլ անձանց» եզրույթը կարող է վերաբերել նաև իրավաբանական անձանց, որոնց ներկայացնում է կաշառք տվողը, նշված հոդվածները կարող են լրացվել, որպեսզի հստակություն լինի ու նաև ներառի, օրինակ, կուսակցություններին:

³³ <https://www.unodc.org/unodc/treaties/CAC/country-profile/CountryProfile.html?code=ARM>

³⁴ https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/Armenia_UNCAC_Implementation_Report.pdf

Հայաստանյան օրենսդրության մեջ (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311 և 311.1 հոդվածներ) որպես ոչ իրավաչափ առավելություն ստացող անձ(ինք) ուղղակիորեն չեն նշվում իրավաբանական անձինք, ներառյալ՝ օտարերկրյա և միջազգային,³⁵ մինչդեռ Կոնվենցիայի 15(բ) հոդվածը դնում է այդպիսի պահանջ:

Նշված հոդվածները հստակորեն վերաբերում են պաշտոնատար անձի կողմից կաշառք ստանալուն և պաշտոնատար անձ չհանդիսացող անձի կողմից ապօրինի վարձատրություն ստանալուն:

Դիտարկվող ժամանակահատվածում դրանցում տեղի չի ունեցել որևէ փոփոխություն կամ լրացում, ուստի մարտահրավերը գնահատվում է որպես «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 3

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի [Օտարերկրյա պաշտոնատար անձանց և միջազգային կազմակերպությունների պաշտոնատար անձանց սահմանում] համապատասխանեցում Կոնվենցիայի հոդված 2 (բ)-ի հետ (ՄԱԿԿԴԿ հոդված 16 (2))

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 4-րդ մասով ընդլայնվում է պաշտոնատար անձի սահմանում՝ նրանում ներառելով նաև օտարերկրյա պետությունների, կազմակերպությունների, միջազգային կազմակերպությունների, ինչպես նաև այլ օտարերկրյա մարմինների պաշտոնյաներին և անդամներին: Սակայն այն չի ներառում օտարերկրյա բոլոր այն պաշտոնյաներին, որոնք սահմանված են Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի բ) կետով, մասնավորապես, օտարերկրյա պետության համար, ներառյալ՝ այդ պետության պետական մարմնում կամ պետական ձեռնարկությունում պաշտոնատար անձի գործառույթներ իրականացնող անձանց՝ անկախ նրանց քաղաքացիությունից: Բացի դրանից, մարտահրավեր 1-ով և մարտահրավեր 2-ով բարձրացված խնդիրը (որը բխում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311, 311.1, 312 և 312.1 հոդվածների՝ ՄԱԿԿԴԿ 16-րդ հոդվածին համապատասխան չլինելուց) վերաբերում է նաև այս դեպքին, այսինքն, ինչպես արդեն նշվել է նախորդ երկու մարտահրավերների քննարկման ժամանակ, քրեորեն պատժելի պետք է լինի կաշառք տալը և վերցնելը նաև այն դեպքերում, երբ ոչ իրավաչափ առավելության խոստում է տրվում կամ տրամադրվում իրավաբանական անձանց:

Նշված մասում տեղի չի ունեցել որևէ լրացում կամ փոփոխություն, ուստի մարտահրավերը գնահատվում է որպես «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 4

Հայաստանը պետք է փողերի լվացման մասին օրենքների պատճենները փոխանցի ՄԱԿ-ի Գլխավոր քարտուղարին՝ ի կատարում Կոնվենցիայի հոդված 23(2)(դ)-ի:

ՀՀ արդարադատության նախարարությանն ուղղած ԹԻՀԿ-ի հարցման պատասխանում նշվել է, որ համապատասխան օրենքներն անգլերեն թարգմանելուց հետո կտրամադրվեն ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարությանը, ինչից բխում է, որ դրանք 2017 թ. ընթացքում հիշյալ

³⁵ Օտարերկրյա և միջազգային իրավաբանական անձանց ներառելու մասին գրվում է Հայաստանի մասին ընդհանուր գեկույցում:

մարմինն չեն տրամադրվել: Հաշվի առնելով այս հանգամանքը՝ այս մարտահրավերը առայժմ գնահատվում է որպես «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 5

Հայաստանը խրախուսվում է, որպեսզի քրեականացնի ոչ մեծ ծանրության պարտական դեպքերը (ՄԱԿԿԴԿ հոդված 24):

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 334-րդ հոդվածով (հանցագործությունն պարտակելը) հանցագործության պարտակումը համարվում է հանցագործություն միայն ծանր կամ առանձնապես ծանր հանցագործությունն պարտակելու դեպքում:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում նշված հոդվածում փոփոխություններ չեն կատարվել՝ սույն մարտահրավերը դիտարկվում է որպես «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 6

Հայաստանը պետք է համապատասխանեցնի իր ներպետական օրենսդրությունը Կոնվենցիայի հոդված 31-ի 1-ին մասի «բ» կետի հետ (գույքի, սարքավորման և այլ միջոցների բռնագրավում, որոնք օգտագործվել են կամ նախատեսվել են իրավախախտումներ կատարելիս օգտագործելու համար):

ՄԱԿ-ի «Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի» հոդված 31-ի 1-ին մասի «բ» կետով սահմանված է. *«Յուրաքանչյուր Մասնակից պետությունն առավելագույն չափով, որը հնարավոր է իր ներքին իրավական համակարգի շրջանակներում, պետք է ձեռնարկի այնպիսի միջոցներ, որոնք կարող են անհրաժեշտ է լինել բռնագրավման հնարավորությունն ապահովելու համար՝ բ) գույքի, սարքավորման և այլ միջոցների, որոնք օգտագործվել են կամ նախատեսվել են իրավախախտումներ կատարելիս օգտագործելու համար, որոնք այդպիսին են ճանաչվել սույն Կոնվենցիային համապատասխան»:*

Ներկայումս Հայաստանում իրավախախտում կատարելու համար օգտագործված գույքի, սարքավորման և այլ միջոցների կամ հանցագործության գործիքների բռնագրավումը կարգավորվում է ՀՀ քրեադատավարական օրենսգրքի հոդված 119-ով:³⁶ Սակայն նշված հոդվածը չի կարգավորում հանցագործության այն գործիքների բռնագրավումը, որոնք *նախատեսվել են իրավախախտումներ կատարելիս օգտագործելու համար:*

Հաշվի առնելով, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում նշված հոդվածում փոփոխություններ չեն կատարվել՝ սույն մարտահրավերը գնահատվում է որպես «**չկատարված**»:

³⁶ Հայաստանի գնահատման առաջին փուլի զեկույցը գրելիս (2013 թ.) փողերի լվացման դեպքում հանցագործության գործիքների բռնագրավումը կարգավորվում էր ՀՀ քրեական օրենսգրքի 55 հոդվածի 4-րդ մասով: Սակայն զեկույցի պատրաստումից հետո, 2014 թ. հոկտեմբերի 28-ին «ՀՀ քրեական օրենսգրքի մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո, փողերի լվացման հետ կապված հանցագործության գործիքների բռնագրավման մասին դրույթը նույնպես դուրս եկավ քրեական օրենսգրքից, և, այդպիսով, ցանկացած հանցագործության դեպքում հանցագործության գործիքների բռնագրավման կարգավորումը դրվեց քրեադատավարական օրենսգրքի վրա:

Մարտահրավեր 7

Հայաստանը պետք է լիովին ապահովի իր դատարանների կամ այլ իրավասու մարմինների համար բանկային, ֆինանսական կամ առևտրային տեղեկատվության մատչելիությունը կամ նրանց կողմից այդ տեղեկատվության ստացումը. բանկային գաղտնիքի մասին իրավական ակտերից բխող խոչընդոտները պետք է արդյունավետ կերպով հաղթահարվեն (Կոնվենցիայի 31 (7) և 40 հոդվածներ):

Համաձայն Հայաստանի գնահատման առաջին փուլի զեկույցի, այս մարտահրավերի կատարման ճանապարհին հիմնական խոչընդոտն այն է, որ ՀՀ «Բանկային գաղտնիքի մասին» օրենքի 10-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն, *«Բանկերը քրեական գործով կասկածյալ կամ մեղադրյալ ներգրավված անձանց վերաբերյալ բանկային գաղտնիք կազմող տեղեկությունները քրեական հետապնդում իրականացնող մարմիններին տրամադրում են միայն դատարանի որոշման հիման վրա՝ սույն օրենքին և Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքին համապատասխան»*: Ըստ զեկույցի հեղինակների, սա նշանակում է, որ բանկերը քրեական հետապնդում իրականացնող մարմիններին այդպիսի տեղեկություններ կարող են և չտրամադրել (և պրակտիկայում դա հաճախ է լինում), եթե *քրեական գործը դեռևս չի հարուցվել կամ դեռևս չեն պարզվել կասկածյալները կամ մեղադրյալները*, չնայած, որ և՛ ՀՀ «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» օրենքով, և՛ ՀՀ քրեադատավարական օրենսգրքով այդպիսի տեղեկություններ նշված պայմաններում բանկերը կարող են տրամադրել իրավապահ մարմիններին:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում «Բանկային գաղտնիքի մասին» օրենքի նշված հոդվածում փոփոխություններ չեն կատարվել՝ սույն մարտահրավերը ևս դիտարկվում է որպես **«չկատարված»**:

Մարտահրավեր 8

Հայաստանին առաջարկվում է պրակտիկայում իրականացնել վկաների պաշտպանության ծրագիրը և ապահովել դրա իրականացման համար պատշաճ ֆինանսավորում (Կոնվենցիայի հոդված 32 (1)):

ՀՀ արդարադատության նախարարությանն ուղղած ԹԻՀԿ-ի հարցման պատասխանում նշվել է, որ այս մարտահրավերի կատարումը հնարավոր կլինի քրեադատավարական նոր օրենսգրքով, որի նախագծում ներառված է «Քրեական վարույթին ներգրավված անձանց հատուկ պաշտպանություն» վերտառությամբ գլուխը, որում նախատեսվում են վկաների պաշտպանության մեխանիզմներ: Քանի որ նոր օրենսգրքին առայժմ չի ընդունվել՝ սույն մարտահրավերը գնահատվում է որպես **«չկատարված»**:

Մարտահրավեր 9

Հայաստանը պետք է ուժեղացնի իրավապահ մարմինների և քաղաքացիների միջև համագործակցությունը (Կոնվենցիայի հոդված 37):

Այս մարտահրավերն առնչվում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 200-րդ հոդվածի 5-րդ, 312-րդ հոդվածի 4-րդ և 312.1-րդ հոդվածի 4-րդ մասերին, համաձայն որոնց, առևտրային կաշառք, կաշառք կամ ապօրինի վարձատրություն *«սովող անձն ազատվում է քրեական*

պատասխանատվությունից, եթե տեղի է ունեցել կաշառքի շորթում, և այդ անձը մինչև կաշառք տալու մասին քրեական հետապնդման մարմիններին հայտնի դառնալը, բայց հանցանքի կատարումից հետո՝ ոչ ուշ, քան եռօրյա ժամկետում, այդ մասին կամովին հայտնել է քրեական հետապնդման մարմիններին և աջակցել հանցագործությունը բացահայտելուն»: Հայաստանի վերաբերյալ զեկույցն (կետ 391) առաջարկում է երկարացնել այդ հոդվածներով սահմանված եռօրյա ժամկետը:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում նշված հոդվածներում փոփոխություններ չեն կատարվել՝ մարտահրավերը գնահատվում է «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 10

Էքստրադիցիայի և փոխադարձ իրավական աջակցության այնպիսի ուղեցույցի ընդունում, որը հիմնված կլինի ՄԱԿԿԴԿ-ի վրա և կապահովի այդ գործընթացների առավել արդյունավետ իրականացումը:

Ի պատասխան ԹԻՅԿ-ի հարցման՝ ՀՀ արդարադատության նախարարությունը նշել է, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում էքստրադիցիայի և փոխադարձ աջակցության մասին ուղեցույց չի ընդունվել, որը հիմք է տալիս գնահատելու այս մարտահրավերը որպես «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 11

Արագացնել գործերի կառավարման համակարգի ստեղծումը, որը հնարավորություն կտա իրականացնել այդ գործերի դասակարգումը և վիճակագրության օգտագործումն իրավական փոփոզության և էքստրադիցիայի հարցերում՝ օգտագործելով ՄԱԿԿԴԿ-ն որպես իրավական հիմք:

Կոռուպցիայի վիճակի վերաբերյալ ԹԻՅԿ 2015 և 2016 թվականների զեկույցներում այս մարտահրավերը դիտարկվել էր որպես «**մասամբ կատարված**»: ՀՀ արդարադատության նախարարությանն ուղղած՝ ԹԻՅԿ-ի հարցման պատասխանից երևում է, որ 2017 թ. որևէ նոր զարգացում չի եղել: Բացի այդ, նույն պատասխանից երևում է նաև, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում ՄԱԿԿԴԿ շրջանակներում էքստրադիցիայի կամ փոխադարձ իրավական օգնության որևէ հարցում չի ստացվել և չի ուղարկվել: Հաշվի առնելով նշվածը՝ այս մարտահրավերը շարունակվում է դիտարկվել որպես «**մասամբ կատարված**»:

Մարտահրավեր 12

Էքստրադիցիայի գործընթացների արագացում և ապացուցողական պահանջների պարզեցում՝ կապված ցանկացած հանցագործության հետ, որի առնչությամբ կիրառելի է Կոնվենցիան:

Այս մարտահրավերը վերաբերում է ՀՀ քրեադատավարական օրենսգրքի 478-478.4 հոդվածների ավելի սահուն կիրարկմանը, որի արդյունքում էքստրադիցիայի գործընթացներն էլ ավելի կարագանան և կպարզեցվեն ապացուցողական պահանջները: Դիտարկվող ժամանակահատվածում, ինչպես երևում է փաստաթղթային ուսումնասիրությունից, որևէ ենթաօրենսդրական ակտ կամ ուղեցույց՝ ուղղված նշված

հողվածների ավելի սահուն կիրարկմանը, չի ընդունվել, որը հիմք է տալիս գնահատելու այս մարտահրավերը որպես «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 13

Քաղաքական հանցագործությունները պետք է տեղ չունենան էքստրադիցիայի մասին պայմանագրերում:

Ինչպես նշվել է վերևում, այս մարտահրավերը 2015 թ. ԹԻՅԿ գնահատմամբ դիտարկվել է որպես «կատարված» և այդ պատճառով այստեղ այլևս չի դիտարկվում:

Մարտահրավեր 14

Քրեական օրենսգրքի 16-րդ հոդվածի համապատասխանեցումը ՀՀ Սահմանադրության 30.1 հոդվածին:

Ինչպես նշվել է վերևում, այս մարտահրավերը 2015 թ. ԹԻՅԿ գնահատմամբ դիտարկվել է որպես «կատարված» և այդ պատճառով այստեղ այլևս չի դիտարկվում:

Մարտահրավեր 15

Շարունակել ուսումնասիրել երկկողմանի էքստրադիցիաների մասին պայմանագրերի կնքման հնարավորությունները:

Ելնելով ԹԻՅԿ-ի հարցմանը ՀՀ արդարադատության նախարարության պատասխանից՝ դիտարկվող ժամանակահատվածում Հայաստանի Հանրապետությունը որևէ նոր պայմանագիր չի կնքել: Նախկինում վարվել են բանակցություններ Քուվեյթի Պետության և Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության հետ, ընդ որում, վերջինիս դեպքում առկա է էքստրադիցիայի պայմանագրի համաձայնեցված տեքստ: Դիտարկվող ժամանակահատվածում ՀՀ-ն նաև սկսել է բանակցություններ Լիբանանի Հանրապետության հետ՝ էքստրադիցիայի մասին պայմանագիր կնքելու ուղղությամբ:

Սույն մարտահրավերը գնահատվում է որպես «**մասամբ կատարված**»: Իհարկե, խնդրահարույց է այն, որ ՀՀ-ն 2017 թ. էքստրադիցիայի մասին որևէ պայմանագիր դեռևս չի կնքել:

Մարտահրավեր 16

Ուսումնասիրել հնարավորությունները՝ կնքելու երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր կամ կառուցակարգեր, որոնք հատուկ կերպով կձառայեն Կոնվենցիայի հոդված 46-ի նպատակներին:

ՀՀ արդարադատության նախարարության՝ ԹԻՅԿ-ին ուղղած պատասխանից երևում է, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում նոր երկկողմ կամ բազմակողմ պայմանագրեր չեն կնքվել:

Հաշվի առնելով վերոշարադրյալը՝ սույն մարտահրավերը գնահատվում է «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 17

Ուսումնասիրել Կոնվենցիային անդամ այլ պետությունների համապատասխան մարմինների հետ հաղորդակցման ավելի շատ միջոցներ սահմանելու հնարավորությունները:

Համաձայն ՀՀ արդարադատության նախարարության՝ ԹԻՀԿ-ի հարցման պատասխանի, դիտարկվող ժամանակահատվածում այլ պետությունների համապատասխան մարմինների հետ որևէ հաղորդակցում չի եղել:

Նշված հանգամանքը հաշվի առնելով՝ սույն մարտահրավերը գնահատվում է «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 18

Ուսումնասիրել լրացուցիչ քայլեր ձեռնարկելու հնարավորությունը՝ ուժեղացնելու կոռուպցիայի դեմ Կոնվենցիայով սահմանված հանցագործությունների առնչությամբ խնդրանքներ կատարելու հարցում իրավապահ մարմինների համագործակցությունը:

Համաձայն ՀՀ արդարադատության նախարարության՝ ԹԻՀԿ-ի հարցման պատասխանի, դիտարկվող ժամանակահատվածում այլ պետությունների համապատասխան իրավապահ մարմինների հետ համագործակցությանն ուղղված որևէ քայլեր չեն կատարվել:

Նշված հանգամանքը հաշվի առնելով՝ սույն մարտահրավերը գնահատվում է «**չկատարված**»:

Մարտահրավեր 19 (տեխնիկական սխալ)

Ուսումնասիրել հնարավորությունը՝ ուժեղացնելու Կոնվենցիայի հոդված 46-ի 1-ին մասի «գ» կետի իրականացումը:

Ինչպես նշվել է ԹԻՀԿ նախորդ զեկույցում, նման հոդված ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայում պարզապես առկա չէ, ուստի այս մարտահրավերի կատարողականը չի գնահատվում:³⁷

Մարտահրավեր 20 (տեխնիկական սխալ)

Ուսումնասիրել հնարավորությունը՝ ուժեղացնելու Կոնվենցիայի հոդված 46-ի 1-ին մասի «ե» կետի իրականացումը:

³⁷ Հայաստանի առաջին փուլի գնահատման զեկույցում տեղ է գտել տեխնիկական վրիպակ, և այս մարտահրավերը ձևակերպվել է որպես Կոնվենցիայի հոդված 46-ի 1-ին մասի «գ» կետի իրականացում (subparagraph 1(c) of article 46), https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/Armenia_UNCAC_Implementation_Report.pdf, էջ 14: Չեկույցից հստակ երևում է, որ գնահատող թիմը նկատի է ունեցել Կոնվենցիայի նշված 46-րդ հոդվածի 3-րդ մասի «գ» կետը, որը Կոնվենցիայում առկա է և զեկույցում վերլուծության է ենթարկվել: Ենթադրվում է, որ քաղաքական կամքի առկայության պարագայում ՀՀ կառավարությունը կարող էր, ելնելով զեկույցի դրույթներից, մատնանշել ՄԱԿ ԹՀԳ-ին զեկույցում տեղ գտած վրիպակների մասին և ձեռնամուխ լինել մարտահրավերի պահանջի կատարմանը:

Ինչպես նշվել է ԹԻՅԿ նախորդ զեկույցում, նման հոդված ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայում պարզապես առկա չէ, ուստի այս մարտահրավերի կատարողականը չի գնահատվում:³⁸

Մարտահրավեր 21

Ուսումնասիրել հնարավորությունը՝ շարունակելու երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրերի կամ կառուցակարգերի կնքումը՝ օգտագործելու հատուկ քննչական ծառայության մեթոդները միջազգային համագործակցության մակարդակում:

Համաձայն ՀՀ արդարադատության նախարարության՝ ԹԻՅԿ-ի հարցման պատասխանի, դիտարկվող ժամանակահատվածում ՀՀ կողմից երկկողմ կամ բազմակողմ համաձայնագրեր կամ կառուցակարգեր չեն կնքվել:

Նշված հանգամանքը հաշվի առնելով՝ սույն մարտահրավերը գնահատվում է «**չկատարված**»:

Ամփոփում

Այսպիսով, ԹԻՅԿ մոնիտորինգը բացահայտել է, որ դիտարկված 17 մարտահրավերներից միայն մեկի (մարտահրավեր 15) ուղղությամբ է որոշակի գործընթաց եղել 2017 թ., ինչը պայմանականորեն կարելի է գնահատել «**մասամբ կատարված**»: Մնացած 16 ուղղություններով որևէ քայլեր 2017 թ. չեն ձեռնարկվել: Այսինքն, 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի տվյալներով Հայաստանի Հանրապետությունն ամբողջությամբ կատարել է ՄԱԿ-ի Հայաստանի վերաբերյալ զեկույցում ամրագրված 21 մարտահրավերներից միայն 2-ը և մասամբ՝ միայն մեկը:

Ինչպես նշվեց վերևում, ի տարբերություն Հայաստանի մյուս հակակոռուպցիոն միջազգային մեխանիզմների, ՄԱԿԿԴԿ-ն չունի հանձնառությունները վերահսկելու գործունե մեխանիզմներ և կատարողականի ապահովումը հիմնականում թողնվում է մասնակից պետության քաղաքական կամքի վրա, ինչը Հայաստանի դեպքում՝ առնվազն ՄԱԿ-ի կոռուպցիայի դեմ պայքարի կոնվենցիայի շրջանակում, ակնհայտորեն բացակայում է:³⁹

ԳՐԵԿՈ

2004 թ. հունվարի 20-ից Հայաստանը անդամակցում է ԵԽ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում պետությունների հատուկ խմբին՝ ԳՐԵԿՈ-ին, որը գնահատում է անդամ երկրների

³⁸ Ինչպես և մարտահրավեր 19-ի դեպքում, Հայաստանի առաջին փուլի գնահատման զեկույցում տեղ է գտել տեխնիկական վրիպակ, և այս մարտահրավերը ձևակերպվել է որպես Կոնվենցիայի հոդված 46-ի 1-ին մասի «ե» կետի իրականացում (subparagraph 1(e) of article 46), https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/Armenia_UNCAC_Implementation_Report.pdf, էջ 14: Չեկույցից հստակ երևում է, որ գնահատող թիմը նկատի է ունեցել Կոնվենցիայի նշված 46-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համապատասխանաբար «ե» կետը, որը Կոնվենցիայում առկա է և զեկույցում վերլուծության է ենթարկվել:³⁸ Նմանապես, քաղաքական կամքի առկայության պարագայում ՀՀ կառավարությունը կարող էր, ելնելով զեկույցի դրույթներից, մատնանշել ՄԱԿ ԹՅԴԳ-ին զեկույցում տեղ գտած վրիպակների մասին և ձեռնամուխ լինել մարտահրավերի պահանջի կատարմանը:

³⁹ Հարկ է նշել, որ ՄԱԿԿԴԿ անդամ որոշ երկրներ կամավոր կերպով հրապարակում են, թե ինչ քայլեր են իրենք ձեռնարկել Կոնվենցիայի գնահատման առաջին փուլից հետո: Այդ երկրներից են Ավստրալիան, Ադրբեյջանը, Բրազիլիան, Ֆրանսիան և այլն:

հակակոռուպցիոն միջոցառումների և ԵԽ «Կոռուպցիայի մասին քրեական իրավունքի մասին» կոնվենցիայի ու «Կոռուպցիայի մասին քաղաքացիական իրավունքի մասին» կոնվենցիայի պահանջների միջև համապատասխանությունը և այդ ուղղությամբ կատարողականը:⁴⁰

Գնահատման յուրաքանչյուր փուլ ներառում է ԳՐԵԿՈՒ-ի քարտուղարության կողմից պատրաստված ինքնազնահատման հարցաշարի լրացումը երկրի կառավարության կողմից, որին հետևում են ԳՐԵԿՈՒ-ի փորձագետների ճանաչողական այցերն ու հանդիպումները շահագրգիռ կողմերի հետ և ԳՐԵԿՈՒ-ի փորձագետների կողմից Գնահատման գեկույցի պատրաստումը (Evaluation report), հաստատումը հերթական պլենար նիստում և հրապարակումը: Հանձնարարականների կատարման համար պետությանը տրվում է 18 ամիս, որից հետո ԳՐԵԿՈՒ-ի փորձագետներն ուսումնասիրում են յուրաքանչյուր հանձնարարականի կատարողականը և կազմում Համապատասխանության գեկույց (Compliance report),⁴¹ որը ևս հաստատվում է ԳՐԵԿՈՒ-ի առաջիկա հերթական պլենար նիստում և հրապարակվում: Եթե համապատասխանության գեկույցը եզրակացնում է, որ տվյալ երկիրը կատարել է իր ստանձնած բոլոր պարտավորությունները, ապա համապատասխանության գեկույցի հրապարակումով ավարտվում է գնահատման տվյալ փուլը: Հակառակ դեպքում որոշվում է երկարաձգել պարտավորությունների կատարման վերջնաժամկետը, որի ավարտին ԳՐԵԿՈՒ-ի փորձագետները պատրաստում են Համապատասխանության գեկույցի հավելված՝ լրացուցիչ գնահատելով հանձնարարականների կատարման ընթացքը:

ԳՐԵԿՈՒ-ի 4-րդ գնահատման հանձնարարականները եղել են 18-ը, որոնք բաժանվել են 4 խմբի՝

- 1-ին խումբ հանձնարարականները (I-IV) վերաբերում են պատգամավորներին
- 2-րդ խումբ հանձնարարականները (V-XI) վերաբերում են դատավորներին
- 3-րդ խումբ հանձնարարականները (XII-XV) վերաբերում են դատախազներին
- 4-րդ խումբ հանձնարարականները (XVI-XVIII) վերաբերում են վերը նշված պաշտոնյաների բոլոր խմբերին:

2017 թ. դեկտեմբերի 4-8-ին Ստրասբուրգում կայացած ԳՐԵԿՈՒ-ի 78-րդ պլենար նիստում վերոնշյալ հանձնարարականների կատարողականի հիման վրա ընդունվեց Հայաստանի համապատասխանության գեկույցը, որը հրապարակվեց նույն թվականի դեկտեմբերի 21-ին:⁴² Որպես գեկույցի հիմք ընդունվեցին Հայաստանի կառավարությունից նույն թվականի ապրիլի 25-ին ԳՐԵԿՈՒ-ին ներկայացված իրավիճակային գեկույցը և լրացուցիչ տեղեկությունները, որոնք ՀՀ կառավարությունը ԳՐԵԿՈՒ-ի քարտուղարություն Էր ներկայացրել նույն թվականի հոկտեմբերի 5-ին և 31-ին: Համապատասխանության գեկույցում գնահատվել է Գնահատման գեկույցում ներկայացված յուրաքանչյուր առանձին

⁴⁰ ԵԽ «Կոռուպցիայի մասին քրեական իրավունքի մասին» կոնվենցիան Հայաստանի Հանրապետությունը ստորագրել է 15.03.2003թ. և վավերացրել է 08.06.2004թ., որն ուժի մեջ է մտել 10.07.2004թ.: 17.02.2004թ. ՀՀ-ն ստորագրել է 08.12.2004թ. վավերացրել է ԵԽ «Կոռուպցիայի մասին քաղաքացիական իրավունքի» կոնվենցիան, որն ուժի մեջ է մտել 22.01.2005թ.:

⁴¹ <http://www.coe.int/en/web/greco/about-greco/how-does-greco-work>

⁴² <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680775f12>: Ոչ պաշտոնական հայերեն թարգմանություն՝ <https://anti-corruption.gov.am/am/otherorgs>

հանձնարարականը և բոլոր այդ հանձնարարականների կատարողականի մակարդակը երկրի կողմից:

Ստորև ամփոփված է Գնահատման զեկույցում բերված յուրաքանչյուր հանձնարարականի կատարողականի գնահատականը:

Պատգամավորներ.	Հանձնարարական 1
Ապահովել և բարելավել Ազգային ժողովի օրինաստեղծ գործընթացի թափանցիկությունը՝ ա) երաշխավորելով, որ օրենքի նախագծերի առնչությամբ հանրային քննարկումների անցկացման պահանջը պահպանվի պրակտիկայում և նախագծերը և դրանց լրացումները մատչելի դառնան հանրությանը ժամանակին, բ) ձեռնարկելով պատշաճ միջոցներ՝ ապահովելու հանձնաժողովների նիստերի բովանդակության և դրանց մասնակիցների մասին տեղեկատվության՝ հանրության համար մատչելիությունը, ինչպես նաև հանձնաժողովների կողմից խորհրդարանական լսումների առավել ակտիվ կազմակերպումը:	

Չեկույցում նշվում է, որ հանձնարարականի առաջին մասը կատարելու ուղղությամբ ՀՀ կառավարությունը 2016 թ. սեպտեմբերի 2-ին ընդունել է N1134 որոշումը, որի համաձայն հանրային քննարկումներ անցկացնելուն նպաստելու նպատակով Սահմանադրությամբ կամ օրենքի հիման վրա ստեղծված մարմինները, ներառյալ՝ ԱԺ-ն, պարտավոր են իրենց կողմից մշակված իրավական ակտերի նախագծերը տեղադրել նաև այդ նպատակով ստեղծված միասնական՝ www.e-draft.am կայքում, որը գործարկվել է 2017 թվականին: Բացի այդ, օրենքի, ինչպես նաև որոշումների, հայտարարությունների և ուղերձների, նախագծերը պարտադիր կերպով գրանցվում են ԱԺ շրջանառության մեջ դրված հարցերի ռեգիստրում, որը հասանելի է Ազգային ժողովի պաշտոնական կայքում: Չեկույցում նաև նշվում է. «Ազգային ժողովի կողմից քննարկվող բոլոր օրենքների նախագծերը (օրակարգում ընդգրկվածներ, օրակարգում չընդգրկվածներ և ամբողջությամբ ընդունվածներ), այդ թվում՝ բոլոր փոփոխությունները, հրապարակվում են Ազգային ժողովի պաշտոնական կայքի «Նախագծեր» բաժնում»: Այս վերջին պնդման կապակցությամբ հարկ է նշել, որ նշված պրակտիկան գործում էր նաև մինչև Հայաստանի կողմից այս պարտավորությունը ստանձնելը:

Հանձնարարականի երկրորդ մասի կատարման վերաբերյալ զեկույցում նշվում է, որ ԱԺ կողմից 2016 թ. դեկտեմբերի 16-ին ընդունված և 2017 թ. մայիսի 18-ին ուժի մեջ մտած «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքով (ԿՕ) նախատեսվում են մշտական հանձնաժողովների պարտադիր հրապարակային նիստեր: Նոր կանոնակարգի ընդունումով հստակեցվել են դնական նիստեր անցկացնելու պայմանները, ընդլայնվել է խորհրդարանական լսումներ հրավիրելու հնարավորությունը: ԱԺ աշխատակարգի համաձայն, հերթական նիստից առնվազն երեք աշխատանքային օր առաջ հրապարակվում են նիստերի օրակարգերի նախագծերը: Հրապարակվում են նաև նիստերի արձանագրությունները:

Միևնույն ժամանակ, ըստ ԳՐԵԿՈ-ի փորձագետների, քանի որ այս ներդրված իրավական կարգավորումները իրենց զեկույցի մշակման ժամանակ դեռևս նոր էին ուժի մեջ մտել, և անհրաժեշտ է որոշ լրացուցիչ ժամանակ՝ գնահատելու այդ կարգավորումների կիրարկման

արդյունավետությունը: Ելնելով դրանից՝ նրանք եզրակացրել են, որ այս հանձնարարականը «մասամբ է կատարված»:

Պատգամավորներ.	Հանձնարարական 2
Ա) Ընդունել խորհրդարանի անդամների համար վարքագծի կանոնագիրք, որը հասանելի կլինի հանրության համար ու կսահմանի հստակ ուղենիշներ շահերի բախման և դրա հետ կապված ոլորտների առնչությամբ, ներառյալ՝ նվերների և այլ առավելությունների ընդունումը, սահմանափակումները, լրացուցիչ գործունեությունը և ֆինանսական շահերը, տեղեկատվությունը և հանրային միջոցների չարաշահումը, երրորդ անձանց, ինչպես, օրինակ, լոբբիստների հետ շփումները:	
Բ) Կազմակերպել դրա կիրառման համար անհրաժեշտ գործնական միջոցառումներ, ինչպես, օրինակ, հատուկ դասընթացներ, խորհրդատվության տրամադրում և իրազեկության բարձրացում:	

Այս հանձնարարականի առաջին մասի կատարման կապակցությամբ ԳՐԵԿՈ-ն նշում է, որ առկա են մի շարք իրավական ակտեր, մասնավորապես, 2016 թ. դեկտեմբերի 16-ին ընդունված և 2017 թ. մայիսի 18-ին ուժի մեջ մտած «Ազգային ժողովի պատգամավորի գործունեության երաշխիքների մասին» օրենքը, «Հանրային ծառայության մասին» օրենքը,⁴³ ինչպես նաև 2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ կողմից ընդունված, սակայն դեռ գործողության մեջ չդրված, «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» օրենքը, որոնք վերաբերում են էթիկայի, շահերի բախման, նվերների ընդունման և նման այլ հարցերի իրավական կարգավորմանը: Սակայն ԳՐԵԿՈ-ի փորձագետները նաև արձանագրել են, որ «Ազգային ժողովի պատգամավորի գործունեության երաշխիքների մասին» օրենքը չի պարունակում նվերների վերաբերյալ դրույթներ, ինչպես նաև նրանում բավարար չափով մանրամասնեցված չեն որոշակի սահմանափակումներ: Փորձագետները նաև ընդգծում են, որ եթե «Ազգային ժողովի պատգամավորի գործունեության երաշխիքների մասին» օրենքը դիտարկվում է որպես հանձնարարականով նախատեսված պատգամավորների վարքագծի համապարփակ կանոնագիրք (ինչպես դա ներկայացնում են իշխանությունները), ապա դրանում պետք է հստակ և մանրամասն կանոնակարգվեն ըլուրդ չափանիշները:

Հանձնարարականի երկրորդ մասի առնչությամբ զեկույցում նշվում է, որ բացի պատգամավորների՝ էթիկայի կանոնների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներից, որոնք 2017 թ. սեպտեմբերի 12-ից իրականացվել են հասարակական կազմակերպության կողմից իրականացվող «Աջակցություն Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովին՝ խորհրդարանական վերահսկողությունը և ընտրողների հետ հաղորդակցությունը բարելավելու նպատակով» ծրագրի շրջանակներում, անհրաժեշտ էր նաև իրականացնել մասնագիտական վերապատրաստում և խորհրդատվություն, որի մասին ՀՀ կառավարության ներկայացրած ինքնազնահատման զեկույցում ոչինչ նշված չէ:

⁴³ Խոսքը գնում է «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի մասին, որն ընդունվեց 2011 թ. մայիսի 26-ին և ուժի մեջ մտավ 2012 թ. հունվարի 1-ին, և որի դրույթների մեծ մասը այժմ ուժը կորցրել է նույնանուն նոր օրենքի ընդունման պատճառով: Վերջինս ԱԺ կողմից ընդունվեց 2018 թ. մարտի 23-ին և ուժի մեջ մտավ նույն թվականի ապրիլի 9-ին:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ սույն հանձնարարականի կատարողականը գնահատվում է որպես «մասամբ կատարված»:

Պատգամավորներ.

Հանձնարարական 3

Ձեռնարկել պատշաճ միջոցներ՝ կանխելու խորհրդարանի անդամների կողմից առևտրային ընկերություններում պաշտոն զբաղեցնելու և ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու կամ այլ վճարովի աշխատանք կատարելու սահմանափակումները շրջանցելը:

Չեկույցում նշված է, որ ԳՐԵԿՈ-ի փորձագետներին տեղին են թվում այն լիազորությունները, որոնք ունեն Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի առաջմ գործող և Կոռուպցիայի կանխարգելման ստեղծվելիք հանձնաժողովը՝ գործնականում վերահսկելու պատգամավորների կողմից առևտրային ընկերություններում պաշտոն զբաղեցնելու և ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու կամ այլ վճարովի աշխատանք կատարելու սահմանափակումները: Նշվում է նաև, որ «Ազգային ժողովի պատգամավորի գործունեության երաշխիքների մասին» օրենքում և ԱԺ Նոր կանոնակարգում ներկայացված են այդ սահմանափակումների վերաբերյալ սահմանադրական կարգավորումների կատարումն ապահովող մեխանիզմները: Սակայն քանի որ դրանց կիրարկման արդյունքները զեկույցի մշակման ժամանակ դեռևս պարզ չէին, ԳՐԵԿՈ-ն անհրաժեշտ է համարում որոշ ժամանակ անց լրացուցիչ գնահատել իրավիճակը և ելնելով դրանից՝ սույն հանձնարարականը գնահատվում է «մասամբ կատարված»:

Պատգամավորներ.

Հանձնարարական 4

Էապես ուժեղացնել խորհրդարանի անդամների կողմից էթիկայի և վարքագծի չափորոշիչներին հետևելու մոնիտորինգի մեխանիզմը, որպեսզի ապահովվի՝ ա. անկախ, շարունակական և պրոակտիվ վերահսկողություն էթիկայի կանոնների և սահմանափակումների և երկրորդական գործողությունների, շահերի բախման և նվերների կանոնների առումով, բ. կանոնների գործադրում համապատասխան սանկցիաների միջոցով:

Հանձնարարականի առաջին մասի առնչությամբ զեկույցում նշվում է, որ դեռևս Գնահատման զեկույցում ԳՐԵԿՈ-ն նշել էր, որ կան լուրջ կասկածներ՝ կապված ԱԺ էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողովի արդյունավետության հետ: ԳՐԵԿՈ-ն նաև ակնկալում է, որ ստեղծվելիք Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովն (ԿԿՀ) այդ վերահսկողությունն ավելի արդյունավետ կիրականացնի: Սակայն ելնելով նրանից, որ ԿԿՀ-ն զեկույցի մշակման ժամանակ (ինչպես նաև առայսօր) ստեղծված չէ, զեկույցը հանձնարարականի այս մասը համարում է «մասամբ կատարված»:

Հանձնարարականի երկրորդ մասի առնչությամբ ԳՐԵԿՈ-ի զեկույցում դրական են գնահատվել կատարված օրենսդրական միջոցառումները, այն է՝ ապօրինի հարստացման քրեականացումը, գույքի և եկամտի հայտարարագրեր չներկայացնելու կամ դրանցում թերի կամ կեղծ տվյալներ ներկայացնելու համար վարչական պատասխանատվության սահմանումը,⁴⁴ ինչպես նաև Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի գործող

⁴⁴ 2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ կողմից ընդունված օրենքով ՀՀ քրեական օրենսգրքում կատարված փոփոխություններով և լրացումներով քրեականացվեց նաև գույքի և եկամտի հայտարարագրեր միտումնավոր

հանձնաժողովին վարչական պատասխանատվության միջոցներ կիրառելու իրավասություն տալը:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ սույն հանձնարարականի կատարողականը զեկույցում գնահատվել է որպես **«մասամբ կատարված»**:

Դատավորներ.	Հանձնարարական 5
<p>Շարունակել դատական համակարգի ինքնակառավարման մարմինների բարեփոխումները՝ նպատակ ունենալով ուժեղացնել դատական իշխանության անկախությունը, ապահովել բոլոր մակարդակների դատավորների պատշաճ ներկայացվածությունն ինքնակառավարման մարմիններում և նվազեցնել դատարանների նախագահների և, առաջին հերթին, Վճռաբեկ դատարանի նախագահի դերակատարումն այդ մարմիններում:</p>	

Չեկույցում ողջունվում է սահմանադրական փոփոխությունների միջոցով Հայաստանում դատական իշխանության ինքնակառավարման համակարգի բարեփոխումը, այն է՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի (ԲԴԽ) ստեղծումը: Դրական է գնահատվել նաև այն, որ ԲԴԽ անդամների ընդհանուր թվի կեսը կազմված է Դատավորների ընդհանուր ժողովի կողմից ընտրված բոլոր ատյանների դատարանների դատավորներից, այսինքն՝ իրենց գործընկեր դատավորներից: Կատարվել է նաև հանձնարարականի ևս մեկ պահանջը՝ այն նվազեցրել է դատարանների նախագահների դերը:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ այս հանձնարարականի գնահատվում է **«բավարար չափով կատարված»**:

Դատավորներ.	Հանձնարարական 6
<p>Վերացնել դատարանների/դատավորների ծանրաբեռնվածության կամ դատարաններում դատավորների թվաքանակի պակասի պատճառով դատարանների նախագահների կողմից դատավորներին ժամանակավորապես և առանց իրենց համաձայնության այլ դատարան գործուղելու հնարավորությունը:</p>	

Չեկույցում դրական է համարվում Սահմանադրության մեջ այն փոփոխությունը (տե՛ս հոդված 175-ի 1 մասի 5-րդ կետը), որով ԲԴԽ-ին տրվում է դատավորների գործուղման հարցը լուծելու իրավասություն: Դրա հետ կապված կարգավորումները տրված են Դատական օրենսգրքի նախագծում:

Սակայն քանի որ զեկույցի պատրաստման ժամանակ Դատական օրենսգիրքը դեռևս ընդունված չէր, սույն հանձնարարականի գնահատականն է **«մասամբ կատարված»**:⁴⁵

Դատավորներ.	Հանձնարարական 7
<p>Բարեփոխել դատավորների աշխատանքի ընդունման, առաջխաղացման և ազատման</p>	

կերպով չներկայացնելը կամ դրանցում թերի կամ կեղծ տվյալներ ներկայացնելը, որը ԳՐԵԿՈ-ի զեկույցում չի նշվում:

⁴⁵ ՀՀ Դատական օրենսգիրքն ԱԺ կողմից ընդունվեց 2018 թ. փետրվարի 7-ին և ուժի մեջ մտավ նույն թվականի ապրիլի 9-ին:

ընթացակարգերը՝ ա. ուժեղացնելով դատական իշխանության դերակատարությունը այս գործընթացներում՝ կրճատելով Հանրապետության Նախագահի դերակատարությունը և իր որոշումների համար պահանջելով գրավոր հիմնավորումների տրամադրում, բ. ապահովելով, որպեսզի այս գործընթացներում ցանկացած որոշում հնարավոր լինի բողոքարկել դատական կարգով:

ԳՐԵԿՈ-ն ողջունել է վերանայված Սահմանադրության միջոցով ԲԴԽ-ի՝ «դատավորների թեկնածությունների ցուցակները պատրաստելու համար պատասխանատու լինելը և Հանրապետության Նախագահին առաջարկություն ներկայացնելը»: Այն նաև դրական է գնահատում ԲԴԽ-ի ներկայացրած ցուցակի՝ Նախագահի կողմից հաստատելու կամ մերժելու հնարավորության չեղարկումը:

Ելնելով դրանից՝ հանձնարարականի այս մասը գնահատվել է որպես **«կատարված»**:

Մինևույն ժամանակ, հանձնարարականի երկրորդ մասը զեկույցը գնահատել է որպես **«չկատարված»**, քանի որ դրա կատարումը պայմանավորված էր Դատական օրենսգրքի ընդունումով, որն, ինչպես արդեն նշվել էր, զեկույցի պատրաստման ժամանակ դեռևս ընդունված չէր:⁴⁶

Այս ամենը հաշվի առնելով՝ այս հանձնարարականը գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**:

Դատավորներ.	Հանձնարարական 8
Ա. Վերանայել արդարադատության նախարարության դերակատարումը դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթներ հարուցելու գործում: Բ. Ներդնել պատշաճ երաշխիքներ, ներառյալ՝ դատավորների կողմից կարգապահական որոշումների դատական կարգով բողոքարկումը, որպեսզի կարգապահական վարույթները չօգտագործվեն դատավորների դեմ որպես ազդեցության կամ վրեժի գործիք:	

Հանձնարարականի առաջին մասի առնչությամբ զեկույցը նշում է, որ «արդարադատության նախարարը պահպանում է դատավորների դեմ կարգապահական վարույթ հարուցելու իրավունքը:» Դա, ինչպես շեշտում են ԳՐԵԿՈ-ի փորձագետները, սահմանափակում է դատական իշխանության անկախությունը: Նշվում է նաև, որ Դատական օրենսգրքի նախագծով նախարարի այդ իրավունքը սահմանափակվել է՝ նրան հնարավորություն չտալով միջամտել վարույթում գտնվող գործերին:

Սակայն քանի որ Դատական օրենսգրքի զեկույցի պատրաստման ժամանակ այն դեռևս ԱԺ-ում քննարկված չէր՝ հանձնարարականի այս մասը գնահատվել է որպես **«չկատարված»**:

Հանձնարարականի երկրորդ մասի վերաբերյալ զեկույցում նշվում է, որ վերանայված Սահմանադրությամբ (տե՛ս 175-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետը) ԲԴԽ-ն « ... լուծում է դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը»:

⁴⁶ Չեկույցում նաև նշվում է, որ Դատական օրենսգրքի նախագիծը կարծես թե դատավորին տալիս է Վարչական դատարան բողոքարկելու հնարավորություն:

Դրական է գնահատվել նաև այն, որ այդ Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի համաձայն, «դատավորը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել արդարադատություն իրականացնելիս հայտնած կարծիքների կամ կայացրած դատական ակտերի համար»: Նույն հոդվածի 9-րդ կետի համաձայն, «դատավորի լիազորությունների դադարեցումը տույժ է համարվում միայն կոպիտ կարգապահական խախտումների դեպքում»: Սակայն ԳՐԵԿՈ-ն մտահոգված է նրանով, որ կարգապահական բնույթի որոշումը հնարավոր է բողոքարկել դատարան միայն Սահմանադրական դատարանով որոշման սահմանադրականությունը վիճարկելու գործընթացով:

Ելնելով դրանից՝ հանձնարարականի երկրորդ մասը, ինչպես նաև ողջ հանձնարարականը գնահատվել է որպես **«մասամբ կատարված»**:

Դատավորներ.	Հանձնարարական 9
Ներդնել արդյունավետ կանոններ և մեխանիզմներ՝ պարզելու արդարադատության իրականացման ժամանակ դատավորի գործունեությանն անպատշաճ միջամտությունը և սանկցիաների ենթարկելու այն դատավորներին, ովքեր գործադրում կամ հետամուտ են լինում նման միջամտություն ստանալուն:	

Համաձայն զեկույցի՝ վերանայված Սահմանադրության 162-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հստակորեն արգելվում է ցանկացած անհարկի միջամտություն արդարադատության իրականացմանը: Նմանատիպ դրույթներ, ինչպես նաև անհարկի միջամտություն դեպքերի մասին հաղորդելու և դրանց առնչությամբ վարույթ հարուցելու ընթացակարգերը, ներառված էին նաև դատական օրենսգրքի նախագծում: Սակայն քանի որ զեկույցի պատրաստման ժամանակ նշված օրենսգրքը դեռևս ընդունված չէր, հանձնարարականը գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**:

Դատավորներ.	Հանձնարարական 10
Սահմանափակել դատավորների անձեռնմխելիությունը միայն արդարադատություն իրականացնելիս կատարած գործողությունների առումով (ֆունկցիոնալ անձեռնմխելիություն):	

Չեկույցում նշվում է, որ համաձայն փոփոխված Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի՝ «սահմանափակվել է դատավորների՝ դատական գործառույթներն իրականացնելիս հայտնած կարծիքների և կայացված ակտերի նկատմամբ անձեռնմխելիության, այսպես կոչված «գործառույթների իրականացման հետ կապված անձեռնմխելիության» պաշտպանությունը»:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ սույն հանձնարարականի գնահատականն է **«բավարար չափով կատարված»**:

Դատավորներ.	Հանձնարարական 11
Իրականացնել հատուկ քաղաքականություն՝ միտված դատավորների հանդեպ անպատշաճ ազդեցության կանխմանը, շահերի բախմանը և դատարանում կոռուպցիայի դեմ պայքարին, որը կներառի՝ ա. էթիկայի և վարքագծի, դատական անկողմնակալության և անկախության, շահերի բախման և կոռուպցիայի վերաբերյալ	

բոլոր դատավորների համար պարբերական բնույթ կրող պարտադիր դասընթացների կազմակերպում, որոնք պետք է անցկացվեն դատական իշխանության լուրջ ներգրավմամբ, բ. խորհրդապահական խորհրդատվության տրամադրում դատական համակարգի ներսում, որպեսզի բարձրացվի դատավորների իրազեկությունը և խորհրդատվություն տրամադրվի այն ոլորտների առնչությամբ, որոնք նշված են «ա» կետում:

Չեկույցում նշվում է, որ այն ժամանակ գործող (որը ներկայումս ուժը կորցրել է) Դատական օրենսգրքով արդեն սահմանված էին «դատավորներին դատական վերապատրաստումներին մասնակցելը պարտադրելու միջոցներ»: Բացի այդ, զեկույցում նշվում է նաև, որ ինքնազնահատման հարցաշարի հարցերին կառավարության կողմից տված պատասխաններից երևում է, որ էթիկայի թեմայով դատավորների համար անցկացվել են մի քանի *պարբերական բնույթ չկրող (ad hoc)* դասընթացներ, որոնք բավարարում են հանձնարարականի որոշ պահանջներին: Չեկույցում ի գիտություն է ընդունվում նաև այն փաստը, որ «Դատական օրենսգրքի նախագիծը նպատակ ունի ստեղծելու հնարավորություններ՝ էթիկայի հարցերով խորհրդատվության եւ վերապատրաստումների համար, և դրանով փորձ է արվում շեշտել նման խորհրդատվությունը գաղտնի տրամադրելու կարևորությունը՝ որպես առանձին դատավորների համար երաշխիք»:

Այս հանձնարարականի կատարումը գնահատվում է որպես **«մասամբ կատարված»**, քանի որ հանձնարարականում ներառված հարցերի վերաբերյալ վերապատրաստման ծրագրերը պետք է լինեն կանոնավոր և պարտադիր, և դրանց անցկացումն ունենա մշտական բնույթ:

Դատախազներ. Հանձնարարական 12
Ձեռնարկել պատշաճ միջոցներ՝ ներառելու մասնագիտական և ոչ քաղաքական փորձառությունը ՀՀ գլխավոր դատախազի ընտրության, նշանակման և ազատման գործընթացներում՝ բարձրացնելու գործընթացների թափանցիկությունը և նվազեցնելու անպատշաճ քաղաքական ազդեցությունը:

ԳՐԵԿՈՒ-ի զեկույցը բարելավում է համարում այն, որ փոփոխված Սահմանադրության համաձայն ԱԺ-ն ոչ միայն ընտրում է գլխավոր դատախազին, այլ նաև առաջադրում այդ պաշտոնի համար թեկնածու(ներ)ին, մինչդեռ նախկինում ԱԺ-ն միայն ընտրում էր, իսկ առաջադրումը կատարվում էր ՀՀ Նախագահի կողմից: Ըստ ԳՐԵԿՈՒ-ի փորձագետների, դա նաև գլխավոր դատախազի թեկնածու առաջադրող ԱԺ համապատասխան մշտական հանձնաժողովին «թույլ է տալիս գնահատել թեկնածուների որակավորումները՝ անհրաժեշտության դեպքում օգտագործելով արտաքին փորձաքննության հնարավորությունը»: Մյուս բարելավումն, ըստ զեկույցի, այն է, որ «գլխավոր դատախազի պաշտոնի համար Սահմանադրությամբ սահմանված են հստակ չափորոշիչներ, ներառյալ՝ իրավաբանական կրթության և մասնագիտական փորձի վերաբերյալ պահանջները»: Վերջապես, փորձագետների կարծիքով առաջընթաց է նաև այն, որ ԱԺ-ն գլխավոր դատախազին կարող է պաշտոնից ազատել ԱԺ ձայների 3/5-ով, այլ ոչ թե պարզ մեծամասնությամբ՝ ինչպես նախկինում էր:

Ելնելով վերոգրյալից՝ տվյալ հանձնարարականը գնահատվում է որպես **«հանձնարարականին բավարար չափով անդրադարձված»**:

Դատախազներ.**Հանձնարարական 13**

Եթիկայի հանձնաժողովի կազմը լրացնել, որպեսզի ուժեղացվի դատախազության անկախությունը անպատշաճ քաղաքական ազդեցությունից՝ ապահովելով, որպեսզի՝ ա) այն կազմված լինի մեծամասնաբար դատախազներից, բ) դատախազների թվից մի մասն ընտրված լինի հենց դատախազ-գործընկերների կողմից:

Հանձնարարականի առաջին մասով, համաձայն զեկույցի, ինքնագնահատման հարցաշարի համապատասխան հարցի պատասխանում կառավարությունը հղում է կատարում 2017 թ. նոյեմբերի 17-ին ընդունված «Դատախազության մասին» նոր օրենքին (ԴՕ), որով *«Նախատեսվում է, որ Եթիկայի հանձնաժողովը պետք է կազմված լինի յոթ անդամից, ներառյալ՝ գլխավոր դատախազի տեղակալը, երեք դատախազ եւ երեք իրավաբան գիտնական: Հանձնաժողովը պետք է նախագահի գլխավոր դատախազի տեղակալը»:*

Հանձնարարականի երկրորդ մասի կապակցությամբ նշվում է, որ, համաձայն նույն օրենքի, *«երեք դատախազ ձայների մեծամասնությամբ ընտրվում է գլխավոր դատախազի, գլխավոր դատախազի՝ Եթիկայի հանձնաժողովի անդամ չհանդիսացող տեղակալների, Գլխավոր դատախազության կառուցվածքային ստորաբաժանումների ղեկավարների, Երևան քաղաքի դատախազների, մարզերի դատախազների, Երևան քաղաքի վարչական շրջանների դատախազների և կայազորների զինվորական դատախազների կողմից»:*

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ այս հանձնարարականի գնահատականն է **«բավարար չափով կատարված»:**

Դատախազներ.**Հանձնարարական 14**

Դատախազների նշանակման և առաջնադասման գործընթացների բարեփոխում, ներառյալ՝ ա) որակավորման հանձնաժողովում որոշումների ընդունման գործընթացի թափանցիկությունը բարձրացնելը, ՀՀ գլխավոր դատախազի հայեցողական լիազորությունները սահմանափակելը և նրանից իր որոշումների համար գրավոր հիմնավորում պահանջելը, բ) նվազ հաջողակ թեկնածուներին հատուկ և ամբողջական իրավական դրույթների հիման վրա դատարան բողոքարկել թույլատրելը:

Չեկույցը ողջունելի է համարում այն, որ *«որակավորման հանձնաժողովի՝ դիմումը մերժելու վերաբերյալ որոշումները ներկայումս կարող են բողոքարկվել ԴՕ-ի համաձայն: Ավելին, ներկայումս գլխավոր դատախազը պետք է կայացնի հիմնավորված որոշում այն թեկնածուների առջությամբ, որոնց առաջադրումը մերժվել է, և ի լրումն դրան՝ այդպիսի որոշումները ենթակա են բողոքարկման»:* Սակայն պահանջվում են լրացուցիչ միջոցառումներ՝ ավելի թափանցիկ դարձնելու որակավորման հանձնաժողովի ընթացակարգերը: Հավանաբար, նկատի է առնվում այն հանգամանքը, որ զեկույցի ընդունման պահին (2017 թ. դեկտեմբերի 8-ին) ԴՕ-ն դեռևս ուժի մեջ չէր մտել (այն ուժի մեջ մտավ 2018 թ. ապրիլի 9-ին) և, բնականաբար, նրա կիրարկումը հնարավոր չէր գնահատել:

Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ հանձնարարականը գնահատվում է **«մասամբ կատարված»:**

Դատախազներ.**Հանձնարարական 15**

Իրականացնել դատախազների հանդեպ անպատշաճ ազդեցության կանխման, շահերի

բախման և դատախազությունում կոռուպցիայի դեմ պայքարի հատուկ քաղաքականություն, որը կներառի՝ ա. բոլոր դատախազների համար պարբերական բնույթ կրող պարտադիր վերապատրաստումների անցկացում էթիկայի և վարքագծի, դատական անկողմնակալության և անկախության, շահերի բախման և կոռուպցիայի մասին, բ. խորհրդապահական խորհրդատվության տրամադրում դատախազության ներսում, որպեսզի բարձրացվի դատախազների իրազեկությունը և խորհրդատվություն տրամադրվի սույն Հանձնարարականի ա. կետում նշված ոլորտների առնչությամբ:

Համաձայն ԳՐԵԿՈ-ի փորձագետների՝ հանձնարարականի առաջին մասի վերաբերյալ կառավարության կողմից տրամադրված տեղեկատվությունից հնարավոր չէ եզրակացնել, «որ պարտադիր և պարբերաբար կազմակերպվող՝ էթիկայի վերաբերյալ վերապատրաստման դասընթացները նախատեսված են եղել բոլոր դատախազների համար, ինչպես պահանջվում է հանձնարարականով»:

Ելնելով դրանից՝ զեկույցի այս մասը գնահատել է «մասամբ կատարված»:

Հանձնարարականի երկրորդ մասի առնչությամբ զեկույցում նշվում է, որ Գնահատման զեկույցում նշված էր, որ դատախազներին խորհրդատվություն տրամադրելու մեխանիզմը տարանջատված չէ կարգապահական մարմիններից, և այդ իրավիճակը զեկույցի պատրաստման ժամանակ չէր փոխվել: Մյուս կողմից, զեկույցում նշվում է, որ «Կոռուպցիայի կանխարգելման ապագա հանձնաժողովը կտրամադրի խորհրդատվություն՝ անհամատեղելիության պահանջների և այլ սահմանափակումների, բայց ոչ դատախազների էթիկայի վերաբերյալ»:

Ելնելով դրանից՝ զեկույցի այս մասը, ինչպես և ողջ հանձնարարականը, գնահատվել է «մասամբ կատարված»:

Ընդհանուր հանձնարարականներ.	Հանձնարարական 16
<p>Առավել կատարելագործել խորհրդարանի անդամների, դատավորների և դատախազների կողմից նվերների ընդունման վերաբերյալ կանոնները, որպեսզի հստակ սահմանումների միջոցով որպես նվերներ բնորոշվեն ցանկացած օգուտները, ներառյալ՝ բնական տեսքով տրամադրվող օգուտները և այն օգուտները, որոնք տրվում են իրենց հետ փոխկապակցված անձանց: Սահմանել նվերները համապատասխան մոնիտորինգային մարմինն հայտարարագրելու պարտավորություն, իսկ դատավորների դեպքում նաև նվազեցնել հայտարարագրվելիք նվերների առավելագույն արժեքը:</p>	

Չեկույցում նշվում է, որ կառավարության կողմից ԳՐԵԿՈ-ի փորձագետներին ներկայացված այս հանձնարարականին առնչվող ««Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի և Դատական օրենսգրքի նախագծերը զեկույցի պատրաստման ժամանակ դեռևս չէին ներկայացվել ԱԺ:⁴⁷ Բացի այդ, դեռևս ձևավորված չէր (և այժմ էլ ձևավորված չէ) Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը, որը նույնպես առնչվում է այս հանձնարարականին: Ելնելով դրանից՝

⁴⁷ Հետագայում կառավարությունը փոխեց իր մոտեցումը և «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ մտցնելու փոխարեն վշակեց «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի նոր նախագիծ, որն ընդունվեց ԱԺ-ի կողմից 2018 թ. մարտի 23-ին:

ԳՐԵԿՈՆ-ն գտել է, որ դեռևս վաղ է գնահատել նշված նախագծերով նախատեսված բարեփոխումների արդյունքները, և այս հանձնարարականը գնահատել է որպես «**կատարված**»:

Ընդհանուր հանձնարարականներ.	Հանձնարարական 17
<p>Ավելի կատարելագործել գույքի, եկամուտների հայտարարագրերի գործող ռեժիմը խորհրդարանի անդամների, դատավորների և դատախազների առնչությամբ՝ օրենքում սահմանելով այն տվյալները, որոնք ենթակա են հրապարակման և բացառելով միայն այն տվյալները, որոնց պաշտպանվածությունը հստակորեն պահանջվում է անձնական կյանքի գաղտնիության պատճառներով: Բացի այդ, ընդլայնել հայտարարագրերի ռեժիմի կիրառելիությունը՝ տարածելով այն բոլոր դատախազների վրա:</p>	

Չեկույցում նշվում է, որ իշխանությունների կողմից ԳՐԵԿՈՆ-ի փորձագետներին տրամադրված տեղեկատվությունից⁴⁸ կարելի է եզրակացնել, որ գույքի հայտարարագրերն ավելի թափանցիկ են դարձել:

Սակայն, ըստ զեկույցի, «պահանջվելու է հայտարարագրել տվյալների ավելի լայն ցանկ, և բոլոր կատեգորիաների դատախազները պարտավոր են լինելու հայտարարագրել գույքը» և այդ պատճառով այս հանձնարարականը գնահատվում է որպես «**մասամբ կատարված**»:

Ընդհանուր հանձնարարականներ.	Հանձնարարական 18
<p>Պատշաճ միջոցներ ձեռնարկել՝ ապահովելու խորհրդարանի անդամների, դատավորների և դատախազների առումով կիրառելի գույքի, եկամուտների հայտարարագրման կանոնների արդյունավետ վերահսկողությունը և գործադրումը՝ հատկապես ուժեղացնելով Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի օպերատիվ անկախությունը՝ հանձնաժողովին տրամադրելով հստակ մանդատ, լիազորություններ և պատշաճ միջոցներ՝ ներկայացրած հայտարարագրերը խորությամբ ստուգելու, խախտումները քննելու և վարույթներ հարուցելու և կանոնների խախտման դեպքում սահմանելու արդյունավետ, համաչափ և կանխարգելիչ բնույթի սանկցիաներ:</p>	

Չեկույցում նշվում է, որ կառավարության կողմից տրամադրված տեղեկատվությունից երևում է, որ «*միջոցներ են ձեռնարկվել Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի գործունեության պայմանները բարելավելու ուղղությամբ, ինչպես, օրինակ, ապահովելով տարբեր տվյալների բազաների մատչելիությունը, ինչպես նաև ֆինանսական և կադրային անհրաժեշտ ռեսուրսներ*»: Չեկույցում ողջունվում է նաև այն հանգամանքը, որ, վերջապես, վարչական և քրեական պատասխանատվության միջոցներ են սահմանվել հայտարարագրերը չներկայացնելու կամ դրանցում կեղծ տվյալներ ներկայացնելու համար, և որ Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի ռեսուրսներն ու

⁴⁸ Այդ տրամադրված տեղեկատվությունից հիմնականն այն է, որ կառավարությունը դեռևս 2015 թ. փետրվարի 19-ի թիվ 150 որոշումով փոփոխություններ կատարեց իր 2011 թ. դեկտեմբերի 15-ի թիվ 1835-Ն որոշման մեջ, որով հանվեցին այն սահմանափակումները, որոնք խանգարում էին հայտարարագրերում ներառված տեղեկությունների ավելի լայն թափանցիկությանը: Ինչ վերաբերում է հայտարարատուների շրջանակի ընդլայնմանը, ապա կառավարությունը վկայակոչել է 2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ-ի կողմից ընդունված «Հանրային ծառայության մասին» այժմ արդեն նախկին օրենքում կատարված փոփոխությունների և լրացումների մասին օրենքը, որի շնորհիվ հայտարարատուների թիվը 763-ից աճել է 3184-ի:

աշխատակազմն ընդլայնվել են համապատասխան իրավական ակտեր ընդունելու միջոցով: Սակայն զեկույցում նշվում է նաև, որ «*Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի գործող հանձնաժողովի գործառույթների փոխանցումը Կոռուպցիայի կանխարգելման ապագա հանձնաժողովին ցույց է տալիս, որ համակարգը դեռևս անցումային փուլում է, և դրա արդյունավետությունը հնարավոր կլինի գնահատել միայն ավելի ուշ փուլում*»:

Ելնելով դրանից՝ հանձնարարականը զեկույցում գնահատվել է որպես **«մասամբ կատարված»**:

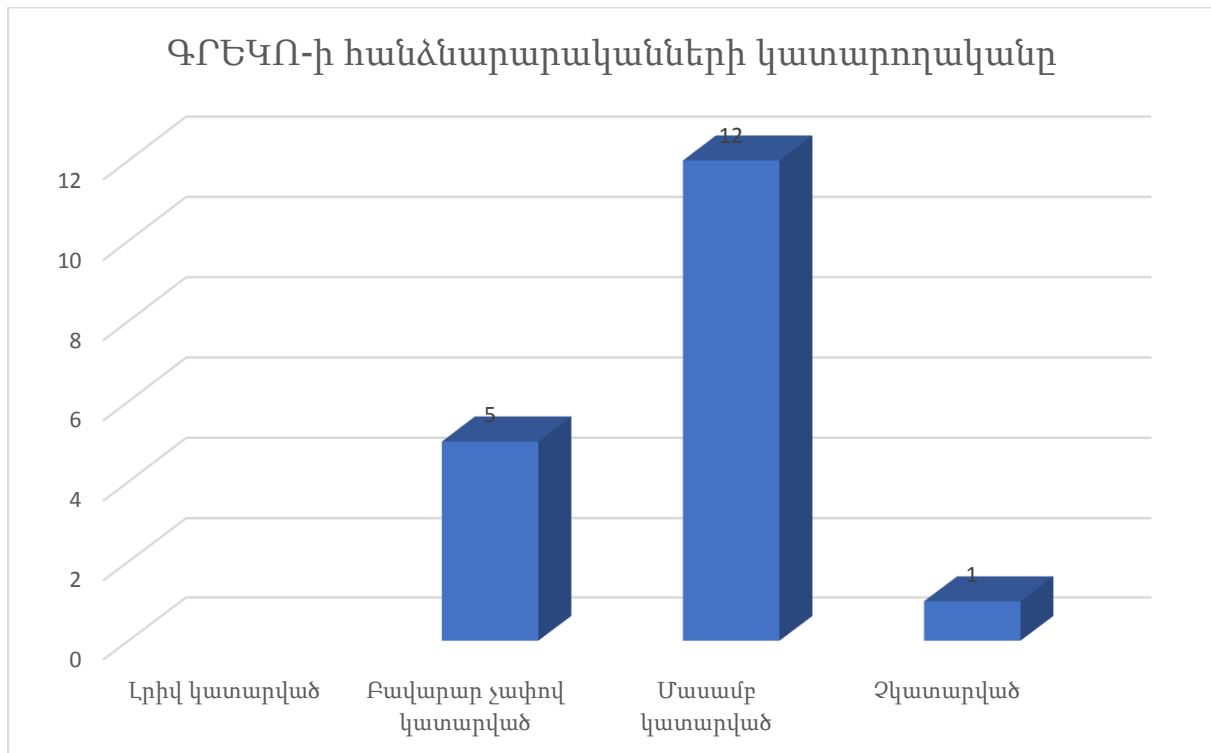
Ամփոփում

Չեկույցի եզրակացության մեջ նշվում է, որ «... **ԳՐԵԿՈ-ն եզրակացնում է, որ Հայաստանը Չորրորդ փուլի գնահատման զեկույցում ներառված տասնութ հանձնարարականներից հինգը Հայաստանը կատարել կամ դրանց անդրադարձել է բավարար չափով**»: Մնացած հանձնարարականներից տասներկուսը մասամբ են կատարվել, իսկ մեկը չի կատարվել:⁴⁹ Այսպիսով, հանձնարարականներից և ոչ մեկը չի ստացել **«լրիվ կատարված»** գնահատականը:

Ըստ հանձնարարականների խմբերի կատարողականի, «Դատավորներ» խմբի դեպքում 7 հանձնարարականներից 5-ի կատարողականը գնահատվել է որպես **«մասամբ կատարված»**, իսկ 2-ի դեպքում՝ **«բավարար չափով կատարված»**: «Պատգամավորներ» խմբի դեպքում բոլոր 4 հանձնարարականների կատարողականները գնահատվել են **«մասամբ կատարված»**: «Դատախազներ» խմբի դեպքում 2 հանձնարարականի կատարողականը գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**, 1-ինը՝ **«բավարար չափով կատարված»**, և ևս 1-ինը՝ **«բավարար չափով անդրադարձված»**: «Պաշտոնյաների բոլոր երեք խմբերին վերաբերող հարցեր» խմբի 3 հանձնարարականներից 1-ի կատարողականը գնահատվել է **«չկատարված»** (միակ բացարձակապես չկատարված հանձնարարականը), 1-ը՝ **«մասամբ կատարված»**, և ևս 1-ը՝ **«բավարար չափով անդրադարձված»** (տե՛ս Պատկեր 1):

⁴⁹ Տե՛ս Չեկույցի 40-րդ էջը:

Պատկեր 1.

Չեկույցի 93 և 94 կետերն առանձին-առանձին ամփոփում են պաշտոնյաների նշված երեք խմբերի կատարողականները և նախանշում են համապատասխան հանձնարարականների կատարման ուղղված հետագա քայլերը: Չեկույցի նախավերջին՝ 95-րդ կետով «... **ԳՐԵԿՈ-ն հարկ է համարում նշել, որ հետագայում անհրաժեշտ է զգալի առաջընթաց հաջորդող տասնութ ամիսների ընթացքում տվյալ հանձնարարականներին համապատասխանության ընդունելի մակարդակի հասնելու համար: ԳՐԵԿՈ-ն կոչ է անում Հայաստանի պատվիրակության ղեկավարին ամենաուշը մինչև 2019 թվականի հունիսի 30-ը լրացուցիչ տեղեկություններ տրամադրել i-iv, vi-ix և xi-xviii հանձնարարականների կատարման վերաբերյալ**»: Այսպիսով, սկսած 2018 թ. հունվարի 1-ից, Հայաստանի կառավարությունը 1.5 տարվա ընթացքում, մինչև 2019 թ. հունիսի 30-ը, ինչպես դա պահանջում են ԳՐԵԿՈ-ի ընթացակարգերը, պետք է կատարի բոլոր այն հանձնարարականները, որոնց կատարողականներն այս փուլում գնահատվել են «**չկատարված**» կամ «**մասամբ կատարված**»:

SՅԳ (OECD)

2003 թ.-ից Հայաստանը ներգրավված է Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) կողմից նախկին խորհրդային 8 երկրների համար նախաձեռնված «Ստամբուլի հակակոռուպցիոն գործողությունների պլան» ծրագրում, որը կոչված է բարելավելու նշված երկրների հակակոռուպցիոն քաղաքականությունը միջազգային փորձագետների կողմից իրականացվող մոնիտորինգի արդյունքում մշակված հանձնարարականների հիման վրա: 2014 թ. հոկտեմբերին ՏՀԶԿ երրորդ փուլի մոնիտորինգային զեկույցում ներկայացվել է հանձնարարականների հերթական խումբը, որը ներառում է 23 հանձնարարական:

2017 թ. նոյեմբերի 1-ից սկսվել է Հայաստանի կատարողականի մոնիտորինգի չորրորդ փուլը, որի շրջանակում, համաձայն տվյալ փուլի մոնիտորինգի մեթոդաբանության,⁵⁰ կառավարության և շահագրգիռ հասարակական կազմակերպություններին ուղարկվել է ինքնագնահատման հարցաթերթը: Այնուհետև, ելնելով ինքնագնահատման հարցաթերթի հարցերին կառավարության և շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների կողմից տրված պատասխաններից, ՏՀՀԿ մոնիտորինգային փորձագետների խումբը նախապատրաստել է Հայաստանի չորրորդ փուլի մոնիտորինգային զեկույցի նախնական տարբերակը: Վերջինս ՀՀ կառավարության և շահագրգիռ հասարակական կազմակերպությունների հետ քննարկվել է 2018 թ. մարտի 11-16-ը խմբի կողմից Հայաստան կատարված մոնիտորինգային այցի ընթացքում: Հաշվի առնելով այդ քննարկումների արդյունքները՝ նախապատրաստվել է Հայաստանի չորրորդ փուլի վերջնական զեկույցը,⁵¹ որը հաստատվել է 2018 թ. հուլիսի 4-ին Փարիզում՝ ՏՀՀԿ Հակակոռուպցիոն ցանցի 19-րդ պլենար նիստի ժամանակ:

Ստորև ներկայացված են Չորրորդ փուլի մոնիտորինգային զեկույցում (հետայսու – Մոնիտորինգային զեկույց) բերված 21 հանձնարարականների կատարողականների գնահատականները, որոնք վերաբերում են մոնիտորինգային ողջ ժամանակահատվածին (2014 թ. հոկտեմբերից մինչև 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը):⁵²

1. Հակակոռուպցիոն քաղաքականություն և ինստիտուցիոնալ համակարգ

Հանձնարարական 1. Հակակոռուպցիոն քաղաքականություն

Կազմակերպել բովանդակային քննարկումներ նոր ռազմավարության վերաբերյալ պետական իշխանությունների և ոչ կառավարական գործընկերների, այդ թվում՝ քաղաքացիական հասարակության, մասնավոր հատվածի և միջազգային գործընկերների հետ, ապահովելու, որպեսզի ռազմավարությունը սկսված լինի ճիշտ առաջնահերթությունների վրա և ձևավորի հասարակական աջակցություն ռազմավարության իրականացման առումով:

Ապահովել, որպեսզի նոր ռազմավարությունը ունենա համակարգման և մոնիտորինգի ուժեղ մեխանիզմ, ներառյալ՝ մի շարք ցուցիչներ կատարողականի ստուգման առումով, և օգտագործվեն ուսումնասիրությունները և ոչ կառավարական կազմակերպությունների կողմից բերվող նպաստը:

Մշակել բյուջե ռազմավարության իրականացման համար, որը կերաշխավորի բավարար մակարդակի մարդկային և ֆինանսական միջոցներ, և ապահովել անհրաժեշտ ֆինանսավորում պետական բյուջեից:

Քննարկումներ պետական մարմինների և ոչ կառավարական գործընկերների միջև

⁵⁰ <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Monitoring-Methodology-Amendments-2017-ENG.pdf>

⁵¹ <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Armenia-4th-Round-Monitoring-Report-July-2018-ENG.pdf>

⁵² Ի սկզբանե, ինչպես արդեն նշվել էր, սահմանված էին 23 հանձնարարականներ: Սակայն ՏՀՀԿ Հակակոռուպցիոն ցանցի քարտուղարությունից ստացված ինքնագնահատման հարցաթերթից պարզ դարձավ, որ երկու հանձնարարականների (հանձնարարական 18 – Հանրային ֆինանսների վերահսկողություն և աուդիտ և հանձնարարական 21 – Քաղաքական կոռուպցիա) կատարողականների գնահատում չի նախատեսվում: Ելնելով դրանից՝ սույն զեկույցում նույնպես չեն գնահատվել այդ հանձնարարականների կատարողականները:

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ հայաստանյան իշխանություններն ակտիվ կերպով ներգրավել են քաղաքացիական հասարակությանը հակակոռուպցիոն քաղաքականության փաստաթղթերի մշակման գործընթացներում և հաջողությամբ համատեղ աշխատել են բարեփոխումների այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք էին ապօրինի հարստացումը, ազդարարումը և հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգը: Գործարար ոլորտը ներկայացնող կազմակերպությունների միայն մեկ ներկայացուցիչ ընդամենը վերջերս անդամակցեց Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին (հետայսու - խորհուրդ): Մինևույն ժամանակ, այդ կազմակերպությունները ներգրավված են տարբեր պետական մարմիններին (օրինակ՝ (ՊԵԿ-ին կից) հարկային օրենսդրության, հարկային վարչարարության և ստուգումների հարցերում) կից հանրային խորհուրդներում: Սակայն ԶՀԿ-ները ներգրավված չեն եղել հակակոռուպցիոն ռազմավարության մոնիտորինգում՝ հիմնականում կառավարության աշխատակազմի հակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգի բաժնի աշխատանքի ցածր արդյունավետության պատճառով:

Ռազմավարության համակարգման և մոնիտորինգի ուժեղ մեխանիզմի առկայություն

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ նախորդ մոնիտորինգային փուլի համեմատ հակակոռուպցիոն քաղաքականության համակարգումն այս փուլում բարելավվել է, հիմնականում խորհրդի կանոնավոր և ավելի հաճախակի գումարվող նիստերի, ինչպես նաև Ռազմավարության միջոցառումների ավելի հետևողական կատարման արդյունքում: Մինևույն ժամանակ, ՀՀ կառավարությանն առընթեր հակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգային բաժինը և Փորձագիտական հանձնախումբն, ըստ ՏՀԶԿ գնահատող խմբի, ակտիվորեն չեն իրականացրել իրենց վերապահված համակարգման, մոնիտորինգի և գնահատման գործառնությունները: Ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի միջոցառումների իրականացման վերաբերյալ Մոնիտորինգի բաժնի կողմից պատրաստած տարեկան զեկույցները պարզապես ներառել են իրականացված քայլերի նկարագրությունը՝ առանց դրանց վերլուծության, դրանց արդյունավետության կամ ազդեցության գնահատման: ԶՀԿ-ները ներգրավված չեն եղել մոնիտորինգի գործընթացի մեջ,⁵³ հարցումային ուսումնասիրությունների արդյունքները և գնահատման ցուցանիշները չեն օգտագործվել՝ գնահատելու միջոցառումների իրականացման ազդեցությունը: Սա նաև նշանակում է, ինչպես նշում են Մոնիտորինգային զեկույցի հեղինակները, որ չեն ներդրվել Ռազմավարության չորրորդ գլխով նախատեսված մոնիտորինգի նորարական և մասնակցային մեթոդները, որոնք, հիմնվելով համապատասխան ցուցանիշների և տվյալների բազաների վրա, կնպաստեին ռազմավարության իրականացմանը և հաշվետվողականությանը: Մինչև 2017 թ. ավարտը (այսինքն՝ Ռազմավարության ընդունումից ավելի քան երկու տարի անց) ավարտին չէին հասցվել մոնիտորինգի մեթոդաբանությունը և մոնիտորինգային ցուցանիշների մշակումը:⁵⁴

Ռազմավարության իրականացման բյուջե և մարդկային ռեսուրսներ

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ ՀՀ կառավարությունը չի մշակել հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման առանձին բյուջե, որը կներառեր բավարար մարդկային և

⁵³ ՏՀԶԿ փորձագետների կարծիքով, կառավարության պնդումը, թե ԶՀԿ-ների մասնակցությունը խորհրդի նիստերին արդեն իսկ նշանակում է նրանց մասնակցություն Ռազմավարության մոնիտորինգին, հիմնավոր չէ:

⁵⁴ Դրանք ավարտին հասցվեցին և ուժի մեջ մտան 2018 թ. առաջին եռամսյակում:

Ֆինանսական միջոցներ: Փոխարենը, այդ նպատակով ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության կողմից ՀՀ կառավարությանը տրամադրվել է ուղղակի դրամաշնորհ (749,110 ԱՄՆ դոլարի չափով) «Աջակցություն Հայաստանի Հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրականացման» ծրագրի շրջանակներում, որը դարձել է ՀՀ պետական բյուջեի բաղկացուցիչ մաս: 2017 թ. տարեվերջի դրությամբ ծախսվել էր նշված դրամաշնորհի ընդամենը 15%-ը: Այսպիսի ցածր ցուցանիշն, ըստ ՏՀԶԿ փորձագետների, կարող է հետևանք լինել կամ Ռազմավարությունը կյանքի կոչելու հարցում իշխանությունների կողմից քաղաքական կամքի բացակայության, կամ կարողությունների պակասի, և կամ երկու գործոնների միաժամանակ ազդեցության: Հայաստանի կառավարությունը չի ներկայացրել նաև բյուջեի կատարողականի մանրամասն զեկույցներ: Մոնիտորինգի բաժնի կողմից պատրաստած՝ վերը նշված տարեկան զեկույցները չեն ներառում ֆինանսական հաշվետվություններ:

Հաշվի առնելով այս ամենը՝ հանձնարարականը Մոնիտորինգային զեկույցում գնահատվել է որպես «մասամբ կատարված»:

Հանձնարարական 2. Ուսումնասիրություններ

Ընդհանուր ուսումնասիրություններից զատ ուսումնասիրություններ պատվիրել նաև հատուկ և բարձր ռիսկայնության ոլորտների համար, որպեսզի դրանով օժանդակություն տրվի հակակոռուպցիոն քաղաքականության և միջոցների մշակմանը և մոնիտորինգին:

Աջակցել ՀՀ-ներին կոռուպցիայի վերաբերյալ ուսումնասիրությունների անցկացման հարցում: Օգտագործել կառավարության կողմից պատվիրված և ՀՀ-ների կողմից իրականացված ուսումնասիրությունները նոր ռազմավարության մշակման և դրա իրականացման մոնիտորինգի համար: Հրապարակել դրանք հակակոռուպցիոն խորհրդի կայքում:

Պատվիրել հարցումներ բարձր կոռուպցիոն ռիսկայնությամբ ոլորտներում

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ կառավարությունը չի պատվիրել ուսումնասիրություններ բարձր կոռուպցիոն ռիսկայնությամբ ոլորտներում՝ բացառությամբ ազդարարման երևույթի մասին իրազեկվածության և վերաբերմունքի վերաբերյալ մեկ փոքր հարցման (ընտրանքի չափը՝ 200 պատասխանող), որը կապված էր ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից ազդարարների պաշտպանության ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների հետ: Չեկույցի հեղինակները նաև նշում են, որ Ռազմավարությամբ սահմանված չորս ոլորտների համար մշակված միջոցառումների ծրագրերը (որոնք 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ դեռևս չէին ընդունվել) մշակվել են՝ հիմնված այդ ոլորտներում իրականացված կոռուպցիոն ռիսկերի վերլուծության և ոչ թե այդ ոլորտներին առնչվող հարցումների արդյունքների վրա:

Օգտագործել ուսումնասիրությունների արդյունքները

Կառավարությունը որոշ չափով օգտագործել է հակակոռուպցիոն ոլորտում հասարակական կազմակերպությունների ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների արդյունքները՝

մտցնելով համապատասխան դրույթներ տարբեր օրենքներում, ինչպիսիք են, օրինակ, «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» օրենքը, «Գնումների մասին» օրենքը, ապօրինի հարստացման քրեականացումը և այլն: ԸՅԿ-ների կողմից իրականացված ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները հրապարակվել են ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքէջում: Սակայն, այս ամենով հանդերձ, ինչպես նշում են Մոնիտորինգային զեկույցի հեղինակները, չկա ապացույց, որ այդ ուսումնասիրությունների արդյունքներն ինչ-որ կերպ օգտագործվել են Ռազմավարության մոնիտորինգում:

Վերոգրյալի հիման վրա սույն հանձնարարականը Մոնիտորինգային զեկույցը գնահատել է «մասամբ կատարված»:

Հանձնարարական 3. ՀԿ-ների մասնակցություն և իրազեկության բարձրացում

Տրամադրել ավելի լայն հնարավորություններ ՀԿ-ներին՝ մասնակցելու Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի աշխատանքներին:

Նոր ռազմավարության մեկնարկի ընթացքում կազմակերպել հանրային իրազեկման ծրագիր, որպեսզի կառավարության կողմից քաղաքացիներին հղվի վճռական ուղերձ կոռուպցիայի հանդեպ անհանդուրժողականության վերաբերյալ:

Աջակցել նոր ռազմավարության իրականացմանը պարբերական հանրային տեղեկատվական քարոզարշավներով՝ կապված գործնական լուծումների, և կոռուպցիային առերեսվելու դեպքում՝ քաղաքացիների իրավունքների և պարտականությունների հետ:

ՀԿ-ների ավելի լայն մասնակցություն

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ ի տարբերություն նախորդ երկու ռազմավարությունների իրականացման ժամանակ գործող Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի, ներկա Խորհուրդն ընդգրկում է նաև անդամներ ոչ պետական հատվածից: Խորհրդի անդամ ԸՀԿ-ների ներկայացուցիչները, ինչպես նաև նիստերին հրավիրված այլ ԸՀԿ-ների ներկայացուցիչները, ակտիվորեն մասնակցել են Խորհրդի նիստերին: ԸՀԿ-ների համար մեկ այլ հնարավորություն էր նաև իրենց մասնակցությունը տարբեր պետական մարմիններին կից հանրային խորհուրդների աշխատանքներին: Վերջապես, մի շարք ՀԿ-ներ կանոնավոր կերպով պատրաստել և ներկայացրել են այլընտրանքային զեկույցներ, այդ թվում՝ ՏՀԶԿ ստամբուլյան գործողությունների ծրագրի շրջանակում:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդում նախատեսված է նաև հասարակական կազմակերպությունների, բիզնես ասոցիացիաների և ընդդիմադիր կուսակցությունների ներկայությունը: 29.12.2016 թ. ընդունվեց ՀՀ կառավարության 1383-Ն որոշումը, որով փոփոխություններ կատարվեցին ՀՀ կառավարության «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդ և փորձագիտական հանձնախումբ ստեղծելու, խորհրդի կազմը, խորհրդի փորձագիտական հանձնախմբի և Հայաստանի Հանրապետության կառավարության աշխատակազմի հակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգի բաժնի գործունեության կարգը հաստատելու մասին» N165-Ն որոշման մեջ: Նշված փոփոխությունների արդյունքում ընդլայնվեց նաև Խորհրդում ոչ պետական կառույցների ներկայացուցչությունը: Այժմ

քաղաքացիական հասարակությունը խորհրդում ունի 4 անդամ՝ նախկին 2-ի փոխարեն, ընդ որում, երկու նոր անդամները ներկայացնելու են մասնավոր հատվածի հասարակական կազմակերպությունները:⁵⁵ Բացի այդ, ևս մեկ ներկայացուցիչ ունենալու է քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հակակոռուպցիոն կոալիցիան:

ԶԻԿ-ների ակտիվ մասնակցությունը ցույց տալու նպատակով ԶԻ կառավարությունը ՏՀԶԿ մոնիտորինգային թիմին ներկայացրել է ԶԻԿ-ների կողմից առաջարկված այն բոլոր հարցերի ցանկը, որոնք ընդգրկվել են խորհրդի նիստերի օրակարգում: Որպես ԶԻԿ-ների հետ համագործակցության հաջող օրինակներ, կառավարությունը նշել է ապօրինի հարստացման և ազդարարման հարցերով Զակակոռուպցիոն կոալիցիայի հետ ձևավորված համատեղ աշխատանքային խմբերի օրինակը, ինչպես նաև այն պրակտիկան, երբ խորհրդի նիստերի ժամանակ ԶԻԿ-ների ներկայացրած հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա, խորհրդի նախագահը, որն ի պաշտոնե ԶԻ վարչապետն էր, հանձնարարականներ էր տալիս համապատասխան նախարարություններին՝ իրականացնել քայլեր՝ ելնելով այդ արդյունքներից:

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ ԶԻԿ-ները հաստատել են վերը նշված դրական զարգացումները: Նրանք նաև նշել են, որ իրենք կարողացել են ազատորեն արտահայտել իրենց մտահոգությունները խորհրդի նիստերի ժամանակ: Սակայն նրանք նաև կարծիք են հայտնել, որ իրենց մասնակցությունն այդ նիստերին միշտ չէ, որ եղել է իմաստալից, քանի որ հաճախ նիստերի օրակարգերը նրանց տրամադրումից մինչև նիստերի սկիզբը շատ քիչ ժամանակ էր մնում և արդյունքում հնարավոր չէր լինում ժամանակին նախապատրաստել իրենց դիրքորոշումը նիստերին քննարկվելիք հարցերի վերաբերյալ: ԶԻԿ-ների այլ մտահոգություններից էր այն, որ նիստերում քննարկվող հարցերի մեծ մասը վերաբերում էր օրենսդրական բարեփոխումներին՝ առանց ուշադրություն դարձնելու դրանց կիրարկման վրա, ինչպես նաև այն, որ նրանց ներգրավումը հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացման գործում մեծապես կախված էր համապատասխան պետական մարմնի հայեցողությունից:

Հանրային իրազեկման արշավ նոր ռազմավարության ընդունման ժամանակ

Ինչպես նշվում է Մոնիտորինգային զեկույցում, ԶԻ կառավարությունն իրականացրել է իրազեկման բազմաթիվ միջոցառումներ և՛ հանրության, և՛ նրա առանձին թիրախային խմբերի (լրագրողներ, ուսանողներ, հանրային ծառայողներ և գործարարներ) համար: Դրանք եղել են հեռուստաշոուներ, հարցազրույցներ, պետական ղեկավարների ելույթներ, կլոր սեղանի քննարկումներ, հանրության իրազեկումներ իրականացվող բարեփոխումների վերաբերյալ և այլն: Եղել են նաև խորհրդակցություններ և քննարկումներ Ռազմավարության նախագծի շուրջը:

Իրազեկման արշավ ռազմավարության իրականացման ընթացքում

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ վերջին տարիներին Եապես աճել է պետական մարմինների կողմից հանրությանը տրվող տեղեկատվությունն իրենց կողմից

⁵⁵ 2017 թ. տարեվերջի դրությամբ մասնավոր հատվածի հասարակական կազմակերպություններից խորհրդում ներկայացվել է միայն մեկ կազմակերպություն՝ Հայաստանի գործատուների միությունը:

իրականացվող բարեփոխումների մասին: Ավելի թափանցիկ և հրապարակային է դարձել Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի գործունեությունը, ինչպես նաև բարելավվել է հանրության իրազեկումը ընթացքի մեջ գտնվող կամ արդեն ավարտված կոռուպցիոն գործերի վերաբերյալ: Բացի այդ, կառավարությունը ՏՀԶԿ փորձագետներին զեկուցել է կոնկրետ բարեփոխումների մասին հանրային իրազեկմանն ուղղված միջոցառումների, ինչպես նաև պետական մարմինների կողմից մատուցվող նոր ծառայությունների և նոր առցանց գործիքների մասին: Որպես իրազեկման բարձրացմանն ուղղված քարոզարշավի օրինակ բերվել է Հայաստանում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանատան աջակցությամբ ազդարարման մասին հանրային իրազեկման արշավը, որը նպատակ ուներ քաջալերել քաղաքացիներին՝ հայտնելու կոռուպցիոն դեպքերի մասին: Մինևույն ժամանակ, որևէ տեղեկատվական արշավ չի իրականացվել՝ քաղաքացիներին ներկայացնելու կոռուպցիոն դրսևորումներին բախվելիս իրենց իրավունքներն ու պարտականությունները: Բացի այդ, ըստ ԶՀԿ-ների, հանրային իրազեկման քարոզարշավները եղել են ո՛չ պրակտիկ, ո՛չ պրոակտիվ և ո՛չ կանոնավոր: Շեշտվել է նաև այն հանգամանքը, որ չնայած Ռազմավարության նպատակներից մեկը հանրային վստահության աստիճանի բարձրացումն է, դեռևս բացակայում է հանրության հետ կապերի ռազմավարությունը, ինչպես նաև հանրային իրազեկման բարձրացմանն ուղղված քարոզարշավը՝ կոնկրետ միջոցառումներ և թիրախներ ներառող մոտեցումը:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ այս հանձնարարականի առաջին մասը (ԶՀԿ-ների մասնակցությունը խորհրդի գործունեությանը) Մոնիտորինգային զեկույցի կողմից գնահատվել է որպես «**լիովին կատարված**», իսկ հաջորդ երկու մասերը՝ «**մասամբ կատարված**»:

Հանձնարարական 4. Հակակոռուպցիոն մարմիններ

Ապահովել, որպեսզի Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդը առաջնորդի հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա մոնիտորինգի համակարգումը, պետական կառույցներին և հանրությանը տեղեկությունների պարբերաբար հաղորդումը ռազմավարության առաջընթացի և դրա իրականացման ընթացքում առաջացած մարտահրավերների մասին, ինչպես նաև ռազմավարության իրականացման արդյունավետությանը միտված միջոցների ձեռնարկումն ըստ անհրաժեշտության:

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության համակարգման և մոնիտորինգի մշտական քարտուղարությանը տրամադրել հստակ մանդատ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարության համակարգման և մոնիտորինգի համար, ինչպես նաև անհրաժեշտ մարդկային և ֆինանսական միջոցներ արդյունավետ և անկախ գործունեության համար:

Հզորացնել պետական մարմինների կարողությունները՝ մշակելու և իրականացնելու ոլորտային հակակոռուպցիոն միջոցառումներ, տրամադրել նրանց վերլուծական և մեթոդաբանական աջակցություն, ապահովել հակակոռուպցիոն կոնտակտային անձանց, պետական մարմինների էթիկայի հանձնաժողովների և իրավապահ մարմինների միջև համակարգումը:

Սահմանել դոնորների համակարգման մեխանիզմ՝ ապահովելու դոնորների արդյունավետ աջակցությունը հակակոռուպցիոն ռազմավարության և հակակոռուպցիոն, բարեվարքության և արդյունավետ կառավարման այլ ծրագրերին:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի դերը

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ Նախորդ մոնիտորինգային փուլի (2011-2014 թթ.) համեմատ եապես բարելավվել է Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդի գործունեությունը: Նրա աշխատանքը դարձել է ավելի ակտիվ, ներառական (շնորհիվ նրանում ոչ պետական կառույցների և կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ ընդգրկվելու), թափանցիկ և արդյունավետ: Խորհրդի նիստերն անցկացվել են կանոնավոր կերպով, լրատվամիջոցների համար եղել են բաց, և նիստերի արձանագրությունները ժամանակին տեղադրվել են կառավարության համապատասխան կայքէջում:⁵⁶

Միևնույն ժամանակ, Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է խորհրդի գործունեության արդյունավետությանը խոչընդոտող երկու հիմնական գործոն: Առաջինը գործող իշխանությունների կողմից կոռուպցիայի դեմ պայքարում իրական քաղաքական կամքի բացակայությունն էր, իսկ երկրորդը՝ վերլուծական և վարչական անբավարար աջակցությունը խորհրդի աշխատանքներին: Հենց քաղաքական կամքի բացակայության արտահայտություն կարող է ընկալվել այն փաստը, որ խորհուրդը և՛ 2017 թվականին, և՛ դրանից առաջ որպես իր գործունեության առաջնահերթություն տեսնում էր միայն իրավական և ինստիտուցիոնալ բարեփոխումները և, դրանով իսկ, նրա ուշադրությունից դուրս էին մնում այն հիմնական ոլորտները, որոնցում իսկապես անհրաժեշտ էին իրական հակակոռուպցիոն բարեփոխումներ:

Մշտական քարտուղարություն

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ խորհրդի համար որպես քարտուղարություն հանդես եկող կառավարության աշխատակազմի Հակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգի բաժինը թեև հանդիսանում էր կառավարական կառույց և աջակցություն էր ստանում Փորձագիտական հանձնախմբից, այն այդպես էլ չդարձավ պրոակտիվ կառույց և բովանդակային առումով չհամագործակցեց պետական մարմինների հետ՝ առաջ տանելու Ռազմավարության կիրարկումը: Չեկույցի հեղինակները քաջալերում են ՀՀ իշխանություններին ունենալ կարող, գործին գիտակ և պրոակտիվ քարտուղարություն, որը խորհուրդը կապահովի անհրաժեշտ ռեսուրսներով, որպեսզի այն արդյունավետ կերպով կատարի իր գործառնությունները:

Պետական մարմիններում գործող հակակոռուպցիոն կոնտակտային անձինք

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ պետական մարմինները և նրանցում գործող հակակոռուպցիոն կոնտակտային անձինք⁵⁷ չեն ստանում կանոնավոր վերլուծական և

⁵⁶ 2018 թ. առաջին եռամսյակում խորհրդի գործառնությունների թվին ավելացավ նաև դոնորների հետ աշխատանքների համակարգումը, որը համահունչ է սույն հանձնարարականին:

⁵⁷ Մինչև Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքի ընդունումը (ԱԺ-ն այն ընդունեց 2018 թ. մարտի 23-ին և այն ուժի մեջ մտավ նույն տարվա ապրիլի 9-ին) ՀՀ պետական գործադիր մարմիններում (18 նախարարություններ և կառավարության առընթեր 8 մարմիններ) նշանակված էին հակակոռուպցիոն

մեթոդաան աջակցություն Յակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգի բաժնից, որի արդյունքում չեն ընդլայնվում նրանց կարողությունները՝ ապահովելու հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացման արդյունավետությունը:⁵⁸

Դոնորների համակարգման մեխանիզմ

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ դոնորների համակարգման ֆորմալ մեխանիզմ առկա չէր:⁵⁹ Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ընթացքում ՀՀ արդարադատության նախարարությունը կազմակերպել է երեք հանդիպում (2015թ. մայիսի 25-ին, 2015թ. նոյեմբերի 25-ին և 2016 թ. դեկտեմբերի 12-ին), որոնց մասնակցել են Հայաստանում գործող միջազգային դոնոր կազմակերպությունները, ՀԿ-ները և պետական մարմինների ներկայացուցիչները: Մոնիտորինգային զեկույցում դրական են գնահատվել նաև նախարարության կողմից կարիքների աղյուսակի մշակումը և դոնորական աջակցության համակարգման համար առցանց հարթակի ստեղծման պլանները: Սակայն, այս դեպքում, համաձայն Չեկույցի հեղինակների, նորից մնում է բաց քաղաքական կամքի առկայության հարցը և ստացվող աջակցության օգտագործման արդյունավետության հարցը:

Հաշվի առնելով նկարագրված զարգացումները՝ Մոնիտորինգային զեկույցում սույն հանձնարարականի կատարումը գնահատվել է որպես «**մասամբ կատարված**»:

2. Կոռուպցիայի քրեականացում

Հանձնարարական 5. Կոռուպցիայի քրեականացում

Առանց հետագա ուշացումների ներդնել իրավաբանական անձանց պատասխանատվությունը կոռուպցիոն հանցագործությունների համար (քրեական, վարչական կամ քաղաքացիական)՝ համահունչ միջազգային ստանդարտներին, և աջակցել իրավապահ մարմիններին՝ արդյունավետորեն հետաքննելու իրավաբանական անձանց ընդգրկող կոռուպցիոն գործերը:

Ազդեցության չարաշահման հանցակազմն ամբողջությամբ համապատասխանեցնել միջազգային չափանիշներին:

Մշակել դասընթացների ծրագիր և կազմակերպել դասընթացներ քննիչների և

կոնտակտային անձինք, որոնք փոխնախարարներ էին կամ կառավարության անդամներ մարմինների ղեկավարների տեղակալներ: Նրանք պատասխանատու էին ապահովելու իրենց կառույցներում հակակոռուպցիոն ռազմավարության համապատասխան միջոցառումների իրականացումը և խորհրդին դրա արդյունքների մասին զեկույցում: Հանրային ծառայության մասին նշված օրենքով այդպիսի անձանց առկայությունը պետական գործադիր մարմիններում նախատեսված չէ:

⁵⁸ Չեկույցը, դրական գնահատելով Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքով հանրային ծառայության մեջ բարեվարքության հարցերով կազմակերպչի ինստիտուտի ներդրումը, հույս է հայտնում, որ ՏՀԶԿ-ի մոնիտորինգի նոր փուլում կմշակվի և կներդրվի համակարգման մեխանիզմ, մի կողմից, Մոնիտորինգի բաժնի, բարեվարքության հարցերով կազմակերպիչների և հակակոռուպցիոն կոնտակտային անձանց, և, մյուս կողմից, նոր ստեղծվելիք Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի միջև: Վերջինիս մասին Մոնիտորինգային զեկույցում կա մանրամասն անդրադարձ: Սակայն սույն զեկույցում այդ կառույցին չկա անդրադարձ, քանի որ զեկույցը գրելու դրությամբ այն դեռևս ստեղծված չէր:

⁵⁹ 2018 թ. փետրվարի 15-ի նիստում կառավարությունն ընդունեց որոշում, որով Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին տրվեց նաև դոնորների հետ աշխատանքի համակարգման գործառնություն: Ըստ այդմ՝ խորհուրդը պետք է տարեկան մեկ նիստ անցկացնի դոնորների հետ աշխատանքների համակարգման հարցերը քննարկելու նպատակով:

դատախազների համար՝ կաշառակերության դեպքերի հայտնաբերման, քննման և քրեական հետապնդման առումով, այն դեպքում, երբ կաշառքը պարզապես առաջարկվել է կամ նման խոստում է տրվել, ինչպես նաև ազդեցության չարաշահման դեպքում: Մշակել նաև ուղեցույցներ քննիչների, դատախազների և դատավորների համար այս հանցակազմերի կիրառման առումով:

Քաջալերել նոր ներդրված դրույթների և նախկինում գոյություն ունեցող կոռուպցիոն հանցագործությունների նոր տարրերի բացահայտմանը և քննմանը հետևյալ եղանակներով՝ ա. ավելացնելով իրավապահ մարմինների և դատախազության նախաձեռնողականությունը, հատկապես վերլուծական գործիքների ավելի լայն օգտագործմամբ, բ. ավելի ակտիվ կիրառելով բացահայտման այլ գործիքները որպես հիմք քննություն սկսելու համար՝ ի լրումն իրավապահ մարմինների կողմից հավաքված հետախուզական տեղեկատվության, ինչպես, օրինակ, լրատվամիջոցների զեկույցները, այլ երկրներից ստացված տեղեկատվությունը, հարկային տեսուչների, աուդիտորների, ֆինանսական վերահսկողության մարմինների (ՖՎՄ) կողմից ստացված ուղղորդումները, կառավարության կայքերից և թեժ գծերից ստացված բողոքները, ինչպես նաև բողոքների այլ մեխանիզմներից հավաքագրված տեղեկատվությունը:

Իրավաբանական անձանց քրեական պատասխանատվություն կոռուպցիոն հանցագործությունների համար

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ հայաստանյան ներկայիս օրենսդրության մեջ շարունակում է բացակայել իրավաբանական անձանց պատասխանատվությունը: Այն նախատեսված է ներդնել ՀՀ նոր քրեական օրենսգրքում, սակայն, քանի որ այդ օրենսգիրքն առայժմ ընդունված չէ, այս ենթահանձնարարականը համարվել է «**չկատարված**»:

Ազդեցության չարաշահում

ՏՀ24 նախորդ փուլի մոնիտորինգային զեկույցում նշվել էր, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքով սահմանված ազդեցության չարաշահման հանցակազմը լիովին չէր համապատասխանում միջազգային չափանիշներին: Մասնավորապես, այն սահմանափակվում էր միայն «շահադիտական նկատառումներից» բխող արարքներով, ինչպես նաև քրեականացված չէին այն դեպքերը, երբ այդպիսի արարքները կատարվում էին երրորդ անձանց օգտին: 2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ-ն ընդունեց ՀՀ «ՀՀ քրեական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքը (ուժի մեջ մտավ 2017 թ. հուլիսի 1-ից), որով օրենսգրքի համապատասխան հոդվածը (հոդված 311.2) համապատասխանեցվեց միջազգային չափանիշներին: Ելնելով դրանից՝ Մոնիտորինգային զեկույցում այս ենթահանձնարարականի կատարողականը գնահատվել է «**լիովին կատարված**»: Միևնույն ժամանակ, Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ 2014-2017 թթ. ազդեցության պասիվ չարաշահման հոդվածով (Հոդված 311²) վարույթ է ընդունվել միայն 1 գործ, որն ավարտելուց հետո այն ուղարկվել է դատարան (ներկա պահով ընթանում է այդ գործով դատավարությունը): Եվս մեկ այդպիսի գործ 2016 թ. կարճվել է, իսկ 2017 թ. մեկ գործ ընդունվել է վարույթ: Այդ նույն ժամանակահատվածում ազդեցության ակտիվ չարաշահման հոդվածով (Հոդված 312.2) որևէ գործ վարույթ չի ընդունվել:

Դասընթացների ծրագրերի մշակում և անցկացում, ուղեցույցների մշակում

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ ամեն տարի Արդարադատության ակադեմիայում «ՀՀ բրեական իրավունքի ներկա հիմնահարցերը» առարկայի շրջանակներում ներառված են կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ թեմատիկ մոդուլներ: 2014-2017 թթ. այդ դասընթացներով վերապատրաստվել է 887 դատախազ ու 853 քննիչ, ինչպես նաև դատախազի պաշտոնի 50 և քննիչի պաշտոնի 113 թեկնածուներ: Դասընթացներն անցկացվել են դասախոսությունների և քննարկումների ձևաչափով և ունկնդիրներին ներկայացվել են ինչպես կատարված օրենսդրական փոփոխությունները, այնպես էլ իրավակիրառ պրակտիկայի առանձնահատկությունները: Սակայն, ինչպես նշված է զեկույցում, դեռևս մշակված չեն կաշառքի, ազդեցության չարաշահման և ապօրինի հարստացման հանցագործությունների բացահայտման և իրավակիրարկման վերաբերյալ մոդուլները, որի պատճառով այս ենթահանձնարարականի կատարողականը գնահատվել է **«մասամբ կատարված»:**

Նոր ներդրված դրույթների և նախկինում գոյություն ունեցող կոռուպցիոն հանցագործությունների նոր տարրերի բացահայտման ու քննման խթանում

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ հայաստանյան իրավապահ մարմինների կողմից կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման այլ գործիքների վերաբերյալ վիճակագրություն չի վարվում: Սակայն, ինչպես մոնիտորինգային խմբին հավաստիացրել էին, որ այդ գործիքներից հիմնականը հանդիսանում է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից իրավապահ մարմիններին ներկայացված հաղորդումները: Տեղեկատվության կարևոր աղբյուր, համաձայն զեկույցի հեղինակների, կարող է դառնալ ազդարարներից ստացված տեղեկատվությունը, մասնավորապես, երբ, համաձայն ազդարարման համակարգի մասին օրենքի⁶⁰ 15-րդ հոդվածի, 2018 թ. հուլիսի 1-ից ներդրվի անանուն հաղորդումների ընդունման միասնական էլեկտրոնային հարթակը: Վերջապես, այդպիսի տեղեկատվություն կարելի է ստանալ պաշտոնատար անձանց և նրանց հետ փոխկապակցված անձանց կողմից ներկայացված գույքի, եկամուտների հայտարարագրերի վերլուծության արդյունքում: Մինևույն ժամանակ, մոնիտորինգային խումբը նշում է, որ մոնիտորինգի փուլի ողջ ժամանակահատվածում չի քննվել որևէ դեպք, երբ կասկածյալի գույքը գտնվելիս է եղել արտասահմանում: Չի եղել նաև արտասահմանցի քննիչների հետ համատեղ քննության որևէ դեպք: Չկա հստակ համակարգում փողերի լվացման քննության առումով, երբ դրանց նախորդող (պրեդիկատ) հանցագործությունը հանդիսացել է կոռուպցիոն հանցագործություն: Վերջապես, մոնիտորինգային խումբը չունի որևէ տեղեկատվություն, թե արդյոք հայաստանյան քննիչներն օգտագործում են իրենց պրակտիկայում ֆինանսական վերլուծական համակարգչային հատուկ ծրագրեր:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Մոնիտորինգային զեկույցը սույն հանձնարարականը գնահատել է որպես **«մասամբ կատարված»:**

⁶⁰ Նշված օրենքը ուժի մեջ է մտել 2018 թ. հունվարի 1-ից: Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ զեկույցի պատրաստման պահի դրությամբ ազդարարներից ստացված տեղեկատվության հիման վրա սկսված քննության վերաբերյալ որևէ վիճակագրություն կամ օրինակ մոնիտորինգային խմբին չի տրամադրվել: Չեկույցի հեղինակները հուսով են, որ այդպիսի տեղեկատվություն կլինի նշված էլեկտրոնային հարթակի ներդրումից հետո:

Հանձնարարական 6. Անձեռնմխելիություն

Ապահովել, որպեսզի անձեռնմխելիության ընթացակարգերը չխոչընդոտեն կոռուպցիոն գործերի քննությանը և քրեական հետապնդմանը:

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ 2014-2017 թթ. չի եղել անձեռնմխելիությունից զրկելու միջնորդությունը մերժելու որևէ դեպք: Ընդ որում, ինչպես հավաստիացել է մոնիտորինգային խումբը, անձեռնմխելիությունից զրկելու վերաբերյալ որոշումներն ընդունվել են բավականին արագ և քննությունը անձեռնմխելիությունից զրկված պաշտոնատար անձանց նկատմամբ եղել է լրիվ և անկողմնակալ:

Ելնելով դրանից՝ Մոնիտորինգային զեկույցը սույն հանձնարարականը գնահատել է որպես «լիովին կատարված»:

Հանձնարարական 7. Բանկային գաղտնիք և բարդ ֆինանսական գործեր

Ուսումնասիրել ֆինանսական քննությունների ընթացքում կիրառելի բանկային գաղտնիքի հրապարակման և ֆինանսական և առևտրային տեղեկությունների հասանելիության կանոնները և այն կարգը, համաձայն որի դրանք այժմ կիրառվում են՝ ապահովելու, որպեսզի գործընթացը լինի պարզ և իրականացվի հետևողական կերպով և որպեսզի այն խոչընդոտ չհանդիսանա քննիչների և դատախազների համար բարդ կոռուպցիոն հանցագործություններով վարույթի իրականացման համար:

Վերապատրաստել քննիչներին և դատախազներին բարդ ֆինանսական գործերի քննման և հետապնդման ուղղությամբ և քայլեր ձեռնարկել, որպեսզի նման քննություններն անցկացվեն ըստ անհրաժեշտություն և տրամադրվեն պատշաճ մարդկային և ֆինանսական միջոցներ, ներառյալ՝ դատահաշվապահական և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների փորձաքննությունը:

Բանկային գաղտնիքի հրապարակում և ֆինանսական ու առևտրային տեղեկությունների հասանելիություն

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ հանրային և գաղտնի ֆինանսական տեղեկատվության մատչելիությունը հայաստանյան քննիչների և դատախազների համար չպատճառաբանված կերպով սահմանափակված է: Ավելին, օրենսդրության այն պահանջը, որ վարկային պատմության վերաբերյալ տեղեկատվությունը, զույթի, եկամուտների հայտարարագրերը, հարկային տեղեկատվությունը և ունեցվածքի վերաբերյալ տեղեկությունները դատախազների և քննիչների համար հասանելի կարող են լինել միայն, եթե վերջիններս տեղեկացնում են համապատասխան ֆինանսական հաստատություններին ընթացող քննության մասին, կարող է վտանգել ընթացող քննությանը: Իրավաբանական անձանց վերաբերյալ բանկային տեղեկատվությունը նույնպես սահմանափակ է, քանի որ այն կարող է հասանելի լինել իրավապահ մարմիններին միայն այն դեպքերում, երբ իրավաբանական անձը ուղղակիորեն վերահսկվում կամ օգտագործվում է մեղադրյալի կամ կասկածյալի կողմից: Մոնիտորինգային խմբի կարծիքով, ֆինանսական տեղեկատվության հասանելիությանը ներկայացվող վերը նշված խնդրահարույց չափանիշները պրակտիկայում կարող են զգալիորեն դժվարացնել կոռուպցիոն հանցագործությունների քննությունը:

Քննիչների և դատախազների վերապատրաստում՝ քննելու համար բարդ ֆինանսական գործեր

Կառավարության կողմից մոնիտորինգային խմբին տրամադրված տեղեկատվության համաձայն, ՀՀ գլխավոր դատախազության Կոռուպցիոն և տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության դատախազներից մեկը 2016 թ. ապրիլի 24-ից 27-ը մասնակցել է Կիևում կայացած «Տնտեսական հանցագործությունների քննություն» վերապատրաստմանը, որն անցկացվել է Եվրոպայի Խորհրդի և ԵՄ Արևելյան Գործընկերության աջակցությամբ իրականացված «Կոռուպցիայի դեմ պայքար և աջակցություն արդյունավետ կառավարմանը և փողերի լվացման դեմ պայքարին» ծրագրի շրջանակներում: Բացի այդ, ՀՀ Փողերի լվացման, ահաբեկչության ֆինանսավորման և սպառազինությունների տարածման դեմ պայքարի միջգերատեսչական կոմիտեն մշակել է Մեթոդաբանական ուղեցույց փողերի լվացման հանցագործությունների քննության առանձնահատկությունների վերաբերյալ: ՀՀ Արդարադատության ակադեմիան այն պլանավորում է 2018 թ.-ից օգտագործել որպես դատախազների, քննիչների և ոստիկանության ծառայողների վերապատրաստման դասընթացների մոդուլ:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ սույն հանձնարարականը գնահատվել է որպես «**մասամբ կատարված**»:

Հանձնարարական 8. Կոռուպցիայի հետաքննումը և նախաքննումը

Իրավապահ և դատախազական մարմինների ներսում ուժեղացնել հակակոռուպցիոն մասնագիտացումը:

Աջակցել իրավապահ մարմինների և վերահսկիչ մարմինների միջև համագործակցությանը կոռուպցիայի հետ կապված հանցագործությունների բացահայտման, քննման և դատապահումն նպատակով:

Խրախուսել քրեական հետապնդման և դատախազական մարմիններին, որպեսզի նրանք ավելի թիրախային և նախաձեռնողական լինեն կոռուպցիոն երևույթների նկատմամբ՝ նշանառելով բարձրաստիճան պաշտոնյաներին, հանրային կառավարման և տնտեսության առավել ռիսկային ոլորտները:

Հակակոռուպցիոն մասնագիտացում իրավապահ մարմիններում

Կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության և հետապնդման համար պատասխանատու է իրավապահ մարմինների համակարգը, որի գործունեությունը կարգավորող օրենսդրական դաշտը մնացել է անփոփոխ մոնիտորինգի երրորդ փուլում: Բացի այդ, պրակտիկայում այդ համակարգի գործունեության վերլուծությունից ելնելով, զեկույցի հեղինակները գտել են, որ այն չի ապահովում հակակոռուպցիոն մասնագիտացում այդ մարմիններում: Ե՛վ դատախազները, և՛ քննիչները շատ հաճախ կոռուպցիոն հանցագործություններին զուգահեռաբար քննում են նաև այլ բնույթի հանցագործություններ, և նրանցից շատ քչերն են իրապես մասնագիտացած միայն կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության առումով:

Համագործակցությունը իրավապահ մարմինների միջև, ինչպես նաև իրավապահ և վերահսկող մարմինների միջև

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ իրավապահ մարմիններին տեղեկատվություն կարող է (բայց չկա պարտավորություն) տրամադրել ՀՀ կենտրոնական բանկի Ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնը (ՖԴԿ)՝ ելնելով Փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ (ՓԼ/ԱՖ) պայքարի մասին ՀՀ օրենքի հոդված 13-ի պահանջներից:⁶¹

Ո՛չ քննիչները և ո՛չ էլ դատախազները չունեն ուղղակի հասանելիություն գույքի, եկամուտների հայտարարագրերին, որոնք կարող էին լինել կարևոր աղբյուր կոռուպցիոն հանցագործությունների բացահայտման համար: Այս համատեքստում համագործակցությունը իրավապահ մարմինների և Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի (ԲՊԱԷՅ) միջև կարող է լինել երկու ձևով. ա) իրավապահ մարմինները դիմում են ԲՊԱԷՅ-ին՝ ստանալու տվյալներ հայտարարագրերի տվյալների ստուգման արդյունքների առումով, բ) ստանալով հայտարարագրերը ԲՊԱԷՅ-ից՝ իրավապահ մարմիններն իրենք են ճշտում այդ տվյալները իրենց քննության շրջանակներում: Հետագայում, երբ սկսի գործել Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը, նախատեսվում է, որ այն իր վերլուծությունների արդյունքում հայտնաբերված խախտումների մասին տեղեկատվությունը պարտադիր կերպով ուղարկի գլխավոր դատախազություն:

Իրավապահ մարմինների միջև համագործակցության եղանակ կարող է լինել նաև որոշակի քրեական գործերի հետաքննման նպատակով համատեղ քննչական խմբերի ձևավորումը: Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ժամանակահատվածում այս ուղղությամբ իրավական բնույթի որևէ փոփոխություն տեղի չի ունեցել: Մոնիտորինգային խմբին տրամադրված տեղեկատվության համաձայն՝ կոռուպցիոն հանցագործությունների կապակցությամբ հարուցված մեծածավալ քրեական գործերի հետաքննության նպատակով Հատուկ քննչական ծառայությունն իրավապահ այլ մարմինների քննիչների մասնակցությամբ 2015 թ. ձևավորել էր 8 (25 քննիչ, որից 9-ը՝ այլ իրավապահ մարմիններից), 2016 թ.՝ 8 (27 քննիչ, որից 8-ը՝ այլ իրավապահ մարմիններից) և 2017 թ.՝ 21 (98 քննիչ, որից 6-ը՝ այլ իրավապահ մարմիններից) քննչական խմբեր:

Մոնիտորինգի խումբը տեղեկություններ չունի, թե արդյոք հայաստանյան իրավապահ մարմինները կոռուպցիոն գործեր քննելիս օգտագործել են միջազգային համագործակցության ժամանակակից (համատեղ քննչական խմբեր, հատուկ քննչական միջոցներ, հեռուստա- և տեսակոնֆերանսներ) և ոչ ֆորմալ ուղղակի մեթոդներ, ինչպես նաև տարածաշրջանային և միջազգային կազմակերպությունների շրջանակներում համագործակցության առկա մեխանիզմները:⁶² Որպես օրինակ զեկույցում բերվում է ԴԱՀԿ ծառայության նախկին ղեկավար Միհրան Պողոսյանի դեպքը, որի կապն օֆշորային ընկերությունների հետ բացահայտվեց «Պանամայի թղթերի» գործով, սակայն 2017 թ. այդ գործով նախաքննությունը Հայաստանում կարճվեց, քանի որ քննչական մարմինները

⁶¹ 2014-2017 թթ. ՖԴԿ-ն իրավապահ մարմիններին ուղարկել է 130 տեղեկացում կասկածելի գործարքների մասին՝ զեկույցների և վերլուծությունների տեսքով:

⁶² Այս պնդման համար հիմք է հանդիսանում նաև այն, որ մինչ այժմ չի քննվել ոչ մի կոռուպցիոն գործ արտասահմանում հայաստանյան պաշտոնյաների ենթադրյալ ձեռնբերելու արտասահմանում հայաստանյան պաշտոնյաների ենթադրյալ ձեռնբերելու արտասահմանում:

չկարողացան Շվեյցարիայից ստանալ ապացուցողական նշանակություն ունեցող փաստեր: Մոնիտորինգի խումբը պարզել էր, որ այս գործում օգտագործվել էին միջազգային համագործակցության միայն պաշտոնական միջոցները: Մի կողմ թողնելով այն հանգամանքը, թե այս գործում որքանով էին արդյունավետ հայկական կողմի՝ ապացույցները պատշաճ կերպով հավաքագրելուն միտված գործողությունները, մոնիտորինգի խմբում գտել է, որ այդ գործընթացը կշահեր, եթե Հայաստանն օգտագործեր միջազգային համագործակցության նաև այլ գործիքներ: Մոնիտորինգային զեկույցում նաև նշվում է, որ միջազգային համագործակցության առայժմ չուսումնասիրված ուղղություն է հայաստանյան պաշտոնյաների և ԱԺ պատգամավորների բիզնես գործունեությունն արտասահմանում: Այն ունի նաև համակարգված քննչական գործողություններ իրականացնելու զգալի պոտենցիալ:

Քրեական հետապնդման և դատախազական մարմինների ավելի թիրախային և նախաձեռնողական լինելը կոռուպցիոն երևույթների նկատմամբ

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ ՏՀԶԿ երրորդ մոնիտորինգային փուլում այն քննչական մարմինների համակարգը, որը պատասխանատու է կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության և հետապնդման համար, մնացել է անփոփոխ: Ոստիկանության, դատախազության համակարգերում, ինչպես նաև ԱԱԾ-ում և ՊԵԿ-ում, գործում են ներքին քննության ստորաբաժանումներ, որոնք կոչված են բացահայտելու և քննելու այդ կառույցների պաշտոնատար անձանց և աշխատակիցների կողմից կատարված բոլոր, ներառյալ՝ կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունները:

ՀՀ կառավարությունը Մոնիտորինգային խմբին հայտնել է, որ շատ գործեր հարուցվել են՝ հիմնվելով հարկային մարմինների կամ աուդիտորների կողմից ստացված տեղեկատվության վրա: Սակայն խմբին չեն տրամադրվել ո՛չ վիճակագրական տվյալներ, և ո՛չ էլ կոնկրետ օրինակներ:

Չեկույցում նաև նշվել է, որ հարկային և մաքսային տվյալների բազաները հասանելի են միայն քննչական կոմիտեի և ՊԵԿ-ի տնտեսական բնույթի հանցագործությունները քննող քննիչներին, և երրորդ մոնիտորինգային փուլում իրավիճակը մնացել է անփոփոխ:

Չեկույցում որևէ հիշատակում չկա իրավապահ մարմինների կողմից բարձրաստիճան պաշտոնյաների թիրախավորման մասին:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Մոնիտորինգային զեկույցը սույն հանձնարարականը գնահատել է «**մասամբ կատարված**»:

Հանձնարարական 9. Վիճակագրություն

Ապահովելու համար կոռուպցիոն հանցագործությունների ամբողջական վիճակագրությունը՝ կառավարությունը պետք է հասանելի դարձնի տեղեկատվությունը, ինչը հնարավոր է դարձնում պարզել հետևյալ հանգամանքները՝

- կասկածյալի/մեղադրյալի/դատապարտյալի պաշտոնը/ դասային աստիճանը/ զբաղմունքը կամ աշխատանքը

- յուրաքանչյուր հանցագործության դեպքում քննությունների, դատարանում մեղադրանքի ներկայացման և դատապարտման թիվը,
- կիրառված սանկցիաները,
- հանցագործի կողմից պատճառված վնասի չափը և/կամ կաշառքի չափը,
- առգրավված և բռնագրավված գույքի չափը:

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ 2017 թ. դրությամբ հայաստանյան իրավասու մարմինները չեն հավաքագրել կոռուպցիոն հանցագործությունների վիճակագրություն ոչ ըստ գործունեության ոլորտների, որ էլ ըստ կասկածյալների/մեղադրյալների պաշտոնների:⁶³

Միևնույն ժամանակ, ՀՀ գլխավոր դատախազությունը մշակել է մեթոդաբանական ուղեցույց թե ինչպես պետք է նախաքննության մարմինները ՀՀ գլխավոր դատախազությանը տրամադրեն կոռուպցիոն հանցագործությունների նախաքննության գործընթացների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալներ վերջինիս պաշտոնական կայքում տեղադրելու համար:⁶⁴

Հաշվի առնելով այս հանգամանքը՝ Մոնիտորինգային զեկույցն այս հանձնարարականը գնահատել է «մեծապես կատարված»:

3. Կոռուպցիայի կանխարգելում

Հանձնարարական 10. Էթիկայի հանձնաժողով

Օժտել Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց Էթիկայի հանձնաժողովին լիազորություններով և կարողություններով՝ ստուգելու գույքի, եկամուտների հայտարարագրերը, կեղծ կամ ոչ լիարժեք տեղեկատվություն տրամադրելու կամ հայտարարագիր չներկայացնելու դեպքում օրենսդրությամբ սանկցիաներ սահմանելու և դրանք կիրառելու առումով:

Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց Էթիկայի հանձնաժողովին տրամադրել անկախ բյուջե, ինչը կապահովի անհրաժեշտ մարդկային, ֆինանսական և տեխնիկական միջոցներ ձեռքբերելուն:

Սահմանել Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց Էթիկայի հանձնաժողովը կամ մեկ այլ մարմինը որպես այնպիսին, որը խրախուսում և վերահսկում է հանրային ծառայության ընդհանուր չափանիշները և պրակտիկան հանրային կառավարման ողջ համակարգում:

⁶³ ՀՀ գլխավոր դատախազի 2018 թ. հունվարի 19-ի N3 հրամանի ուժի մեջ մտնելու արդյունքում նշված վիճակագրությունն այժմ հրապարակվում է: Բացի այդ, ՀՀ գլխավոր դատախազությունը մշակել է Կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների քննության արդյունքների վերաբերյալ տեղեկությունների և վիճակագրական տվյալների ներկայացման մեթոդական ուղեցույց (<http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/metodakan%20uxecucyc%20verinakan.pdf>) և Կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների քննության արդյունքների վերաբերյալ վիճակագրական տվյալների աղյուսակների լրացման կարգ (<http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/KARG%20axyusakneri%20lracman.pdf>):

⁶⁴ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/metodakan%20uxecucyc%20verinakan.pdf>

ԲՊԱԷՅ-ին գույքի, եկամուտների հայտարարագրերը վերլուծելու լիազորություններով և կարողություններով օժտում

2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ-ն ընդունեց ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքը (ուժի մեջ մտավ նույն թվականի հուլիսի 1-ից), որի շնորհիվ ԲՊԱԷՅ-ը ստացավ նոր լիազորություններ և գործիքներ՝ վերլուծելու գույքի, եկամուտների հայտարարագրերը և կիրառելու վարչական տույժեր համապատասխան խախտումներ բացահայտելու դեպքում:⁶⁵ Բացի այդ, ԲՊԱԷՅ-ն այժմ ունի աշխատակազմ (թվով 12 աշխատող) և հաստիքացուցակ:⁶⁶ Այսպիսով, պահանջվեց ավելի քան 5 տարի, որպեսզի Հանձնաժողովը, վերջապես, օժտվի ավելի լայն լիազորություններով և որոշակի կարողություններով:

Մոնիտորինգային զեկույցի հեղինակները գտել են, որ ԲՊԱԷՅ-ն պրակտիկայում ակտիվորեն օգտագործել է իր սահմանափակ լիազորությունները և նպաստել հանրային ծառայության մեջ ընդհանուր չափանիշների ներդրմանը՝ հաճախ նույնիսկ անելով ավելին, քան նախատեսված էր իր գործառույթներով: Որպես օրինակ զեկույցում նշվել է ԲՊԱԷՅ-ի կողմից մշակված գույքի, եկամուտների հայտարարագրերի ձևերի լրացման ուղեցույցը, հանրային ծառայությունում էթիկայի ձեռնարկը, մի շարք ուսումնասիրություններ կոռուպցիայի կանխարգելման, էթիկայի, շահերի բախման և հայտարարագրերի վերաբերյալ, ինչպես նաև ուսումնասիրություններ կոռուպցիային առնչվող հիմնախնդիրների լուծման միջազգային փորձի վերաբերյալ: Չեկույցում նշվել է, որ ԲՊԱԷՅ-ն առարկայական դեր է խաղացել Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին, հայտարարագրերին, շահերի բախմանը և այլ հարցերին առնչվող օրենսդրական առաջադեմ կարգավորումների մշակման գործում և հաջողությամբ համագործակցել է ՀՀ արդարադատության նախարարության, պետական այլ մարմինների և ԶԿԿ-ների հետ:

Ինչ վերաբերում է հայտարարագիր չներկայացնելու կամ հայտարարագրում կեղծ կամ ոչ լրիվ տվյալներ ներկայացնելու համար օրենքով պատժամիջոցներ սահմանելուն ու դրանք կիրարկելուն, այդ ուղղությամբ հիմնական օրենսդրական փոփոխությունները մտցվել են 2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ կողմից մի շարք համապատասխան օրենքներում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու միջոցով:⁶⁷ Այդ փոփոխությունների շնորհիվ ընդլայնվել է հայտարարատուների ցանկը⁶⁸ և նրանց հետ փոխկապակցված անձանց շրջանակը:⁶⁹

⁶⁵ Խոսքը վերաբերում է 2011 թ. մայիսի 26-ին ԱԺ կողմից ընդունված «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքին (ուժի մեջ մտավ 2012 թ. հունվարի 1-ին), հոդված 43.1: Սույն օրենքը մասնակիորեն կորցրել է իր ուժը ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» նոր օրենքի ուժի մեջ մտնելով (օրենքն ընդունվեց 2018 թ. մարտի 23-ին և ուժի մեջ մտավ նույն թվականի ապրիլի 9-ին): Տեքստում նշված 43.1 հոդվածը նույնպես առայժմ ուժի մեջ է և կգործի մինչև Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կազմավորումը:

⁶⁶ 2017 թ. հուլիսի 27-ի ՀՀ կառավարության N900-Ա որոշմամբ (ուժի մեջ մտավ երկու օր անց՝ հուլիսի 29-ին) հաստատվեց ԲՊԱԷՅ-ի աշխատակազմը և հաստիքացուցակը: Միևնույն ժամանակ, նույն 900-Ա որոշմամբ առաջարկվեց, որպեսզի «... Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի աշխատակազմին բարձրաստիճան ապաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովին վերապահված իրավասությունների իրականացման նպատակով իրականացնել ընդհանուր փաստաթղթաշրջանառության, գնումների կազմակերպման, անձնակազմի կառավարման և գործերի կառավարչության գործառույթները»: Այս դրույթը Էապես սահմանափակում է ԲՊԱԷՅ-ի անկախությունը:

⁶⁷ «ՀՀ Հանրային ծառայության մասին օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենք, 2017 թ. հունիսի 9

⁶⁸ Հանրային ծառայության մասին 2011 թ. մայիսի 26-ին ընդունված և այժմ մասնակիորեն գործող օրենքի 32-րդ հոդվածը: 2017 թ. հունիսի 9-ի «ՀՀ Հանրային ծառայության մասին օրենքում փոփոխություններ և

«ՀՀ Հանրային ծառայության մասին օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» վերը նշված օրենքով ԲՊԱԷՀ-ին տրվել են նաև հայտարարագրերը վերլուծելու⁷⁰ և դրանք չներկայացնելու կամ նրանցում սխալ կամ կեղծ տեղեկություններ ներկայացնելու դեպքում⁷¹ սանկցիաներ կիրառելու լիազորություններ:⁷² Եթե ԲՊԱԷՀ-ն իր վարույթի արդյունքում հայտնաբերում է հանցագործության տարրեր, ապա այն պետք է նյութերը երեք օրվա ընթացքում ուղարկի ՀՀ գլխավոր դատախազություն: Այս նոր լիազորություններն իրականացնելու համար ԲՊԱԷՀ-ի համար ապահովվել է հասանելիություն տվյալների պետական բազաներին, ներառյալ՝ Իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրը, Քաղաքացիական կացության գրանցման ակտերի ռեգիստրը, Բնակչության պետական ռեգիստրը, Տրանսպորտային միջոցների ռեգիստրը և Անշարժ գույքի պետական կադաստրը: 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ապահովված չէր միայն հասանելիությունը հարկային տվյալների բազային:⁷³ Համաշխարհային Բանկի օժանդակությամբ մշակվել և ներկայումս գործում է հայտարարագրման էլեկտրոնային համակարգը:

Մինևույն ժամանակ, Մոնիտորինգային զեկույցի համաձայն, մոնիտորինգի խմբի անդամների հետ հանդիպած հայաստանյան քաղաքացիական հասարակության և բիզնես ասոցիացիաների ներկայացուցիչները հռետես են՝ կապված հայտարարագրերի՝ որպես հակակոռուպցիոն կանխարգելման գործուն միջոց լինելու առնչությամբ: Սակայն առավել խնդրահարույց են ոչ այնքան օրենքներում առկա թերությունները, որքան գործող իրավական կարգավորումների կիրարկման ցածր մակարդակը: Նույն ԶՀԿ ներկայացուցիչները մոնիտորինգային խմբին բերել են բազմաթիվ օրինակներ, երբ որոշ բարձրաստիճան պաշտոնյաների հայտարարագրերում երևացող նրանց ահռելի կարողությունն այդպես էլ չի դարձել ԲՊԱԷՀ-ի կամ իրավապահ մարմինների քննության առարկա: Այս պատկերը բացատրվել է ԲՊԱԷՀ-ի տվյալ ժամանակվա լիազորությունների պակասով, ինչպես նաև, մասամբ, իրավապահ մարմինների տրամադրության տակ գտնվող քննության սահմանափակ գործիքներով և լիազորություններով:

Անկախ բյուջեի տրամադրում ԲՊԱԷՀ-ին

Ինչպես և ԲՊԱԷՀ-ի լիազորությունների դեպքում, այս հարցում նույնպես պահանջվել է ավելի քան 5 տարի, մինչև որ օրենսդրորեն ամրագրվել է ԲՊԱԷՀ-ի անկախ բյուջե ունենալու պահանջը:⁷⁴ Դա տեղի ունեցավ ԱԺ-ի կողմից վերը նշված 2017 թ. հունիսի 9-ին ընդունված ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքի ընդունմամբ, որով ներկայումս մասնակիորեն

լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը նշված հոդվածով ընդլայնվել է հայտարարատու պաշտոնատար անձանց ցանկը, որի արդյունքում նախկին 750 բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանցից բացի, հայտարարատու է դարձել նաև ոչ բարձրաստիճան պաշտոնյաների մի մեծ խումբ: Արդյունքում 2018 թ.-ից հայտարարատու կլինի արդեն 3,500 պաշտոնատար անձ:

⁶⁹ Նույն օրենքի նույն 32-րդ հոդվածով այժմ արդեն հայտարարատու են դառնում հայտարարատու պաշտոնատար անձի հետ համատեղ բնակվող բոլոր անձինք, ներառյալ նրա անչափահաս զավակները (նաև՝ որդեգրած), ինչպես նաև նրա ինամակալության կամ հոգաբարձության տակ գտնվող անձը (անձինք):

⁷⁰ «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 43.1

⁷¹ Նույն տեղում, հոդված 32

⁷² Մինչ այդ ԲՊԱԷՀ-ը լիազորված էր միայն հավաքել և հրապարակել հայտարարագրերը:

⁷³ Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ այդ հասանելիությունն ապահովվեց 2018 թ. ապրիլին:

⁷⁴ Մինչ այդ ԲՊԱԷՀ-ի ֆինանսավորումն իրականացվում էր ՀՀ Նախագահի աշխատակազմի բյուջեի շրջանակներում:

գործող Հանրային ծառայության մասին 2011 թ. մայիսի 26-ին ընդունված ՀՀ օրենքը լրացվել է 41.1 հոդվածով,⁷⁵ որը նախատեսվում է գործարկել մինչև Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կազմավորումը:

Հանրային ծառայության ընդհանուր չափանիշները և պրակտիկան հանրային կառավարման ողջ համակարգում վերահսկող մարմնի սահմանում

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվել է, որ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի (ԿԿՀ) կազմավորումից հետո ԲՊԱԷՀ-ը պետք է լուծարվի, ուստի զեկույցի այս բաժնում տեղ գտած վերլուծությունը վերաբերում է միայն ԿԿՀ-ին:⁷⁶ Վերջինս պետք է ուսումնասիրի հայտարարագրերի լրացման կանոնների խախտումները, շահերի բախման իրավիճակները և էթիկայի կանոնների այլ խախտումները և համապատասխան պետական մարմիններին ներկայացնի առաջարկներ «...ձեռնարկելու խախտման հետևանքների կամ իրավիճակի չեզոքացմանն ուղղված քայլեր»:⁷⁷ Վերջիններս պարտավոր են «Հանձնաժողովի առաջարկը և արդյունքների մասին ողջամիտ ժամկետում, բայց ոչ ուշ, քան եզրակացությունը ստանալու պահից 15-օրյա ժամկետում տեղեկացնել Հանձնաժողովին»:⁷⁸ ԿԿՀ-ն ունի նաև ֆինանսական և ինստիտուցիոնալ անկախության որոշակի աստիճան:⁷⁹ Ոչ լիովին անկախ լինելը պայմանավորված է նրանով, որ նշված հոդվածով նրա բյուջետային ֆինանսավորման հայտը պետք է ընդունի կառավարությունը, իսկ նույն օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն, հաստիքացուցակը և աշխատակազմի աշխատողների քանակը պետք է հաստատի կառավարությունը:

Չեկույցի հեղինակները ողջունել են ԿԿՀ-ի ներդրումը՝ նշելով, որ ունենալով կոռուպցիայի կանխարգելման անկախ մարմին, Հայաստանն ավելի կմոտենա միջազգային հակակոռուպցիոն չափանիշներին: Սակայն նրանք նաև արձանագրել են, որ դեռևս հարկ է սպասել՝ տեսնելու և գնահատելու այս փոփոխության արդյունքները: Նրանք շեշտել են, որ ԿԿՀ-ն ի վիճակի կլինի իսկապես փոխելու իրավիճակը, եթե նրա գործունեությունը զերծ լինի քաղաքական միջամտությունից:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Մոնիտորինգային զեկույցը սույն հանձնարարականը գնահատել է որպես «**լիովին կատարված**»:⁸⁰

⁷⁵ Ինչպես և այլ պետական մարմինների դեպքում, ԲՊԱԷՀ-ը նույնպես, համաձայն նշված հոդվածի, պետք է ՀՀ ֆինանսների նախարարությանը ներկայացնի առաջիկա տարվա իր բյուջետային ֆինանսավորման հայտը (հանձնաժողովի ծախսերի նախահաշվի նախագիծը): Դա, ակնհայտորեն, սահմանափակում է ԲՊԱԷՀ-ի ֆինանսական անկախությունը:

⁷⁶ Սույն զեկույցն ավարտելու դրությամբ Հանձնաժողովը դեռևս կազմավորված չէր: Բացի այդ, ինչպես այս, այնպես էլ զեկույցի այլ մասերում, որոնք հիմնականում վերաբերում են հանրային և քաղաքացիական ծառայության վերաբերյալ հանձնարարականների կատարմանը, մոնիտորինգի խումբը վերլուծել է 2018 թ. մարտի 23-ին ԱԺ կողմից ընդունված «Հանրային ծառայության մասին» և «Քաղաքացիական ծառայության մասին» երկու նոր օրենքները: ԹԻՅԿ-ը դրանց ավելի հանգամանալից կերպով կանդադառնա իր Կոռուպցիայի իրավիճակի մասին 2018 թ. զեկույցում:

⁷⁷ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 33, մաս 4

⁷⁸ Նույն տեղում, հոդված 33, մաս 5

⁷⁹ Նույն տեղում, հոդված 5

⁸⁰ Այս գնահատականի համար հիմք է ծառայել նաև ԲՊԱԷՀ-ին փոխարինելու եկող Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի գործունեությունը կարգավորող՝ դեռևս ուժի մեջ չմտած օրենքի («Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենք) վերլուծությունը:

Հանձնարարական 11. Պետական կառույցներում էթիկայի հանձնաժողովները

Ապահովել, որպեսզի պետական կառույցներում էթիկայի հանձնաժողովները գործեն պատշաճ կերպով, սահմանել նրանց իրավասությունները, նրանց ստեղծման և գործունեության կանոնները, նրանց դերակատարումը շահերի բախման կապակցությամբ, հանրային ծառայողների սահմանափակումները և պատժի ենթարկումը, և պարտավորեցնել նրանց ներկայացնելու սեփական գործունեության մասին զեկույցներ համակարգող մարմին և հանրությանը:

Սահմանել էթիկայի հանձնաժողովների գործունեության համակարգման մարմին՝ դրանց մեթոդաբանական ուղղորդում և վերապատրաստում տրամադրելու, ինչպես նաև էթիկայի հանձնաժողովների մոնիտորինգի և արդյունավետության գնահատման նպատակով:

Պետական յուրաքանչյուր կառույցում ստեղծել համակարգման մեխանիզմ էթիկայի հանձնաժողովների, մարդկային ռեսուրսների կառավարման բաժինների և հակակոռուպցիոն կոնտակտային անձանց միջև:

Պետական կառույցներում էթիկայի հանձնաժողովների պատշաճ գործունեության ապահովում

Ինչպես նշվել է զեկույցում, երրորդ մոնիտորինգային փուլի սկզբում (2014 թ.) պետական մարմիններում արդեն ստեղծվել են էթիկայի հանձնաժողովներ, սակայն նրանց գործունեությունը բավարար չափով կարգավորված չէր և դրանք փաստացիորեն չէին գործում:

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի, իրավիճակն այս առումով մնացել է անփոփոխ և ֆորմալ առումով առկա լինելով բոլոր պետական կառույցներում, իրականում էթիկայի հանձնաժողովների գործունեությունը մնում է սահմանափակ: Բացակայում են համակարգված տվյալներ դրանց գործունեության մասին, իսկ մոնիտորինգային խմբի՝ Հայաստան այցելության ժամանակ պարզվել է, որ դրանցից շատերը չեն գործում, իսկ մի մասն էլ հազվադեպ է նիստեր անցկացնում՝ վարույթների ցածր թվի պատճառով:⁸¹ Օրինակ՝ ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության էթիկայի հանձնաժողովն իր կազմավորման պահից մինչ զեկույցի պատրաստումը ոչ մի նիստ չի անցկացրել: ՀՀ մշակույթի նախարարության էթիկայի հանձնաժողովն իր կազմավորման պահից (2012 թ.) մինչ զեկույցի պատրաստումն անցկացրել է ընդամենը 6 նիստ: Իրավիճակի բարելավմանը չի նպաստել նաև այդ հանձնաժողովների անդամների համար անցկացված վերապատրաստումը, որ կազմակերպվել է ԲՊԱԵՀ-ի և Զաղաքացիական ծառայության խորհրդի (ԶԾԽ) կողմից: Չեկույցի հեղինակները հուսով են, որ 2018 թ. մարտի 23-ին ԱԺ կողմից ընդունված «Հանրային ծառայության մասին» և «Զաղաքացիական ծառայության մասին» ՀՀ նոր օրենքները կնպաստեն իրավիճակի բարելավմանը:

Էթիկայի հանձնաժողովների գործունեության համակարգման մարմնի սահմանում

⁸¹ Նշված այցելությունը, որը, համաձայն մոնիտորինգի մեթոդաբանության, հանդիսանում է մոնիտորինգի բաղկացուցիչ մասը, տեղի է ունեցել 2018 թ. մարտի 12-16-ին:

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ Էթիկայի հանձնաժողովների համակարգումը դրված է ԿԿԶ-ի վրա, որը, մի կողմից, հանդես է գալիս որպես այդ հանձնաժողովների կողմից ընդունած որոշումների բողոքարկման մարմին,⁸² իսկ մյուս կողմից, այդ հանձնաժողովներին տրամադրում է «մասնագիտական խորհրդատվություն և մեթոդական աջակցություն»:⁸³ Հանձնաժողովը լիազորված է նաև հրապարակելու ընդհանուր ուղեցույցներ և պարզաբանումներ բարեվարքությանը վերաբերող հարցերի վերաբերյալ:⁸⁴ Սակայն զեկույցում նշվել է, որ ԿԿԶ-ն չունի ուղղակի լիազորություն մոնիտորինգի ենթարկելու Էթիկայի հանձնաժողովների աշխատանքները և գնահատելու դրանց արդյունավետությունը: Ըստ զեկույցի հեղինակների, ԿԿԶ-ին կարելի էր տալ զեկույցելու լիազորություն, մասնավորապես որ օրենքի վերը նշած հոդվածի նույն մասի 11-րդ կետով այն լիազորված է վարել «անհամատեղելիության պահանջների և այլ սահմանափակումների խախտումների, շահերի բախման դեպքերի վիճակագրություն» և «հրապարակել տվյալներ»:⁸⁵

Պետական բոլոր կառույցներում ստեղծված Էթիկայի հանձնաժողովների, մարդկային ռեսուրսների կառավարման բաժինների և հակակոռուպցիոն կոնտակտային անձանց համակարգման մեխանիզմ

Չեկույցի այս ենթաբաժնում ներկայացված են 2018 թ. մարտի 23-ին ԱԺ-ի կողմից ընդունված «Հանրային ծառայության մասին» և «Բաղաբացիական ծառայության մասին» նոր օրենքների համապատասխան դրույթները:

Ելնելով վերոգրյալից՝ Մոնիտորինգային զեկույցը սույն հանձնարարականը գնահատել է «մասամբ կատարված»:

Հանձնարարական 12. Էթիկայի կանոնագիրք

Հանրային ծառայության մասին օրենքով սահմանված կարգով մշակել Էթիկայի կամ վարքագծի կանոնագրքեր հանրային ծառայողների հատուկ կատեգորիաների համար (հոդված 4):

Վերանայել և թարմացնել հանրային ծառայողների հատուկ կատեգորիաների վարքագծի կանոնագրքերը, որպեսզի վերացվեն օրենսդրությունում առկա տարածայնությունները և դրանք համաձայնեցվեն «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի հետ:

Վերապատրաստել հանրային պաշտոնյաներին Էթիկայի կանոնագրքի գործնական

⁸² ՀՀ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» օրենք, հոդված 24, մաս 1, կետ 10

⁸³ Նույն տեղում, հոդված 24, մաս 1, կետ 7

⁸⁴ Բացի այդ, համաձայն «Բաղաբացիական ծառայության մասին» նոր օրենքի, ԿԿԶ-ն ունի նաև որոշ լիազորություններ՝ անցկացնելու վերապատրաստում Բաղաբացիական ծառայողների ժամանակավոր հանձնաժողովի անդամության թեկնածուների համար:

⁸⁵ Չեկույցում նշվում է, որ ԿԿԶ մասին օրենքում 2018 թ. մարտի 23-ին ընդունված փոփոխությունների և լրացումների արդյունքում, ԿԿԶ-ին տրվել են լրացուցիչ լիազորություններ, որոնցից մեկի շնորհիվ ԿԿԶ-ն «ամփոփում է անհամատեղելիության պահանջների, այլ սահմանափակումների, վարքագծի սկզբունքների և դրանցից բխող վարքագծի կանոնների, ինչպես նաև իրավիճակային շահերի բախման վերաբերյալ դրույթների իրացման պրակտիկան, ներկայացնում դրա միասնականության ապահովմանն ուղղված առաջարկություններ» (տե՛ս օրենքի 24-րդ հոդվածի 1-ին մասի 22-րդ կետը):

Կիրառման առումով:

Էթիկայի կամ վարքագծի կանոնագրքեր հանրային ծառայողների հատուկ կատեգորիաների համար

Մոնիտորինգային երրորդ փուլի ժամանակահատվածում Էթիկայի կանոնագրքեր կամ կարգավորումներ մշակվել և ընդունվել են միայն դատավորների և դատախազների, ինչպես նաև, որպես հանրային ծառայության հատուկ կատեգորիա, մաքսային ծառայողների համար:⁸⁶ Այդ նույն ժամանակահատվածում ԲՊԱԷՅ-ը ՏՀԶԿ/ՍԻԳՄԱ-ի հետ համագործակցությամբ մշակել է բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց համար վարքագծի կանոնագրքի նախագիծը և հանրային ծառայողների համար վարքագծի օրինակելի կանոնագրքի նախագիծը, որոնք, սակայն, չեն ընդունվել: Վերջապես, 2016 թ. ԲՊԱԷՅ-ը մշակել է «Հանրային ծառայության Էթիկայի» ձեռնարկը: Ձեռնարկում վերլուծվում էին էթիկական վարքագիծը բաշխվելու միջոցները, Էթիկայի վարքագծային չափանիշները, ներառյալ՝ շահերի բախումը և այլն, թեև այն հանդիսանում է բավականին ընդհանուր փաստաթուղթ: ԲՊԱԷՅ-ը նաև իրականացրել է Էթիկայի վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման միջոցառումներ, որի մասին, սակայն, զեկույցում տեղեկատվություն չկա:

Հանրային ծառայողների հատուկ կատեգորիաների վարքագծի կանոնագրքերի վերանայում և թարմացում

Մոնիտորինգի նախորդ (երկրորդ) փուլում նշված էթիկայի կանոնագրքերը, մասնավորապես, հարկային ծառայողների, դիվանագետների և այլ ծառայողների համար, առկա են եղել նաև դիտարկվող երրորդ փուլում: Մոնիտորինգային խմբին չի հաջողվել պարզել, թե, արդյոք, դրանք վերանայվել են կամ դրանցում եղած թերությունները՝ վերացվել:⁸⁷

Հանրային պաշտոնյաների վերապատրաստում Էթիկայի կանոնագրքի գործնական կիրառման նպատակով

Մոնիտորինգային զեկույցի հեղինակները նշել են, որ իրենք տեղյակ չեն Էթիկայի կանոնագրքերի հետ կապված որևէ պրակտիկ վերապատրաստման մասին: Չեկույցում նշվել են մի շարք վերապատրաստումներ, որոնց ծրագրերում ներառված են եղել Էթիկային վերաբերող բաղադրիչներ: Այդպիսի վերապատրաստումներ անցկացվել են պետական մարմիններում հակակոռուպցիոն ծրագրերի համար պատասխանատու անձանց, հանրային և քաղաքացիական ծառայողների տարբեր խմբերի, համայնքային ծառայողների, դատավորների, դատախազների, ինչպես նաև նրանց պաշտոնների թեկնածուների համար: ԲՊԱԷՅ-ն անցկացրել է փոքրածավալ վերապատրաստումներ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց և Էթիկայի հանձնաժողովների անդամների համար:

Հիմք ընդունելով վերևում ներկայացվածը՝ սույն հանձնարարականը Մոնիտորինգային զեկույցում գնահատվել է «**մասամբ կատարված**»:

⁸⁶ Ամենայն հավանականությամբ, 2018 թ. մարտի 23-ին ընդունված Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքի ընդունմամբ, այդ կանոնագրքերը հարկ կլինի վերանայել:

⁸⁷ Հանրային ծառայության և քաղաքացիական ծառայության վերաբերյալ 2018 թ. նոր օրենքների ընդունումը, ամեն դեպքում, կհանգեցնի նշված կանոնագրքերի վերանայմանը:

Հանձնարարական 13. Արժանիքների վրա հիմնված աշխատանքի տեղավորում

Մշակել պարզ կանոններ այն պաշտոնների առնչությամբ, որոնց նշանակումը պետք է հիմնվի արժանիքների վրա, ապահովել դրանց իրականացումը գործնականում և գրավոր արձանագրել այդպիսի նշանակումները:

Ապահովել, որպեսզի թափուր տեղերի մեծամասնությունը լրացվի մրցակցությամբ, և սահմանել մարմին, որը պատասխանատու կլինի թափուր տեղերի լրացման գործընթացի համակարգման և մոնիտորինգի համար:

Մշակել ընտրության գործընթացում բարեվարքության և էթիկական հատկանիշների գնահատման ուղեցույցներ:

Արժանիքների վրա հիմնված պաշտոնների համար կանոնների մշակում

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվել է, որ, ըստ կառավարության, երրորդ մոնիտորինգային փուլի ընթացքում արժանիքների վրա հիմնված աշխատանքի ընդունման կիրառումն էլ ավելի է ընդլայնվել Հայաստանում՝ ընդգրկելով այնպիսի հատուկ ծառայություններ, ինչպիսիք են պրոբացիոն ծառայությունը, քրեակատարողական հիմնարկությունների բժշկական անձնակազմը, ՀՀ քրեակատարողական ծառայության ղեկավար անձնակազմը, ԴԱՀԿ-ի տեխնիկական անձնակազմը և ուսուցիչները: Կառավարությունը պնդում է, որ այժմ Հայաստանում հանրային ծառայության համարյա բոլոր պաշտոններին ընդունելը հիմնված է արժանիքների վրա: Սակայն զեկույցի հեղինակները նշել են, որ իրավական ակտերի մեծ թվի պատճառով նրանք չեն կարողացել հաստատել, թե որքանով են ներդրված հատուկ ընթացակարգերը՝ ապահովելու արժանիքների վրա հիմնված աշխատանքի ընդունումը: Բաժնի մնացած մասում զեկույցի հեղինակները վերլուծել են 2018 թ. ընդունված Քաղաքացիական ծառայության մասին նոր օրենքը:

Թափուր տեղերի մեծամասնության լրացում մրցակցությամբ

Զեկույցի հեղինակները նշում են, որ ՀՀ կառավարությունն իրենց զեկույցել է, որ 2017 թ. քաղաքացիական ծառայողների 87.5%-ը նշանակվել է արժանիքների վրա հիմնված ընտրության արդյունքում: Նախատեսվում է ընդլայնել արժանիքների հիման վրա աշխատանքի ընդունելու պրակտիկական քաղաքացիական ծառայության ոլորտն ընդլայնելու և աշխատանքի ընդունման մրցակցային ընդունման համար բացառությունները վերացնելու միջոցով: Վիճակագրական տվյալները ցույց են տալիս, որ 2017 թ. քաղաքացիական ծառայությունում մեկ տեղի համար դիմել է միջին հաշվով 4 թեկնածու, ինչը միջազգային չափանիշներով համարվում է բավական փոքր թիվ:

2017 թ. քաղաքացիական ծառայությունում մոտ 112 անձ նշանակվել է թափուր պաշտոնների՝ արտամրցութային կարգով, և ևս 168 անձ քաղաքացիական ծառայության կադրերի կարճաժամկետ ռեզերվից՝ արտամրցութային կարգով՝ մինչև քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոնի համար մրցույթ հայտարարելը:⁸⁸ Ամփոփելով վերոգրյալը՝

⁸⁸ 2015-2017 թթ. տարեկան 700-ից 800 անձ հենց այս ձևով ժամանակավոր նշանակվել է թափուր պաշտոնների՝ մինչև մրցույթի գործընթացի ավարտը: Մոնիտորինգի խմբին չեն տրամադրվել վիճակագրական տվյալներ, թե դրանցից որքանն են եղել քաղաքացիական ծառայության: Այդ նույն ժամանակահատվածում աշխատանքի ընդունման որոշումների դեմ եղել է ընդամենը 20 բողոք, որոնցից միայն մեկն է բավարարվել:

գեկույցի հեղինակները եզրակացրել են, որ երրորդ մոնիտորինգային փուլի ընթացքում աշխատանքի ոչ մրցութային նշանակումները քաղժառանգությունում շարունակվել են, թեև, մյուս կողմից, մրցութային մասնակիցները հազվադեպ են բողոքարկել դրանց արդյունքները:

Ելնելով դրանից՝ Մոնիտորինգային գեկույցն այս հանձնարարականը գնահատել է «մեծապես կատարված»:

Հանձնարարական 14. Շահերի բախում

Մշակել հստակ իրավական նորմեր հանրային ծառայողների տարբեր կատեգորիաների կողմից շահերի բախման և հայտարարագրման ընթացակարգերի վերաբերյալ, այդ թվում՝ բարձր ռիսկայնության ոլորտներում աշխատող հանրային ծառայողների համար, ինչպիսիք են, օրինակ, պետական գնումների գործընթացում ներգրավված ծառայողները և այն հանրային ծառայողները, ովքեր չունեն վերադաս:

Առանց հապաղելու վերլուծել «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի իրականացումը և պարզել անհամապատասխանությունները տարբեր օրենքներում, ինչպես, օրինակ, «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքը, «ԱԺ կանոնակարգ» օրենքը, «Համայնքային ծառայության մասին» օրենքը, «Սահմանադրական դատարանի մասին» օրենքը, Դատական օրենսգիրքը, «Դատախազության մասին» օրենքը, և վերհանված թերությունները վերացնելու նպատակով վերանայել օրենսդրությունը:

Հստակ իրավական նորմեր հանրային ծառայողների տարբեր կատեգորիաների կողմից շահերի բախման և հայտարարագրման ընթացակարգերի վերաբերյալ

Համաձայն Մոնիտորինգային գեկույցի՝ ԿԿՀ օրենքի և «Հանրային ծառայության մասին» նոր օրենքի ընդունումով էապես բարելավվել է շահերի բախման օրենսդրական կարգավորումը, մասնավորապես, շահերի բախման կառավարումը, վերահսկումը և կիրարկման մեխանիզմները: ԿԿՀ օրենքով պաշտոնատար անձանց դեպքում (բացի պատգամավորներից, դատավորներից և դատախազներից) կիրարկման գործառույթները տրվել են ԿԿՀ-ին:⁸⁹ Օրենքի համաձայն, ԿԿՀ-ն կարող է վարույթ հարուցել՝

«1) յուրաքանչյուր անձի (անձանց) գրավոր դիմումի հիման վրա.

2) լրատվամիջոցների հրապարակումների հիման վրա.

3) Հանձնաժողովի նախաձեռնությամբ՝ հայտարարագրերը վերլուծելիս կամ օրենքով նախատեսված վարույթ իրականացնելիս առերևույթ խախտումներ կամ դեպքեր հայտնաբերելու դեպքում»:⁹⁰

Օրենքի 33-րդ հոդվածի 5-րդ մասի համաձայն, «Իրավասու մարմինը կամ պաշտոնատար անձը պարտավոր է քննարկել Հանձնաժողովի առաջարկը և արդյունքների մասին ողջամիտ

⁸⁹ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 24

⁹⁰ Նույն տեղում, հոդված 27: Վարույթի հարուցումը, դրա հետագա ընթացքի ժամկետները և եզրակացության ընդունումը կարգավորվում են նույն օրենքի 31-33-րդ հոդվածներով:

ժամկետում, բայց ոչ ուշ, քան եզրակացությունն ստանալու պահից 15-օրյա ժամկետում տեղեկացնել Հանձնաժողովին»:⁹¹

Ինչ վերաբերում է շահերի բախման և էթիկայի կանոնների խախտման վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումների պրակտիկ կիրառմանը, ապա դրանք վերջին տարիներին եղել են խիստ սահմանափակ: Մասնավորապես, 2016-2017 թթ. ընթացքում ԲՊԱԷՅ-ը ստացել է ընդամենը 7 դիմում, որոնցից միայն մեկի դեպքում են փաստերը հաստատվել: Մնացած դեպքերում եզրակացվել է, որ դրանք կա՛մ գտնվել են ԲՊԱԷՅ-ի իրավասությունից դուրս, կա՛մ տվյալ պահի գործող օրենսդրությամբ չէին կարող որակվել որպես շահերի բախման իրավիճակներ:

Չեկույցում նաև նշվել է, որ ԲՊԱԷՅ-ը և ԹԾԽ-ն կազմակերպել են շահերի բախման վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման տարբեր միջոցառումներ, ներառյալ՝ սեմինարներ, դասախոսություններ, վերապատրաստումներ և սոցիալական գովազդի հեռարձակում: Սակայն շահերի բախման իրավիճակների կանխարգելման և դրանց լուծման վերաբերյալ մեթոդական ուղեցույցներ չեն մշակվել: Չեկույցի հեղինակները հույս են հայտնել, որ նոր ստեղծվելիք ԿԿՅ-ն կմշակի պրակտիկ գործիքակազմ՝ ոյուրացնելու շահերի բախման կարգավորման վերաբերյալ նոր օրենսդրության կիրարկումը, առավել ևս, որ այն նաև ԿԿՅ օրենքով է լիազորված մշակելու այդպիսի ուղեցույցներ:

Վերլուծել «Հանրային ծառայության մասին» օրենքի իրականացումը և պարզել անհամապատասխանությունները տարբեր օրենքներում և վերհանված թերությունները վերացնելու նպատակով վերանայել օրենսդրությունը

ՀՀ կառավարության կողմից մոնիտորինգային խմբին տրամադրված տեղեկատվության համաձայն, ԲՊԱԷՅ-ը վերլուծել է սույն ենթահանձնարարականում նշված իրավական փաստաթղթերը (թվով 24 օրենք և օրենսգիրք), որոնք կարգավորում են շահերի բախման իրավիճակները և հանրային ծառայողների և պաշտոնյաների համար այլ սահմանափակումները: Այդ վերլուծությունները հիմք են հանդիսացել նոր օրենսդրության, մասնավորապես, ԿԿՅ օրենքի, հանրային ծառայության և քաղաքացիական ծառայության առումով նոր օրենքների մշակման համար:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Մոնիտորինգային զեկույցն այս հանձնարարականը գնահատել է «**մեծապես կատարված**»:

Հանձնարարական 15. Ազդարարում

Ստեղծել հատուկ խողովակներ յուրաքանչյուր հանրային կառույցում կոռուպցիայի մասին ահազանգելու համար, որը դուրս կլինի աստիճանակարգված շղթայից, և սկսել իրազեկման արշավ այս միջոցների մասին հանրային ծառայողների շրջանում:

Ընդունել օրենսդրություն և պրակտիկ մեխանիզմներ ազդարարների պաշտպանության առումով:

⁹¹ Համաձայն Հանրային ծառայության մասին և Քաղաքացիական ծառայության մասին նոր օրենքների՝ հանրային ծառայողների և քաղաքացիական ծառայողների նկատմամբ վարույթները հարուցում են համապատասխան էթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողովները:

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի՝ ինչպես մոնիտորինգի երկրորդ, այնպես էլ երրորդ փուլում, քաղաքացիների մոտ կոռուպցիայի պայթարի, իրավապահ մարմինների նկատմամբ վստահության բացակայության, ինչպես նաև սուտ ցուցմունքի կամ զրպարտելու համար հետապնդման ենթարկվելու պատճառով ազդարարումը և ազդարարների պաշտպանությունը Հայաստանում չեն գործում: Չի փոխվել նաև հասարակության վերաբերմունքը այդ երևույթի նկատմամբ: Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլի Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի (ԿՀԲ) 2016 թ. հարցման համաձայն, հայաստանյան հարցվողների 67%-ը իրեն պարտավորված չի զգում հայտնել կոռուպցիոն հանցագործության մասին, նույնիսկ եթե ինքը լինի դրա վկան, իսկ 77%-ը գտնում է, որ ազդարարումը հանդիսանում է սոցիալապես անընդունելի վարքագիծ: Վերջին ցուցանիշը, ինչպես նշված է զեկույցում, ամենավատն է Եվրոպա-Կենտրոնական Ասիա տարածաշրջանում:⁹²

2017 թ. հունիսի 9-ին ԱԺ-ն ընդունել է «Ազդարարման համակարգի մասին» ՀՀ օրենքը, որը ուժի մեջ մտավ 2018 թ. հունվարի 1-ին: Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ այն մշակվել է քաղաքացիական հասարակության և միջազգային գործընկերների ակտիվ մասնակցությամբ:

Օրենքը սահմանում է ազդարարման երկու տեսակ՝ ներքին ազդարարում և արտաքին ազդարարում: Համաձայն օրենքի 4-րդ հոդվածի՝ «Ներքին ազդարարում է համարվում հաղորդումը ներկայացնելն իր անմիջական ղեկավարին կամ նրա վերադասին կամ նրա նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող այլ անձի կամ իրավասու մարմնի ղեկավարի լիազորած անձին»: Ըստ նույն հոդվածի, «արտաքին ազդարարում է համարվում իրավասու մարմին հաղորդում ներկայացնելը»:⁹³ Ի լրումն վերը նշված երկու տեսակների՝ օրենքը հնարավոր է դարձնում նաև անանուն ազդարարումը՝ ազդարարման միասնական էլեկտրոնային հարթակի միջոցով:⁹⁴

«Ազդարարման համակարգի մասին» օրենքի հետ միաժամանակ, նույն օրը, ՀՀ Վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգիրքը և ՀՀ Քրեական օրենսգրքի լրացվել են հոդվածներով, որոնք սահմանել են պատասխանատվություն ազդարարներին չպաշտպանելու համար: Մասնավորապես, Վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգիրքը լրացվել է 41.5 հոդվածով, որով սահմանվել է պատասխանատվություն ազդարարին իր նկատմամբ կատարված «վնասակար» գործողությունից չպաշտպանելու, ինչպես նաև այդպիսի գործողությունները կասեցնել կամ դրանց հետևանքները վերացնել չկարողանալը, եթե այդպիսի գործողություններն իրենց մեջ չեն պարունակում հանցագործության հատկանիշներ: Իսկ Քրեական օրենսգիրքը լրացվել է 341.1 և 341.2 հոդվածներով, որոնցից առաջինը սահմանում է պատասխանատվություն ազդարարի կամ նրա հետ փոխկապակցված անձանց սպանության, առողջությանը վնաս պատճառելու կամ

⁹² 2017 թ. նոյեմբերին, երբ ամփոփվեցին ԿՀԲ-ի արդյունքները բոլոր տարածաշրջաններում (հարցումը 2015-2017 թթ. անցկացվեց աշխարհի 119 երկրներում), պարզ դարձավ, որ վերջին ցուցանիշի արժեքով Հայաստանը զբաղեցնում է վերջին տեղը բոլոր այն 119 երկրների շարքում, որտեղ անցկացվել էր ԿՀԲ-ի հարցումը: Հայաստանի վերաբերյալ մանրամասն տվյալները տես <https://transparency.am/en/gcb>

⁹³ Օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով սահմանվում է, որ իրավասու մարմին է հանդիսանում «Հայաստանի Հանրապետության պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմին, պետական հիմնարկ և կազմակերպություն, հանրային նշանակության կազմակերպություն, որը սույն օրենքով սահմանված երաշխիքների ապահովմամբ պարտավոր է ընթացք տալ ազդարարմանը»:

⁹⁴ «Ազդարարման համակարգի մասին» ՀՀ օրենք, հոդվածներ 8 և 9

գույքը ոչնչացնելու կամ վնասելու սպառնալիքի համար, իսկ երկրորդը՝ ազդարարի մասին տվյալների ապօրինի հրապարակումը:

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ազդարարման համակարգի մասին օրենքից բխող որևէ ենթաօրենսդրական ակտ չէր ընդունվել,⁹⁵ իսկ Էլեկտրոնային հարթակը, համաձայն օրենքի 15-րդ հոդվածի, նախատեսվում է գործարկել 2108 թ. հուլիսի 1-ից:⁹⁶

Չեկույցում նշվել է նաև, որ Հայաստանում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանատան աջակցությամբ մեկնարկել է ազդարարման վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման լայնամասշտաբ քարոզարշավ:⁹⁷

Սա հիմք է տվել գնահատելու տվյալ հանձնարարականը որպես «**մեծամասամբ կատարված**»:

Հանձնարարական 16. Էթիկայի դասընթացներ

Դասընթացներ անցկացնել կոռուպցիայի դեմ պայքարի և էթիկայի մասին (էթիկայի կանոնագրքերի մասին իրազեկության ձևավորման հետ կապված) բոլոր հանրային ծառայողների կամ նրանց մեծ մասի համար. հանրային ծառայողների տարբեր կատեգորիաների (օրինակ՝ նոր հանրային ծառայողներ, էթիկայի հանձնաժողովների անդամներ և ներքին աուդիտորներ), ինչպես նաև բարձր ռիսկայնության ոլորտների, օրինակ, պետական գնումների պաշտոնյաների համար պետք է մշակվեն տարբեր ծրագրեր, տրամադրվն խորհրդատվություններ բարձրաստիճան և քաղաքական պաշտոնյաներին:

Ներառել կատարողականի չափելի ցուցիչներ (որակական և քանակական) կոռուպցիայի դեմ պայքարի, շահերի բախման և էթիկայի դասընթացների մասով, այդ թվում՝ հանրային կառավարման մեջ էթիկայի չափանիշների վրա ազդեցության գծով հակակոռուպցիոն նոր ռազմավարությունում, և սահմանել պատասխանատու մարմին դասընթացների համակարգման և մոնիտորինգի համար:

Քանի որ սույն հանձնարարականի առաջին մասը (ենթահանձնարարականը) փաստացիորեն կրկնում է հանձնարարական 12-ի երրորդ մասը, Մոնիտորինգային գեկույցում դրա քննարկումը միացվել է վերջինիս քննարկման հետ:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի, շահերի բախման և էթիկայի դասընթացների գնահատման կատարողականի որակական և քանակական չափելի ցուցիչներ, պատասխանատու մարմին դասընթացների համակարգման և մոնիտորինգի համար

Մոնիտորինգային գեկույցում նշվել է, որ այդպիսի վերապատրաստման դասընթացների գնահատման համար չափելի ցուցանիշները բացակայում են, ինչպես և նախկինում էր:

⁹⁵ 2018 թ. մարտ-ապրիլ ամիսներին դրանք ընդունվեցին:

⁹⁶ Հարթակի գործարկման սկիզբը հետաձգվել է մինչև 2019 թ. հունվարի 1-ը:

⁹⁷ Չնայած, այնտեղ չի նշվում, թե այն երբ է մեկնարկել, սակայն ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքում տեղադրված՝ այդ քարոզարշավի շրջանակներում պատրաստված տեսահոլովակներից պարզ է դառնում, որ այն մեկնարկել է 2018 թ.:

Չնարավոր չի եղել նաև, ինչպես և նախկինում, գնահատել դրանց բովանդակությունը, մեթոդաբանությունը և ազդեցությունը:

Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ընթացքում դոնոր կազմակերպությունների աջակցությամբ ԹԾԽ-ն, ԲՊԱԷՅ-ը, Չանրային կառավարման ակադեմիան և Արդարադատության ակադեմիան իրականացրել են վերապատրաստման դասընթացներ: Այդ դասընթացները չեն համակարգվել որևէ մարմնի կողմից: Օրենքով ԿԿՅ-ն ունենալու է համակարգման որոշակի լիազորություններ հակակոռուպցիոն վերապատրաստման ծրագրերի մշակման, դրանց վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացման և ուսումնամեթոդական ուղեցույցներ և նյութեր տրամադրելու առումով:⁹⁸

Առաջին բաղադրիչի մասով 2016 թ., ըստ ԶԶ քաղաքացիական ծառայության խորհրդի, վերապատրաստումների են մասնակցել, ընդհանուր առմամբ, միայն քաղաքացիական ծառայողներ: Վերապատրաստումները հատուկ թիրախավորված չեն եղել էթիկայի և հակակոռուպցիոն թեմաներով, սակայն ունեցել են նման բաղադրիչներ: Չամաձայն Բաղաքացիական ծառայության խորհրդի տվյալների՝ նույն թվականի ընթացքում 139 քաղաքացիական ծառայողներ անցել են հենց էթիկայի վերաբերյալ վերապատրաստումներ: Երկրորդ բաղադրիչի մասով զարգացումներ տեղի չեն ունեցել:

Այս հանձնարարականը Մոնիտորինգային զեկույցում գնահատվում է «մասամբ կատարված»:

Հանձնարարական 17. Չանրային կառավարման թափանցիկությունը և հայեցողականությունը

Ապահովել կարգավորման ազդեցության պատշաճ գնահատում մինչև օրենսդրության ընդունումը և հնարավորինս կայուն (հաճախակի չփոխվող) օրենսդրական դաշտ՝ հօգուտ Չայաստանի մասնավոր հատվածի:

Շարունակել Էլեկտրոնային կառավարման գործիքների ներդրումը՝ միտված կառավարության բյուրոկրատիայի հետ սպառողների շփման կրճատմանը և կոռուպցիոն ռիսկերի կրճատմանը:

Բաց կառավարության գործընկերության (ԲԿԳ) ազգային հարթակը վերածել գործուն և արդյունավետ հարթակի՝ քննարկելու քաղաքականության նախաձեռնությունները և մոնիտորինգի ենթարկելու Էլեկտրոնային կառավարման, թափանցիկության և հաշվետվողականության նախաձեռնությունները:

Ավարտին հասցնել տեսչական բարեփոխումները՝ առնչվող շահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ:

Ավարտել հարկային և մաքսային բարեփոխումները և ապահովել դրանց գործնական իրականացումը:

⁹⁸ «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ԶԶ օրենք, հոդված 24, մաս 1, կետեր 16-18: Զարկ է նշել, որ 2018 թ. ընդունված Բաղաքացիական ծառայության մասին նոր օրենքը վերապատրաստման հետ կապված որոշակի լիազորություններ և գործառնություններ է սահմանում Բաղաքացիական ծառայության գրասենյակի համար:

Կարգավորման ազդեցության պատշաճ գնահատում մինչև օրենսդրության ընդունումը

Նախորդ մոնիտորինգային զեկույցում նշվել էր, որ Հայաստանում օրենքների մշակման գործընթացը կրում է քառասյին բնույթ, մասնավոր հատվածի հետ խորհրդակցություններ չէին անցկացվում իրավական այն կարգավորումների նախագծերի շուրջը, որոնք կարող էին ազդել նրանց գործունեության վրա: Նաև նշվել էր, որ գործարար միջավայրի վրա բացասական էին ազդում օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները:

Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ընթացքում ԵԱՀԿ/ԺՀՄԻԳ-ի և Համաշխարհային Բանկի աջակցությամբ ստեղծվեց Օրենսդրության կարգավորման ազգային կենտրոնը (ՕԿԱԿ), որը մշակեց և փորձարկեց կարգավորման ազդեցության գնահատման (ԿԱԳ) մեթոդաբանությունը: Վերջինիս կիրառմամբ ՕԿԱԿ-ը 2016թ. իրականացրեց 12 իրավական ակտերի պիլոտային ԿԱԳ, իսկ 2017 թ.՝ 23 ԿԱԳ: 2017 թ. մայիսի 31-ին ԱԺ-ի կողմից ընդունված օրենքով «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում կատարվեցին փոփոխություններ, որոնց արդյունքում ԿԱԳ կիրառումը սահմանափակվեց՝ նախատեսվելով միայն այն իրավական ակտերի համար, որոնք կընտրվեն ՀՀ վարչապետի կամ կառավարության կողմից, ընդ որում, չսահմանվեցին ընտրության չափանիշներ:⁹⁹ ՀԿ-ների կարծիքով այս սահմանափակումը կարող է հանգեցնել ԿԱԳ կիրառման որոշումների սուբյեկտիվության՝ թողնելով առանց ազդեցության գնահատման կարևոր օրինագծեր: Ելնելով դրանից՝ զեկույցում առաջարկվում է սահմանել ընտրության չափանիշներ, ինչը, մի կողմից, կօգնի ապահովել ընտրության օբյեկտիվությունը, և, մյուս կողմից, թույլ կտա կառավարությանը խուսափել ԿԱԳ մասին ամեն մի օրինագծի դեպքում որոշում ընդունելուց: Համաձայն զեկույցի՝ կառավարությունը մոնիտորինգային խմբին տեղեկացրել է, որ այդ չափանիշները ներկայումս գտնվում են մշակման փուլում:

Չեկույցը, որպես այս ենթահանձնարարականի կատարման ուղղությամբ կատարված քայլ, դիտարկվում է նաև 2017 թ. հունվարին կառավարության կողմից գործարկված www.e-draft.am էլեկտրոնային հարթակը, որի օգնությամբ հանրությունը կարող է իր կարծիքը ներկայացնել իրավական ակտերի նախագծերի վերաբերյալ: Կառավարությունը պնդում է, որ հարթակը գործում է, բոլոր իրավական ակտերի նախագծերն այնտեղ տեղադրվում են և քաղաքացիական հասարակությունը և գործարար հատվածը դրա միջոցով ներկայացնում են իրենց կարծիքը: Չեկույցի հեղինակները, հիմնականում համաձայն են այդ պնդման հետ:¹⁰⁰

Ինչ վերաբերում է կանխատեսելի օրենսդրական դաշտի պահանջին, ապա ՀԿ-ները մոնիտորինգային խմբին հայտնել են, որ օրենսդրությունում հաճախակի փոփոխություններ կատարելու պրակտիկան, դժբախտաբար, չի փոխվել: Որպես օրինակ է բերվել Հարկային օրենսգիրքը և մաքսային օրենսդրությունը, որոնցում կատարվել էին բազմաթիվ

⁹⁹ 2018 թ. մարտի 21-ին ԱԺ-ն ընդունեց «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքը (ուժի մեջ 2018 թ. ապրիլի 7-ից), որը փոխարինեց «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքին: Նշված կարգավորումը տեղ գտավ նաև Նոր օրենքում (տե՛ս օրենքի 5-րդ հոդվածը):

¹⁰⁰ Չեկույցում, սակայն, նշվում է, որ ՀԿ-ները 2018 թ. մարտին, երբ մոնիտորինգային խումբն այցելել էր Հայաստան, իրապարակեցին մամլո հարցրդագրություն, որում նշված էր, որ նրանք հնարավորություն չեն ունեցել իրենց մեկնաբանությունները ներկայացնելու հանրային ծառայության և քաղաքացիական ծառայության մասին Նոր օրենքների նախագծերի վերաբերյալ՝ նախքան դրանք ԱԺ ուղարկելը, քանի որ դրանք նշված e-draft հարթակում տեղադրված չեն եղել: Կառավարությունը հակադարձել է, որ դրանք առկա են եղել այդ հարթակում:

փոփոխություններ, ընդ որում, դրանց մի մասը կատարվել էր նախքան այդ իրավական ակտերի ուժի մեջ մտնելը:

Էլեկտրոնային կառավարման գործիքների ներդրում

Երրորդ մոնիտորինգային փուլի ընթացքում Հայաստանում ստեղծվել և գործում են մի շարք էլեկտրոնային հարթակներ, որոնց մեծ մասը հասանելի է ՀՀ էլեկտրոնային կառավարման www.e-gov.am կայքից: Բացի այդ, հարկային ծառայությունների մեծ մասը նույնպես թվայնացված է, և նույն գործընթացն այժմ ընթացքի մեջ է նաև մաքսային ծառայությունում:

Միևնույն ժամանակ, Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ էլեկտրոնային կառավարումը և էլեկտրոնային ծառայությունը կարող է նվազեցնել կոռուպցիոն ռիսկերը միայն այն դեպքում, երբ դրանք մշակված են կոռուպցիոն ռիսկերը չեզոքացնելու հատուկ նպատակով: Բացի այդ, զեկույցում նաև նշվում է, որ բացակայում է տեղեկատվությունը, թե արդյոք Հայաստանում անցկացվում են ազդեցության գնահատում կամ սպառողի բավարարվածության հարցումներ՝ պարզելու, թե որքանով է հաջողված այդ գործիքների ներդրումը: Ի լրումն դրա, մոնիտորինգի խմբին այդպես էլ չի հաջողվել պարզել, թե ինչ ծավալով են այդ էլեկտրոնային գործիքներն ապահովում համապատասխան ծառայության մատուցումը: Մասնավորապես, արդյոք դրանք հնարավորություն են տալիս միայն առցանց ընդունել դիմումները, իսկ ինքնին ծառայությունը ստանալու համար քաղաքացին պետք է այցելի համապատասխան պետական մարմին, թե նաև ծառայության մատուցումն է իրականացվում առցանց ռեժիմով: Մոնիտորինգային խմբի պնդմամբ՝ իրենց հետ հանդիպած հասարակական կազմակերպությունների և բիզնես միավորումների ներկայացուցիչները նույնպես բավարարված էին այդ էլեկտրոնային ծառայություններով: Չեկույցում նաև շեշտվում է, որ էլեկտրոնային ծառայությունների ներդրումը կունենա միայն սահմանափակ դրական ազդեցություն կոռուպցիայի իրական մակարդակի կամ դրա ընկալման վրա, եթե բացակայում է այն հաղթահարելու քաղաքական կամքը:

Բաց կառավարության գործընկերության (ԲԿԳ) գործուն և արդյունավետ ազգային հարթակ

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ Հայաստանը ԲԿԳ նախաձեռնության անդամ է 2012 թ.-ից, և երրորդ փուլի ավարտին ընթանում էր գործողությունների ազգային երրորդ ծրագրի իրականացումը:¹⁰¹ Չեկույցի հեղինակների կարծիքով, մինչ այժմ Հայաստանի մասնակցությունը ԲԿԳ-ին եղել է ակտիվ և հաջող: Մոնիտորինգային խմբի հետ հանդիպած ՀԿ-ների ներկայացուցիչները նշել են, որ իրենք ջատագովում են հոգուտ ԲԿԳ-ում իրենց դերի բարձրացման, որպեսզի այդ ծրագրերի համատեղ մշակողներ լինելուց բացի իրենք լինեն նաև դրանց համատեղ իրականացնողները: Նրանք նաև ավելացրել են, որ դրա համար իրենց անհրաժեշտ է ավելի մեծ աջակցություն դոնոր հանրության կողմից:

Տեսչական բարեփոխումների եզրափակում՝ առնչվող շահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ

¹⁰¹ ԲԿԳ գործողությունների ազգային երրորդ ծրագիրը սկսվեց 2016 թ. օգոստոսից և ավարտվեց 2018 թ. հունիսի 30-ին: Նույն թվականի փետրվարից սկսվեցին գործողությունների ազգային չորրորդ ծրագրի մշակման աշխատանքները:

Մոնիտորինգային երրորդ փուլի սկզբին (2014 թ. սեպտեմբերին) ՀՀ կառավարությունն ընդունեց Տեսչական համակարգի օպտիմալացման նոր հայեցակարգը, որի նպատակն էր բարձրացնել տեսչական ստուգումների արդյունավետությունը և թափանցիկությունը: Ընդունվեց նաև «Տեսչական մարմինների մասին» ՀՀ օրենքը, որը նպատակաուղղված էր կրճատելու տեսչական մարմինների քանակը: Այս բնագավառում բարեփոխումներն իրականացվում էին Տեսչական բարեփոխումների համակարգող խորհրդի կողմից՝ շահագրգիռ կողմերի ներգրավմամբ: Չեկույցում նաև նշվում է, որ տեսչական բարեփոխումների առաջին արդյունքը Շուկայի դիտարկման տեսչական մարմնի (այն հետագայում վերակազմակերպվեց և ներկայումս գործում է Շուկայի և սպառողի պաշտպանության պետական տեսչությունը) ստեղծումն էր 2015 թ.: Հետագայում ստեղծվեցին տեսչություններ քաղաքաշինության, առողջապահության, կրթության և բնապահպանության ոլորտներում: Ըստ կառավարության պնդման, բարեփոխումներն ավարտին հասցված են, տեսչական մարմինները կազմավորված են և գործում են, էլեկտրոնային նոր գործիքները և վեճերի լուծման նոր մեխանիզմները ներդրված են: Մինևույն ժամանակ, մոնիտորինգային խմբի հետ հանդիպման ժամանակ շահառուները նշեցին, որ տեսչական բարեփոխումները սկսվեցին ավելի մեծ հավակնություններով և պլաններով, քան այն, ինչ իրագործվեց և այդ գործընթացի շրջանակներում դրական քայլերից էր փոքր և միջին ձեռնարկությունների տեսչական ստուգումների սառեցումը (մորատորիումը), որը սկսվել էր դեռևս նախորդ մոնիտորինգային փուլում:

Հարկային և մաքսային բարեփոխումների եզրափակում և դրանց գործնական իրականացում

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ, չնայած իրականացված բարեփոխումներին և սահմանափակ մասշտաբի որոշ բարելավման, նշված երկու ոլորտներում ընդհանուր պատկերը քիչ է փոխվել: Որպես ապացույց բերվում են տվյալներ միջազգային կազմակերպությունների մի շարք զեկույցներից: Մասնավորապես, 2017-2018 թթ. Մրցունակության համաշխարհային զեկույցի համաձայն, Հայաստանում հարցված ընկերությունները նախկինի պես նորից նշել էին, որ կոռուպցիայի հետ միասին հարկային դաշտի կարգավորումները և այդ ոլորտում պետական բյուրոկրատիայի անարդյունավետությունը հանդիսանում են երկրում գործարարությամբ զբաղվելու ճանապարհին ամենամեծ խոչընդոտները: Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի 2016 թ. զեկույցի համաձայն, հարցվողների 43%-ն հարկային մարմինների պաշտոնյաներին ընկալում է որպես կոռումպացված կամ խիստ կոռումպացված: Այդ ցուցանիշով նրանք հանդիսանում են երրորդ ամենակոռումպացված ընկալվող պաշտոնյաները երկրում:

Չեկույցում ներառված են նաև այն քայլերը, որոնք ձեռնարկվել են մոնիտորինգային երրորդ փուլի ընթացքում: Մասնավորապես, պետական եկամուտների ոլորտը ճանաչվել է 2015 թ. ընդունված հակակոռուպցիոն ռազմավարության չորս առաջնահերթ ոլորտներից մեկը, որոնցում պետք է ընդունվեին հակակոռուպցիոն միջոցառումների առանձին ծրագրեր: Սակայն այդ ոլորտային ծրագրերը, ներառյալ՝ պետական եկամուտի ոլորտի ծրագիրը, ընդունվեցին շատ մեծ ուշացումով՝ միայն 2018 թ. սկզբին, և մոնիտորինգային խումբը չի վերլուծել դրանք: Որպես բարելավման ապացույցներ զեկույցում բերվում են Համաշխարհային բանկի զեկույցից տվյալներ: Մասնավորապես, 2016 թ. հարկային ծառայությունների և փաստաթղթերի 96%-ն իրականացվել է էլեկտրոնային եղանակով:

Հարկային ստուգումները մեկ տարվա կտրվածքով նվազել են 2.5 անգամ: Սկսել է գործել մաքսային հայտարարագրերի լրացման էլեկտրոնային համակարգը: Պետական համապատասխան մարմինները հարկային վարչարարության և հարկային քաղաքականության հանրային խորհուրդների միջոցով ավելի ակտիվ են համագործակցում ոչ պետական շահառուների հետ: 2016 թ. ընդունվեց Հարկային նոր օրենսգիրքը, որը, սակայն, ուժի մեջ կմտնի 2019 թ. հունվարի 1-ից: Մոնիտորինգային խմբի հետ հանդիպումների ժամանակ բիզնեսի ներկայացուցիչները նշել են, որ նույնիսկ մինչև ուժի մեջ մտնելը այդ օրենսգիրքն արդեն մի քանի անգամ փոփոխվել է, ընդ որում, նրա որոշ դրույթները վատացել են:

Վերջապես, զեկույցում նշվում է, որ Հայաստանում որպես լուրջ կոռուպցիոն ռիսկ շարունակում է մնալ մաքսային բրոկերների ինստիտուտը, որը, փաստորեն, դարձել է գործարարներից կաշառքներ կորզելու գործիք, որոնք նրանք ստիպված են տալ՝ լուծելու համար պետական մարմինների հետ իրենց հարցերը: Միևնույն ժամանակ, կառավարությունից մոնիտորինգային խմբին հայտնել են, որ այլևս կարիք չկա օգտվելու մաքսային բրոկերների ծառայություններից մաքսային հայտարարագրեր լրացնելու համար, քանի որ մաքսային ձևակերպումներն իրականացվում են մաքսային մարմինների կողմից՝ առանց լրացուցիչ վճարման:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Մոնիտորինգային զեկույցն այս հանձնարարականը գնահատել է «մեծապես կատարված»:

Հանձնարարական 18. Հանրային ֆինանսների հսկողություն և աուդիտ

Ապահովել, որպեսզի Վերահսկիչ պալատը իր կողմից անցկացվող աուդիտների ընթացքում ուշադրություն դարձնի «խարդախություն» և «կոռուպցիոն դեպքեր» երևույթներին:

Բարելավել Վերահսկիչ պալատի մեխանիզմը՝ իրավապահ մարմիններին կոռուպցիայի մասին կասկածանքների վերաբերյալ ահազանգելու առումով:

Ապահովել, որպեսզի Վերահսկիչ պալատի փորձը օգտագործվի հանրային ծառայողների համար վերապատրաստումների մշակման ընթացքում և որպեսզի պալատը համագործակցի նոր ներքին աուդիտի միավորների հետ:

Շարունակել միջոցներ ձեռնարկել, որպեսզի հանրային կառավարման մեջ ներդրվեն ֆինանսական հսկողության և ներքին աուդիտի արդյունավետ համակարգեր՝ համաձայն ռազմավարության և Հանրային ներքին ֆինանսական հսկողության համակարգի 2011-2013թթ. գործողությունների՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով ֆինանսական հսկողության նախագծմանը, գոյությանն և անընդհատությանը և թերությունների մասին թափանցիկ կերպով զեկույցմանը:

Շարունակել բավականաչափ մարդկային միջոցների տրամադրումը հանրային կառավարման մարմիններին կենտրոնական և տեղական մակարդակներում ներքին աուդիտ իրականացնելու համար, բարելավել ներքին աուդիտորների որակավորման ծրագիրը, ապահովել, որպեսզի անցկացվեն օրենսդրության գծով լավ որակի

համապատասխանության ստուգումներ:

Շարունակել դասընթացների անցկացումը կենտրոնական և տեղական ինքնակառավարման վարչական մարմինների ղեկավարների և ֆինանսական կառավարման անձնակազմերի շրջանում կոռուպցիայի կանխարգելման առումով:

Սույն հանձնարարականի կատարողականը ՏՀԶԿ Հակակոռուպցիոն ցանցի փորձագետների կողմից չի գնահատվել, քանի որ դրան վերաբերող ոլորտը մոնիտորինգի հաջորդ փուլում չի ներառվելու:

Հանձնարարական 19.Հանրային գնումներ

Ավարտել էլեկտրոնային գնումների համակարգի վերանայումը և բարելավումը՝ ապահովելով, որպեսզի այն արտացոլի միջազգային լավագույն փորձը, ներառյալ՝ գնումների գործընթացի յուրաքանչյուր փուլի էլեկտրոնային անցկացումը՝ ընդհուպ մինչև պայմանագրի շնորհում, և տարածել էլեկտրոնային գնումների պարտադիր օգտագործումը բոլոր պետական մարմինների վրա:

Ապահովել բոլոր վերաբերելի գնումների ընթացակարգերի մասին ծանուցումների, տվյալների և վիճակագրության ժամանակին հրապարակումը կառավարական գնումներին նվիրված կայքում և՛ հայերենով, և՛ անգլերենով:

Ապահովել, որպեսզի գնումների համակարգողները և հանրային գնումների համակարգի ցանկացած այլ աշխատակիցներ և խորհրդատուներ անցնեն պատշաճ վերապատրաստումներ (ներառյալ՝ գնումների ընթացակարգերի և կանոնների գործնական կիրառությունը):

Ներդնել լրացուցիչ երաշխիքներ (օրինակ՝ մրցութային փաստաթղթերի ընտրողական վերանայումը Գնումների աջակցման կենտրոնի (ԳԱԿ) մասնագետների և/կամ գնումների մասնագետների կողմից)՝ ապահովելու տեխնիկական բնութագրերի և մրցույթի պահանջների անկողմնակալությունը:

ԳԱԿ մասնագետների, Գնումների բողոքարկման խորհրդի անդամների, մրցույթները գնահատողների, գնում իրականացնող մարմինների ղեկավարների և պետական գնումների գործընթացներում ընդգրկված այլ անհատների համար ներդնել շահերի բախման պաշտոնական հայտարարագրման պարտադիր պահանջ: Ապահովել այդ հայտարարագրերի ստուգումը և հրապարակումը, ներդնել սանկցիաներ շահերի բախման հայտարարագրերի խախտումների դեպքում:

Ուժեղացնել մրցակցությունը կիսամոնոպոլ/օլիգոպոլ ոլորտներում:

Էապես կրճատել մեկ անձից կատարվող գնումները և առանց ծանուցման բանակցային գործընթացի կիրառումը:

Մոնիտորինգային գեկույցում նշվում է, որ հանրային գնումների ոլորտում մոնիտորինգի երրորդ փուլի հիմնական զարգացումներից է <Գնումների մասին> ՀՀ նոր օրենքի

ընդունումը, որը կյանքի կոչվեց ԱԺ կողմից 2016 թ. դեկտեմբերին և ուժի մեջ մտավ 2017 թ. ապրիլի 25-ին: Նոր օրենքի կարևոր դրույթներից են.

- Գնումների ընթացակարգերի և նրանց կիրառման պայմանների պարզեցումը և հստակեցումը
- Անկախ և արդյունավետ բողոքարկման արտադատարանական համակարգի ստեղծումը
- Անհամապատասխանության ձևական պահանջների պատճառով հայտերի և մրցույթի մասնակցելու մերժման հնարավորության բացառումը
- Գնման միևնույն գործընթացում փոխկապակցված անձանց մասնակցության բացառումը
- Գնման գործընթացներում ներգրավված պաշտոնատար անձանց հետ փոխկապակցված անձանց բացառումը դրանցում:

Մրցույթի մասնակիցները պարտավոր են բացահայտել իրենց ընկերությունների իրական սեփականատերերին: Մրցույթի հաղթողի վերաբերյալ այդ տեղեկատվությունը հրապարակվում է ՀՀ գնումների պաշտոնական կայքում (www.procurement.am):

- Գնումների գործընթացներում մասնակցող այն անձանց կողմից հայտարարության պարտադիր հրապարակում, ովքեր արյունակցական կապ ունեն այդ գործընթացներում ներգրավված պաշտոնատար անձանց հետ, ինչպես նաև շահերի բախման բացակայության մասին հայտարարության հրապարակում
- Օրենքում այնպիսի դրույթների ներառում, որոնք նպաստում են գնումների էլեկտրոնային համակարգերի կիրառմանը:

Չնայած օրենքում սահմանված են գնման 4 հիմնական ընթացակարգեր,¹⁰² այն է՝ էլեկտրոնային աճուրդ, մրցույթ, գնանշում և մեկ անձից գնում, սակայն նաև նշվում է, որ գնման նախընտրելի ձևը պետք է լինի բաց մրցույթը, բացի այն դեպքերից, երբ գնվելիք ապրանքը ներառված է այն ապրանքների նախապես հաստատված ցուցակում, որոնց գնումը պետք է իրականացվի էլեկտրոնային աճուրդի միջոցով:

Հանրային գնումների համակարգի վերակազմավորման արդյունքում լուծարվել է Գնումների աջակցության կենտրոնը (ԳԱԿ): Նրա գործառույթները նոր օրենքով իրականացնում է ՀՀ ֆինանսների նախարարության մասնագիտացված վարչությունը: Հանրային գնումների ոլորտում ֆինանսների նախարարության գործառույթներից են գնումների վերաբերյալ զեկույցների պատրաստումը, գնումների էլեկտրոնային համակարգի (www.armeps.am– «արմեպս» համակարգ) աշխատանքի համար անհրաժեշտ միջոցների ապահովումը և դրանց տրամադրումը, գնումների թեժ գծի վարումը և որպես Գնումների բողոքարկման խորհրդի քարտուղարություն հանդես գալը:

Էլեկտրոնային գնումների համակարգի վերանայում և բարելավում

Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ընթացքում էապես բարելավվել է գնումների էլեկտրոնային <https://armeps.am/ppcm> համակարգի աշխատանքը: Դրանով այժմ իրականացվում են

¹⁰² «Գնումների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 18

գնումների բոլոր տեսակներով գործընթացները, բացի երկու փուլով բաց մրցույթի գործընթացներից և հանրային գնումներ իրականացնող հանրային մարմինների, որոնց վրա նույնպես տարածվում է Գնումների մասին օրենքի (ԳՄՕ) գործողությունը, մեծամասնության գնումների գործընթացներից: Համաձայն կառավարության կանխատեսումներին՝ մինչև 2020 թ. գնման բոլոր գործընթացները կիրականացվեն «արմեպս» համակարգով, և հանրային բոլոր մարմինները կօգտագործեն այդ համակարգը՝ իրականացնելու իրենց գնումները:

Գնումների գործընթացներում ներգրավված պաշտոնատար անձանց վերապատրաստում

Կառավարությունը մոնիտորինգային խմբին զեկուցել է, որ գնումների համակարգողները և հանրային գնումների գործընթացներում ներգրավված այլ պաշտոնատար անձինք անցնում են կանոնավոր վերապատրաստման դասընթացներ, որոնք հիմնված են վերապատրաստման տարեկան պլանների վրա: Գնման յուրաքանչյուր համակարգող պետք է առնվազն երեք տարին մեկ անցնի պաշտոնական մասնագիտական վերապատրաստում, հանձնի քննություն և ստանա գնումների համակարգողի որակավորում: Քննությունը տապալելու դեպքում համակարգողի որակավորումը չեղյալ է հայտարարվում, և տվյալ անձն այլևս չի կարող աշխատել որպես գնումների համակարգող: Մոնիտորինգային խմբին չի տրամադրվել վիճակագրություն, թե գնումների որքան համակարգող է անցել մասնագիտական վերապատրաստում 2014-2017 թվականներին, ինչպես նաև այդ դասընթացների բովանդակության մասին տեղեկատվություն:

Բոլոր վերաբերելի գնումների ընթացակարգերի մասին ծանուցումների, տվյալների և վիճակագրության ժամանակին հրապարակում հայերեն և անգլերեն լեզուներով

Գնումների էլեկտրոնային համակարգի ընդլայնման արդյունքում գնումների մասին հայտարարությունները, հրավերները և այլ տեղեկատվությունն այժմ հրապարակվում են հայերեն, իսկ դրանց զգալի մասը՝ նաև անգլերեն և ռուսերեն լեզուներով: Հետագա առաջընթացն ապահովելու համար պետք քայլեր ձեռնարկել, որպեսզի ամբողջ տեղեկատվությունը լինի համակարգչին ընթերցվող ֆորմատում:

Տեխնիկական բնութագրերի և մրցույթի պահանջների անկողմնակալությունն ապահովող լրացուցիչ երաշխիքների ներդրում

Նոր ԳՄՕ-ով նախատեսվում է գնումների լիազոր մարմնի (ֆինանսների նախարարության) կողմից պատահական կերպով ընտրված գնման առարկայի տեխնիկական բնութագրերի ստուգում, որի արդյունքում լիազոր մարմինը կարող է մերժել տեխնիկական բնութագրերը, եթե դրանք տեխնիկապես թերի են կամ ունեն կողմնակալ բնույթ: Մոնիտորինգային զեկույցում ողջունվում է այս զարգացումը:

ԳԱԿ մասնագետների, Գնումների բողոքարկման խորհրդի անդամների, մրցույթներ գնահատողների, գնում իրականացնող մարմինների ղեկավարների և պետական գնումների գործընթացներում ընդգրկված այլ անհատների շահերի բախման պարտադիր պաշտոնական հայտարարագրում

Նոր ԳՄՕ-ով ներդրվել է գնման տվյալ գործընթացում ներգրավված գնումների պաշտոնատար անձանց և մասնակից ընկերությունների միջև փոխկապակցվածության բացահայտման պահանջը: Ցանկացած այդպիսի փոխկապակցվածության, ինչպես նաև շահերի իրական կամ պոտենցիալ բախման ցանկացած իրավիճակի մասին տեղեկատվությունը պետք է հրապարակվի գնումների համապատասխան պաշտոնական կայքում: Դա հնարավորություն կտա բոլոր շահագրգիռ կողմերին գնահատել ցանկացած պոտենցիալ անհամատեղելի փոխկապակցվածության կամ շահերի բախման հետ կապված խնդիրներ և նախաձեռնել այդ հարցերի հիմնավորված քննություն:

Մրցակցություն կիսամոնոպոլ/օլիգոպոլ ոլորտներում

Չնայած առաջին հայացքից թվում է, թե մի շարք կարևոր ոլորտներում ավելի մեծ թվով տնտեսվարող սուբյեկտներ են գնման գործընթացներին մասնակցելու միջոցով մատակարարում ապրանքներ, ծառայություններ և աշխատանքներ, այս հարցը շարունակում է մնալ մտահոգության առարկա: Չկա համապատասխան վիճակագրություն՝ գնահատելու, թե արդյոք իսկապես եղել են բարելավումներ՝ ուղղված ավելի քիչ մենաշնորհված շուկա ունենալուն, մասնավորապես, ներմուծվող ապրանքների շուկաներում:

Մեկ անձից կատարվող գնումների և առանց ծանուցման բանակցային գործընթացի կիրառման էական կրճատում

Առնվազն վիճակագրական տվյալները ցույց են տալիս մեկ անձից գնումների ծավալների էական կրճատում:¹⁰³ Համաձայն նոր ԳՄՕ-ի, բաց մրցույթից յուրաքանչյուր բացառությունը պարտադիր կերպով պետք է հաստատվի լիազոր մարմնի կողմից: Մոնիտորինգային զեկույցը կոչ է անում շարունակել մեկ անձից գնումների մոնիտորինգը:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Մոնիտորինգային զեկույցն այս հանձնարարականը գնահատել է «մեծապես կատարված»:

Հանձնարարական 20. Տեղեկատվության ազատություն

Վերլուծել և այնուհետև վերանայել Տեղեկատվության ազատության մասին /ՏԱՄ/ օրենքը միջազգային չափանիշներին համահունչ դարձնելու, գոյություն ունեցող կարգավորումների հստակությունը ապահովելու և առկա թերությունները վերացնելու և ի թիվս այլ հարցերի՝ հանրային շահի վերլուծությունները և էլեկտրոնային հարցումները արտացոլելու նպատակով, ընդունել անհրաժեշտ ենթաօրենսդրական ակտեր ՏԱՄ օրենքի կիրարկման համար:

Ապահովել տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակումը պետական մարմինների կողմից, պարզաբանել գրառումների կառավարման և դասակարգման համակարգը և ներդնել պետական մարմինների հանրային տեղեկատվության ռեգիստրներ: Դիտարկել տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակման միասնական կայքի

¹⁰³ Գնումների մասին նոր օրենքում գնման՝ առանց ծանուցման բանակցային գործընթացը որպես գնման տեսակ հանվել է և փոխարենը վերադարձվել է մինչև 2011 թ. գործող գնումների մասին օրենքում կիրառվող սահմանումը, որը նաև միջազգայնորեն ընդունված տերմին է, այն է՝ «մեկ անձից գնում»:

ստեղծումը:

Ապահովել տեղեկատվության ազատության իրավունքի արդյունավետ հսկողություն և վերահսկողություն, ինչպես նաև պատշաճ լիազորություններ և միջոցներ՝ պարտադիր կատարման ենթակա որոշումներ ընդունելու նպատակով, և ապահովել յուրաքանչյուր կառույցում ՏԱ պատասխանատու պաշտոնյաների նշանակումը՝ ինչպես որ պահանջվում է օրենքի 13-րդ հոդվածով:

Բարձրացնել իրազեկությունը հանրային պաշտոնյաների շրջանում կառավարության ներսում թափանցիկության և բաց լինելու մշակույթը խրախուսելու ուղղությամբ և անցկացնել պարբերական դասընթացներ տեղեկատվության պատասխանատուների և այլ հանրային պաշտոնյաների հետ, ովքեր առնչվում են տեղեկատվության հարցերին:

Ապահովել պետական միջոցներ օգտագործող կառույցների թափանցիկությանը վերաբերող դրույթների գործնական իրականացումը (օրենքի հոդված 1.2):

Տեղեկատվության ազատության մասին (ՏԱՄ) օրենքի վերլուծություն և հետագա վերանայում

Համաձայն մոնիտորինգի զեկույցի՝ տեղեկատվության ազատության ոլորտում մոնիտորինգային երրորդ փուլում եղած ամենամեծ նվաճումներից մեկը երկար սպասվող ենթաօրենսդրության ընդունումն էր: Դա ՀՀ կառավարության 2015 թ. հոկտեմբերի 15-ի N 1204-Ն որոշումն էր (ուժի մեջ մտավ 2016 թ. հունվարի 1-ին), որը կարգավորում է էլեկտրոնային հարցումների հետ կապված ընթացակարգերը, հստակեցնում է տեղեկատվության ազատության ապահովման համար պատասխանատու պաշտոնատար անձերի դերը և պարունակում է տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակման ավելի առաջադեմ կարգավորումներ: Այդ որոշման ընդունմանը հաջորդեց պետական բոլոր մարմիններում տեղեկատվության ազատության ապահովման համար պատասխանատու պաշտոնատար անձերի նշանակումը և այդ մարմինների պաշտոնական կայքերի թարմացումը:

Ինչ վերաբերում է 2003 թ. ընդունված ՏԱՄ օրենքի վերանայմանը՝ այն միջազգային չափանիշներին մոտեցնելու նպատակով, ապա կառավարությունը մոնիտորինգային խմբին հայտնել էր, որ աշխատանքային խումբը, խորհրդակցելով քաղաքացիական հասարակության հետ, մշակել էր ՏԱՄ նոր օրենքի նախագիծ: Սակայն հետագայում քաղաքացիական հասարակության կողմից նախագծի նկատմամբ առարկություններ ունենալու պատճառով որոշվեց չչարունակել այդ գործընթացը: Բացի այդ, ըստ կառավարության, քաղհասարակությունը գտնում էր, որ վերը նշված N1204-Ն որոշման ընդունման շնորհիվ իրենց բարձրացրած հիմնահարցերն իրենց լուծումները գտել են, և կարիք չկա ՏԱՄ նոր օրենք ընդունելու: Իրականում ՀՀ-ներն այլ կարծիքի էին. նրանց ներկայացուցիչները մոնիտորինգային խմբին հայտնեցին, որ իրենք դադարեցրին նոր օրինագծի սատարումը, քանի որ արդարադատության նախարարության կողմից նախագծի վերջին տարբերակը մշակվել էր առանց իրենց հետ խորհրդակցելու և պարունակում էր մի շարք հետադիմական դրույթներ, որոնք կարող էին վատթարացնել առկա բավականին լավ կարգավորումները և նրանց կիրարկումը պրակտիկայում:

Տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակում պետական մարմինների կողմից, պետական մարմինների հանրային տեղեկատվության ռեգիստրների ներդրում և տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակման միասնական կայքի ստեղծում

Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է, որ, ըստ կառավարության, հանրային տեղեկատվության պրոակտիվ հրապարակումը կիրառվում է հանրային ոլորտում: Մինևույն ժամանակ, «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն» (ԻԱԿ) ՀԿ-ն, որը մոնիտորինգի է ենթարկել պետական մարմինների կողմից պրոակտիվ հրապարակման կիրառումը, նշում է, որ 17 նախարարություններից ընդամենը 8-ն են հրապարակել ՏԱՄ օրենքի հոդված 7-ի 3-րդ մասի 1-13 կետերում ներառված տեղեկություններից միայն մեկը: ԻԱԿ-ը նշում է նաև, որ պետական կայքերը օգտատերերի համար հարմար չեն դրանցից օգտվելու առումով, և այնտեղ տեղադրված տեղեկատվությունը հեշտորեն հասանելի չէ: Բացի այդ, այդպես էլ չեն ընդունվել ՏԱՄ ներկա օրենքի 5-րդ հոդվածի դրույթներից բխող տեղեկատվության գրանցման, դասակարգման և պահպանման կանոնակարգերը և հանրային տեղեկատվության ռեգիստրներն այդպես էլ գոյություն չունեն:

Տեղեկատվության ազատության իրավունքի արդյունավետ հսկողություն և վերահսկողություն

Համաձայն Մոնիտորինգային զեկույցի, մոնիտորինգի երրորդ փուլում այս ուղղությամբ դրական զարգացումն այն էր, որ գործարկվեց www.e-request.am հանրային տեղեկատվության էլեկտրոնային հարթակը, որը թույլ է տալիս էլեկտրոնային հարցումներ անել (ինչպես նախատեսված է ՏԱՄ օրենքով), և գեներացնում է այդ հարցումների վերաբերյալ մանրամասն վիճակագրություն:

Տեղեկատվության ազատության ապահովման համար պատասխանատու պաշտոնատար անձինք, ինչպես արդեն նշվել է, նշանակված են բոլոր պետական մարմիններում: Սակայն դեռևս բացակայում է նրանց կողմից տեղեկատվության ազատության իրավունքի արդյունավետ հսկողությունը և վերահսկողությունը, իսկ Մարդու իրավունքների պաշտպանի (ՄԻՊ) գործառույթները սահմանափակված են միայն տեղեկություններ ստանալու իրավունքի խախտումների վերաբերյալ բողոքներ ընդունելով և դրանք քննելով:¹⁰⁴

Բավարարված հարցումների տեսակարար կշռի հարցում կառավարության և ԻԱԿ-ի կողմից ներկայացված թվերի միջև առկա է անհամապատասխանություն: Համաձայն կառավարության, պետական մարմինները բավարարել են իրենց հասցեագրված տեղեկատվության հարցումների 98%-ը, մինչդեռ, ըստ ԻԱԿ-ի, այդ ցուցանիշը 2017թ. կազմել է 34%: Ընդ որում, ԻԱԿ-ի ներկայացրած թվերից երևում է, որ վերջին երեք տարում իրավիճակն էապես վատացել է. 2015թ. այն կազմում էր 61%, իսկ 2016 թ.՝ 57%:

Այսպիսով, չնայած նրան, որ տեղեկատվության ազատության ապահովման համար պատասխանատու պաշտոնատար անձինք նշանակված են պետական բոլոր մարմիններում, ենթահանձնարարականի մյուս բաղադրիչները կատարված չեն:

¹⁰⁴ 2015-2017 թթ. ընթացքում ՄԻՊ գրասենյակը ստացել էր ընդամենը 17 բողոք, որոնցից 4-ը՝ 2015-ին, 6-ը՝ 2016-ին և 7-ը՝ 2017-ին:

Յանրային պաշտոնյաների շրջանում իրազեկության բարձրացում

Կառավարությունը մոնիտորինգային խմբին հայտնել է, որ վերջին երեք տարիներին, դոնորների աջակցությամբ անցկացվել են բազմաթիվ դասընթացներ տեղեկատվության ազատության տարբեր հարցերի վերաբերյալ: Մասնավորապես, 2016թ. ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի աջակցությամբ անցկացվել են եռափուլ դասընթացներ տեղեկատվության ազատության ապահովման առումով պատասխանատու բոլոր պաշտոնատար անձանց համար: Դրանց մասնակցել են նաև պետական մարմինների հանրային կապերի և իրավաբանական վարչությունների ներկայացուցիչները՝ թվով 80 մասնակից: Սակայն դասընթացների ծրագրերի, միասնական չափորոշիչների/ուղեցույցների և պրակտիկ կիրառման, ինչպես նաև համակարգված մոտեցման բացակայության պատճառով մոնիտորինգային խմբին դժվար է եղել գնահատել այդ դասընթացների արդյունավետությունը: Բացի այդ, ներկայացված տեղեկատվությունից երևում է, որ վերը նշված պաշտոնատար անձանց վերապատրաստումը չի կրել կանոնավոր բնույթ:

Պետական միջոցներ օգտագործող կառույցների թափանցիկությանը վերաբերող դրույթների գործնական իրականացում

Տեղեկատվության մասին ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածով հանրային նշանակության կազմակերպությունները նույնպես պետք է հրապարակեն օրենքով սահմանված տեղեկատվությունը:¹⁰⁵ Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ընթացքում այդ ուղղությամբ որևէ քայլ չի արվել: Նաև, մոնիտորինգային խումբը չունի տեղեկատվություն ներկա պրակտիկայի մասին:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ սույն հանձնարարականը Մոնիտորինգային զեկույցում գնահատվում է «մասամբ կատարված»:¹⁰⁶

Հանձնարարական 21. Զաղաքական կոռուպցիա

Ապահովել կուսակցությունների կողմից իրենց ֆինանսական տեղեկատվության, ներառյալ՝ բանկերից ստացված վարկերի և հիմնադրամների, ասոցիացիաների և դրանց հետ կապված այլ մարմինների հետ պայմանագրերի հրապարակումը:

Ապահովել նախընտրական քարոզչության ֆինանսավորման էական և անկախ մոնիտորինգը և կուսակցությունների ֆինանսավորման մոնիտորինգը այնպիսի անկախ մարմնի կողմից, որն ունի անհրաժեշտ աշխատակազմ, նյութական միջոցներ և լիազորություններ՝ պրոակտիվ եղանակով նման ֆինանսավորումը հսկելու, քաղաքական ֆինանսավորման կարգավորումների ենթադրյալ խախտումները քննելու և պատիժներ սահմանելու առումով: Նվազագույնը Վերահսկիչ և վերստուգիչ ծառայությունը պետք է ստանա լիազորություններ և համապատասխան գործիքներ՝

¹⁰⁵ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքի 3-րդ հոդվածի համաձայն, հանրային նշանակության կազմակերպություններ են «ապրանքային շուկայում մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրք ունեցող, ինչպես նաև առողջապահության, սպորտի, կրթության, մշակույթի, սոցիալական ապահովության, տրանսպորտի և կապի, կոմունալ ոլորտներում հանրությանը ծառայություններ մատուցող ոչ պետական կազմակերպությունները»:

¹⁰⁶ 2016 թ. կտրվածքով սույն հանձնարարականի կատարողականը գնահատվել է «մասամբ իրականացված», սակայն սույն զեկույցի պատրաստման ընթացքում տեղի են ունեցել բացասական զարգացումներ, որոնց անդրադարձ կատարվի 2017 թ. զեկույցում:

գնահատելու և ստուգելու հայտարարագրերի վավերականությունը:

Ընտրված և նշանակված քաղաքական պաշտոնյաների համար ապահովել շահերի բախման կանխարգելման և Էթիկայի վարքագծի հստակ կանոններ: Խրախուսել դրանց համապարփակ կիրառումը և գործադրումը: Ներդնել պատշաճ պատիժներ այդ կանոնների խախտման համար:

Համախմբել գույքի հայտարարագրերի, շահերի բախման և անհամատեղելիությունների օրենսդրությունը՝ համապարփակ ձևով կարգավորելով Էթիկայի հանձնաժողովի իրավասությունը:

Սույն հանձնարարականի կատարողականը ՏՀԶԿ Հակակոռուպցիոն ցանցի փորձագետների կողմից չի գնահատվել, քանի որ դրան վերաբերող ոլորտը մոնիտորինգի հաջորդ փուլում չի ներառվելու:

Հանձնարարական 22. Դատական իշխանություն

Շարունակել սահմանադրական բարեփոխումները և ապահովել դրանց պատշաճ իրականացումը՝ սահմանելով իշխանությունների ճյուղերի ավելի հստակ տարանջատում և դատական իշխանության անկախություն՝ ներառյալ բարելավելով դատավորների թեկնածուների առաջադրման և նշանակման ընթացակարգերը:

Ապահովել գործնականում դատական իշխանության պատշաճ ֆինանսավորումը:

Սահմանել մեխանիզմ, որը կապահովի դատավորների հավասար մասնակցությունը ինքնակառավարման մարմիններում: Հստակեցնել այդ մարմինների իրավասությունները, ինչպես նաև հստակեցնել դատարանների նախագահների դերակատարումը:

Ապահովել, որպեսզի գործերի ավտոմատացված բաշխումը դատավորների շրջանում հիմնված լինի օբյեկտիվ չափանիշների վրա և ապահովել, որպեսզի գործերի բաշխման վերաբերյալ տեղեկատվությունը լինի բաց դատավորների, կողմերի և հանրության համար, լինի ներդրված և գործող:

Ապահովել, որպեսզի դատական համակարգի անկախությունը ներառի նաև անկախություն այլ դատավորների կողմից միջամտությունից և, եթե նման դեպքեր են տեղի ունենում, ապա դրանք ենթակա լինեն կարգապահական միջոցների ընդդեմ այն դատավորների, ովքեր իրականացրել են այդպիսի միջամտություն:

Վերանայել դատավորների կարգապահական պատասխանատվության հիմքերը՝ սահմանելով միջազգային չափանիշներին և լավագույն փորձին համահունչ հստակ և ամբողջական չափանիշներ, և ապահովել, որպեսզի օրենքն արտացոլի այն փաստը, որ կարգապահական պատասխանատվությունը պահանջում է կարգապահական իրավախախտում և որ կարգապահական ընթացակարգից տարբերվող՝ աշխատանքից հեռացման ընթացակարգ պետք է դիտարկվի այն դատավորների համար, ովքեր

Թերացել են իրենց պարտականությունները կատարելիս:

Ապահովել, որպեսզի կարգապահական վարույթները համապատասխանեն արդար դատաքննության երաշխիքներին և առանձնացնելով քննության, քրեական հետապնդման և որոշումների ընդունման վարույթները՝ դատավորներին տրամադրել պատշաճ միջոցներ իրենց պաշտպանելու համար:

Չեկույցում այս հանձնարարականի քննարկման սկզբում նշվում է, որ թեև, ըստ տարբեր միջազգային զեկույցների, վերջին երեք տարում դատական իշխանության բարեվարքության և անկախության առումով որոշակի առաջընթաց է գրանցվել, այն շարունակում է մնալ մտահոգությունների առարկա: Որպես դրական տեղաշարժի ապացույց բերվում է Համաշխարհային տնտեսական ֆորումի (ՅՏՖ) և Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի ցուցանիշների դիսամիկան: Մասնավորապես, Չեկույցում նշվում է, որ ՅՏՖ Գլոբալ Մրցունակության 2017-2018 համաթվի դատական անկախություն ենթահամաթվի արժեքը մի փոքր բարելավվել է 2015-2016 թթ. համեմատ (3.0-ից 3.3), սակայն շարունակում է մնալ միջինից ցածր: Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլի Կոռուպցիայի համաշխարհային բարոմետրի արդյունքների համաձայն, 2016 թ. Հայաստանում հարցվածների 41%-ն էր գտնում, որ դատավորները կոռումպացված են կամ չափազանց կոռումպացված, այն դեպքում, երբ 2013 թ. այդպես էր գտնում հարցվածների 69%-ը:

Չնայած նրան, որ Հակակոռուպցիոն ռազմավարության իրավիճակի նկարագրության մասում նշված էր, որ դատական համակարգը հանդիսանում է առավել կոռումպացված ոլորտներից մեկը, այն չի ներառվել այն ոլորտների շարքում, որոնցում նախատեսված է իրականացնել առանձին միջոցառումներ: Նմանապես, Իրավական և դատական բարեփոխումների 2012-2017 թթ. ռազմավարական ծրագրում ներառված են որոշ միջոցառումներ, որոնք ունեն հակակոռուպցիոն բնույթ, սակայն ծրագրի նպատակներում կոռուպցիայի դեմ պայքարը չի նշվում:¹⁰⁷

Սահմանադրական բարեփոխումների շարունակում և դրանց պատշաճ իրականացում

Մոնիտորինգի զեկույցը մոնիտորինգի երրորդ փուլում դատական համակարգում կատարված հիմնական իրավական փոփոխություններ է համարում 2015 թ. սահմանադրական հանրաքվեի արդյունքում ՀՀ Սահմանադրության մեջ կատարված փոփոխությունները և 2018 թ. փետրվարի 7-ին Դատական օրենսգրքի ընդունումը (ուժի մեջ մտավ նույն թվականի ապրիլի 9-ին):¹⁰⁸ Չեկույցում նշվում է, որ ՀՀ Սահմանադրությունը երաշխավորում է դատավորի անկախությունը: Սահմանադրության 164-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերի համաձայն, «արդարադատություն իրականացնելիս դատավորն անկախ է, անաչառ և գործում է միայն Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան» և «դատավորը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել արդարադատություն իրականացնելիս հայտնած կարծիքի կամ կայացրած դատական

¹⁰⁷ Հայաստանյան ԶԿ-ների ներկայացուցիչները մոնիտորինգի խմբի հետ հանդիպման ժամանակ նրանց հաղորդել են, որ սկզբնապես այդ ծրագիրը նախատեսված էր իրականացնել 2012-2016 թթ. ընթացքում, սակայն դրա իրականացումը երկարաձգվել է մինչև 2017 թ., քանի որ նրա միջոցառումների 38%-ը մինչև ծրագրի ավարտը (2016 թ. դեկտեմբերի 31) այդպես էլ չէր իրականացվել:

¹⁰⁸ Դատական օրենսգրքի դրույթների՝ Հայաստանի հակակոռուպցիոն միջազգային պարտավորությունների համահունչ լինելը, ինչպես նաև դրանց կիրարկումը կքննարկվի ԹԻՂԿ-ի կոռուպցիայի իրավիճակի 2018 թ. տարեկան զեկույցում:

ակտի համար, բացառությամբ երբ առկա են հանցագործության կամ կարգապահական խախտման հատկանիշներ»:

Չեկույցում համեմատական աղյուսակի տեսքով ներկայացված են դատական իշխանության նկատմամբ ՀՀ Նախագահի և ԱԺ-ի լիազորություններում առանցքային փոփոխությունները: Ըստ այդ աղյուսակի, 2015 թ. սահմանադրական փոփոխություններից հետո ԱԺ-ն ստացել է ավելի շատ լիազորություններ դատական իշխանության նկատմամբ, մասնավորապես, Բարձրագույն դատական խորհրդի (ԲԴԽ) անդամների, Վճռաբեկ դատարանի նախագահի, ինչպես նաև այդ դատարանի անդամների ընտրության հարցում: Մինևույն ժամանակ, ՀՀ Նախագահն այժմ չի կարող ներգրավված լինել ԲԴԽ-ի ձևավորման գործընթացում, նշանակել Վճռաբեկ դատարանի նախագահին, իսկ այդ նույն դատարանի անդամներին նշանակելու հարցում նրա դերը էապես նվազել է: Չեկույցում նշվում է, որ քաղաքացիության ներկայացուցիչներն իրենց մտահոգությունն են հայտնել դատավորների նշանակման գործում օրենսդիր իշխանության այսպիսի մեծ ներգրավվածության կապակցությամբ, քանի որ այն կարող է հանգեցնել դատական իշխանության վրա քաղաքական ազդեցության աճի:

Մոնիտորինգային խումբը եզրակացնում է, որ չնայած դատական բարեփոխումների գործընթացում առկա են դրական զարգացումներ, դեռևս զգալի է մնում դատական իշխանության հարցերում կարևոր որոշումների կայացման մեջ քաղաքական մարմինների կամ պաշտոնյաների ազդեցությունը: Ելնելով դրանից՝ զեկույցն այս ենթահանձնարարականի կատարողականը գնահատել է **«մասամբ կատարված»**:

Դատական իշխանության պատշաճ ֆինանսավորում

Մոնիտորինգային զեկույցում այս ենթահանձնարարականի իրավական մասի կատարողականը գնահատվել է՝ հիմնվելով 2018 թ. փետրվարի 7-ին ուժի մեջ մտած Դատական նոր օրենսգրքի դրույթների վրա: Ինչ վերաբերում է պրակտիկայում դատական իշխանության ֆինանսավորմանը, ապա զեկույցում աղյուսակի տեսքով բերվել են 2014-2017 թթ. դատական համակարգի ողջ ֆինանսավորման, ինչպես նաև այդ համակարգի տարբեր բաղադրիչների ծախսային հոդվածներով ֆինանսավորման չափերը: Աղյուսակից երևում է, որ դատական համակարգի ֆինանսավորման չափերը տարեցտարի աճել են, սակայն ամեն տարի կառավարությունը համակարգին հատկացրել է համակարգի կողմից ներկայացված նախահաշվի գումարից 13-20%-ով պակաս գումար: Ելնելով նկարագրվածից Մոնիտորինգային զեկույցում այս ենթահանձնարարականի կատարողականը գնահատվել է **«մեծապես կատարված»**:

Դատավորների հավասար մասնակցություն ինքնակառավարման մարմիններում և այդ մարմինների իրավասությունների հստակեցում

Չեկույցում նշվում է, որ Դատական օրենսգրքի ուժի մեջ մտնելուց հետո Դատարանների նախագահների խորհուրդը լուծարվեց և դրա փոխարեն ստեղծվում է Դատավորների ընդհանուր ժողովը, որը կազմված է լինելու բոլոր դատավորներից և որի նախագահը լինելու է Վճռաբեկ դատարանի նախագահը: Չեկույցում թվարկված են նաև Ընդհանուր

ժողովի գործառնությունները: Այն ունի նաև Էթիկայի և կարգապահական հանձնաժողով, ինչպես նաև վերապատրաստման հանձնաժողով: Ելնելով վերոգրյալից՝ Մոնիտորինգային զեկույցում այս ենթահանձնարարականի կատարողականը գնահատվել է **«լիովին կատարված»**:

Օբյեկտիվ չափանիշների վրա հիմնված գործերի ավտոմատացված բաշխում դատավորների շրջանում

Դատական օրենսգիրքը սահմանում է գործերի պատահական բաշխում: Քաղհասարակության ներկայացուցիչները մոնիտորինգի խմբին հայտնել են, որ դատավորների միջև գործերի ավտոմատացված բաշխումը, որը նպատակաուղղված է դատավորների ծանրաբեռնվածության նվազեցմանը, պրակտիկայում դրական արդյունքներ չի տվել: Նրանք նաև հայտնել են, որ այդ ծանրաբեռնվածությունը շատ անհամաչափ է բաշխված, և կան օրինակներ, երբ քաղաքացիական գործերով մի դատարանի նախագահը քննում է տարեկան ընդամենը 35 գործ, իսկ նույն դատարանի մեկ այլ դատավոր՝ ավելի քան հազար գործ: Դա, ըստ քաղհասարակության ներկայացուցիչների, նաև հետևանք է հաշվարկի բարդացված և շփոթեցնող համակարգի և թույլատրված բացառությունների, որոնք արդյունքում պրակտիկայում հանգեցնում են տարբեր տեսակի մանիպուլյացիաների: Չեկույցում նաև նշվում է, որ կառավարության կողմից տրամադրված վիճակագրությունը հաստատում է քաղհասարակության պնդումները, որ դատավորների ծանրաբեռնվածությունը մնում է շատ բարձր: Այդ վիճակագրությունից երևում է, որ, օրինակ, քաղաքացիական գործերով մարզային դատարանի դատավորը տարեկան քննում է միջինը 1501 գործ: Վարչական դատավորի ցուցանիշը տարեկան միջինը 613 գործ է: Կառավարությունը և դատավորները, ինչպես նշում են զեկույցի հեղինակները, ընդունում են հիմնախնդրի ամկայությունը և որպես հնարավոր լուծումներ տեսնում են վեճերի լուծման այլընտրանքային գործիքների, ինչպես նաև պարզեցված կարգով դատական ընթացակարգերի ներդրման մեջ: Այս ամենը զեկույցի հեղինակներին ստիպել է այս ենթահանձնարարականի կատարողականը գնահատել **«մեծապես կատարված»**:

Դատական համակարգի անկախությունը նաև որպես անկախություն այլ դատավորների կողմից միջամտությունից

Մոնիտորինգի խումբը չի ստացել որևէ տեղեկատվություն այդպիսի միջամտությունների մասին, որը նրանց ստիպել է գնահատել այս ենթահանձնարարականի կատարողականը **«լիովին կատարված»**:

Դատավորների կարգապահական պատասխանատվության հիմքերի վերանայում

Կարգապահական վարույթների համապատասխանեցում արդար դատաքննության երաշխիքներին, իրենց պաշտպանելու համար դատավորներին պատշաճ միջոցների տրամադրում

Հանձնարարականի այս երկու վերջին ենթահանձնարարականները վերլուծվել են որպես մեկ ամբողջություն և այդ վերլուծությունը լիովին հիմնված է 2018 թ. փետրվարի 7-ին ընդունված Դատական օրենսգրքի վրա: Այդ վերլուծության հիման վրա զեկույցում այդ

Ենթահանձնարարականներից առաջինի կատարողականը գնահատվել է «**մեծապես կատարված**», իսկ երկրորդինը՝ «**մասամբ կատարված**»:

Մոնիտորինգային զեկույցը, ելնելով սույն հանձնարարականի բոլոր ենթահանձնարարականների կատարողականներից, հանձնարարականի կատարողականը գնահատել է «**մասամբ կատարված**»:

Հանձնարարական 23. Բիզնեսի բարեվարքություն (օրինավորություն)

Իրականացնել կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատում՝ ներառելով մասնավոր հատվածին:

Գործարար համայնքի ներկայացուցիչների հետ համագործակցությամբ վեր հանել բիզնեսի վարեվարքության (օրինավորության) միջոցներ և ընդգրկել դրանք հակակոռուպցիոն ռազմավարության մեջ կամ մեկ այլ քաղաքականության փաստաթղթում և ապահովել այս միջոցների իրականացման մոնիտորինգը:

Ընդգրկել գործարար ոլորտի ներկայացուցիչներին նոր հակակոռուպցիոն ռազմավարությամբ սահմանված հակակոռուպցիոն մարմինների կազմի մեջ:

Մոնիտորինգի երրորդ փուլի ընթացքում Հայաստանում ներդրվել են ջանքեր՝ բարելավելու բիզնես միջավայրը համապատասխան կարգավորումները պարզեցնելու և էլեկտրոնային կառավարման գործիքներ ներդնելու միջոցով: Սակայն կառավարության օրակարգում շարունակում են բացակայել բիզնեսի բարեվարքության (օրինավորության) ուղղված միջոցառումները:

Կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատում՝ ներառելով մասնավոր հատվածին

Մոնիտորինգի զեկույցում նշվում է, որ կառավարությունը մասնավոր սեկտորում կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատում չի անցկացրել: Կառավարությունը զեկույցել է միայն 2015 թ. հուլիսին ԹԻՅԿ-ի հետ համագործակցությամբ անցկացված մասնավոր սեկտորում կոռուպցիոն ռիսկերի վերաբերյալ աշխատաժողովի մասին: Բացի այդ, զեկույցում հիշատակվում է նաև Հայաստանում ԵՄ Պատվիրակության և Հայաստանում ԵԱՀԿ գրասենյակի աջակցությամբ Հայաստանի իրավաբանների ասոցիացիայի «Կոռուպցիոն ռիսկերը Հայաստանի բիզնես ոլորտում» հրապարակումը: Հրապարակման մեջ տեղ գտած առաջարկությունները (թվով 107) ներկայացվել են Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին, որոնց մի մասը հետագայում կառավարությունն ընդունել է: Սակայն, ինչպես նշում են զեկույցի հեղինակները, այդ առաջարկությունները որևէ առնչություն չունեն այս հանձնարարականի հետ, որը վերաբերում է բարեվարքությանը բիզնեսում: Դրանք հիմնականում վերաբերում էին հարկային, մաքսային ոլորտներում կոռուպցիայի կանխարգելմանը, մրցակցությանը, լիցենզիաների և թույլտվությունների ոլորտին, պետական գույքի մասնավորեցմանը և այլն:

Բիզնեսի օրինավորության միջոցների վերհանում և դրանց ընդգրկում հակակոռուպցիոն ռազմավարության մեջ կամ մեկ այլ քաղաքականության փաստաթղթում և այս միջոցների իրականացման մոնիտորինգ

Հակակոռուպցիոն ներկա ռազմավարությունը և դրա իրականացման 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագիրը չի ներառում բիզնեսի բարեվարքությանն առնչվող միջոցառումներ: Մոնիտորինգային զեկույցում նշվում է նաև, որ բիզնեսի ներկայացուցիչների հետ մոնիտորինգի խմբի հանդիպումից պարզվել է, որ բիզնեսի շահերն արտահայտող կազմակերպություններն ընդհանրապես չեն մասնակցել Ռազմավարության մշակմանը, միևնույն ժամանակ նշելով, որ իրենք կառավարության հետ աշխատել են կոնկրետ ոլորտներում, հիմնականում հարկային ոլորտում և կարողացել են հասնել կոնկրետ, իրենց համար դրական արդյունքների: Բացի այդ, կառավարությունը մոնիտորինգի խմբին հայտնել է ազդարարների պաշտպանության բարեփոխումների հարցում ԹԻՅԿ-ի և Վիվասել ՄՏՍ-ի հետ իր համագործակցության մասին:

Գործարար ոլորտի ներկայացուցիչներին նոր հակակոռուպցիոն ռազմավարությամբ սահմանված հակակոռուպցիոն մարմինների կազմի մեջ ընդգրկում

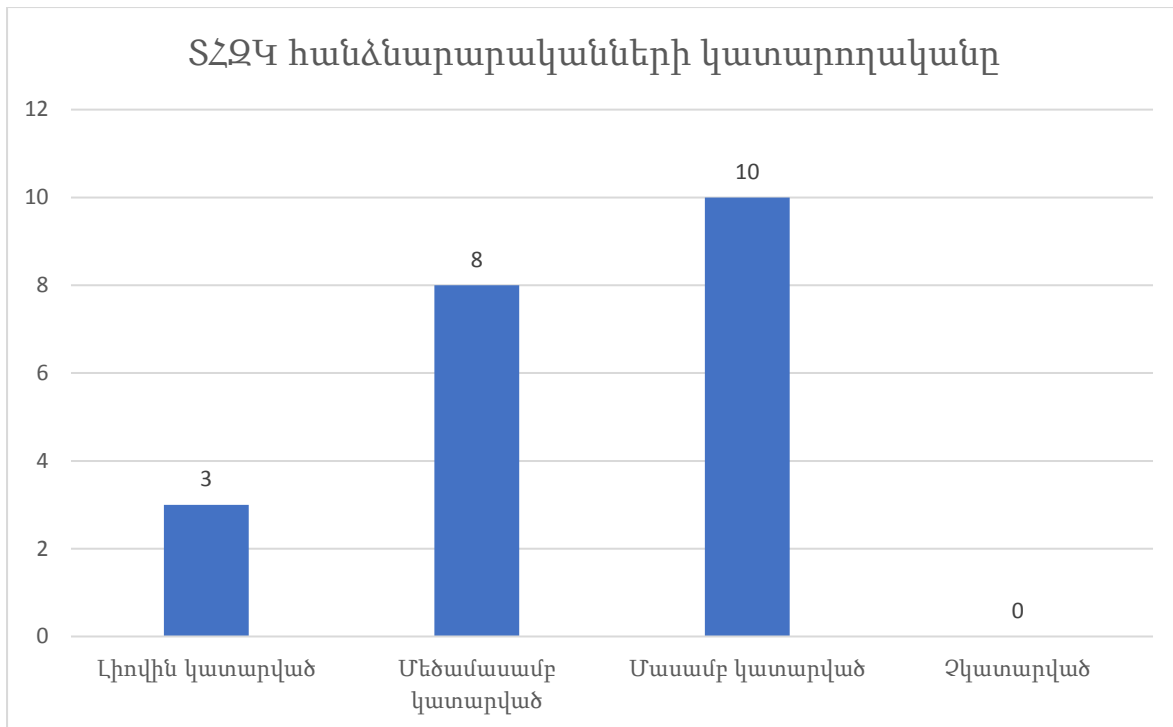
Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդում հատկացված է երկու տեղ բիզնես ասոցիացիաների համար և դրանցից մեկը վերջերս զբաղեցրել է Գործարարների միության ներկայացուցիչը: Մոնիտորինգի խմբի հետ հանդիպման ժամանակ բիզնես ասոցիացիաներից մեկի ներկայացուցիչը հայտնել է, որ իրենց կազմակերպությունը հանդիսանում է Հակակոռուպցիոն կոալիցիայի անդամ, և, հետևաբար, անուղղակիորեն նույնպես ներգրավված է խորհրդի մեջ, քանի որ նշված կոալիցիան խորհրդում ունի մեկ մշտական տեղ: Բացի այդ, դեռևս մոնիտորինգի նախորդ՝ երկրորդ փուլի ժամանակ գործել են հանրային տարբեր խորհուրդներ և դրանցից մի քանիստ, մասնավորապես, ՊԵԿ-ի հանրային խորհրդում բիզնես ասոցիացիաները ակտիվորեն ներգրավված են եղել: Այդ խորհուրդները, համաձայն զեկույցի, շարունակել են արդյունավետ գործել նաև մոնիտորինգի երրորդ փուլում՝ ներգրավելով բիզնես ասոցիացիաներին օրենսդրական և հանրային քաղաքականության նախաձեռնություններում, ինչպիսիք են տեսչական բարեփոխումները և հարկային բարեփոխումները:

Ելնելով վերոնշարադրյալից՝ այս հանձնարարականը մոնիտորինգի զեկույցում գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**:

Ամփոփում

ՏՀԶԿ հանձնարարականների կատարողականի առումով պատկերը հետևյալն է. գնահատված 21 հանձնարարականներից 3-ը գնահատվել է որպես **«լիովին կատարված»**, 8-ը՝ **«մեծամասամբ կատարված»**, 10-ը՝ **«մասամբ կատարված»** (Պատկեր 2):

Պատկեր 2.

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ միջազգային փորձագետները, որպես կանոն, հանձնարարականի կատարողականը «մասամբ կատարված» են գնահատում այն դեպքերում, երբ դրա կատարման ուղղությամբ տվյալ երկրի իշխանությունները շատ քիչ բան են արել, ՏՀԶԿ Ստամբուլյան գործողությունների ծրագրի երրորդ փուլում սահմանված հանձնարարականների ընդհանուր կատարողականը նույնպես բավարար գնահատել չի կարելի, քանի որ դիտարկված 21 հանձնարարականներից 10-ը, այսինքն՝ համարյա կեսը, մասամբ են կատարվել:

ՀԱԿԱԿՈՌՈՒՊՏԻՈՆ ՈԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴՐԱ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ 2015-2018 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳ

«Հանրային կառավարման համակարգում կոռուպցիայի դեմ պայքարի» հայեցակարգի հիման վրա 2015 թ. հոկտեմբերի 25-ին ՀՀ կառավարության կողմից ընդունվեց ՀՀ հակակոռուպցիոն երրորդ ռազմավարությունը¹⁰⁹ և 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագիրը:¹¹⁰ Միջոցառումների ծրագիրը բաղկացած է թեմատիկ 10 խմբից, որոնցից 4-ը ոլորտային, իսկ 6-ը՝ ոչ ոլորտային: Այդ 10 թեմատիկ խմբերի շրջանակում նախատեսվում է կատարել 54 միջոցառում՝ կոնկրետ ժամանակացույցով և ակնկալվող արդյունքներով:

¹⁰⁹ ՀՀ կառավարության 24.10.2015 թ.-ի N 1141-Ն որոշում ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրա իրականացման 2015-2018 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին:

¹¹⁰ Առաջին՝ 2003-2007 թթ. հակակոռուպցիոն ռազմավարությունն ու դրա իրականացման միջոցառումների ծրագիրն ընդունվել է ՀՀ կառավարության 2003 թ. նոյեմբերի 6-ի N 1522-Ն որոշմամբ, իսկ երկրորդը՝ 2009-2012 թթ. համար, ՀՀ կառավարության 2009 թ. հոկտեմբերի 8-ի N 1272-Ն որոշմամբ:

Ոլորտային խմբերն են.

1. Պետական եկամուտների հավաքագրման ոլորտ
2. Ոստիկանության ոլորտ՝ քաղաքացիներին մատուցվող ծառայությունների մասով
3. Կրթության ոլորտ
4. Առողջապահության ոլորտ:

Ոչ ոլորտային թեմատիկ խմբերն են.

1. Օրինավոր և բարեխիղճ հանրային դասի ձևավորում
2. Արդյունավետ հանրային կառավարման համակարգի ձևավորում
3. Թափանցիկ և հաշվետու կառավարման համակարգի ձևավորում
4. Մասնակցային կառավարման համակարգի ձևավորում
5. Կոռուպցիոն վարքագծի համար պատասխանատվության միջոցների սահմանում
6. Կոռուպցիայի դեմ պայքարող մարմինների նկատմամբ հանրային վստահությունը բարձրացնելու և ամրապնդելու գործունե միջոցների ձեռնարկում:

Ելնելով և՛ նախորդ, և՛ այս զեկույցների մեթոդաբանությունից՝ ոլորտային խմբերի միջոցառումների (միջոցառումներ 1, 2, 3 և 4) մոնիտորինգ սույն զեկույցում չի անցկացվել, քանի որ դրանց համար 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ միջանկյալ կամ վերջնական ակնկալվող արդյունք ծրագրով նախատեսված չէ: Իսկ 2015 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ այդ միջոցառումների համար նախատեսված ակնկալվող միջանկյալ արդյունքը վերը նշված չորս ոլորտներում կոռուպցիոն ռիսկերի ուսումնասիրված լինելն էր:

ՀՀ կոռուպցիայի դեմ պայքարի 2017 թ. օգոստոսի 26-ի նիստում ներկայացվեցին նշված ոլորտներում կոռուպցիոն ռիսկերի ուսումնասիրության արդյունքում այդ ոլորտներում հայտնաբերված կոռուպցիոն ռիսկերի և դրանց չեզոքացմանը (նվազեցմանը) ուղղված գործողությունների ծրագրերը:¹¹¹ Դրանց քնարկման արդյունքում հավանության արժանացան ոստիկանության՝ քաղաքացիներին ծառայությունների մատուցման մասով և կրթության ոլորտների ծրագրերը, իսկ պետական եկամուտների և առողջապահության ոլորտների ծրագրերի քննարկումը որոշվեց հետաձգել և դրանք ուղարկել լրամշակման: Խորհրդի հաջորդ, նույն թվականի հոկտեմբերի 13-ի, նիստում այդ երկու ոլորտների լրամշակված ծրագրերը նույնպես հավանության արժանացան:¹¹² Սակայն մինչև տարեվերջ դրանց վերաբերյալ կառավարության որոշում այդպես էլ չընդունվեց՝ էլ ավելի հետաձգելով այս միջոցառումների կատարումը:¹¹³ Հարկ է նշել, որ ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության 2015-2018 թթ. միջոցառումների ծրագրով նախատեսված 2017 թ. միջոցառումների իրականացման ընթացքի վերաբերյալ Ամփոփ տեղեկատվության մեջ դրա մասին որևէ տեղեկատվություն չկա:

¹¹¹ http://www.gov.am/u_files/file/xorhurdner/korupcia/Korupcia26%2008%2017-final-new.pdf

¹¹² http://www.gov.am/u_files/file/xorhurdner/korupcia/korupciayi%20dem%20payqari%20xorhdi%20nist-13_10_17-new.pdf

¹¹³ Դրանց վերաբերյալ կառավարության որոշումն ընդունվեց 2018 թ. հունվարի 18-ին, որն ուժի մեջ մտավ նույն թվականի փետրվարի 22-ին:

Օրինավոր և բարեխիղճ հանրային ծառայողների դասի ձևավորում

Այս բաժնի ներքո առկա է 12 միջոցառում, որոնցից, համաձայն սույն զեկույցում կիրառվող մեթոդաբանության, դիտարկվել է 11-ը: Դրանցից 6-ի դեպքում ակնկալվող վերջնական կամ միջանկյալ արդյունքի վերջնաժամկետ է սահմանվել 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը, իսկ մնացած 5 միջոցառումների ավարտը ծրագրով նախատեսվել էր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2016-2017
6. ԵՄ և ՏՀԶԿ հանրային ծառայողների կամ պաշտոնատար անձանց համար կիրառվող էթիկայի կանոնների հիմնարար սկզբունքներին համապատասխան ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով, անհրաժեշտության դեպքում, ճյուղային օրենքներով էթիկայի սկզբունքների և վարքագծի կանոնների սահմանում	2016 թ. - «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին առաջարկությունները ներկայացվել են ՀՀ կառավարության աշխատակազմ, անհրաժեշտության դեպքում օրենսդրական ակտերում կատարվել են փոփոխություններ ԵՄ և ՏՀԶԿ հանրային ծառայողների կամ պաշտոնատար անձանց համար կիրառվող էթիկայի կանոնների հիմնարար սկզբունքներին համապատասխան, «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքում կատարվել է համապատասխան փոփոխություն: 2017 թ. - Ըստ անհրաժեշտության ճյուղային օրենսդրությամբ կատարվել են համապատասխան փոփոխություններ: ¹¹⁴

Այս միջոցառման կատարողականը 2016 թ. գնահատվել է որպես «**մասամբ կատարված**», քանի որ համապատասխան օրենսդրական ակտերում, ինչպես նաև Հանրային ծառայության մասին այն ժամանակ գործող օրենքում 2016 թ. պահանջվող փոփոխությունները չեն մտցվել: Դրանք չեն կատարվել նաև 2017 թ. ընթացքում: Հաշվի առնելով այս ամենը՝ այս միջոցառման կատարողականը 2017 թ. համար շարունակում է մնալ «**մասամբ կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
7. Հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում վարքագծի կանոնների պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակների (էթիկայի հանձնաժողովներ կամ էթիկայի հարցով պատասխանատուներ) ձևավորում, դրանց ձևավորման և	Հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում ստեղծվել են վարքագծի կանոնների պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակներ: Վերջիններիս համար սահմանվել է համակարգող մարմին և հանրությանը հաշվետվություն ներկայացնելու վերաբերյալ

¹¹⁴ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունքը, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

գործունեության նորմերի սահմանում, պատշաճ գործունեության ապահովում, վերջիններիս գործունեությունը համակարգող մարմինն և հանրությանը հաշվետվություններ կայացնելու վերաբերյալ պարտականության սահմանում	պարտականություն: Օրենսդրական ակտերով հստակեցվել են վարքագծի կանոնների խախտման համար կիրառվող պատասխանատվության միջոցները և դրանց կիրառման կարգը:
---	---

Այս միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին: Սակայն, ինչպես նախորդ միջոցառման դեպքում, այստեղ նույնպես ակնկալվող արդյունքը պետք է իր արտացոլումը գտնի «Հանրային ծառայության մասին» նոր օրենքում:

Միջոցառման 2017 թ. կատարողականը նույնպես մնում է «մասամբ կատարված»՝ հաշվի առնելով 2016 թ. իրականացված գործողությունները:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2016-2017
9. Յուրաքանչյուր պետական մարմնում հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում վարքագծի կանոնների պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակների (Էթիկայի հանձնաժողովներ կամ Էթիկայի հարցերով պատասխանատուներ), անձնակազմի կառավարման ստորաբաժանումների և հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացման համար պատասխանատուների միջև համագործակցության գործուն մեխանիզմների ներդրում	<p>2016 թ.- Մշակել գործուն մեխանիզմ յուրաքանչյուր պետական մարմնում հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում վարքագծի կանոնների պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակների (Էթիկայի հանձնաժողովներ կամ Էթիկայի հարցերով պատասխանատուներ), անձնակազմի կառավարման ստորաբաժանումների և հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացման համար պատասխանատուների միջև համագործակցությունն ապահովելու համար:</p> <p>2017 թ. - Ներդնել գործուն մեխանիզմ յուրաքանչյուր պետական մարմնում հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում վարքագծի կանոնների պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակների (Էթիկայի հանձնաժողովներ կամ Էթիկայի հարցերով պատասխանատուներ), անձնակազմի կառավարման ստորաբաժանումների և հակակոռուպցիոն ծրագրերի իրականացման համար պատասխանատուների միջև համագործակցությունն ապահովելու համար:</p>

2016 թ. այս միջոցառման գնահատականն էր «**կատարված**»: Չկար առաջընթաց նաև 2017 թ., ուստի դրա կատարողականը 2017 թ. համար մնում է «**կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
10. Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովին հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում վարքագծի կանոնների պահպանման պրակտիկան ուսումնասիրելու, վերլուծելու և ամփոփելու համարժեք գործիքների տրամադրում	Կատարվել են անհրաժեշտ ուսումնասիրություններ: Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովին տրամադրվել են հանրային ծառայության ընտրված ոլորտներում վարքագծի կանոնների պահպանման պրակտիկան ուսումնասիրելու, վերլուծելու և ամփոփելու համարժեք գործիքներ:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ այն գնահատվել էր որպես **«մասամբ կատարված»**: 2017 թ. որևէ նոր քայլ նրա կատարման ուղղությամբ չէր կատարվել, սակայն, համաձայն ՀՀ կառավարության ամփոփ տեղեկատվության, Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքի նախագծով այս ուղղությամբ որոշակի քայլեր, արվել են: Միջոցառման 2017 թ. կատարողականը մնում է **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2017
11. Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման և անդամների ընտրության գործընթացի վերանայման վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում	Ուսումնասիրությունների հիման վրա ներկայացվել է առաջարկություն: ¹¹⁵

Ինչպես ցույց տվեցին 2017 թ. զարգացումները, ՀՀ իշխանություններն ընտրեցին այլ ճանապարհ՝ փոխանցելով Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի (ԲՊԱԷՀ) գործառնությունները «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքով ստեղծվելիք Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովին:¹¹⁶ Նշված օրենքն ընդունվեց 2017 թ. հունիսի 9-ին և ուժի մեջ է մտնելու 2018 թ. ապրիլի 10-ին: Հաշվի առնելով այն փաստը, որ 2017 թ. ոչ միայն առաջարկություններ ներկայացվեցին, այլև այդ առաջարկությունների հիման վրա մշակվեց և ընդունվեց օրենք, այս միջոցառման կատարողականը կարելի է գնահատել որպես **«կատարված»**: Միևնույն ժամանակ, այս գնահատականը կրում է ֆորմալ բնույթ, քանի որ ռազմավարության փաստաթղթից պարզ չէ, թե ինչ նպատակով պետք վերանայվեին ԲՊԱԷՀ ձևավորումը և անդամների ընտրության գործընթացը, և ինչ էր ակնկալվում այդ վերանայման արդյունքում:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
12. Բարձրաստիճան պաշտոնատար	Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի

¹¹⁵ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունքը, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

¹¹⁶ ՀՀ Հակակոռուպցիոն ներկա ռազմավարությամբ նախատեսված էր միայն Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի ձևավորման և անդամների ընտրության գործընթացի վերանայումը (տե՛ս Ռազմավարության 41-րդ կետի 8-րդ ենթակետը), իսկ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին նրանում խոսք չէր գնում:

անձանց էթիկայի հանձնաժողովին միջոցներով համալրման ապահովում	հանձնաժողովին տրամադրվել է առանձին տարածք: Հանձնաժողովն ունի աշխատակազմ, բյուջետային ինքնուրույն ֆինանսավորում:
---	---

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ այն գնահատվել էր որպես **«չկատարված»**: ՀՀ կառավարության 2017 թ. հունիսի 27-ի 900-Ա որոշմամբ, որն ուժի մեջ մտավ երկու օր անց, ԲԴԱԷՀ-ը ունեցավ աշխատակազմ՝ թվով 12 անձ: 2018 թ. պետական բյուջեով նախատեսվել է ինքնուրույն ֆինանսավորում: 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ դեռևս լուծված չէր տարածքի հարցը: Ելնելով վերոգրյալից՝ այս միջոցառումը դիտարկվում է որպես **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
13. Շահերի բախումը կանխարգելող գործնականորեն կիրառելի կառուցակարգերի և օրենսդրական դաշտի ձևավորում	Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Օրենսդրությամբ սահմանվել են շահերի բախման կանխարգելման մասին դրույթներ: Ստեղծվել են շահերի բախումը կանխարգելող գործնականորեն կիրառելի կառուցակարգեր:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ այն գնահատվել էր որպես **«մասամբ կատարված»**: Ինչպես և վերը նշված մի շարք նախորդ միջոցառումների դեպքում, 2017 թ. որևէ նոր քայլ դրա կատարման ուղղությամբ չի կատարվել, սակայն, համաձայն ՀՀ կառավարության Ամփոփ տեղեկատվության, նախատեսվող Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքով այս ուղղությամբ որոշակի քայլեր են ձեռնարկվել: Այս միջոցառման 2017 թ. կատարողականը մնում է **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
14. «ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի մշակում և ընդունում	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: «ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը մշակվել է: 2017 թ. - ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում կատարվել է փոփոխություն: Հանրային ծառայողի և պաշտոնատար անձի անհամատեղելի գործունեության և այլ սահմանափակումների շրջանակը վերանայվել է՝ ապահովվելով դրանց հստակությունը և կանխատեսելիությունը: ԲԴԱԷՀ-ին և հանրային ծառայության առանձին ոլորտներում մասնագիտացված կառույցներին վերապահվել է լիազորություն՝ վարքագծի կանոնագրքերի պահանջների, ներառյալ՝ շահերի բախման կանոնները, անհամատեղելի գործունեության և այլ սահմանափակումների խախտում թույլ տված հանրային ծառայողների և պաշտոնատար անձանց նկատմամբ իրավական ներգործություն կիրառելու առաջարկություններ ներկայացնել

	իրավասու անձանց կամ մարմիններին: Սահմանվել է նաև պատասխանատվություն՝ վարքագծի կանոնագրքերի պահանջների, ներառյալ՝ շահերի բախման կանոնները, անհամատեղելի գործունեության և այլ խախտումների համար: ¹¹⁷
--	---

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը գնահատվել է որպես **«մասամբ կատարված»**: Ինչպես և նախորդ մի շարք միջոցառումների դեպքում, համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության, այս միջոցառման կատարումը նույնպես պայմանավորվել է 2018 թ. Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքի ընդունումով: Միջոցառման 2017 թ. կատարողականը մնում է նույնը՝ **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
15. Եթիկայի հարցերով պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակներին հանրային ծառայության առանձին ոլորտներում շահերի բախման, անհամատեղելի գործունեության և այլ սահմանափակումների բացահայտման գործառնությունների վերապահում	Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Եթիկայի հարցերով պահանջների պահպանման նկատմամբ վերահսկողություն և հսկողություն իրականացնող օղակներին վերապահվել են հանրային ծառայության առանձին ոլորտներում շահերի բախման, անհամատեղելի գործունեության և այլ սահմանափակումների բացահայտման, դրանց չեզոքացման գործառնություններ:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ այն գնահատվել էր որպես **«մասամբ կատարված»**: Ինչպես և մի շարք նախորդ միջոցառումների դեպքում, 2017 թ. որևէ նոր քայլ նրա կատարման ուղղությամբ չէր կատարվել, սակայն համաձայն ՀՀ կառավարության ամփոփ տեղեկատվության, 2018 թ. նախատեսվող Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքով այս ուղղությամբ որոշակի քայլեր արվել են: Այս միջոցառման 2017 թ. կատարողականը մնում է **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
16. Հանրային ծառայողների ու պաշտոնատար անձանց ակտիվների ու շահերի հայտարարագրման (ֆինանսական բացահայտման) համակարգի	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Իրականացվել են գործուն քայլեր հանրային ծառայողների ու պաշտոնատար անձանց ակտիվների ու շահերի հայտարարագրման համակարգի բարելավման նպատակով: 2017 թ. - Վերանայվել է հայտարարագիր ներկայացնող պաշտոնատար անձանց շրջանակը, «ՀՀ կառավարության 2011 թ. դեկտեմբերի 15-ի N1835 որոշման մեջ լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը մշակվել է, քննարկվել է շահագրգիռ

¹¹⁷ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունք, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

բարելավում	քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների և շահագրգիռ գերատեսչությունների հետ, ներկայացվել է ՀՀ կառավարության աշխատակազմ:
------------	--

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը գնահատվել է որպես **«մասամբ կատարված»**, քանի որ կատարվել էր միայն միջազգային փորձի ուսումնասիրություն: Համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության, այս միջոցառման կատարումը հիմնականում պայմանավորվել է 2018 թ. նախատեսվող Հանրային ծառայության մասին նոր օրենքի ընդունումով: Բացի այդ, ի կատարումն այս միջոցառման՝ ՀՀ կառավարության 2017 թ. օգոստոսի 17-ի N 993-Ն որոշմամբ փոփոխություններ են կատարվել ՀՀ կառավարության 2011 թ. դեկտեմբերի 15-ի N 1835-Ն որոշման մեջ: Այդ փոփոխությունների արդյունքում հստակեցվել է հայտարարատու պաշտոնատար անձի փոխկապակցված անձանց շրջանակը՝ սահմանելով, որ այդպիսի անձինք են հայտարարատուի ընտանիքի կազմի մեջ մտնող անձը (անձինք), ինչպես նաև հայտարարատուի ինսամակալության կամ հոգաբարձության տակ գտնվող անձը (անձինք): Ելնելով սրանից՝ այս միջոցառման 2017 թ. կատարողականը մտում է **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
17. Հայտարարագրման գործընթացի թափանցիկության ու մատչելիության բարձրացում՝ օրենքում ամրագրելով ստուգված հայտարարագրերի վերաբերյալ հրապարակային պարզաբանումներ կամ բացատրություններ ներկայացնելու ընթացակարգերը	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: «ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը մշակված է: Նախագծով սահմանվել են ստուգված հայտարարագրերի վերաբերյալ հրապարակային պարզաբանումներ կամ բացատրություններ ներկայացնելու ընթացակարգերը: 2017 թ. - «ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքն ընդունված է: ¹¹⁸

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**, քանի որ ուսումնասիրվել էր մի շարք երկրների փորձը: Համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության, նշված ուսումնասիրության հիման վրա սույն կետով նախատեսված թափանցիկության և մատչելիության ընթացակարգերն ամրագրվել են Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին և հարակից օրենքների փաթեթում: Հաշվի առնելով ասվածը՝ սույն միջոցառման կատարողականը 2017 թ. համար գնահատվում է **«կատարված»**:

Ամփոփելով՝ կարելի է եզրակացնել, որ **Օրինավոր և բարեխիղճ հանրային ծառայողների դասի ձևավորում** բաժնի՝ մոնիտորինգի ենթարկված 11 միջոցառումներից 2-ը (11-րդ և 17-րդ միջոցառումներ) գնահատվել են որպես **«կատարված»**, 8-ը՝ որպես **«մասամբ**

¹¹⁸ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունք, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

կատարված» (միջոցառումներ 6, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 16), իսկ 1-ը գնահատվել է որպես **«չկատարված»** (միջոցառում 9):

Արդյունավետ հանրային կառավարման համակարգի ձևավորում

Այս բաժնի ներքո առկա է 11 միջոցառում, որոնցից, համաձայն սույն զեկույցում կիրառվող մեթոդաբանության, մոնիտորինգի է ենթարկվել 8-ը, որոնց բոլորի դեպքում ակնկալվող վերջնական կամ միջանկյալ արդյունքի վերջնաժամկետը նախատեսված է եղել 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
18. Հանրային ծառայության ոլորտում վարչարարության պարզեցման համալիր ծրագրի մշակում և իրականացում	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Մշակվել և հաստատվել է հանրային ծառայության ոլորտում վարչարարության պարզեցման համալիր ծրագիրը: 2017 թ. - Կատարված է վարչարարության պարզեցման ծրագրի միջոցառումների 50%-ը:

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը ևս գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**, քանի որ ուսումնասիրվել էր Արևմտյան Եվրոպայի մի շարք երկրների փորձը, և այդ փորձի ուսումնասիրության հիման վրա «Օրենսդրության կարգավորման ազգային կենտրոն» հիմնադրամի կողմից մշակվել էր «Հանրային ծառայության ոլորտում վարչարարության պարզեցման համալիր ծրագրի» նախագիծը, որը սակայն նշված ժամանակահատվածում չէր հաստատվել: Համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության, 2017 թ. ընթացքում նշված նախագիծը ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից ներկայացվել է շահագրգիռ մարմիններին՝ նրանց կարծիքը ստանալու նպատակով, և այն ներկայումս գտնվում է լրամշակման և քննարկման փուլում: Հաշվի առնելով դա՝ սույն միջոցառման կատարողականը շարունակվում է մնալ **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
19. Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների այն ոլորտներում, որտեղ դեռևս ծառայություններն էլեկտրոնային չեն մատուցվում, էլեկտրոնային ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ համալիր ծրագրի մշակում և իրականացում	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների այն ոլորտներում, որտեղ դեռևս ծառայություններն էլեկտրոնային չեն մատուցվում, էլեկտրոնային ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ համալիր ծրագիրը մշակվել է: 2017 թ. - Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների այն ոլորտներում, որտեղ դեռևս ծառայություններն էլեկտրոնային չեն մատուցվում, էլեկտրոնային ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ համալիր ծրագիրը ներդրվել է: ¹¹⁹

¹¹⁹ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունք, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը ևս գնահատվել է «**մասամբ կատարված**», քանի որ ուսումնասիրվել էր միջազգային փորձը: Ինչ վերաբերում է 2017 թ. այս միջոցառման կատարմանն ուղղված քայլերին, ապա, հարկ է նշել, որ Ամփոփ տեղեկատվության մեջ դրա մասին ոչինչ գրված չէ: ԹԻՅԿ-ի կողմից անցկացված փաստաթղթային ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ այս միջոցառման հետ կապված որևէ իրավական ակտ, մասնավորապես, ակնկալվող արդյունքում նշված էլեկտրոնային ծառայությունների մատուցման համալիր ծրագրի վերաբերյալ, չի գտնվել:¹²⁰ Վերոգրյալն ի նկատի ունենալով՝ այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է որպես «**մասամբ կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2016-2017
20. Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների ժամկետների ողջամտության վերաբերյալ ուսումնասիրությունների իրականացում և օրենսդրության կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում	2016 թ. - Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների ժամկետների ողջամտության վերաբերյալ ուսումնասիրություններն իրականացված են: 2017 թ. - Ներկայացված են առաջարկություններ պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների ժամկետների ողջամտության օրենսդրության կատարելագործման վերաբերյալ: ¹²¹

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը ևս գնահատվել է «**մասամբ կատարված**», քանի որ նշված ուսումնասիրություններն ընթացքի մեջ էին: Ուսումնասիրությունների անցկացման նպատակով ՀՀ արդարադատության նախարարությունը հանրապետական բոլոր գործադիր մարմիններից հավաքագրել և «Օրենսդրության կարգավորման ազգային կենտրոն»-ին էր փոխանցել այդ մարմինների կողմից մատուցվող ծառայությունների և դրանց ժամկետների վերանայման հնարավորության վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

Այս նույն տեղեկատվությունը կրկնվում է նաև 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ, որից կարելի է եզրակացնել, որ 2017 թ. որևէ առաջընթաց այս միջոցառման կատարման հարցում չկա, և նրա կատարողականի գնահատականը մնում է «**մասամբ կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2016-2017
21. Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների որակի գնահատման համակարգերի ներդրում	2016 թ. - Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների որակի գնահատման համակարգերի ներդրման ծրագիրը մշակված է: 2017 թ. - Պետության կողմից մատուցվող ծառայությունների որակի գնահատման համակարգերի ներդրման ծրագիրը

¹²⁰ Այս միջոցառման հետ առնչվում է նաև ՏՀԶԿ Հայաստանի մոնիտորինգի երրորդ փուլի 17-րդ հանձնարարականը (տե՛ս վերևում):

¹²¹ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունք, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

մշակված և հաստատված է:

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը ևս գնահատվել է **«մասամբ կատարված»**: 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ այս միջոցառման վերաբերյալ որևէ տեղեկատվություն չկա, և, հետևաբար, նրա կատարողականի գնահատականը մնում է **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
22. Պետական մարմինների կողմից լիցենզիաների էլեկտրոնային եղանակով տրամադրման խթանում՝ դիտարկելով էլեկտրոնային եղանակով լիցենզիաների (առնվազն պարզ ընթացակարգով տրվող լիցենզիաներ) տրամադրման հնարավորությունը	2015-2016 թթ. - Պետական մարմիններում իրականացվել են ուսումնասիրություններ: Պետական մարմիններում իրականացվել է տեխնիկական պայմանների ապահովումը: Օրենսդրության մեջ կատարվել են համապատասխան փոփոխություններ: 2017 թ. - Ուսումնասիրությունների արդյունքների հիման վրա պետական մարմիններում լիցենզիաների (առնվազն պարզ ընթացակարգով տրվող լիցենզիաներ) տրամադրումն իրականացվում է էլեկտրոնային եղանակով: ¹²²

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը գնահատվել էր **«մասամբ կատարված»**: 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ այս միջոցառման վերաբերյալ որևէ տեղեկատվություն չկա, և, հետևաբար, նրա կատարողականի գնահատականը մնում է **«մասամբ կատարված»**: Մինևույն ժամանակ, հարկ է նշել, որ ՀՀ կառավարության www.e-gov.am կայքում առկա է <https://www.e-gov.am/licenses/> էջը, որի միջոցով կարելի է մի շարք պետական մարմիններին ուղարկել հայտեր՝ լիցենզիաներ ստանալու, վերաձևակերպելու, ուժը կորցրած ճանաչելու, կասեցնելու, լիցենզիայի և ներդիր(ներ)ի կրկնօրինակը ստանալու, լրացուցիչ ներդիր(ներ) ստանալու և ուժը կորցրած ճանաչելու համար: Սակայն առայժմ դեռևս չի իրականացվում լիցենզիաների տրամադրում էլեկտրոնային եղանակով:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
23. Պետական մարմինների կողմից լիցենզիաների տրամադրման ոլորտում վարչարարության նվազեցման նպատակով պետական միասնական էլեկտրոնային գրանցամատյանի	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Պետական մարմինների կողմից լիցենզիաների տրամադրման ոլորտում վարչարարության նվազեցման նպատակով պետական միասնական գրանցամատյանը մշակվել է: 2017 թ. - Պետական մարմինների կողմից լիցենզիաների տրամադրման ոլորտում վարչարարության նվազեցման

¹²² Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունքը, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը, 2017թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

ստեղծում և վարում	նպատակով պետական միասնական գրանցամատյանը ստեղծված է և գործում է: ¹²³
-------------------	---

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը գնահատվել էր «մասամբ կատարված»՝ հաշվի առնելով, որ միջազգային փորձն ուսումնասիրվել էր և առկա էր պետական միասնական գրանցամատյանի առաջին նախագիծը ոչ պաշտոնական կարգավիճակով:

Համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության՝ 2017 թ. հոկտեմբերի 25-ին ԱԺ-ի կողմից ընդունվեցին «ՀՀ «Լիցենզավորման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» և «ՀՀ «Գործունեության իրականացման ծանուցման մասին» օրենքի մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքները, որով կարգավորվեցին լիցենզիաների էլեկտրոնային գրանցամատյանի վարումը¹²⁴ և դրան առնչվող ծանուցման ձևերը, ծանուցման ենթակա գործունեություն իրականացնող անձանց հաշվառման էլեկտրոնային գրանցամատյանների վարման և հաշվառված անձանց տվյալների հրապարակման կարգերի մասին դրույթը:¹²⁵ Սակայն նշված կարգավորումները, համաձայն այդ օրենքների, ուժի մեջ կմտնեն միայն 2018 թ. մայիսի 15-ից:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ այս միջոցառման 2017 թ. կատարողականը գնահատվում է «մասամբ կատարված»՝ քանի որ, ինչպես արդեն նշվեց, այդ կարգավորումները ուժի մեջ կմտնեն 2018թ.-ից:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
24. Լիցենզիաների տրամադրման չափանիշների վերանայում բոլոր ոլորտներում՝ լրացուցիչ պահանջների հնարավորինս պարզեցում	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Պետական և մասնավոր հատվածների համագործակցությամբ ստեղծված է աշխատանքային խումբ: Իրականացվում են քննարկումներ բոլոր ոլորտներում լիցենզիաների տրամադրման չափանիշների վերանայման վերաբերյալ: 2017 թ. - Վերանայված է լիցենզիաների տրամադրման չափանիշների 50%-ը:

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառումը ևս գնահատվել էր «մասամբ կատարված»: 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ այս միջոցառման վերաբերյալ որևէ տեղեկատվություն չկա, և, հետևաբար, նրա կատարողականի գնահատականը մնում է «մասամբ կատարված»:

¹²³ Նշված ակնկալվող արդյունքը հանդիսանում է տվյալ միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունք, այսինքն, համաձայն ռազմավարության իրականացման միջոցառումների ծրագրի, միջոցառման իրականացման վերջնաժամկետը 2017թ. դեկտեմբերի 31-ն է:

¹²⁴ «Լիցենզիաների մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 20

¹²⁵ «Գործունեության իրականացման ծանուցման մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 10

Միջոցառում		Ակնկալվող արդյունք 2017
25.	Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության համակարգի վերանայում	ՀՀ արդարադատության նախարարության իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի էլեկտրոնային համակարգում իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի էլեկտրոնային գրանցման համակարգի վերանայում

2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սույն միջոցառման կատարողականը գնահատվել է «կատարված»: Համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության՝ ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից մշակվել է «ՀՀ «իրավաբանական անձանց պետական գրանցման, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների, հիմնարկների և անհատ ձեռնարկատերերի պետական հաշվառման մասին» օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը¹²⁶ և հարակից օրենսդրական փաթեթը, որն ուղղված է ապահովելու պետական ռեգիստրի կողմից մատուցվող ծառայությունների արդիականացումը և հասանելիությունը՝ ծառայությունից օգտվող յուրաքանչյուր անձի համար, ցանկացած վայրից և ցանկացած պահի: Այն նաև հնարավորություն կտա տեղեկատվություն տրամադրել ոչ թղթային եղանակով: Նախագծի ընդունման դեպքում 2020 թ. հունվարի 1-ից իրավաբանական անձանց պետական գրանցման գործընթացն ամբողջությամբ կիրականացվի էլեկտրոնային եղանակով՝ բոլոր գրանցումների համար առցանց դիմելու հնարավորությամբ:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վերը նշված օրենսդրական փաթեթի նախագիծը (որը, ինչպես արդեն նշվեց, հանրությանը մատչելի չէ) առայժմ չի ընդունվել ԱԺ-ի կողմից, այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է «մասամբ կատարված»:

Արդյունավետ հանրային կառավարման համակարգի ձևավորում բաժնի վերոնշյալ բոլոր 8 միջոցառումների կատարողականները գնահատվել են որպես «մասամբ կատարված» (միջոցառումներ 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 և 25):

Թափանցիկ և հաշվետու կառավարման համակարգի ձևավորում

Այս բաժնի ներքո առկա են 10 միջոցառումներ, որոնցից, համաձայն սույն զեկույցում կիրառվող մեթոդաբանության, մոնիտորինգի է ենթարկվել 9-ը: Դրանցից 3-ի դեպքում ակնկալվող վերջնական կամ միջանկյալ արդյունքի վերջնաժամկետը նախատեսված է եղել 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը, իսկ մնացած 6 միջոցառումների ավարտը ծրագրով նախատեսված էր մինչև 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

¹²⁶ Նշված նախագիծը հանրությանը հասանելի չէ:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
29. Պետական մարմինների կողմից տեղեկատվության տրամադրման ժամկետների վերանայում	Պետական մարմինների կողմից տեղեկատվության տրամադրման ժամկետները վերանայված են: Ներկայացված է առաջարկություն պետական մարմինների կողմից տեղեկատվության տրամադրման ժամկետների վերաբերյալ օրենսդրական փոփոխություններ կատարելու մասին:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին և այդ օրվա դրությամբ այն գնահատվել էր որպես «**չկատարված**»: 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ ընդամենը նշված է ՀՀ կառավարության 2015 թ. հոկտեմբերի 15-ի N1204 որոշումը, որը որևէ առնչություն չունի նշված միջոցառման բովանդակության հետ: Բացի այդ, պետական մարմինների կողմից տեղեկատվության տրամադրման ժամկետները սահմանված են ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքով, և դրանք փոփոխելու համար պետք է կատարել համապատասխան փոփոխություն օրենքում, որը չի կատարվել:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ այս միջոցառման կատարողականի գնահատականը շարունակում է մնալ «չկատարված»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
30. ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքի վերլուծություն, անհրաժեշտության դեպքում դրանում լրացումների և փոփոխությունների կատարում՝ համապատասխանեցնելով միջազգային չափանիշներին	Միջազգային փորձն ուսումնասիրվել է: ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքը վերլուծվել է: Անհրաժեշտության դեպքում ներկայացվել է առաջարկություն դրանում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ՝ օրենքը համապատասխանեցնելով միջազգային չափանիշներին:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ այն գնահատվել էր որպես «**մասամբ կատարված**», քանի որ ուսումնասիրվել էր միջազգային փորձը: 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվությունից երևում է, որ հետագայում, միջազգային փորձի վերլուծության հիման վրա, որոշվեց մշակել Տեղեկատվության ազատության մասին նոր օրենքի նախագիծ, որն էլ իրականացվեց ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից: Ըստ Ամփոփ տեղեկատվության, նախագիծը սահմանված ժամկետում ներկայացվել էր կառավարություն, սակայն, ելնելով նախագծով ներդրվելիք նոր ինստիտուտների հանգամանքից, անհրաժեշտություն առաջացավ անցկացնել լրացուցիչ հանրային քննարկումներ, ինչպես նաև նախագիծն ուղարկել միջազգային փորձաքննության: Ներկայումս նախագիծը գտնվում է լրամշակման փուլում:

Ելնելով այն հանգամանքից, որ կատարվել է ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքի վերլուծություն և առկա է ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» նոր օրենքի նախագիծ, այս միջոցառման կատարողականը շարունակում է մնալ որպես «**մասամբ կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
31. ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերի մշակում	ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերը մշակված են: ՀՀ «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերը հաստատված են:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին: Սակայն, ինչպես արդեն նշվեց 30-րդ միջոցառման քննարկման ժամանակ, դեռևս չի ընդունվել Տեղեկատվության ազատության մասին նոր օրենքը, հետևաբար, և չեն կարող մշակված լինել այդ օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերը: Այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է «**չկատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2017
33. Հանրային ծառայողների վերապատրաստում՝ կոռուպցիայի դեմ պայքարի, օրինավորության/ բարեվարքության (ինթեգրիթի) ձևավորման և տեղեկատվության ազատության օրենսդրության կիրառման հմտություններ թեմաներով	Անցկացվել է 5 ուսուցում:

Համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության 2017 թ. ընթացքում անցկացվել է 4 ուսուցում և վերապատրաստվել է 110 քաղաքացիական ծառայող: Եվս 1067 քաղաքացիական ծառայող վերապատրաստվել է Զաղաքացիական ծառայության խորհրդի կողմից հաստատված քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման այլ ծրագրերով, որոնցում ընդգրկված են նշված թեմաները (4-8 ժամ տևողությամբ մոդուլով): Միևնույն ժամանակ, ուսումնասիրելով ՀՀ Զաղաքացիական ծառայության խորհրդի կայքի «Վերապատրաստում» բաժինը,¹²⁷ հնարավոր չէրավ գտնել տեղեկատվություն այդ ուսուցումների մասին:

Ելնելով վերոգրյալից՝ այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է «**մասամբ կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
34. Պետական ծառայողների ընտրության գործընթացում էթիկայի կանոնների պահպանումը գնահատելու ուղեցույցների մշակում և հաստատում	Մշակված են ուղեցույցներ, որոնք թույլ են տալիս գնահատելու պետական ծառայողների ընտրության գործընթացում էթիկայի կանոնների պահպանումը: Պետական ծառայողների ընտրության գործընթացում էթիկայի կանոնների պահպանումը գնահատելու ուղեցույցները հաստատված են:

¹²⁷<http://www.csc.am/%D5%BF%D5%A5%D5%B2%D5%A5%D5%AF%D5%A1%D5%BF%D5%BE%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6/%D5%BE%D5%A5%D6%80%D5%A1%D5%BA%D5%A1%D5%BF%D6%80%D5%A1%D5%BD%D5%BF%D5%B8%D6%82%D5%B4>

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ նրա կատարողականը գնահատվել էր որպես **«չկատարված»**:

Համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության, Համաշխարհային բանկի կողմից ֆինանսավորվող «ՀՀ քաղաքացիական ծառայության էթիկայի կարգավորումները» ծրագրի շրջանակներում ուսումնասիրվել են գործող կարգավորումները և ներկայացվել են համապատասխան առաջարկություններ: Ասվածից պարզ է դառնում, որ այդպես էլ չեն մշակվել և հաստատվել միջոցառման ակնկալվող արդյունքով նախատեսված ուղեցույցները: Հետևաբար, այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է **«չկատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
35. Պետական ծառայողների ընտրության և առաջխաղացման լրացուցիչ չափանիշների ներդրման վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում	Ներկայացված են առաջարկություններ պետական ծառայողների ընտրության և առաջխաղացման լրացուցիչ չափանիշների ներդրման վերաբերյալ:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ նրա կատարողականը գնահատվել էր որպես **«չկատարված»**: Այս միջոցառման վերաբերյալ 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ նշված է միայն 2018 թ. մարտի 23-ին ընդունված և ապրիլի 9-ին ուժի մեջ մտած ՀՀ «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքի մասին:

Այս միջոցառման 2017 թ. կատարողականը նույնպես գնահատվում է **«չկատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2016-2017
36. Մրցութային կարգով թափուր պաշտոնների համալրման մեխանիզմների ներդրում այն պետական մարմիններում, որոնց թափուր պաշտոններն առանց մրցութային կարգի են համալրվում, և թափուր պաշտոնների լրացման գործընթացը համակարգող և մոնիտորինգ իրականացնող իրավասու մարմնի նշանակում	2016 թ. - Ներկայացվել է առաջարկություն պետական մարմիններում մրցութային կարգով թափուր պաշտոնների համալրման մեխանիզմների ներդրման վերաբերյալ: 2017 թ. - Ներդրված են մեխանիզմներ պատական մարմինների թափուր պաշտոնների մրցութային կարգով համալրման մասին:

2016 թ. համար այս միջոցառման կատարողականը գնահատվել էր որպես **«չկատարված»**: Այս միջոցառման վերաբերյալ որևէ բան գրված չէ 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ: Նկատի ունենալով այն, որ անցյալ տարի, ի պատասխան ԹԻՀԿ-ի հարցման, ՀՀ արդարադատության նախարարությունը գրել է, որ այս միջոցառման կատարողականը գտնվում է ՀՀ Նախագահի 2016 թ. դեկտեմբերի 20-ի ՆԿ-263-Ա հրամանագրով ստեղծված աշխատանքային խմբի իրավասության ներքո, կարելի է ենթադրել, որ միջոցառման ակնկալվող միջանկյալ արդյունքներն արտացոլված են այդ աշխատանքային խմբի կողմից մշակված օրենքների և այլ իրավական ակտերի նախագծերում (օրինակ, Հանրային

ծառայության մասին կամ Քաղաքացիական ծառայության մասին նոր օրենքներ), որոնք ընդունվեցին 2018 թ. սկզբին կամ դեռևս պետք է ընդունվեն:

Նկատի ունենալով ասվածը, ինչպես նաև Ամփոփ տեղեկատվության մեջ այս միջոցառման վերաբերյալ որևէ տեղեկատվության բացակայությունը, այս միջոցառումը 2017 թ. համար գնահատվում է որպես **չկատարված**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
37. Քաղաքական որոշումներ կայացնողների գործունեության հրապարակայնության նվազագույն չափանիշների սահմանման վերաբերյալ առաջարկությունների ներկայացում	Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Ներկայացված են առաջարկություններ քաղաքական որոշումներ կայացնողների գործունեության հրապարակայնության նվազագույն չափանիշների սահմանման վերաբերյալ:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ նրա կատարողականը գնահատվել էր որպես **«չկատարված»**:

2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ նշվել է միայն, որ համապատասխան միջազգային փորձն ուսումնասիրվել է և ներկայացվել են առաջարկություններ: Սակայն չկա որևէ կոնկրետ տեղեկություն, թե որ երկրների փորձն է ուսումնասիրվել, ինչպես նաև առաջարկությունների բովանդակության մասին: Նկատի ունենալով այդպիսի տեղեկատվության բացակայությունը՝ այս միջոցառման կատարողականը հնարավոր չէ գնահատել:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2016-2017
38. Որոշակի չափանիշներին համապատասխանող պետական բյուջեից ֆինանսավորվող կազմակերպությունների պարտադիր անկախ աուդիտ անցնելու ծրագրի մշակում և իրականացում	2016 թ. - Որոշակի չափանիշներին համապատասխանող պետական բյուջեից ֆինանսավորվող կազմակերպությունների պարտադիր անկախ աուդիտ անցնելու ծրագիրն իրագործվում է: 2017 թ. - Աուդիտորական եզրակացությունների հրապարակայնության աստիճանը բարձրացել է:

2016 թ. համար այս միջոցառման կատարողականը գնահատվել էր որպես **«չկատարված»**, քանի որ որոշակի չափանիշներին համապատասխանող պետական բյուջեից ֆինանսավորվող կազմակերպությունների պարտադիր անկախ աուդիտ անցնելու ծրագիրը պետք է մշակվեր հաշվապահական հաշվառման ու աուդիտորական գործունեության քաղաքականության հայեցակարգի վերանայման շրջանակում: Համաձայն ՀՀ ֆինանսների նախարարության ԹԻՀԿ-ին ուղղված հարցման պատասխանի՝ այս ծրագիրն այն ժամանակ գտնվում էր մշակման փուլում:

Համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության՝ վերը նշված հայեցակարգը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 2017 թ. դեկտեմբերի 28-ի նիստում:¹²⁸ Սա նշանակում է, որ 2016 թ. համար ակնկալվող միջանկյալ արդյունքը մասամբ ստացվել է (մասամբ՝ քանի որ այդ հայեցակարգի հիման վրա մշակված ծրագիրը հայեցակարգի ընդունումից հետո պետք արդեն 2016 թ. իրագործվեր) մեկ տարի անց՝ 2017 թ. վերջում: Ելնելով դրանից՝ այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է «**մասամբ կատարված**»:

Թափանցիկ և հաշվետու կառավարման համակարգի ձևավորում բաժնի՝ մոնիտորինգի ենթարկված 9 միջոցառումներից 5-ը (միջոցառումներ 29, 31, 34, 35 և 36) գնահատվել են որպես «**կատարված**», 3-ը (միջոցառումներ 30, 33 և 38)՝ որպես «**մասամբ կատարված**», իսկ մեկի (միջոցառում 37) դեպքում նրա կատարողականը առկա տեղեկատվությամբ հնարավոր չէրավ գնահատել:

Մասնակցային կառավարման համակարգի ձևավորում

Այս բաժնի ներքո առկա են 7 միջոցառումներ, որոնցից, համաձայն սույն զեկույցում կիրառվող մեթոդաբանության, մոնիտորինգի է ենթարկվել 3-ը: Դրանցից 2-ի դեպքում ակնկալվող վերջնական կամ միջանկյալ արդյունքի վերջնաժամկետը նախատեսված է եղել 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը, իսկ 1 միջոցառման ավարտը ծրագրով նախատեսված էր մինչև 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2017
39. Հանրային լուսմների, քննարկումների կազմակերպման և անցկացման կարգի և ձևաչափերի օրենսդրորեն կարգավորում	Հանրային լուսմների, քննարկումների կազմակերպման և անցկացման կարգը և ձևաչափերն օրենսդրորեն կարգավորված են:

Այս ակնկալվող արդյունքը ստացվել էր դեռևս 2016 թ., երբ սեպտեմբերի 2-ին ընդունվեց «ՀՀ կառավարության 2010թ. մարտի 25-ի N 296-Ն որոշման մեջ լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության N 1134-Ն որոշումը, որով, որպես պարտադիր պահանջ, նախատեսվում է նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերը մշակող մարմինների կողմից տեղադրել ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից վարվող իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական կայքում (www.e-draft.am)՝ հանրային քննարկումներ կազմակերպելու նպատակով:

Ելնելով նշվածից՝ այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է «**կատարված**»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
42. Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ համագործակցությամբ՝ պետական ծրագրերի իրականացման և հանրային ծառայությունների մատուցման նկատմամբ	Պետական ծրագրերի իրականացման և հանրային ծառայությունների մատուցման նկատմամբ մշտադիտարկման համակարգ ներդնելու վերաբերյալ

¹²⁸ <https://www.e-gov.am/protocols/item/855>

<p>մշտադիտարկման համակարգ ներդնելու վերաբերյալ առաջարկությունների և իրավական ակտերի նախագծերի ներկայացում</p>	<p>առաջարկությունները ներկայացված են:</p> <p>Պետական ծրագրերի իրականացման և հանրային ծառայությունների մատուցման նկատմամբ մշտադիտարկման համակարգ ներդնելու վերաբերյալ իրավական ակտերը մշակված և ներկայացված են:</p>
---	--

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ նրա կատարողականը գնահատվել էր որպես «**չկատարված**»: 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության մեջ այս միջոցառման վերաբերյալ տեղեկատվությունը բացակայում է: Քանի որ առկա չէ նաև հանրությանը մատչելի տեղեկատվություն պետական մարմինների, մասնավորապես, ՀՀ արդարադատության նախարարության կայքում, այս միջոցառման կատարողականը հնարավոր չէ գնահատել:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2017
<p>44. Պետական կառավարման մարմինների կողմից մշակվող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման ընդհանուր առցանց հարթակի ստեղծում</p>	<p>Պետական կառավարման մարմինների կողմից մշակվող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման ընդհանուր առցանց հարթակը ստեղծված է:</p>

Այս միջոցառումն անմիջականորեն կապված է միջոցառում 39-ի հետ: Ինչպես արդեն նշվել էր վերջինիս առաջությամբ, 2016 թ. սեպտեմբերի 2-ին ընդունվեց «ՀՀ կառավարության 2010թ. մարտի 25-ի N 296-Ն որոշման մեջ լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության N 1134-Ն որոշումը, որով հանրային քննարկումներ կազմակերպելու նպատակով նախատեսվում էր նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերը մշակող մարմինների կողմից տեղադրել ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից վարվող իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական կայքում (www.e-draft.am): 2017 թ. փետրվարից այդ կայքը գործում է, և համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության, 2017 թ. միայն դեկտեմբեր ամսին ունեցել է 94,000-ից ավելի այցելություն: Հաշվի առնելով ասվածը՝ այս միջոցառման կատարողականը գնահատվում է «**կատարված**»:

Մասնակցային կառավարման համակարգի ձևավորում բաժնի՝ մոնիտորինգի ենթարկված 3 միջոցառումներից 1-ը (միջոցառում 42) գնահատվել է որպես «**չկատարված**», իսկ 2-ը՝ «**կատարված**» (միջոցառումներ 39 և 44):

Կոռուպցիոն վարքագծի համար պատասխանատվության համարժեք միջոցների սահմանում

Այս բաժնի ներքո ներկայումս առկա են 4 միջոցառումներ, որոնք բոլորը, համաձայն սույն զեկույցում կիրառվող մեթոդաբանության, մոնիտորինգի են ենթարկվել:¹²⁹ Դրանցից 2-ի դեպքում ակնկալվող վերջնական կամ միջանկյալ արդյունքի վերջնաժամկետը նախատեսված է եղել 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը, իսկ մնացած 2 միջոցառումների ավարտը ծրագրով նախատեսված էր մինչև 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
46. Կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումների համար պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության գործող տեսակների վերաբերյալ վերլուծության իրականացում՝ համադրելով միջազգային փորձի հետ	Ուսումնասիրվել է միջազգային փորձը: Իրականացվել է վերլուծություն կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումների համար պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության գործող տեսակների վերաբերյալ: Վերլուծությունն իրականացվել է՝ համադրելով միջազգային փորձի ուսումնասիրությունների հետ:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ նրա կատարողականը գնահատվել էր որպես **«մասամբ կատարված»**, քանի որ այդ վերլուծության տեքստը հանրությանը մատչելի չէր (թեև այն ներկայացվել էր ԹԻՅԿ աշխատակցին՝ արդարադատության նախարարության համապատասխան պաշտոնյաների հետ հանդիպման ժամանակ):

Համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության՝ վերլուծության քննարկման արդյունքների հիման վրա ՀՀ ԱԺ-ն 2017 թ. հունիսի 9-ին ընդունեց «ՀՀ քրեական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը, որով, ի թիվս այլնի, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311²-րդ հոդվածով ամրագրված «Իրական կամ ենթադրյալ ազդեցությունը օգտագործելը» հանցակազմը համապատասխանեցվել է միջազգային չափանիշներին: Բացի այդ, համաձայն Ամփոփ տեղեկատվության, վերլուծության արդյունքները հետագայում նախատեսվում է քննարկել նաև ՀՀ քրեական նոր օրենսգրքի լրամշակման ժամանակ:

Քանի որ 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ այդ վերլուծության նախագիծն այդպես էլ հանրությանը մատչելի չդարձավ, ապա սույն միջոցառման կատարողականը շարունակում է գնահատվել **«մասամբ կատարված»**:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2017
48. Կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումների բնույթյան արդյունավետությունն ապահովող	Կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումների բնույթյան արդյունավետությունն ապահովող

¹²⁹ Այս բաժնում ներառված միջոցառում 47-ի (Ապօրինի հարստացման քրեականացման նպատակահարմարության վերաբերյալ վերլուծության իրականացում) իրականացումը 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ավարտվել էր:

կառուցակարգերը գործարկելուն ուղղված միջոցառումների ծրագրի մշակում և իրականացում	կառուցակարգերը գործարկելուն ուղղված միջոցառումների ծրագիրը մշակված է:
---	---

Միջոցառման կատարողականը 2015-2016 թթ. համար գնահատվել է «կատարված»: Մինևույն ժամանակ, 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվությունից երևում է, որ դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ միջազգային փորձի վերլուծության հիման վրա ծրագիրը մշակված չէ:

Ելևելով դրանից՝ միջոցառման կատարողականը կարելի գնահատել «մասամբ կատարված», քանի որ 2015-2016 թթ. այս միջոցառման կատարման ուղղությամբ գործուն քայլեր ձեռնարկվել էին, և ակնկալվող միջանկյալ արդյունքը ստացվել էր:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
49. Կոռուպցիոն քրեական գործեր քննող նախաքննական մարմինների ենթակայությունը հստակ տարանջատելու հնարավորության և նպատակահարմարության վերաբերյալ առաջարկության ներկայացում	2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Ներկայացվել է առաջարկություն կոռուպցիոն քրեական գործեր քննող նախաքննական մարմինների ենթակայությունը հստակ տարանջատելու հնարավորության և նպատակահարմարության վերաբերյալ: Առաջարկությունը ներկայացնելիս հաշվի են առնվել ինչպես այդ հանցանքների բնույթը, այնպես էլ դրանց կատարման մեջ մեղադրվող անձանց առանձնահատկությունները:

Միջոցառման կատարումը պետք է ավարտվեր 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ին, և այդ օրվա դրությամբ նրա կատարողականը գնահատվել էր որպես «մասամբ կատարված», քանի որ դիտարկվել էր մի շարք երկրների փորձը, որը նաև ներկայացվել և քննարկվել էր շահագրգիռ կողմերի հետ:

Վերը նշված գործողությունների արդյունքում, ըստ 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության, ՀՀ արդարադատության նախարարությունը մշակել է տեղեկանք կոռուպցիոն հանցագործությունների քննչական ենթակայության գործող իրավիճակի և առաջարկվող տարբերակի վերաբերյալ, որը, սակայն, հանրայնորեն մատչելի չէ: Մինևույն ժամանակ, 2017 թ. հունիսին ՀՀ ԱԺ ներկայացված՝ ՀՀ կառավարության 2017-2022 թթ. ծրագրի¹³⁰ «Մարդու իրավունքների պաշտպանություն, արդարադատություն և կոռուպցիայի դեմ պայքար» բաժնում¹³¹ նախատեսված է «մինչև 2020 թվականի ավարտը ձեռնարկել միջոցներ կոռուպցիոն հանցագործություններ քննող նախաքննական մարմինների ենթակայության և կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության լիազորությունները մեկ մարմին տրամադրման հնարավորության ուսումնասիրման ուղղությամբ»:

¹³⁰ <http://www.gov.am/files/docs/2207.pdf>

¹³¹ Տե՛ս բաժնի 13-րդ կետի 8-րդ ենթակետը:

Ելնելով վերոշարադրյալից՝ սույն միջոցառումը գնահատվում է որպես «մասամբ կատարված», քանի որ միջազգային փորձն ուսումնասիրվել է:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2016
50. Կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության, ինչպես նաև դրանց նկատմամբ հսկողության իրականացման՝ գիտականորեն հիմնավորված և միասնական մեթոդիկայի մշակում	<p>2015-2016 թթ. - Միջազգային փորձն ուսումնասիրված է: Ներկայացվել է առաջարկություն կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության, ինչպես նաև դրանց նկատմամբ հսկողության իրականացման գիտականորեն հիմնավորված և միասնական մեթոդիկա մշակելու վերաբերյալ:</p> <p>2017 թ. - Կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության, ինչպես նաև դրանց նկատմամբ հսկողության իրականացման՝ գիտականորեն հիմնավորված և միասնական մեթոդիկան մշակված է:</p>

Միջոցառման կատարողականը 2015-2016 թթ. համար գնահատվել է «մասամբ կատարված», քանի որ ԹԻՅԿ-ի ներկայացուցչին ՅՅ արդարադատության նախարարությունը ներկայացրել էր մշակված մեթոդիկայի նախագիծ (ի լրումն տվյալ ժամանակամիջոցի համար սահմանված ակնկալվող արդյունքի), սակայն այն հանրությանը մատչելի չէր և հնարավոր չէր դատողություն անել դրա գիտական և հիմնավորված լինելու մասին:

Համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության՝ նշված մեթոդիկան այժմ լրամշակվում է՝ հաշվի առնելով շահագրգիռ մարմիններից ստացված կարծիքները: Քանի որ նշված մեթոդիկայի մշակումը դեռևս ավարտված չէ՝ սույն միջոցառման կատարողականը նորից գնահատվում է որպես «մասամբ կատարված»:

Կոռուպցիոն վարքագծի համար պատասխանատվության համարժեք միջոցների սահմանում բաժնի՝ մոնիտորինգի ենթարկված բոլոր 4 միջոցառումների (միջոցառումներ 46, 48, 49 և 50) կատարողականը գնահատվել է «մասամբ կատարված»:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարող մարմինների նկատմամբ հանրային վստահությունը բարձրացնելու և ամրապնդելու համար գործուն միջոցների ձեռնարկում

Այս բաժնի ներքո առկա են 4 միջոցառումներ, որոնցից, համաձայն սույն զեկույցում կիրառվող մեթոդաբանության, մոնիտորինգի է ենթարկվել 2-ը և 2-ի դեպքում էլ ակնկալվող վերջնական կամ միջանկյալ արդյունքի վերջնաժամկետը նախատեսված է եղել 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
51. Կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ հաղորդում ներկայացնող անձանց իրավական պաշտպանության երաշխիքների օրենքով սահմանում	2015-2016 թթ. - Ուսումնասիրվել է միջազգային փորձը: Մշակված է օրենսդրական փաթեթ: 2017 թ. - Օրենսդրական փաթեթը ներկայացվել է ՀՀ կառավարության աշխատակազմ:

Այս միջոցառման 2015-2016 թթ. կատարողականը գնահատվել է «մասամբ կատարված», քանի որ մշակված օրենսդրական փաթեթը 2016 թ. ավարտին դեռևս ավարտին չէր հասցվել: Այդ ուսումնասիրությունների արդյունքում 2017 թ. սկզբին ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից մշակվեց և ՀՀ ԱԺ-ի կողմից 2017 թ. հունիսի 9-ին ընդունվեց ՀՀ «Ազդարարման համակարգի մասին» օրենքը, որն ուժի մեջ մտավ 2018 թ. հունվարի 1-ից:

Հարկ է նշել, որ այս օրենքի և նրանից բխող ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունումը հանդիսանում է սույն միջոցառման վերջնական ակնկալվող արդյունքը, և, հետևաբար, հաշվի առնելով դա, միջոցառման 2017 թ. կատարողականը կարելի գնահատել «կատարված»:

Միջոցառում	Ակնկալվող արդյունք 2015-2017
52. Կոռուպցիայի դեմ պայքարող մարմինների նկատմամբ հանրային վստահությունը բարձրացնելու և ամրապնդելու համար գործուն միջոցների ձեռնարկում	2015-2016 թթ. - Հանրությունը պարբերաբար տեղեկացվում է կոռուպցիոն բնույթի իրավախախտումների քննության ընթացքի և արդյունքների վերաբերյալ: Հրապարակվում է Ամփոփ տեղեկատվություն ձևավորված կարգապահական, վարչական և դատական պրակտիկայի վերաբերյալ: Հանրությանը պարբերաբար տեղեկատվություն է ներկայացվում պետական ծառայողների պաշտոնանկության կամ տույժերի վերաբերյալ, հիմնավորումները հանրայնացվում են՝ հաշվի առնելով անհատական տվյալների պաշտպանության և այլ երաշխիքների տրամադրման նկատառումները: 2017 թ. - Բոլոր հանրային հաստատություններում ստեղծված են կոռուպցիոն իրավախախտումների առկայության դեպքում համապատասխան մարմիններին գեկուցելու վերաբերյալ մեխանիզմներ և հանրային ծառայողների շրջանում նման մեխանիզմների վերաբերյալ իրազեկվածությունը բարձրացնելու ուղղությամբ իրականացվում է քարոզարշավ:

Այս միջոցառման 2015-2016 թթ. կատարողականը գնահատվել է «մասամբ կատարված», քանի որ հանրությունը ստանում էր ակնկալվող արդյունքում նշված տեղեկատվությունը, սակայն դա որևէ դրական ազդեցություն չէր ունեցել քաղաքացիների կողմից ոստիկանության և դատական համակարգի կոռումպացվածության ընկալման վրա:

Համաձայն 2017 թ. Ամփոփ տեղեկատվության, այս միջոցառման կատարման ուղղությամբ 2017 թ. կատարված միակ քայլը ՀՀ արդարադատության նախարարության կողմից

մշակված և ՀՀ ԱԺ-ի կողմից 2017 թ. հունիսի 9-ին ընդունված «ՀՀ «Դատախազության մասին» օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքն է, որով նախատեսվում է, ՀՀ գլխավոր դատախազը յուրաքանչյուր տարի՝ մինչև ապրիլի 1-ը, պարտավոր է հրապարակել հանցագործությունների քննության վերաբերյալ հաղորդում ՀՀ գլխավոր դատախազության կայքէջում, ընդ որում, կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների քննության արդյունքների վերաբերյալ տեղեկությունները, վիճակագրական տվյալները, համեմատական վերլուծությունները և եզրահանգումները ներկայացվում են առանձին: Նշված դրույթները նույնությամբ ներառվեցին նաև ՀՀ «Դատախազության մասին» նոր օրենքում, որն ԱԺ-ի կողմից ընդունվեց 2017 թ. նոյեմբերի 17-ին և ուժի մեջ կմտնի 2018 թ. ապրիլի 9-ին:¹³²

Վերը բերված տեղեկատվությունից երևում է, որ 2017 թ. արվել են լրացուցիչ գործողություններ՝ ստանալու 2015-2016 թթ. համար նախատեսված միջանկյալ ակնկալվող արդյունքը: Ամփոփ տեղեկատվությունից սակայն չի երևում, թե ինչ քայլեր են ձեռնարկվել 2017 թ. համար սահմանված ակնկալվող արդյունքը ստանալու ուղղությամբ:

Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ այս միջոցառման կատարողականը շարունակվում է գնահատել **«մասամբ կատարված»**:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարող մարմինների նկատմամբ հանրային վստահությունը բարձրացնելու և ամրապնդելու համար գործուն միջոցների ձեռնարկում բաժնի՝ մոնիտորինգի ենթարկված 2 միջոցառումներից 1-ը գնահատվել է որպես «մասամբ կատարված» (միջոցառումներ 51), իսկ 1-ը՝ «կատարված» (միջոցառում 52):

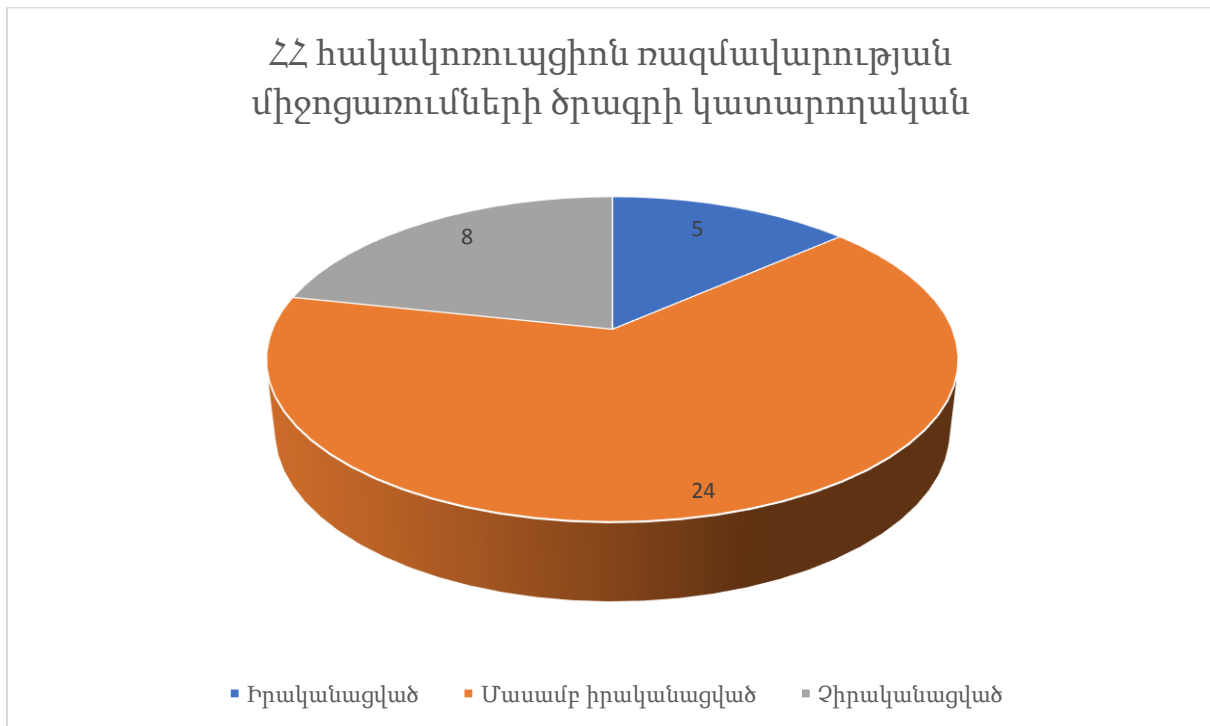
Ամփոփում

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ միջանկյալ կամ վերջնական ակնկալվող արդյունք սահմանված է եղել 54-ից 24 միջոցառումների համար, որոնցից մեկը՝ միջոցառում 47-ը (Այսօրիսի հարստացման քրեականացման նպատակահարմարության վերաբերյալ վերլուծության իրականացում) կատարվել էր դեռևս 2016 թ. (տե՛ս նաև ԹԻՅԿ-ի 2016 թ. կոռուպցիայի իրավիճակի վերաբերյալ զեկույցը): Մնացած 23 միջոցառումների արդյունքները գնահատվել են որպես **«կատարված»**, **«մասամբ կատարված»** կամ **«չկատարված»**:¹³³ Ի լրումն այդ 23 միջոցառումների, դիտարկվել են նաև այն միջոցառումները (թվով 14), որոնց կատարումը, համաձայն ժամանակացույցի, պետք է ավարտված լիներ 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ, սակայն դրանք ԹԻՅԿ-ի կողմից նախորդ տարվա մոնիտորինգի արդյունքում գնահատվել են **«մասամբ կատարված»** կամ **«չկատարված»**: Նշված 14 միջոցառումներից մեկը (միջոցառում 37) հնարավոր չեղավ գնահատել՝ տեղեկատվության անբավարար լինելու պատճառով: Գնահատված բոլոր 36 միջոցառումների (23 միջոցառում, որոնց համար 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ սահմանված է եղել միջանկյալ կամ վերջնական ակնկալվող արդյունք, և 13 միջոցառում) ընդհանուր կատարողականի պատկերը ներկայացված է ստորև՝ Պատկեր 3-ում:

¹³² ՀՀ «Դատախազության մասին» օրենք, հոդված 5

¹³³ Ելնելով մոնիտորինգի մեթոդաբանությունից՝ ինչպես նախորդ երկու տարիներին, 2017 թ. ևս չեն գնահատվել այն միջոցառումները, որոնց համար 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ միջոցառումների ծրագրով վերջնական կամ միջանկյալ արդյունք նախատեսված չի եղել:

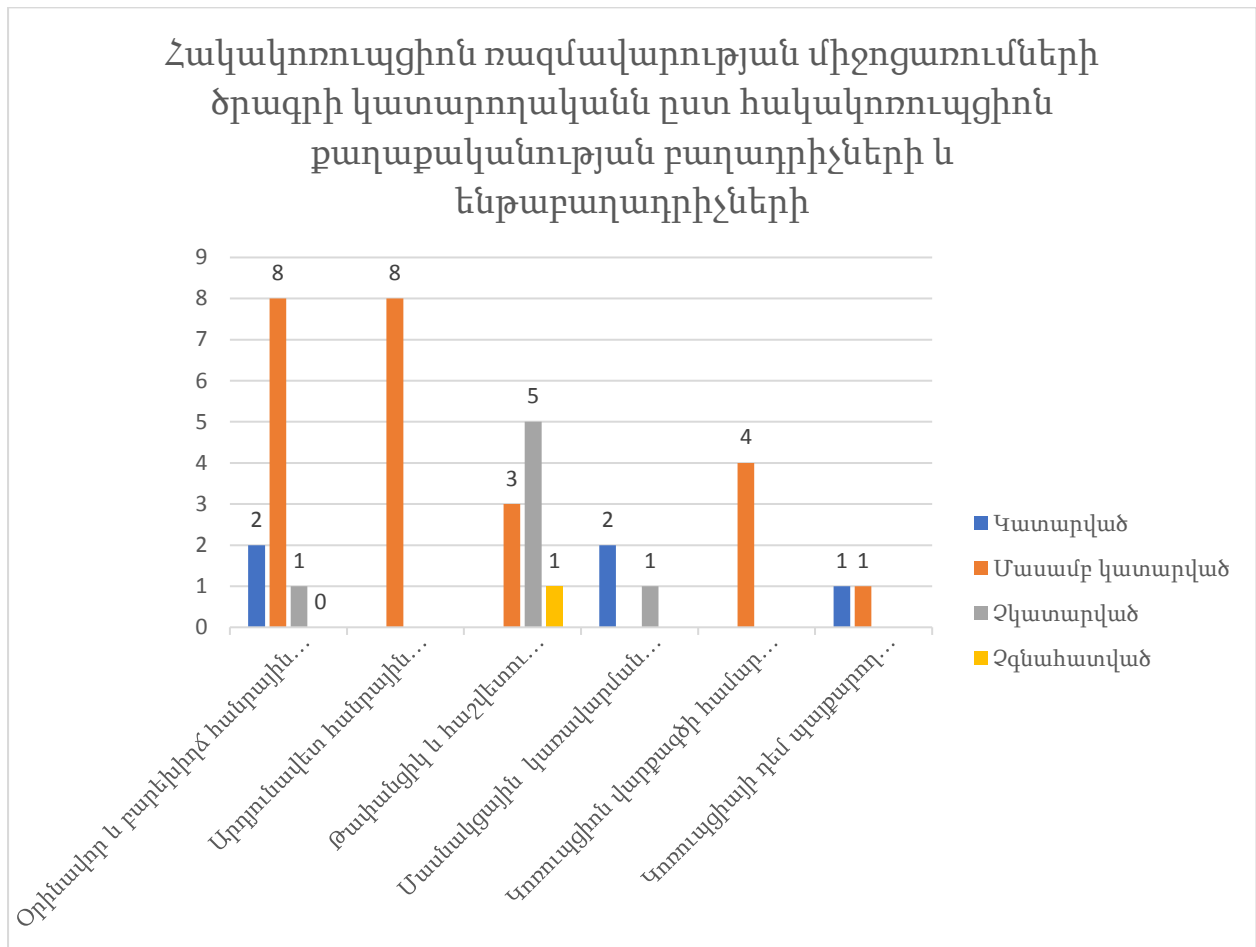
Պատկեր 3

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ, ըստ ակնկալվող արդյունքի, «կատարված» միջոցառումները (թվով 5) կազմում են մոնիտորինգի ենթարկված 37 միջոցառումների 13.5%-ը, իսկ «մասամբ կատարված»-ները (թվով 24)՝ 65%-ը: Այսպիսով, մոնիտորինգի ենթարկված 37 միջոցառումներից, ընդհանուր առմամբ, 29-ը (կամ 78.5%-ը) որոշակի չափով կատարվել է: Մեկ (37-րդ) միջոցառման դեպքում գնահատումը հնարավոր չի եղել կատարել՝ տեղեկատվության անբավարար լինելու պատճառով:

Պատկեր 4-ում ներկայացված է սույն զեկույցում գնահատված 36 միջոցառումների կատարողականը ըստ ոչ ոլորտային խմբերի (հակակոռուպցիոն քաղաքականության բաղադրիչների), որից երևում է, որ բոլոր խմբերով էլ կատարված միջոցառումների թիվը դեռևս բավականին փոքր է: Առավել վատ է իրավիճակը «Օրինավոր և բարեխիղճ հանրային ծառայողների դասի ձևավորում» (12 միջոցառումից կատարվել է միայն 2-ը) և «Թափանցիկ և հաշվետու կառավարման համակարգի ձևավորում» (9-ից կատարվել է միայն 2-ը) բաժինների միջոցառումների դեպքում: Այդ նույն բաժինների դեպքում զգալի է նաև չկատարված միջոցառումների քանակը (թվով համապատասխանաբար 3 և 5):

Պատկեր 4.

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ծրագրով նախատեսված 54 միջոցառումներից 26-ի իրականացումը պետք ավարտված լիներ, բայց ավարտվել է միայն 4-ինը: Բացի այդ, 5 միջոցառումների իրականացումը պետք է ավարտված լիներ դեռևս 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ, բայց նրանք նույնիսկ 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ մնացել են չիրականացված:

ԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ԶԱՆՏԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ գլխավոր դատախազի 2017 թ. հունվարի 19-ի N3 հրամանով հաստատվել է կոռուպցիոն հանցագործությունների նոր ցանկը:¹³⁴ Ըստ այդ հրամանի, կոռուպցիոն հանցագործություններ են համարվում ՀՀ քրեական օրենսգրքի թվով 67 հոդվածներով նախատեսված արարքները, ինչպես նաև 17 հոդվածների առանձին մասերով նախատեսված այն արարքները, որոնք կատարվել են պաշտոնական դիրքս

¹³⁴ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Hraman3.pdf>

օգտագործելով:¹³⁵ Այս հրամանի ընդունման արդյունքում կոռուպցիոն հանցագործություն համարվող արարքների թիվն էապես աճեց՝ 31-ից (որոնք սահմանվել էին ՀՀ գլխավոր դատախազի 2013 թ. մարտի 19-ի N12 հրամանով) դառնալով 67՝ չհաշված վերը նշված 17 հոդվածների առանձին մասերով նախատեսված արարքները:

Կոռուպցիոն հանցագործությունների վերաբերյալ որոշ վիճակագրական տվյալներ ներկայացվում են ստորև՝ հիմք ընդունելով ՀՀ դատախազության պաշտոնական կայքում տեղադրված 2017 թվականի ընթացքում կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների բնության արդյունքների վերաբերյալ տեղեկանքը:¹³⁶ Հարկ է նշել, որ նման տեղեկանք (հաղորդում) պատրաստելու և ՀՀ գլխավոր դատախազության կայքէջում տեղադրելու պահանջը մոտցվեց դեռևս ՀՀ «Դատախազության մասին» նախկին օրենքում՝ «ՀՀ «Դատախազության մասին» օրենքում լրացում և փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի միջոցով, որն ընդունվեց 2017 թ. հունիսի 9-ին և ուժի մեջ մտավ նույն տարվա հուլիսի 1-ին: Տվյալ պահանջը նույնությամբ կրկնվում է «ՀՀ դատախազության մասին» ՀՀ նոր օրենքում, որն ընդունվեց 2017 թ. նոյեմբերի 11-ին և ուժի մեջ մտավ 2018 թ. ապրիլի 9-ին: 2017 թ. ընթացքում ՀՀ նախաքննական մարմինների վարույթում քննվել է 1005 գործ: Դրանցից ավարտվել է 520 քրեական գործի վարույթ, որոնցից մեղադրական եզրակացությամբ դատարան է ուղարկվել 148-ը, իսկ 1 քրեական գործ ուղարկվել է դատարան՝ բժշկական բնույթի հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ:

Նշված 520 քրեական գործերից առավել մեծ թվով գործեր (107) հարուցվել են ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածով (պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելը): Նշված հոդվածին հաջորդում են 309-րդ (պաշտոնեական լիազորություններն անցնելը) և 311-րդ հոդվածները (կաշառք ստանալը)՝ համապատասխանաբար 54 և 47 գործ:

Չնայած վերը նշված 2017 թ. հունվարի 19-ի N3 հրամանով հաստատված կոռուպցիոն հանցագործությունների նոր ցանկով որպես կոռուպցիոն հանցագործություն համարվող արարքների թիվն էապես աճել է, որի հետևանքով 2017 թ. վիճակագրական մի շարք ցուցանիշներ համադրելի չեն նախորդ տարիների համապատասխան ցուցանիշների հետ, այնուամենայնիվ, կարելի է բերել 2017 թ. որոշ դրական միտումներ:

2017 թ. ընթացքում մերժվել է 96 դեպքով քրեական գործ հարուցելը, որից 90-ը՝ արդարացման, իսկ 6-ը՝ ոչ արդարացման հիմքով: Այս թիվը գրեթե երկու անգամ պակասել է 2015 թ. համեմատությամբ, ինչը դրական միտում է: Այսպես, 2015 թ. քրեական գործի հարուցումը մերժվել է 714 դեպքով, իսկ 2016-ին՝ 393-ով:

2017 թ. ընթացքում կարճվել է 371 քրեական գործի վարույթ, որոնցից 309-ը՝ արդարացման, իսկ 62-ը՝ ոչ արդարացման հիմքերով: Սա էականորեն ավելի փոքր ցուցանիշ է, քան նախորդ՝ 2016 թ. ցուցանիշը, երբ կարճվել է 593 գործ:

2017 թ. վիճակագրական այլ տվյալներից առավել ուշագրավ են հետևյալ տվյալները՝

- մեղադրական եզրակացությամբ դատարան է ուղարկվել 148 գործ,

¹³⁵ Կոռուպցիոն հանցագործությունների ցանկը հանդիսանում է նշված N3 հրամանի հավելվածը (տե՛ս <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Cank.pdf>)

¹³⁶ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/pdf/Korupcia.pdf>

- դատարան ուղարկված գործերով անձանց թիվը կազմել է 300,
- դատարանում քննված գործերի քանակը կազմել է 77, ինչն ամենացածր ցուցանիշն է 2008 թ.-ից սկսած,
- մեղադրական դատավճռով ավարտված գործերի քանակը կազմել է 80,
- դատապարտյալների թիվը կազմել է 136, որոնցից 101-ը պաշտոնատար անձինք են:

ՇԱՅԵՐԻ ԲԱՆՈՒՄ ԵՎ ԿՈՌՈՒՊՑԻՈՆ ԴՐՍԵՎՈՐՈՒՄՆԵՐ

Բարձրաստիճան պաշտոնյաների ներգրավում կոռուպցիոն ռիսկեր պարունակող գործարքներում

- ԹԻՅԿ-ի «Կոռուպցիոն իրավիճակը Հայաստանում» 2016 թ. զեկուլցում անդրադարձ էր եղել «Պանամայի թղթերի» սկանդալում ՀՀ արդարադատության նախարարության դատական ակտերի հարկադիր կատարման (ԴԱՀԿ) ծառայության նախկին պետ Միհրան Պողոսյանի ներգրավվածությանը և դրան առնչվող զարգացումներին: Չեկուլցում, մասնավորապես, նշվել էր, որ այդ սկանդալի հետքերով ՀԶԾ-ի կողմից Պողոսյանի դեմ հարուցվեց քրեական գործ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 310-րդ հոդվածով (ձեռնարկատիրական գործունեությանը ապօրինի մասնակցելը), որի նախաքննությունը 2016 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ դեռ չէր ավարտվել:

2017 թ. հունվարի 24-ին ՀԶԾ-ից «Ջեռք»-ին հայտնեցին, որ կատարված քննչական դատավարական գործողությունների արդյունքում ձեռք բերված փաստական տվյալներով չի հիմնավորվել ՀՀ ԱՆ ԴԱՀԿ ծառայությունում պետական հատուկ ծառայություն իրականացնող անձի՝ Միհրան Պողոսյանի կողմից ձեռնարկատիրական գործունեությանն ապօրինի մասնակցելու հանգամանքը, ուստի որոշում է կայացվել քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին հանցակազմի բացակայության հիմքով: Դրա նախորդ օրը ՀԶԾ-ն «Ջեռք»-ին հայտնել էր, որ իրենք ստացել էին Շվեյցարիայի Դաշնության Արդարադատության ոստիկանության դաշնային դեպարտամենտի գրությունն այն մասին, որ Միհրան Պողոսյանի գործով դատական միջնորդությունը չեն կարող բավարարել:¹³⁷ Իր հերթին «Ջեռք»-ը հարցում ուղարկեց Շվեյցարիայի արդարադատության դաշնային դեպարտամենտին, որին ի պատասխան դեպարտամենտի խոսնակ Ինգրիդ Ռյուտերը 2017 թ. հունվարի 25-ին հայտնեց, որ իրենք հայկական կողմի միջնորդությունը չեն բավարարել, քանզի այն չի համապատասխանել միջնորդության պահանջներին, այսինքն՝ պատշաճ կազմված չի եղել: «Հայկական իշխանությունները կարող են ցանկացած ժամանակ հստակեցնել միջնորդությունը», - հայտնել է մամլո խոսնակը:¹³⁸ Հայաստանի իշխանությունները այլևս հետամուտ չեղան տվյալ գործով, իսկ սկանդալն էլ չխանգարեց, որ Միհրան Պողոսյանն առաջադրի իր թեկնածությունը 2017 թ. ապրիլի 2-ի խորհրդարանական ընտրություններում և ընտրակաշառքի միջոցով դառնա ԱԺ պատգամավոր ՀՀԿ թիվ 1 ընտրատարածքի տարածքային ընտրական ցուցակով:

¹³⁷ <http://hetq.am/arm/news/74981/erb-kayacvec-mihran-poxosyani-qortsov-kartchman-oroshumy.html>

¹³⁸ <http://hetq.am/arm/news/75069/shveycarian-chi-merzheh-hayastanin-hqts-n-mihran-poxosyani-qortsov-mijnordutyuny-patshatch-chi-nerkayacrel.html>

Այս պատմությունը չազդեց նաև Մ.Պողոսյանի բիզնես գործունեության վրա: Մասնավորապես, ըստ «Փաստ»-ի տեղեկությունների, բանակի մեկաշնորհին տիրապետող գեներալ Մ.Պողոսյանը հասցրել էր գրանցել մի քանի, այսպես կոչված, «ֆեյթ» ընկերություններ, որոնք նույնպես զբաղված են բանակի ներկրմամբ: Նավով Վրաստան հասած՝ Մ.Պողոսյանին պատկանող ահռելի քանակի բանանն իրեն պատկանող այս ֆեյթ ընկերությունների ավտոմեքենաներով տեղափոխվում է Հայաստան: Տպավորություն է ստեղծվում, թե բանան են ներկրում բազմաթիվ ընկերություններ: Իսկ իրականում այդ ողջ խմբաքանակը «հանգրվանում է» Պողոսյանի բանակի պահեստներում: Իհարկե, որոշ ընկերություններ իսկապես բանան են ներկրում, բայց հիմնականում Մ.Պողոսյանն իր կեղծ ընկերությունների միջոցով շարունակում է գերիշխող դեր խաղալ այս շուկայում,¹³⁹ իսկ դրան խանգարել փորձողների մոտ խնդիրներ են առաջանում: Բանակի ներկրման փորձ կատարած ընկերության ահազանգի հիման վրա Պետական եկամուտների կոմիտեի (ՊԵԿ) կողմից քրեական գործի հարցումը մերժվել է հանցակազմի բացակայության հիմնավորմամբ: «Պարզվել» է, որ գործարարը շփոթված է եղել, նրան թվացել է, թե իրեն հետապնդում են, և դա բավարար է եղել գործը փակելու համար:¹⁴⁰

- ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչությունը պետական մարմինների կարիքների համար տարածքներ է վարձակալել գյուղատնտեսության նախկին նախարար, ջրային տնտեսության պետական կոմիտեի նախկին նախագահ Արամ Հարությունյանի ընկերությունից՝ «Հանարդնախագիծ» ԲԲԸ-ից: Երևան քաղաքի Տիգրան Մեծի 4 հասցեում գտնվող «Հանարդնախագիծ» ԲԲԸ-ին պատկանող շենքում 1750 քառակուսի մետր մակերեսով գրասենյակային տարածք վարձակալելու համար հունվարի 27-ին պետական գույքի կառավարման վարչության և ԲԲԸ-ի միջև կնքվել է պայմանագիր, որի գինը կազմել է 103 միլիոն 614 հազար դրամ: 2017 թ. «Հանարդնախագիծ» ԲԲԸ-ից տարածքներ են վարձակալվել նաև պետական այլ մարմինների համար: Մասնավորապես՝ նույն հասցեում գտնվող շենքում 350 քառ. մետր մակերեսով գրասենյակային տարածք է վարձակալվել նաև ՀՀ ազգային վիճակագրական ծառայության Երևան քաղաքի գործակալության համար: Դարձյալ հունվարի 27-ին պայմանագիր է կնքվել նույն կողմերի միջև: Պայմանագրի գինը կազմել է 20 միլիոն 722 հազար 800 դրամ:¹⁴¹ Սակայն կառավարության «առանձնահատուկ» վերաբերմունքը «Հանարդնախագիծ» ԲԲԸ-ի նկատմամբ սրանով չի սահմանափակվել: Կառավարությունն, իր դեկտեմբերի 28-ի նիստում, ներկայացրել է նախագիծ՝ 2014-16 թվականներին ընդունած երեք որոշումներում փոփոխություն կատարելու վերաբերյալ: Դրանով ՀՀ ֆինանսների, միջազգային տնտեսական ինտեգրման և բարեփոխումների նախարարություններն ու ԱՎԾ Երևան քաղաքի գործակալությունը 2018-ին ևս կշարունակեն գրասենյակային տարածքներ վարձակալել «Հանարդնախագիծ» ԲԲԸ-ից: Այդ նպատակով պետքի ունի տրամադրվել է 148 մլն դրամ:

¹³⁹ <http://newsarm.am/?p=5537&l=am>

¹⁴⁰ <http://www.azatutyun.am/a/28300610.html>

¹⁴¹ <http://hetq.am/arm/news/75357/petakan-marminneri-hamar-taratsqner-en-vardzakalvum-dardzyal-aram-harutyunyanin-patkanox-ynkerutyunic.html>

2017-ի հոկտեմբերին Ազգային ժողովը մոտ 21 մլն դրամի շինարարական աշխատանքների կատարման պայմանագիր է կնքել պատգամավոր Արամ Յարությունյանին պատկանող «Նաիրիչին» ԲԲԸ-ի հետ: Ավելի վաղ այդ ընկերության հետ պայմանագիր է կնքել ՀՀ քննչական կոմիտեն Տավուշի մարզում իրականացվելիք վերանորոգման աշխատանքների համար. պայմանագրի արժեքը կազմել է մոտ 35 մլն դրամ:¹⁴²

Կոտայքի մարզի ճանապարհների ասֆալտապատումն իրականացնում է «Նաիրի ՃՇՇ» ԲԲԸ-ն, որի բաժնետոմսերի 99.9 տոկոսը պատկանում է ՀՀ ԱԺ պատգամավոր, Կոտայքի նախկին մարզպետ Արամ Յարությունյանին: 2017 թ. տվյալ ընկերության հետ կնքվել է ավելի քան 27 մլն դրամի պայմանագիր մարզի մի քանի համայնքների փողոցների ասֆալտապատման համար:¹⁴³

- Երևանի քաղաքապետարանի վարչական շրջանների տարեկան հաշվետվությունները տպագրվում են Երևանի քաղաքապետի խորհրդական Արայիկ Քոթանջյանին պատկանող տպարանում: «Հայկական ժամանակ»-ի հարցմանն ի պատասխան քաղաքապետարանից տեղեկացրել են, որ 2016 թ. Երևանի զարգացման ծրագրով կատարված աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվություն ներկայացնելու համար տպագրության է հանձնվել Երևանի քաղաքապետարանի, ինչպես նաև մայրաքաղաքի վարչական շրջանների տարեկան Ամփոփ տեղեկագիր-հաշվետվությունը, որոնք տպագրվել են «Սամարկ» ՍՊԸ-ի կողմից համապատասխանաբար 10,000 հատ և 38,000 հատ քանակներով՝ առաջինը 5 միլիոն 850 հազար, իսկ երկրորդը՝ 5 միլիոն 40 հազար դրամով: Նշված աշխատանքների հետ կապված ծախսերն իրականացվել են «Երևան» հիմնադրամի միջոցով:¹⁴⁴
- Պետական գնումների կազմակերպման առումով գնումների գործընթացի վերաբերյալ խորհրդատվության տրամադրմամբ զբաղվող «Ինտերլիմենս» ընկերությունը սպասարկում է պետական մի շարք գերատեսչությունների, այդ թվում՝ ՀՀԿԱ պետական եկամուտների կոմիտեին: Ընկերությունը պատկանում է ՊԵԿ նախագահի առաջին տեղակալ Կարեն Բրուստյանին, որը մինչ ՊԵԿ-ում աշխատելը, եղել է ընկերության խորհրդի նախագահը:¹⁴⁵
- Մաշտոցի հարկային ծառայության նախկին ղեկավար Հրանտ Կարապետյանը, 10 տարի աշխատելով համակարգում, բացի հարկահավաք լինելուց՝ հընթացս միլիարդատեր է դարձել: Նրան են պատկանում մի շարք բիզնեսներ, այդ թվում՝ մետաղապլաստե դռներ, պատուհաններ, վիտրաժներ արտադրող «Վալանպրոֆ» ընկերությունը, «Այգ» անունով խմելու ջրի արտադրությունը, «Նաշ սադ» խնամքի պարագաների ապրանքանիշը, Ջրվեժում գտնվող «Վասպուրական» ռեստորանային համալիրը, մի քանի բենզալցակայաններ, Եղվարդում գտնվող գազալցակայաններից

¹⁴² https://www.youtube.com/watch?time_continue=142&v=qQXuna1nNck

¹⁴³ https://www.youtube.com/watch?v=bzszU_uExnQ

¹⁴⁴ <http://armlur.am/699410/>

¹⁴⁵ <http://armlur.am/640127/>

մեկը,¹⁴⁶ Նոր Գեղի համայնքում հեկտարներով խնձորի այգիների սառնարաններ¹⁴⁷ և այլն:

- Երևանի քաղաքապետարանի հանրակրթության վարչության պետ Գայանե Սողոմոնյանը վերջին տարիներին մի քանի դպրոցական շենք է սեփականացրել: Նա աշակերտներին «բաժանել է» այլ դպրոցների վրա, այնուհետև գնել ազատված շենքերը:¹⁴⁸
- Հատուկ բննչական ծառայության աշխատակազմի ղեկավար Դավիթ Սուքիասյանին են պատկանում «ԴԼՍԳՐՈՒՊ», «ՄՄՎԻՆԻՆԳ», «ՄԼՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ները, որտեղ Դ.Սուքիասյանն ունի 100% բաժնեմաս: Ավելին, հայտարարագիրը (2017 թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ ունեցած գույքի, եկամուտների և դրամական միջոցների) ներկայացնելուց հետո պաշտոնյան դարձել է ևս մեկ ընկերության միանձնյա սեփականատեր: «ԱՆԻ-ԿՎԱՐՑ» ՍՊԸ-ն հիմնադրվել է 2011 թ.՝ Ռուզաննա Հովսեփյանի կողմից, որը նախկին վարչապետ Հովիկ Աբրահամյանի եղբոր՝ նախկին պատգամավոր Հենրիկ (Ջոնիկ) Աբրահամյանի կինն է: Նա այս տարվա օգոստոսի 8-ին դուրս է եկել ընկերությունից, նույն օրը «ԱՆԻ-ԿՎԱՐՑ» ՍՊԸ-ի 100% բաժնետեր է դարձել Դավիթ Սուքիասյանը: Ըստ հարկային մարմնի, այս ընկերության գործունեությունը ժամանակավորապես դադարեցված է: Այն զբաղվում է կոպճահանքերի և ավազահանքերի շահագործումով, կավիճենակավի (կաուլինի) արդյունահանումով: «ԴԼՍԳՐՈՒՊ» ՍՊԸ-ն (նախկին՝ «Գետնագրուպ» ՓԲԸ) ևս հանքարդյունաբերական գործունեություն է ծավալում: Չբաղվում է ավազի խճի արդյունահանումով: «ԴԼՍԳՐՈՒՊ» ՍՊԸ-ն հիմնադրվել է 2013 թ., 2014 թ. մարտից ընկերության միանձնյա սեփականատեր է դարձել Դավիթ Սուքիասյանը: «ՄՄՎԻՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ն (նախկին՝ «Վահան-Արտյոմ» ՍՊԸ) նույնպես ավազի և խճի արդյունահանումով է զբաղված: «Վահան-Արտյոմ» ՍՊԸ-ն հիմնադրվել է 2008 թ., գործել մինչ 2012 թ., որից հետո ընկերության իրավահաջորդ է դարձել «ՄՄՎԻՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ն: Դավիթ Սուքիասյանն ընկերության միանձնյա բաժնետեր է 2012 թ. փետրվարից: «ՄԼՄԱՅՆԻՆԳ» ՍՊԸ-ն ևս նույն ոլորտի գործունեություն է ծավալում: Արարատի մարզում շահագործում է «Վանինայի» ավազ կոչվող հանքավայրը, այդտեղից արդյունահանվում է ավազ և խիճ:¹⁴⁹
- Ոստիկանության ավտոմեքենաները լվանում է «Յուտեկ-Ավտո» ՍՊԸ-ն, որը հիմնադրվել է 2011 թ. փետրվարի 22-ին, Վլադիմիր Գասպարյանի՝ ՀՀ ոստիկանապետ դառնալուց 10 օր անց, երկու անձանց կողմից, որոնցից մեկը՝ Արթուր Գևորգյանը՝ Վ. Գասպարյանի փեսան 2017-ի փետրվարին դարձել է ընկերության միակ սեփականատերը: Այս ընկերությունը տարիներ շարունակ շահել է մեքենա լվալու մրցույթները՝ լինելով միակ հայտ ներկայացրած ընկերությունը: Ըստ ՍՊԸ-ի հետ 2017 թ. փետրվարի 16-ին կնքված շրջանակային համաձայնագրի՝ շուրջ 27 մլն

¹⁴⁶ <http://armlur.am/642806/>

¹⁴⁷ Այս դեպքում, թերթի պնդմամբ, Հ. Կարապետյանը տիրացել է սառնարաններին՝ դրանց սեփականատիրոջ խնդիրները հարկային ծառայության հետ հարթելու արդյունքում:

¹⁴⁸ <http://armtimes.com/hy/article/102189>

¹⁴⁹ <http://hetq.am/arm/news/82747/hqts-ashkhatakazmi-xekavari-biznes-kapery-hanqardyunaberutyan-olortum.html>

դրամ պետք է հատկացվի 136 մեքենա միջինը շաբաթը մեկ լվանալու համար՝ յուրաքանչյուր մեքենայի հաշվարկով 2100 դրամ:¹⁵⁰

- Կարեն Կարապետյանի վարչապետ դառնալուց հետո նոր շունչ է ստացել նրա հոր՝ Վիլիելմ Կարապետյանի ղեկավարած «Էներգանորոգում» գործարանը: Հենց այդ գործարանում էին առանց տենդերի, պետական կարևորության ու անսահմանափակ պատվերներով վերանորոգվում երկրի բոլոր պոմպակայանները, տրանսֆորմատորները և շարժիչները: Դրա փոխարեն տեղական փոքր գործարանները փակվել են կամ փակման եզրին են, ինչի պատճառով տասնյակ մարդիկ մնացել են առանց աշխատանքի մարզերի գյուղական բնակավայրերում:¹⁵¹
- Մշակույթի նախարարությունը գիրք ձեռք բերելու նպատակով մոտ 23 մլն ՀՀ դրամ արժողությամբ խոշոր գործարքներ է կնքել, որից մոտ 8 մլն՝ միայն «ԱՌԵԴԻՏ» ՍՊԸ-ի հետ: Ընկերության անունը մամուլին հայտնի է, քանի որ վերջինիս հետ մշակույթի նախարարությունը պարբերաբար խոշոր գործարքներ է կնքել տարբեր տարիներին: Պետական ռեգիստրում, որպես վերոնշյալ ընկերության հիմնադիրներ, նշված է 2 անուն՝ որոնցից մեկը՝ Գոռ Դավթյանը «ԱՕԿՍ» ՍՊԸ-ի տնօրենն է, իսկ վերջինիս հիմնադիրներից է նաև մշակույթի նախկին նախարար Հասմիկ Պողոսյանը, այսինքն՝ նրանք գործընկերներ են:¹⁵²
- 2009-2017 թթ. կառավարությունը ներմուծման ժամանակ հաշվարկվող ԱԱՀ-ի վճարի հետաձգման 85 որոշում է կայացրել այն ընկերությունների համար, որոնք ներդրումային ծրագրերի շրջանակում 300 մլն դրամը գերազանցող ապրանք են ներմուծել: Սակայն դրանք ոչ թե 85 տարբեր ընկերություններ են, այլ՝ 68, քանի որ նրանց շարքում կան երկու և ավելի անգամ նման արտոնություն ստացածներ: Բացի այդ, կան փոխկապակցված ընկերություններ, որոնք, ըստ էության, պատկանում են նույն անձին կամ անձանց: Միայն ՀՀ Նախագահի գլխավոր խորհրդականի ընկերությունները 5 անգամ օգտվել են կառավարության ընձեռած այս հնարավորությունից: Արտոնյալների թվում են նաև ֆինանսների նախկին նախարար Գագիկ Խաչատրյանի հարազատների ընկերությունը, Սյունիքի նախկին մարզպետ Սուրիկ Խաչատրյանի մտերիմներին պատկանող ընկերությունները, վարչապետի խորհրդականի ու նրա որդիների մասնակցությամբ ընկերությունը, նախագահի եղբորորդու ընկերությունը, ԱԺ պատգամավոր Սամվել Ալեքսանյանի ընկերությունը և այլն:¹⁵³
- ՀՀ Նախագահի աշխատակազմի կողմից հայտարարված մրցույթի արդյունքում գնման պայմանագիր է կնքվել «Սոֆադ» ընկերության հետ, որն առաջարկել էր ամենաբարձր գինը: 2017-ի ընթացքում ընկերության հետ կնքվել է 2,8 մլն դրամի 4 պայմանագիր: Ընկերության հետ այս տարի պայմանագրեր են կնքվել նաև պետական երկու այլ գերատեսչությունների կողմից. ընկերության բաժնետերերից մեկը 16.5% բաժնեմասով նախագահի աշխատակազմի անդամ Վարդան Մակարյանի կինն է,

¹⁵⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=7fpwwwCqU4Y>

¹⁵¹ <http://armtur.am/669082/>

¹⁵² <http://www.hraparak.am/?p=144119&l=am/naxkin+naxararvo%D6%82+poxnaxarary+mrcuytn+irencov+en+arel>

¹⁵³ <http://hetq.am/arm/news/80063/hovanavorelov-mterimmerin-um-e-artonum-karavarutyuny.html>

մյուսը՝ նույն բաժնեմասով, Իրանի Իսլամական Հանրապետությունում ՀՀ դեսպան Ա. Թումանյանի հարսը:¹⁵⁴

- 2015 թ. հոկտեմբերի 28-ից սկսվել էին Էջմիածին քաղաքի նոր մարզադպրոցի կառուցման աշխատանքները: Մարզադպրոցի կառուցման պատվիրատուն Քաղաքաշինության պետական կոմիտեն է: Իսկ շինարարական աշխատանքներն իրականացվում են «Արա և Այծեմսիկ» ԲԲԸ-ի կողմից: Պետական գնման պայմանագրի ընդհանուր արժեքը կազմում է 500 մլն դրամ: Թեև շինաշխատանքների իրականացնողն ընտրվել է բաց ընթացակարգով իրականացվող գնման գործընթացի արդյունքում նվազագույն գին առաջարկածը, սակայն հաղթած «Արա և Այծեմսիկ» ԲԲԸ-ի ընտրությունը պատահական չէ: Այն պատկանում է ԱԺ պատգամավոր, պաշտոնաթող գեներալ Մանվել Գրիգորյանին: Ի դեպ, Մ. Գրիգորյանի ընկերությունը գրեթե միշտ մասնակցություն է ունենում Էջմիածնի հարակից գյուղերում իրականացվող պետական ծրագրերին:¹⁵⁵
- Կառավարությունն իր 2017 թ. դեկտեմբերի 14-ի նիստում որոշեց ավելի քան 96 միլիոն դրամ արժեքով գույքն անհատույց օգտագործման իրավունքով հանձնել ԱԺ պատգամավոր Սամվել Ալեքսանյանի դստեր՝ Աստղիկ Ալեքսանյանի ընկերությանը: «Չեխ-Արմ-Ինվեստ» ընկերությանը 20 տարի ժամկետով փոխանցվեց «Արթիկի թիվ 7 ավագ դպրոցի» վերակազմակերպման արդյունքում ազատված շենքն ու շինությունները, դրանց զբաղեցրած հողատարածքը: Գործադիրի որոշման այս նախագիծը ներկայացրել էր պետական գույքի կառավարման վարչության պետ Արման Սահակյանը: «Չեխ-Արմ-Ինվեստ» ընկերությունը նորաստեղծ է. այն հիմնադրվել է 2017 թ. սեպտեմբերի 15-ին: Դրա սեփականատերերից մեկը Աստղիկ Ալեքսանյանն է, մնացած՝ 50 տոկոս բաժնեմասը պատկանում է Չեխիայի Հանրապետությունում գրանցված «GALYA STYEL» ընկերությանը:¹⁵⁶

Հանրային միջոցների անբարեխիղճ օգտագործում կամ չարաշահում

- 2017 թ. օգոստոսի 26-ին Տարոն Մարզարյանի՝ ՀՀ կառավարության նիստում ներկայացրած և կառավարության հավանությանը արժանացած որոշման համաձայն, 163 հեկտար հողատարածք է նվիրաբերվել «Սպայկա» և «Արմասնարողակտ» ՍՊԸ-ներին: Հարցը ՀՀ կառավարության նիստի օրակարգ է մտցվել վերջին պահին՝ առանց մինչ այդ Երևանի ավագանում քննարկվելու: Հունիսի 16-ին ավագանու քննարկմանն է ներկայացվել նշված հողամասը սեփականաշնորհման ենթակա տարածքների ցանկում ներառելու հարցը, սակայն ակնարկ անգամ չի եղել, որ դա պետք է նվիրաբերվի:¹⁵⁷

¹⁵⁴ https://www.youtube.com/watch?time_continue=185&v=a8-u7nciAvk

¹⁵⁵ <http://hetq.am/arm/news/83929/manvel-grigoryani-ynkerutyuny-petbyujei-mijocnerov-nor-marzadproc-e-karucum-eimiatsnum.html>

¹⁵⁶ <http://hetq.am/arm/news/84340/karavarutyuny-20-tarov-ansharzh-guyq-handznec-samvel-aleqsanyani-dster-ynkerutyany.html>

¹⁵⁷ 2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ հայտնի չէր, թե ինչ պայմանագիր էր կնքվել: Պայմանագրի առկայության դեպքում միայն կարելի է իմանալ, թե ինչ է լինելու նվիրաբերված հողատարածքի ճակատագիրը, եթե նշված ընկերությունները չկատարեն իրենց ներդրումային պարտավորությունները, չապահովեն 1300 աշխատատեղ:

- ԶԶ պաշտպանության նախարարության, ինչպես նաև բազմաթիվ այլ գերատեսչությունների հայտարարած մրցույթներին մասնակցած «Խաչպար» ՍՊԸ-ն 2017 թվականին մասնակցել և հաղթող է ճանաչվել ՊՆ-ի կողմից հայտարարված թելերի մրցույթին՝ նույնիսկ իր առաջարկած գինը նվազեցնելով, սակայն վերջում պարզվել է, որ մրցույթում հաղթել է «Ինտերմեդ» ՍՊԸ-ն՝ 5 անգամ ավելի թանկ գնով:¹⁵⁸

Գնումների բողոքարկման խորհուրդը մերժել է ՊՆ-ի՝ «Լեյկոալեքս» և «Խաչպար» ՍՊԸ-ներին գնումների գործընթացին մասնակցելու իրավունք չունեցող անձանց ցուցակում ներառելու առաջարկը: Խնդիրն այն էր, որ ՊՆ-ն «Խաչպար» ընկերության կողմից գնման գործընթացի ժամանակ ներկայացրած ապրանքի տեխնիկական բնութագիրը համարել էր կեղծ, մինչդեռ ընկերությունը գրել էր այն, ինչ կար իրենց առաջարկած ապրանքի բնութագրում:

Գնման մեկ այլ գործընթացից նույն պատրվակով դուրս էր մնացել «Լեյկոալեքս» ընկերությունը և նրա փոխարեն հաղթող էր ճանաչվել նույն «Ինտերմեդ» ՍՊԸ-ն: Վերջինս ՊՆ-ին 100 միլիոն դրամի մատակարարում էր արել, մինչդեռ «Լեյկոալեքս»-ը ներկայացրել էր մոտ 35 միլիոն դրամի գնային առաջարկ: «Ինտերմեդ» ՍՊԸ-ն, ըստ կայքի ունեցած տեղեկությունների, գործում է ԶԶ ՊՆ գլխավոր շտաբի նախկին պետ Յուրի Խաչատուրովի հովանավորությամբ:¹⁵⁹

- ԶԶ մշակույթի նախարարության ենթակայությամբ գործող Կինոկենտրոնը 90 միլիոն դրամով ֆինանսավորել է «Պարալլելս ֆիլմ պրոդաքշնի» հիմնադիր տնօրեն, ֆիլմի ռեժիսոր և պրոդյուսեր Յովհաննես Գալստյանի «Մետամորֆոզները» ֆիլմը: Գալստյանը Կինոկենտրոնին տրամադրել է 9 թույն տևողությամբ նկարահանված հում և անավարտ նյութ, այսինքն՝ գումարը ծախսվել է անարդյունք:
- «Aysor.am» կայքի տեղեկություններով կարագի անվան տակ մարգարին է մատակարարվել բանակին: Դեպքի առնչությամբ ԱԱԾ-ն քրեական գործ է հարուցել և քննության արդյունքում պարզել, որ 2016-2017 թթ. ԶԶ պաշտպանության նախարարության կարիքների համար սերուցքային կարագի փոխարեն երկու ընկերությունների կողմից մատակարարվել է ԶԶ-ում արտադրված 172.300 կգ «Մարգարին» և 14.250 կգ «Սպրեդ» տեսակի ապրանք: Այդ ապրանքը մինչ այդ նույնականացման է ներկայացվել ԶԶ գյուղատնտեսության նախարարության սննդամթերքի անվտանգության պետական ծառայության «Չանրապետական անասնաբուժասանիտարական և բուսասանիտարական լաբորատոր ծառայությունների կենտրոն» ՊՈԱԿ, որի չորս մասնագետների կողմից տրվել են փորձարկման ակնհայտ կեղծ արձանագրություններ՝ սերուցքային կարագ հանդիսանալու վերաբերյալ, ինչը հնարավոր է դարձրել խաբեությամբ կարագի փոխարեն նշված ապրանքատեսակների մատակարարումը ԶԶ պաշտպանության

¹⁵⁸ <http://armtimes.com/hy/article/120304>

¹⁵⁹ <http://armtimes.com/hy/article/126867>

Նախարարությանը: Ըստ ԱԱԾ-ի, պետությանը պատճառվել է 162 մլն 914 հազար 567 ՀՀ դրամ գումարի վնաս:¹⁶⁰

Եթիկայի կանոնների խախտում

- 2017 թ. հոկտեմբերի 5-ին «Ելք» խմբակցության ղեկավար Նիկոլ Փաշինյանը հայտարարեց, որ ԱԺ միջանցքում ՀՀԿ խմբակցության անդամ Արտաշես Գեղամյանը, խուլիգանի նման, բռունցքներով հարձակվել է իր վրա, ընդ որում, եղել են վկաներ՝ ԱԺ պատգամավոր, լրագրող և ԱԺ անվտանգության աշխատակիցներ: Դեպքի առիթով նա պահանջել է պարզաբանում ՀՀԿ խմբակցությունից:¹⁶¹

Հայտարարագրեր

- Գորիս համայնքի ղեկավարի պաշտոնակատար Առուշ Առուշանյանին է պատկանում շինանյութի մեծածախ առևտրի մեջ մասնագիտացած «Գորմետալ» ՍՊԸ-ի 100% բաժնեմասը: Ընկերությունը հիմնադրվել է 2008 թ. և այդ պահից մինչև օրս Առուշ Առուշանյանն է զբաղեցնում ընկերության տնօրենի պաշտոնը՝ չնայած որ այդ գործունեությունն անհամատեղելի է համայնքապետի ղեկավարի պաշտոնի հետ: Առուշ Առուշանյանը բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց Եթիկայի հանձնաժողով է ներկայացրել պաշտոնը ստանձնելու օրվա դրությամբ առկա գույքի ու եկամուտների վերաբերյալ հայտարարագիր, որտեղ չի նշել ունեցած բաժնեմասի մասին: 2017 թ. դեկտեմբերի 19-ին Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց Եթիկայի հանձնաժողովը լրատվամիջոցի հրապարակման հիման վրա վարույթ է հարուցել և որոշում կայացրել Ա.Առուշանյանի նկատմամբ վարչական տույժ կիրառելու մասին՝ նշանակելով 300 000 դրամ տուգանք ոչ ճիշտ հայտարարագիր ներկայացնելու համար:¹⁶²
- Աջափնյակ-Դավթաշեն վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի նախագահ Վարդան Աբրահամյանը և նրա որդին՝ Ալբերտ Աբրահամյանը, տարիներ շարունակ վարձակալության են հանձնել ոչ բնակելի տարածքներ և դրա դիմաց, որպես եկամուտ, խոշոր գումարներ ստացել: Դատավորը չի հայտարարագրել իր ստացած վարկերը, ինչպես նաև ստացած նվիրատվությունը: Վարդան Աբրահամյանի և «Առեկսիմբանկ-Գազպրոմբանկի խումբ» ՓԲԸ-ի միջև համագործակցությունը ոչ բնակելի տարածքների

¹⁶⁰ <https://www.aysor.am/am/news/2017/12/27/%D5%8D%D4%B1%D5%8A%D4%BE-%D5%BA%D5%A5%D5%BF/1357248>

¹⁶¹ <http://armtimes.com/hy/article/122065> 2017 թ. դեկտեմբերի 26-ին «Ելք» խմբակցությունը ԱԺ նախագահին ներկայացրել է այս միջադեպով Եթիկայի ժամանակավոր հանձնաժողով ստեղծելու մասին որոշման նախագիծ: Հետագա զարգացումները տեղի ունեցան 2018 թ. հունվար-փետրվար ամիսներին: ԱԺ պետական-իրավական և մարդու իրավունքների մշտական հանձնաժողովը հունվարի 11-ի նիստում մինչև երկու ամիս ժամկետով հետաձգեց այդ հանձնաժողովը ստեղծելու հարցի քննարկումը, իսկ ավելի ուշ՝ հունվարի 31-ի նիստում բացասական եզրակացություն ներկայացրեց այդ որոշման նախագիծը նստաշրջանի օրակարգ մտցնելու վերաբերյալ՝ պատճառաբանելով, որ, նախ, «նախագծի վերնագիրը պարունակում է պատգամավորի կողմից պատգամավորական Եթիկայի կանոնները խախտելու մասին գնահատողական եզրահանգում», և երկրորդ, «նախագիծով հիմնավորված չէ պատգամավորական Եթիկայի կանոն(ներ)ը խախտելու փաստի առկայությունը»: Նախագիծը նստաշրջանի օրակարգ ընդգրկելու հարցը վերջնականապես մերժվեց Նույն թվականի փետրվարի 6-ի լիազումար նիստի ժամանակ:

¹⁶² <http://hetq.am/arm/news/84422/etikayi-handznazhoxovy-hetqi-hraparakman-himan-vrachakan-pataskhanatvutyan-e-entarkel-gorisi-qaxaqapetin.html>

վարձակալության հարցով սկսվել է դեռևս 2011 թ. և շարունակվել մինչև 2017 թվականի սկիզբը, ինչն այնուհետև վերաճել է դատական քննության առարկայի:¹⁶³

Կոռուպցիոն այլ տեսակի դրսևորումներ

- 2017 թ. փետրվարի 9-ին քրեական գործ հարուցվեց՝ կապված «Պետական աջակցություն ՀՀ մանկական խնամակալական կազմակերպությունների շրջանավարտներին» ծրագրի շրջանակներում ձեռք բերված գույքի տնօրինման հետ: Առանձնապես խոշոր չափերի գույքը յուրացման եղանակով հափշտակվել էր:¹⁶⁴
- ՀԶԾ պետ Վահրամ Շահինյանի անվան հետ են կապվում գումարի դիմաց՝ քննվող քրեական գործերը «շուռ» տալու կամ անմեղ մարդկանց իրական հանցագործների փոխարեն կալանավայրեր ուղարկելու որոշ դեպքեր: Մասնավորապես՝ 300,000 ԱՄՆ դոլարի դիմաց 2008 թ. նախագահական ընտրությունների օրն Աջաջուր գյուղում կրկնակի սպանություն կատարած անձանցից մեկը գործի միջից հանվել է և նույնիսկ վկա չի դարձել: մարդասպանը նույնիսկ գործով վկա չդարձավ: 1,200,000 ԱՄՆ դոլարի դիմաց Յուվեցի Կարոն մեղադրյալից դարձել է տուժող, իսկ Արթուր Չադոյանը, ով հրաշքով էր ողջ մնացել՝ դարձել է մեղադրյալ: Վեց տարի անց՝ 2016 թ. Արթուր Չադոյանն արդարացվել է, սակայն Յուվեցի Կարոյի տուժողի կարգավիճակը չի փոխվել: Նույն գործի շրջանակներում կոծկվել է նաև Յուվեցի Կարոյի կողմից գողացված և կեղծված նույնականացման համարներով ՀՀ ներմուծված մեքենաների պետական գրանցում տալու գործը:

250,000 ԱՄՆ դոլարով պատասխանատվությունից ազատվել է Արմավիրի գլխավոր բժշկի տղան, որը զենքով հարձակվել էր ճՈ տեսուչի վրա: Այս գործով դատապարտվել է ճՈ տեսուչը:

500,000 դոլարով կոծկվել է Քեթրինի Միհրանի օֆշորային սկանդալը:¹⁶⁵

- Երևան-Արմավիր երթուղին շահագործող «Գալակտիկա տրանս սերվիս» ՍՊԸ-ի ներկայացուցիչների պնդմամբ՝ արհեստական խոչընդոտներ էր ստեղծվում իրենց համար, որպեսզի այս բիզնեսը տանեն մասնկության և տիրանան դրան: 2001 թվականին իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրում գրանցված այս ընկերությունը մի շարք երթուղիներ սպասարկելուց բացի ուղևորափոխադրում է իրականացնում նաև Երևան-Արմավիր ուղղությամբ: «Ավտոկայան» ՓԲԸ-ի տնօրենի տեղակալ Արթուր Ջեյրանյանը և «Հարավային ավտոկայան» ՓԲԸ-ի տնօրենի տեղակալ Հարություն Պետրոսյանը, ստեղծելով իրենց ընկերությունները և ունենալով պետական մակարդակով աջակցություն ու ազատված լինելով վերահսկողությունից, կարողացել էին մի գծի մեջ մի քանի գիծ բացել և յուրօրինակ

¹⁶³ <http://hetq.am/arm/news/83324/datarani-nakhagahy-chi-haytararagrel-metsachap-varkayin-mijocnery-dra-masin-haytni-e-dardzel-datakan-gortsi-shrjanakum.html>

¹⁶⁴ <http://armlur.am/650383/>

¹⁶⁵ <http://my.mamul.am/am/post/71303/%D5%B0%D6%84%D5%AE-%D5%BA%D5%A5%D5%BF%D5%A8-82000-%D5%A1%D5%B4%D5%B6-%D5%A4%D5%B8%D5%AC%D5%A1%D6%80-%D5%A7-%C2%AB%D6%84%D6%81%D5%A5%D5%AC%C2%BB-%D5%A1%D6%80%D6%81%D5%A1%D5%AD%D5%AB-%D5%B0%D5%A5%D6%80%D5%B8%D5%BD%D5%AB%D5%B6>

բիզնես անել: Այս գույզը նաև փորձում էր թույլ վերահսկողության պայմաններում օրենքները շրջանցելով՝ սահմանված չվացուցակից դուրս ուղևորափոխադրում իրականացնել և գնային դեմպինգի միջոցով խաղից դուրս հանել «Գալակտիկա տրանս սերվիս» ՍՊԸ-ին:¹⁶⁶

- ԶՅ աշխատանքի սոցիալական հարցերի նախարարության 13 աշխատակից մեղադրվում է կաշառք տալու և ստանալու մեջ: Երկուսը կալանավորված են: ԶՅ աշխատանքի սոցիալական հարցերի նախարարության աշխատակազմի ԶՅ բժշկասոցիալական փորձաքննության (ԲՍՓ) գործակալության պետ Արմեն Սողոյանը 12 աշխատակցից տարբեր չափի գումար է ստացել: Արմեն Սողոյանին մեղադրանք է առաջադրվել այն բանի համար, որ նա, զբաղեցնելով ԶՅ աշխատանքի սոցիալական հարցերի նախարարության աշխատակազմի ԶՅ բժշկասոցիալական փորձաքննության գործակալության պետի պաշտոնը, մշտապես իրականացնելով կազմակերպա-տնօրինչական, վարչատնտեսական գործառնություններ և «Հանրային ծառայության մասին» ԶՅ օրենքի ուժով հանդիսանալով պաշտոնատար անձ, իր աշխատասենյակներում ընդունել է ԲՍՓ հանձնաժողովների նախագահներին ու նրանցից ստացել է առանձնապես խոշոր չափերի՝ ընդհանուր առմամբ 1 մլն 528 հազար դրամին համարժեք կաշառք:¹⁶⁷
- «Երկիր Ծիրանի» կուսակցության առաջնորդ Չարուհի Փոստանջյանը հարցում է ուղարկել վարչապետ Կարեն Կարապետյանին Երևան քաղաքի Արաբկիր վարչական շրջանի Բաբայան փողոցի Ազատության պողոտայի խաչմերուկին հարող տարածքում, որն, ըստ հարցման հեղինակի, հանրային տարածք է և հանդիսանում է «Մոնումենտի անտառ»-ի բաղկացուցիչ մաս, նրա կողմից ամրոց-դրյակի հսկայածավալ կառուցապատում իրականացնելու առումով: Հարցման մեջ ներառվել են հողը ձեռք բերելու ժամկետի, հողի ձեռք բերման գնի, հողի գույքահարկի չափի, կառուցապատման թույլտվության, դրյակ-ամրոցի գնի, պարիսպի արժեքի, դրյակ-ամրոցի՝ իրավունքի պետական գրանցում ստանալու խնդիրները:¹⁶⁸
- Քրեակատարողական հիմնարկներում մշտադիտարկում անցկացնող, 11 հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներից բաղկացած դիտորդական խումբը ներկայացրել է 2016 թ. իրականացրած ուսումնասիրության արդյունքները: Ըստ դիտորդների՝ վաղաժամկետ ազատվելը շատ մեծ գումար է կազմում, ինչպես նաև անհրաժեշտ է բարձրաստիճան պաշտոնյայի կամ որևէ «հեղինակության» միջնորդություն ունենալը: Անկախ հանձնաժողովի դրական եզրակացությունից հետո դատարանի հաստատումը յուրաքանչյուր տարվա համար կազմում է 140,000-240,000 ԶՅ դրամ: Բաց ռեժիմ տեղափոխվելը կազմում է 700,000 և ավելի դրամ: Բաց ռեժիմից 20 օրով արձակուրդ գնալը կազմում է 140,000-240,000 դրամ: «Նուբարաշեն» ԶԿՀ-ում հարկում տեղաշարժվելու թույլտվությունը 10,000-30,000 դրամ է, պատժախուց չտեղափոխվելը՝ 25,000-50,000 դրամ: 2013 թ. և 2016 թ. ուսումնասիրությունների արդյունքները

¹⁶⁶ <http://armtimes.com/hy/article/118218>

¹⁶⁷ <http://www.tert.am/am/news/2017/10/05/socialaffairs/2503069>

¹⁶⁸ <http://armtimes.com/hy/article/122274>

«Նուբարաշեն» ԶԿՅ-ի օրինակով ցույց տվեցին, որ կոռուպցիոն դրսևորումները ԶԿՅ-ում ոչ միայն չեն վերացել, այլ որոշ դեպքերում նույնիսկ տեղի է ունեցել վճարումների դրույթաչափերի աճ:¹⁶⁹

- 2017 թ. ամռանից ՊԵԿ փոքր հարկ վճարողների հարկային տեսչության-վարչության ստուգումների թիվ 11 բաժնի պետ (քաղաք Գյումրի) Արթուր Ռաֆիկի Եթիմյանը, դեռևս 2011 թ., երբ Աշտարակի հարկայինի պետն էր, բիզնես էր հիմնադրել Հայաստանում և Բուլղարիայում, ինչի մասին հայտարարագրում որևէ նշում չկար: Վանաձորցի Կարո Կապլանյանը, նրա կինը՝ Աննա Բարսեղյանը, Եթիմյանն ու վերջինիս կինը՝ Վարդուհի Սահակյանը, հիմնադրել են «Վանաբուրգ» ՍՊԸ-ն: Ընկերությունը զբաղվել է համակարգիչների մանրածախ առևտրով. ներկայումս գործունեությունը ժամանակավորապես դադարեցված է: Նույն թվին Եթիմյանն ու Կապլանյանը «Վանաբուրգ» ՍՊԸ են հիմնել Բուլղարիայում՝ Բուրգաս քաղաքի հարևանությամբ գտնվող ծովափնյա Պոմորիե քաղաքում: 50-50 մասնաբաժին ունեցող գործընկերները միաժամանակ նաև ընկերության տնօրեններն են, այնինչ Ա. Եթիմյանին «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքով արգելվում է նման բան: 2013-ի մայիսին տեղական «Դրակար» ընկերությունից ՍՊԸ-ն 40 քմ տարածք է գնել. ենթադրվում է, որ ոչ բնակելի տարածք է՝ խանութ կամ արտադրական տարածք: Գործարքի գինը կազմել է 33 հազար լևից մի փոքր ավելի կամ շուրջ 20 հազար դոլար: Սակայն մինչ այդ հարկայինի պաշտոնյան և նրա կինը բնակարան են գնել Բուլղարիայի ամենամեծ հանգստավայրում՝ Բուրգասից քիչ հյուսիս գտնվող Արևային ափում:¹⁷⁰

ԵՆԴԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ իշխանությունների կողմից հակակոռուպցիոն հանձնարարականների իրականացման կապակցությամբ 2017 թվականին շարունակել է խնդրահարույց լինել օրենքների արդյունավետ կիրառումը: Իրավական ակտերի նախագծման և ընդունման կապակցությամբ կրկին ականատես ենք եղել քաղաքական կամքի որոշակի առկայության, սակայն օրենքների կիրարկումը էապես կաղում է: Բարձրաստիճան անձանց ներգրավմամբ շահերի բախման և կոռուպցիոն դրսևորումների բազմաթիվ դեպքեր մնում են անարձագանք իրավապահ մարմինների կողմից:

Միջազգային պարտավորությունների իրականացման առումով կատարողականը ակնհայտորեն կախված է տվյալ միջազգային պարտավորության կամ պայմանագրի վերահսկողական գործիքից և դրա հնարավոր ազդեցությունից:

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության 2015-2018 թթ. գործողությունների ծրագիրը կարիք ունի թարմացման՝ արդյունավետություն ապահովելու տեսակետից: Անհրաժեշտ է նոր գործողությունների ծրագրի ընդունում և այնպիսի մոնիտորինգային ցուցիչների

¹⁶⁹ <http://hraparak.am/?p=159547&l=am/nubarashen+qkh-um+texashargveln+arge+10000-30000+dram>

¹⁷⁰ <http://hetq.am/arm/news/84300/harkayini-erkaramya-pashtonyan-bulxariayum-bnakaran-u-ayl-ansharzh-quyq-e-gnel-ynkerutyun-himnel.html>

սահմանում, որոնք հնարավորություն կտան չափել իրականացվող միջոցառումների ազդեցությունը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ԶԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՌՈՒՅՑՆԵՐԸ

2017 թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ-ում կոռուպցիայի դեմ պայքարի հիմնական կառույցներն են հանդիսանում՝

- Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդը
 - Փորձագիտական հանձնախումբը
- ՀՀ կառավարության աշխատակազմը
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովը¹⁷¹
- ՀՀ վերահսկիչ պալատը¹⁷²
- ՀՀ իրավապահ մարմինները
- ՀՀ դատարանները
- ՀՀ արդարադատության նախարարությունը:

Ստորև ներկայացված են վերընշյալ կառույցների իրավասությունները:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդ

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհուրդը ի պաշտոնե ղեկավարվում է ՀՀ վարչապետի կողմից և ունի 12 անդամ, որից 5-ը գործադիր իշխանության ներկայացուցիչներ են,¹⁷³ իսկ 7-ը՝ պետական այլ մարմինների ներկայացուցիչներ¹⁷⁴, ինչպես նաև Հայաստանի քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հակակոռուպցիոն կոալիցիայի 1 ներկայացուցիչ և քաղաքացիական հասարակության 4 ներկայացուցիչներ, այդ թվում՝ մասնավոր հատվածի հասարակական կազմակերպությունների 2 ներկայացուցիչներ:¹⁷⁵

Խորհրդի գործառնությունները սահմանվում են ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշման հավելված 2-ի 2-րդ կետով, որոնք կարելի է պայմանականորեն բաժանել 6 խմբի՝

- տեխնիկական բնույթի
- հակակոռուպցիոն ռազմավարության և ոլորտային ծրագրերի վերաբերյալ կարծիքի հայտնում
- հսկողություն հակակոռուպցիոն ռազմավարության և հակակոռուպցիոն միջազգային պարտավորությունների կատարման ուղղությամբ

¹⁷¹ 2017 թ. հունիսի 9-ին ընդունված «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքի 42-րդ հոդվածի համաձայն, այս հանձնաժողովի փոխարեն կազմավորվելու է Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողով: Նշված օրենքը ուժի մեջ պետք է մտներ Հանձնաժողովի առնվազն երեք անդամների նշանակվելուց հետո, բացի օրենքի 9-15-րդ հոդվածներից (որոնք հիմնականում վերաբերում են Հանձնաժողովի անդամների թեկնածուների նրջության կարգով ընտրությանը), որոնք ուժի մեջ պետք է մտնեին 2018 թ. ապրիլի 10-ին: Հեղափոխությունից հետո Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ձևավորման գործընթացը կասեցվել է:

¹⁷² Ելնելով 2015 թ. սահմանադրական փոփոխություններից՝ Վերահսկիչ պալատը կվերափոխվի Հաշվեքննիչ պալատի:

¹⁷³ ՀՀ փոխվարչապետ-միջազգային տնտեսական ինտեգրման և բարեփոխումների նախարար, ՀՀ կառավարության աշխատակազմի ղեկավար-նախարար, ՀՀ արդարադատության նախարար, ՀՀ ֆինանսների նախարար, ՀՀ տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարար:

¹⁷⁴ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալը, Մարդու իրավունքների պաշտպանը, ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի նախագահը, ՀՀ Նախագահի վերահսկողական ծառայության ղեկավարը, ՀՀ ԱԺ ընդդիմադիր խմբակցություններից մեկական ներկայացուցիչ, ՀՀ հանրային խորհրդի նախագահը և Հայաստանի համայնքների միության մեկ ներկայացուցիչ:

¹⁷⁵ ՀՀ կառավարության 29.12.2016թ.-ի N 1383-Ն որոշում

- հակակոռուպցիոն ռազմավարության, միջազգային պարտավորությունների և ոլորտային ծրագրերի իրականացման համակարգում
- մոնիտորինգի արդյունքների քննարկում
- համագործակցություն:

Տեխնիկական քննության գործառնություններ խմբին են դասվում խորհրդի այն գործառնությունները, որոնք կապված են խորհրդի աշխատակարգի հաստատման, փորձագետների հանձնախմբի աշխատակարգի հաստատման և ընտրության կարգի, ինչպես նաև նրանց ներկայացվող չափանիշների հետ:

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և ոլորտային ծրագրերի վերաբերյալ կարծիքի հայտնում, որի շրջանակներում խորհուրդը՝

- քննարկում և հավանություն է տալիս հակակոռուպցիոն ռազմավարությանը,
- քննարկում և հավանություն է տալիս հակակոռուպցիոն ռազմավարության հիման վրա մշակված ոլորտային ծրագրերին,
- ներկայացնում է առաջարկություն հակակոռուպցիոն ռազմավարությունում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու վերաբերյալ,
- ներկայացնում է առաջարկություն հակակոռուպցիոն ռազմավարության հիման վրա մշակված ոլորտային ծրագրերում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու վերաբերյալ:

Հսկողություն հակակոռուպցիոն ռազմավարության և հակակոռուպցիոն միջազգային պարտավորությունների կատարման ուղղությամբ, որի շրջանակներում խորհուրդը հսկողություն է իրականացնում հակակոռուպցիոն ռազմավարությունից և Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորություններից ու հանձնարարականներից բխող միջոցառումների կատարման, ոլորտային հակակոռուպցիոն ծրագրերի մշակման և իրականացման գործընթացի նկատմամբ: Այս գործառնությամբ խորհուրդն իրականացնում է հետևյալ միջոցներով՝

- առաջարկություններ է ներկայացնում պատասխանատու մարմիններին,
- պահանջում է հաշվետվություններ և վերլուծություններ,
- կազմակերպում ու անցկացնում է քննարկումներ, հանդիպումներ, լսումներ:

Հակակոռուպցիոն ռազմավարության և միջազգային պարտավորությունների և ոլորտային ծրագրերի իրականացման համակարգում, որի ներքո խորհուրդը համակարգում է հակակոռուպցիոն ռազմավարությունից և Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորություններից ու հանձնարարականներից բխող միջոցառումների իրականացումը, ոլորտային հակակոռուպցիոն ծրագրերի մշակման և իրականացման գործընթացը: Այս գործառնության իրականացման նպատակով խորհուրդը իրավասու է պետական մարմիններից պահանջել և ստանալ անհրաժեշտ նյութեր ու տեղեկատվություն, կազմակերպել հանդիպումներ, քննարկումներ, լսումներ:

Մոնիտորինգի արդյունքների քննարկում, որի շրջանակներում խորհուրդը քննարկում է հակակոռուպցիոն ծրագրերի գնահատման (մոնիտորինգի) արդյունքները և հանձնախմբի

կողմից ամփոփված հաշվետվությունների հիման վրա առաջարկություններ ներկայացնում պատասխանատու մարմիններին:

Համագործակցություն, որով Խորհուրդը պետք է կոռուպցիայի դեմ պայքարի գործընթացում համագործակցի միջազգային և տարածաշրջանային կազմակերպությունների, քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների, գործարար ոլորտը ներկայացնող կազմակերպությունների, հակակոռուպցիոն քաղաքականության իրականացման գործում դերակատարում ունեցող մարմինների, ինչպես նաև կոռուպցիայի կանխարգելմանը նպաստող ինստիտուտների հետ, այդ թվում՝ համակարգված հանդիպումների միջոցով: Ընդ որում, համակարգված հանդիպումների ժամանակ քննարկումներ են տեղի ունենում իրականացված միջոցառումների, խնդիրների, հնարավոր լուծումների վերաբերյալ՝ միաժամանակ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև ապահովելով պատշաճ հաղորդակցություն և արդյունավետ համագործակցություն: Քննարկումների արդյունքում ներկայացված կարծիքները Խորհուրդը կարող է ներառել իր նախապատրաստած առաջարկությունների մեջ:

Եվ վերջում պետք է նշել, որ Խորհրդի՝ Փորձագիտական հանձնախմբի կողմից ամփոփված հաշվետվությունների հիման վրա պատասխանատու մարմիններին ներկայացրած առաջարկությունները կենսագործվում են ՀՀ կառավարության որոշումներով, ՀՀ վարչապետի կամ պատասխանատու մարմինների կողմից ընդունվող իրավական ակտերով: Խորհրդի առաջարկությունները կարող են հիմք ծառայել նաև ՀՀ Ազգային ժողովի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավական ակտերի համար:

Փորձագիտական հանձնախումբ

Հանձնախմբի առաքելությունը կայանում է Կոռուպցիայի դեմ պայքարի խորհրդին մասնագիտական աջակցություն ցուցաբերելու մեջ: Նրա գործառույթները սահմանված են ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշման հավելված 2-ի 17-րդ կետով: Այդ գործառույթները կարելի է բաժանել 3 խմբի՝

- Գիտահետազոտական բնույթի գործառույթներ.
- Զարոգչական բնույթի գործառույթներ.
- Խորհրդի գործունեությանը օժանդակող տեխնիկական բնույթի գործառույթներ:

Պետք է նշել նաև, որ Խորհուրդն իրավունք ունի հանձնախմբին տալու նաև այլ հանձնարարություններ:

Գիտահետազոտական բնույթի գործառույթներ

Այս գործառույթի շրջանակում Հանձնախումբը՝

- աջակցում է հակակոռուպցիոն ռազմավարության և հակակոռուպցիոն ոլորտային ծրագրերի նախագծերի մշակմանը,
- իրականացնում է ծրագրերի մոնիտորինգ, գնահատում, ամփոփում է ծրագրերի իրականացման մասին հաշվետվությունները,

- Խորհրդի կողմից նախանշված, ինչպես նաև հակակոռուպցիոն ռազմավարությամբ սահմանված ոլորտներում իրականացնում է կոռուպցիայի դրսևորումների և պատճառների ուսումնասիրություն, վերլուծություն ու դրանց առավել արդյունավետ լուծմանն ուղղված առաջարկությունների ներկայացում,
- Խորհրդի հանձնարարությամբ մշակում է ուղեցույցներ և ներկայացնում Խորհրդի հավանությանը, պատասխանատու մարմիններին ցուցաբերում է մեթոդական և այլ աջակցություն,
- Նախապատրաստում է հաշվետվություններ, զեկույցներ ծրագրերի կատարման վիճակի մասին և առաջարկություններ ներկայացնում Խորհրդին,
- առաջարկություններ է ներկայացնում Խորհրդին ռազմավարությունում և/կամ հակակոռուպցիոն ոլորտային ծրագրերում փոփոխություններ ու լրացումներ կատարելու վերաբերյալ:

Քարոզչական բնույթի գործառույթներ

Այս գործառույթը հիմնականում կայանում է նրանում, որ հանձնախումբը Խորհրդի հանձնարարությամբ իրականացնում է միջոցառումներ կոռուպցիայի կանխարգելման հարցերով հասարակության գիտելիքների ընդլայնմանն ու տարածմանը նպաստելու համար՝ մասնակցելով տեղեկատվական և կրթական նյութերի պատրաստման աշխատանքներին, հանդես գալով զանգվածային լրատվության միջոցներով և այլն: Այս գործառույթի իրականացման համար հանձնախումբը համագործակցում է պետական մարմինների, ուսումնական հաստատությունների, ինչպես նաև զանգվածային լրատվամիջոցների հետ:

Խորհրդի գործունեությանը օժանդակող տեխնիկական բնույթի գործառույթներ

Այս գործառույթի առանձնացման հիմնական պատճառն այն է, որ այն իր բնույթով տարբերվում է վերոնշյալ երկու խումբ գործառույթներից: Հանձնախումբը ապահովում է Խորհրդի համագործակցությունը տարածաշրջանային և միջազգային կազմակերպությունների, քաղաքացիական հասարակության, տեղական գործարար ոլորտը ներկայացնող կազմակերպությունների, հակակոռուպցիոն քաղաքականության իրականացման գործում դերակատարում ունեցող մարմինների, ինչպես նաև կոռուպցիայի կանխարգելմանը նպաստող ինստիտուտների հետ:

ՀՀ կառավարության աշխատակազմ¹⁷⁶

ՀՀ կառավարության աշխատակազմում գործում է հակակոռուպցիոն ծրագրերի մոնիտորինգի բաժին, որն ապահովում է կոռուպցիայի դեմ պայքարի կազմակերպատիրական գործառույթը: Բաժնի գործառույթները նույնպես սահմանվում են ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշման հավելված 2-ում¹⁷⁷, ըստ որի, այն կազմակերպում է փորձագիտական հանձնախմբի աշխատանքները և ապահովում փորձագետների կապը ոլորտային պետական լիազոր մարմինների պատասխանատուների

¹⁷⁶ 2018 թ. ապրիլի 9-ից ՀՀ կառավարության աշխատակազմը վերակազմակերպվել է վարչապետի աշխատակազմի:

¹⁷⁷ Հավելված 2, կետ 21, ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N 165-Ն որոշում:

հետ: Բացի այդ, այն կատարում է նաև մոնիտորինգի, հսկման, քարոզչական և փորձագիտական գործառույթներ:

Մոնիտորինգային գործառույթը կայանում է նրանում, որ այն իրականացնում է հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրա իրականացման միջոցառումների, ծրագրի, հաշվետվությունների և միջազգային պայմանագրերով կոռուպցիայի դեմ ստանձնած պարտավորությունների կատարման վերաբերյալ զեկույցների մոնիտորինգ:

Հսկողության գործառույթը պայմանավորված է նրանով, որ այն իրականացնում է իր գործունեության ոլորտներին առնչվող՝ ՀՀ կառավարության տվյալ տարվա գործունեության միջոցառումների ծրագրի և գերակա խնդիրների կատարման ընթացքի նկատմամբ հսկողություն: Հսկողության մասին այն տեղեկատվություն է ներկայացնում հորհրդին:

Փորձագիտական գործառույթի ներքո բաժինն իրականացնում է ՀՀ կառավարության և վարչապետի քննարկմանը և կարծիքին ներկայացված իրավական ակտերի նախագծերի մասնագիտական փորձաքննություն՝ կապված հակակոռուպցիոն ռազմավարության, հակակոռուպցիոն ոլորտային ծրագրերի և այլ իրավական ակտերով հաստատված (սահմանված) հակակոռուպցիոն ծրագրերի հետ: Բացի այդ, բաժինը առանձին հարցերի առումով մասնագիտական փորձաքննություն է անում և տալիս համապատասխան ոլորտի զարգացման, գործունեության արդյունավետության բարելավման վերաբերյալ իրավական ակտերի նախագծերի մասին եզրակացություններ:

Քարոզչական գործառույթը կայանում է նրանում, որ բաժինը պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, ինչպես նաև տեղական և միջազգային ոլորտային կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ կազմակերպում և իրականացնում է միջոցառումներ՝ քննարկումներ, կլոր սեղաններ, տարածում է տեղեկատվական նյութեր և ուղեցույցներ:

ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով

ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողովի դերակատարումը և գործառույթները սահմանված են ՀՀ «Հանրային ծառայության մասին» օրենքով: Հանձնաժողովի հիմնական գործառույթը կոռուպցիայի դեմ պայքարում գույքի, եկամուտների հայտարարագրերի ռեեստրի վարումը և դրանց ուսումնասիրությունն է, ինչպես նաև էթիկայի և շահերի բախման դեպքերի կանոնակարգումը բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց դեպքում: Հանձնաժողովի գործունեության վերոհիշյալ ուղղություններն առավել մանրամասն սահմանված են օրենքի հոդված 43-ում, որոնք պայմանականորեն կարելի է բաժանել 3 խմբի.

Հայտարարագրեր. Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց և փոխկապակցված անձանց գույքի, եկամուտների հայտարարագրերի ռեեստրի վարում, հայտարարագրերի վերլուծություն և հրապարակում, հայտարարագրերի լրացման նկատմամբ ներկայացվող պահանջների և ներկայացման կարգի սահմանում:

Շահերի բախում. Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց (բացառությամբ պատգամավորների, սահմանադրական դատարանի անդամների, դատավորների և

դատախազների) շահերի բախման բացահայտումը և դրանց վերացման ու կանխարգելմանն ուղղված առաջարկությունների ներկայացումը ՀՀ Նախագահին, Ազգային ժողով և կառավարություն, ինչպես նաև բացահայտված շահերի բախման դեպքերի կապակցությամբ ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակումը:

Էթիկայի կանոններ. Բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց (բացառությամբ սահմանադրական դատարանի անդամների, դատավորների և դատախազների պաշտոնեական լիազորությունների իրականացմանն առնչվող, ինչպես նաև պատգամավորների կողմից էթիկայի կանոնների խախտումների) էթիկայի կանոնների խախտման բացահայտումը և դրանց վերացմանն ու կանխարգելմանն ուղղված առաջարկությունների ներկայացումը Հանրապետության Նախագահին, Ազգային ժողով, կառավարություն: Հանձնաժողովը, բացի այդ, պարտավոր է բացահայտել Սահմանադրական դատարանի անդամների, դատավորների և դատախազների պաշտոնեական լիազորությունների իրականացման հետ չառնչվող էթիկայի կանոնների խախտումները և դրանց վերացմանն ու կանխարգելմանն ուղղված առաջարկություններ ներկայացնել Հանրապետության Նախագահին, Ազգային ժողով, Սահմանադրական դատարան և Գլխավոր դատախազին: Հանձնաժողովը պարտավոր է նաև հրապարակել իր իրավասության շրջանակում բացահայտված էթիկայի կանոնների խախտումների, դրանց կապակցությամբ ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

ՀՀ վերահսկիչ/հաշվեքննիչ պալատ

Ըստ ելության Վերահսկիչ պալատի դերակատարությունը կոռուպցիայի դեմ պայքարում կայանում է բյուջետային միջոցների, պետական և համայնքային սեփականության օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը: 2015 թ. սահմանադրական փոփոխությունների արդյունքում այս կառույցը վերափոխվելու է և փոխվելու է նաև նրա անվանումը՝ դառնալով Հաշվեքննիչ պալատ: Համաձայն Սահմանադրության 220-րդ հոդվածի, Վերահսկիչ պալատի անդամները շարունակում են պաշտոնավարել որպես Հաշվեքննիչ պալատի անդամներ: Սակայն ՀՀ «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» օրենքը համապատասխանեցվելու է Սահմանադրությանը և ուժի մեջ է մտնելու Հայաստանի Հանրապետության նորընտիր նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման օրը:¹⁷⁸ Այդ իսկ պատճառով ՀՀ «Վերահսկիչ պալատի մասին» օրենքը շարունակում է մնալ ուժի մեջ: Սույն զեկույցում ներկայացվում է Վերահսկիչ պալատը՝ համաձայն 2016 թ. գործող օրենքի կարգավորումների:

Վերահսկիչ պալատը բյուջետային միջոցների և պետական ու համայնքային սեփականության օգտագործման նկատմամբ արտաքին պետական վերահսկողություն իրականացնող անկախ պետական մարմինն է:¹⁷⁹ Վերահսկիչ պալատի խնդիրներն ու գործառնությունները սահմանվում են «Վերահսկիչ պալատի մասին» օրենքի հոդված 5-ով:

Վերահսկիչ պալատն իրականացնում է 4 բնույթի վերահսկողություն:¹⁸⁰

¹⁷⁸ ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 210

¹⁷⁹ «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 1, մաս 1

¹⁸⁰ Նույն տեղում, հոդված 4

Ա. Ֆինանսական վերահսկողություն, որի միջոցով որոշվում է բյուջետային միջոցների և պետական ու համայնքային սեփականության օգտագործման ընթացքում ֆինանսատնտեսական փաստաթղթերի վարման և արդյունքում ներկայացվող հաշվետվությունների արժանահավատությունը:

Բ. Համապատասխանության վերահսկողություն, որի միջոցով որոշվում է բյուջետային միջոցների և պետական ու համայնքային սեփականության օգտագործման համապատասխանությունն իրավական ակտերով սահմանված պահանջներին:

Գ. Արդյունավետության (կատարողական) վերահսկողություն, որի միջոցով որոշվում է բյուջետային միջոցների և պետական ու համայնքային սեփականության օգտագործման, ինչպես նաև առաջադրված նպատակին հասնելու արդյունավետությունը:

Դ. Բնապահպանական վերահսկողություն, որի միջոցով որոշվում է բյուջետային միջոցների և պետական սեփականության օգտագործման համապատասխանությունը բնապահպանության ոլորտի օրենսդրական ակտերի պահանջներին՝ շրջակա միջավայրի վրա վնասակար ազդեցությունը գնահատելու նպատակով:

Իրավապահ մարմիններ

Կոռուպցիայի դեմ պայքարող իրավապահ մարմինները Հայաստանում նախաքննության մարմիններն են և դատախազությունը: Կոռուպցիայի դեմ պայքարում իրավապահ մարմինները քննում են քրեական օրենսդրության շրջանակում կոռուպցիոն դեպքերը, կասկածյալների նկատմամբ մեղադրանք են առաջադրում և մեղադրանքը ներկայացնում դատարանում:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 190-րդ հոդվածը սահմանում է նախաքննության մարմինների քննչական ենթակայությունը: Ըստ այդ հոդվածի, կոռուպցիոն հանցագործությունների դեմ պայքարում նախաքննությունն իրականացնող մարմիններն են ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունը, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությունը, ՀՀ մաքսային մարմինների քննիչները և ՀՀ քննչական կոմիտեն: Պետք է նշել նաև, որ ՀՀ գլխավոր դատախազն իր 19.01.2017թ. N3 հրամանով ուժը կորցրած է ճանաչել 19.11.2008թ.-ի N82 հրամանը, որը վերաբերում էր կոռուպցիոն հանցագործությունների ցանկին, և հաստատել նորը: Նոր ցանկը հանդիսանում է ավելի ծավալուն և ընդգրկում է շուրջ 84 հանցակազմ:¹⁸¹ Հարկ է նշել, որ ցանկի ծավալումը հակասում է ՏՀԶԿ փորձագետների առաջարկություններին:¹⁸²

Ինչ վերաբերում է դատախազությանը, ապա այն հսկողություն է իրականացնում մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ և դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը:¹⁸³ Բացի այդ, դատախազությունն ունի նաև լիազորություններ քննչական ենթակայության հարցը լուծելու առումով: Այն սահմանված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի հոդված 190-ի 6-րդ մասի 2-րդ պարբերության մեջ. «Անհրաժեշտության դեպքում Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազը

¹⁸¹ Ցանկն ամբողջությամբ հասանելի է հետևյալ հղմամբ՝ <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Cank.pdf>

¹⁸² <https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Armenia-Round-3-Monitoring-Report-ENG.pdf>, էջ 40

¹⁸³ ՀՀ Սահմանադրություն, հոդված 176, մաս 2

կարող է քննչական այլ մարմինների քննիչների վարույթից վերցնել և հատուկ քննչական ծառայության քննիչների վարույթին հանձնել քրեական գործեր, որոնք առնչվում են սույն մասում թվարկված պաշտոնատար անձանց հանցակցությամբ կամ նրանց կատարած հանցագործություններին, կամ որոնցով այդ անձինք ճանաչված են որպես տուժող, ինչպես նաև ցանկացած այլ քրեական գործ, եթե դրա փաստական հանգամանքներով պայմանավորված՝ առկա է բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննությունը երաշխավորելու անհրաժեշտություն»:

ՅՅ դատարաններ

Հայաստանի Հանրապետությունում գործում են Սահմանադրական դատարանը, Վճռաբեկ դատարանը, վերաքննիչ դատարանները, առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանները և վարչական դատարանը:¹⁸⁴ Կարող են ստեղծվել նաև մասնագիտացված դատարաններ: ԻՅ օրենսդրության համաձայն, դատարանը պետք է գործերը անկողմնակալ և օբյեկտիվ քննի և ընդունի դատական ակտեր:

Կոռուպցիոն գործերը քննվում են առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարաններում և բողոքարկվում են ըստ աստիճանակարգության: Հայաստանում չեն գործում մասնագիտացված հակակոռուպցիոն դատարաններ:

ԻԳ արդարադատության նախարարություն

ԻԳ «Իրավական ակտերի մասին» օրենքի հոդված 27.1-ի համաձայն, արդարադատության նախարարությունն իրականացնում է կոռուպցիոն հարցերով իրավական ակտերի կարգավորման ազդեցության գնահատում, այսինքն՝ վերլուծում է իրավական ակտերի ընդունման արդյունքում հնարավոր փոփոխությունները կոռուպցիոն ռիսկերի տեսանկյունից:¹⁸⁵ Հակակոռուպցիոն բնագավառում կարգավորման ազդեցության գնահատման իրականացման կարգը սահմանված է ԻԳ կառավարության 22.10.2009թ. N1205-Ն որոշմամբ:¹⁸⁶

Հարկ է նկատել նաև, որ նախարարությունը հանդիսանում է նաև պատասխանատու մարմին (focal point) հակակոռուպցիոն միջազգային պարտավորությունների և հանձնարարականների մասով, որը սահմանված է համապատասխան միջազգային և տարածաշրջանային մարմնի հետ հաղորդակցական բնույթի գրագրությամբ:

¹⁸⁴ ԻԳ Սահմանադրություն, հոդված 163

¹⁸⁵ ԻԳ «Իրավական ակտերի մասին» օրենքի հոդված, մաս 27.1

¹⁸⁶ ԻԳ կառավարության 22.10.2009թ. N1205-Ն որոշում, Հավելված 1, կետ 4

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Իրավական ակտեր

1. ՀՀ Սահմանադրություն
2. ԵՍ «Կոռուպցիայի մասին քրեական իրավունքի մասին» կոնվենցիա
3. ԵՍ «Կոռուպցիայի մասին քաղաքացիական իրավունքի» կոնվենցիա
4. ՀՀ օրենքը «Վերահսկիչ պալատի մասին»
5. ՀՀ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենք
6. ՀՀ կառավարության 08.10.2009թ. N1272-Ն որոշում
7. ՀՀ կառավարության 19.02.2015թ.-ի N165-Ն որոշում
8. ՀՀ կառավարության 24.10.2015թ.-ի N1141-Ն որոշում
9. ՀՀ կառավարության 29.12.2016 թ. N1383-Ն որոշում
10. ՀՀ Նախագահի 20.12.2016 թ. ՆՆԿ-262-Ա կարգադրություն
11. ՀՀ Նախագահի 18.07.2007թ. ՆՆՀ-174-Ն հրամանագիր

Համացանցային աղբյուրներ

1. https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016#regional
2. <https://transparency.am/files/publications/1481277964-0-512288.pdf>
3. <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2016/armenia>
4. <https://freedomhouse.org/report/nations-transit-methodology>
5. <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Cank.pdf>
6. <https://rm.coe.int/16806c2af1>
7. [http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)21_Armenia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)21_Armenia_EN.pdf)
8. [http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2014\)26_Second_Armenia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2014)26_Second_Armenia_EN.pdf)
9. [http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2014\)26_Second_Armenia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2014)26_Second_Armenia_EN.pdf)
10. [http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep\(2015\)1_Armenia_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dqhl/monitoring/greco/evaluations/round4/Eval%20IV/GrecoEval4Rep(2015)1_Armenia_EN.pdf)
11. http://parliamentmonitoring.am/docs/Monitoring_of_NA_8_session.pdf
12. http://www.parliament.am/committee_docs_5/Etika/Ethics_Guidebook_Arm.pdf
13. <https://www.unodc.org/unodc/treaties/CAC/country-profile/profiles/ARM.html>
14. <https://transparency.am/files/publications/1481277964-0-512288.pdf>
15. https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/CountryVisitFinalReports/Armenia_UNCAC_Implementation_Report.pdf
16. <https://transparency.am/hy/qcb/2016>
17. <http://www.prosecutor.am/am/mo/4200/>
18. <http://www.president.am/hy/press-release/item/2017/06/21/President-Serzh-Sargsyan-met-with-Vache-Gabrielyan-and-working-group-members/>
19. <https://www.oecd.org/corruption/acn/Armenia-ACN-Progress-Update-Oct-2016-ENG.pdf>
20. <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2017/armenia>

21. http://www.ogp.am/hy/news/item/2016/11/18/WG_November/
22. <https://www.e-gov.am/protocols/item/359>
23. <https://www.e-draft.am/projects/18/about>
24. http://ethics.am/u_files/file/Ardir_Arajarkutyunner_.pdf
25. http://moj.am/storage/files/legal_acts/legal_acts_7255205152422_HayecakargPDF.pdf
26. <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Korupcia%20dataran.pdf>
27. <http://www.prosecutor.am/myfiles/files/Korupcia%20naxaqnutyun.pdf>
28. http://www.armstat.am/file/article/sv_12_16a_540.pdf
29. <https://goo.gl/imMrrV>
30. <http://hetq.am/arm/news/73783/vardan-ayvazyani-tbilisyan-nerdrumner-y-ansharzh-guyqn-u-ynkerutyunnery.html>
31. <http://armtimes.com/hy/read/84823>
32. <http://armtimes.com/hy/article/93968>
33. <http://hetq.am/arm/news/66918/panaman-nvatchats-hay-general-y%E2%80%A4-mihran-poxosyani-ofshorayin-ynkerutyunnery-ev-hashivner-y-shveycarakan-bankerum.html>
34. <http://hetq.am/arm/news/67106/dahk-tsarayutyan-peti-dem-varuyt-chi-harucvel-spasum-en-dimumi.html>
35. <http://armtimes.com/hy/read/79849>
36. <http://www.hraparak.am/?p=101804&l=am/etikayi+handznagoxov+dimely%D5%9D+ashx+atanqic+zrkvelu+patchar>
37. <http://armtimes.com/hy/read/88030>
38. <http://armtimes.com/hy/read/82146>
39. <https://www.youtube.com/watch?v=z4qHaRwQtCo>
40. <https://www.youtube.com/watch?v=IUX4b2faZXI>
41. <http://armlur.am/600404/>
42. <http://armlur.am/619215/>
43. <https://goo.gl/GipDJ1>